

**Fonden for økologisk landbrug
c/o Landbrug & Fødevarer
Axeltorv 3, 1609 København V**

**Årsregnskab 2015
cvr. nr. 33 33 51 13**

Årsregnskabet for Fonden for økologisk landbrug omfatter årsregnskab med indtægter og udgifter, balance og noter samt supplerende noter. Årsregnskabet er baseret på tilskudsregnskaber fra modtagere af tilskud fra Fonden.

Indholdsfortegnelse

Fondsoplysninger	3
Ledelsesberetning	4
Ledelsespåtegning	8
Den uafhængige revisors erklæringer	9
Anvendt regnskabspraksis	11
Regnskab	12
Balance	14
Noter til regnskabet	15
Oversigter over Fondens puljer	16
Supplerende oplysninger	20
Opgørelse over de seneste 5 regnskabsår	30
Noter til supplerende oplysninger	33

Fondsoplysninger

Navn:	Fonden for økologisk landbrug c/o Landbrug & Fødevarer Axeltorv 3 1609 København V tlf. 33 39 40 00 CVR 33 33 51 13 www.okologifonden.dk okologifonden@lf.dk
Bestyrelse:	Poul Pedersen, formand Jørgen Eriksen, næstformand Hans-Erik Jørgensen Jens Otto Rasmussen Jesper Lund-Larsen Lis Roborg Mads Helms Mette Raun Fjordside Per Kølster Thomas Helle Vibeke Langer Uffe Bie
Administrator:	Landbrug & Fødevarer
Revision:	Deloitte, CVR-nr.: 33 96 35 56 Statsautoriseret Revisionspartnerselskab Weidekampsgade 6 2300 København S Tlf. 36 10 20 30

Ledelsesberetning

Fondens formål

Fonden for økologisk landbrug blev oprettet pr. 1. januar 2002.

Fondens formål er at styrke udviklingsmuligheder og konkurrenceevnen for økologisk landbrug.

Fonden er reguleret i henhold til lov om administration af Det europæiske økonomiske fællesskabs forordninger om markedsordninger for landbrugsvarer m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 244 af 28. februar 2013 (landbrugsstøtteleven).

Fonden ledes af en bestyrelse på 12 personer, som består af otte repræsentanter for landbruget og fire repræsentanter for offentlige interesser. Repræsentanterne for landbruget udpeges af miljø- og fødevareministeren efter forudgående udtalelse i enighed fra Landbrug & Fødevarer og Økologisk Landsforening. Repræsentanterne for offentlige interesser udpeges af ministeren efter fælles udtalelse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Forbrugerrådet og Det Frie Forskningsråd. Bestyrelsesmedlemmer udpeges for en periode på fire år.

Fonden kan i henhold til landbrugsstøtteleven finansiere foranstaltninger inden for følgende hovedformål: Afsætningsfremme, forskning og forsøg, produktudvikling, rådgivning, uddannelse, sygdomsforebyggelse, sygdomsbekæmpelse, dyrevelfærd, kontrol, medfinansiering af initiativer under EU-programmer samt i øvrigt foranstaltninger, som fødevareministeren godkender.

Til finansiering af foranstaltningerne modtager Fonden en andel af statens pesticidafgiftsprovenu i henhold til gældende lovgivning. De overførte midler betegnes som promillemidler. Derudover kan Fonden modtage andre midler, som ministeren udtrykkeligt giver tilladelse til.

Fondens budget for 2015

Fondens bestyrelse fastlagde 2015-budgettet på to bestyrelsesmøder i efteråret 2014. Der blev budgetteret med overførsel fra Miljø- og Fødevareministeriet på 10.000 t.kr. svarende til beløbet i finanslovsforslaget for 2014 samt en særbevilling på 5.000 t.kr. til puljen Grønne ildsjæle for lokal afsætning.

Bestyrelsen budgetterede på daværende tidspunkt med et samlet rådighedsbeløb på 37.700 t.kr. inkl. en overførsel fra 2014 på 22.700 t.kr., og bevilgede tilskud til gennemførelse af projekter for sammenlagt 36.963 t.kr. På baggrund af bestyrelsens beslutninger blev der udarbejdet et basisbudget for 2015, som blev fremsendt til NaturErhvervstyrelsen med henblik på godkendelse. Styrelsen meddelte ved mail af den 19. december 2014, at Fondens basisbudget for 2015 var godkendt uden bemærkninger.

En række af de tilskud, som Fonden havde bevilget for kalenderåret 2014, blev ikke udnyttet fuldt ud af tilskudsmodtagerne. For 13 af disse tilskud blev der søgt om genbevilling, således at de planlagte 2014-aktiviteter kunne gennemføres i 2015. Fonden imødekom fire genbevillingsansøgninger fra SEGES, fire fra Økologisk Landsforening, én fra Lilleraneladegård v/ Janne Brandbyge, én fra Dyrenes Beskyttelse, én fra Muld ApS og én fra Krogagergård.

I forlængelse af ovennævnte genbevillinger og eksisterende bevillinger, der i forbindelse med tildelingen af EU-tilskud under Erhvervsudviklingsordningen måtte skifte hovedformål, blev der udarbejdet et ændringsbudget for 2015, som blev fremsendt til NaturErhvervstyrelsen med henblik på godkendelse. Styrelsen meddelte ved mail af den 18. november 2015, at Fondens ændringsbudget for 2015 var godkendt.

Genbevillingerne betød, at Fondens samlede bevillinger i 2015 steg fra 36.963 t.kr. til 38.213 t.kr.

Årsregnskabet for 2015

Regnskabet er Fonden for økologisk landbrugs 15. regnskabsaflæggelse. Fondens regnskab for perioden 1. januar – 31. december 2015 er udarbejdet efter reglerne i bekendtgørelse nr. 1099 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. indenfor jordbrugs- og fiskeriområdet.

Regnskabet viser en overførsel af midler fra 2014 på i alt 24.416 t.kr., herunder særbevillingerne på i alt 20 mio. kr. til en styrkelse af økologiindsatsen: 15 mio. kr. til en afsætningsindsats og 5 mio. kr. omlægnings- og fastholdelsestjek. Ministeriet overførte midlerne til Fonden i 2014. Tilskuddene under de to særpuljer blev givet i 2. halvår af 2014 til gennemførelse af projekter i 2015.

Fondens ordinære indtægter i form af overførte promillemidler fra Miljø- og Fødevareministeriet udgør i alt 10.000 t.kr. Derudover er der en særbevilling og anden indtægt på i alt 48.500 t.kr. Der er navnlig tale om indtægter til særpuljer, som Fonden administrerer for ministeriet. Særbevillingerne er overført til Fonden i 2015. I lighed med tidligere puljer er tilskuddene blev givet i 2. halvår 2015 til gennemførelse af projekter i 2016. Derudover er der anden indtægt, som består af tilbagebetalinger af tilskud fra medfinansieringsprojekter under Erhvervsudviklingsordningens Landdistriktsprogram. Der er tale om projekter, som er gennemført i årene før 2015. Der henvises til note 2 på side 15 for en specifikation af beløbene.

Fonden har i 2015 haft renteudgifter for 105 t.kr.

Fondens samlede indtægter udgør i 2015 82.952 t.kr.

Der har været en mindre udgift til tilskudsmodtagere på 3.861 t.kr., idet en række tilskudsmodtagere ikke fuldt ud har anvendt det bevilgede tilskud. Fondens samlede bevillinger i 2015 udgør dermed 34.352 t.kr.

Udgifterne til fondsadministration udgør i alt 575 t.kr. heraf 401 t.kr. til administration af særpuljer, som Miljø- og Fødevareministeriet har bedt Fonden om at administrere. Fondens samlede udgifter udgør 34.927 t.kr., hvilket giver en overførsel på 48.025 t.kr. til 2016, svarende til 137,5 pct. af Fondens samlede udgifter i 2015.

Den høje overførsel til 2016 skyldes i høj grad særbevillingerne, som er overført til Fonden i 2015. Ansøgningsrunderne til særpuljerne blev gennemført i hhv. september og oktober 2015 samt marts 2016. med henblik på at give tilskud til gennemførelse af projekter i 2016. Som følge deraf indgår midlerne i overførslen til 2016. Overførslen skyldes dog også, at en række af de tilskud, som Fonden havde bevilget for kalenderåret 2015, blev ikke udnyttet fuldt ud af tilskudsmodtagerne. Fonden har behandlet i alt 12 ansøgninger om projektførlængelse / genbevilling af tilskud med henblik på at gennemføre planlagte 2015-aktiviteter i 2016. Genbevillingerne på i alt 2.686 t.kr vil blive indarbejdet i et ændringsbudget for 2016.

Anvendelsen af Fondens midler i 2015

For 2015 blev der bevilget tilskud til gennemførelse af 92 projekter heraf 51 projekter under puljen Grønne ildsjæle for lokal afsætning, puljen for Afsætningsindsats for økologiske produkter og puljen til Omlægnings- og fastholdelsestjek i primærsektoren. Projekterne er fagligt omtalt i de supplerende noter.

Tilskuddenes fordeling efter landbrugsstøttelovens hovedformål fremgår af regnskabet. Hovedformålet Afsætningsfremme er klart det største hovedformål med en andel på 77,9 pct. af de samlede tilskudsudgifter. Derefter kommer hovedformålet Rådgivning med en andel på 19,3 pct., hovedformålet Forsk-

ning og forsøg med 11,0 pct., Medfinansiering af initiativer under EU-programmer med 9,3 pct. samt hovedformålet Uddannelse med en andel på 2,4 pct.

Fondens største tilskudsmodtagere er Økologisk Landsforening, SEGES og Landbrug & Fødevarer. Fondens portefølje af tilskudsmodtagere i 2015 er kendetegnet ved at have mange mindre tilskudsmodtagere, som har fået bevilget tilskud under puljen Grønne ildsjæle til lokal afsætning.

Fonden for økologisk landbrug har imødekommet i alt 12 ansøgninger om genbevilling af 2015-tilskud med henblik på at gennemføre de planlagte 2015-aktiviteter i 2016.

SEGES

1. Afskallet havre til økologiske husdyr. Årsagen til det mindre forbrug er en kombination af sen høst og underbemanding, hvorfor opfølgende analyser ikke har kunnet færdiggøres i 2015. Projektet har fået genbevilget 154 t.kr. til 2016.
2. Differentieret avl af økologiske grise. Årsagen til det mindre forbrug var navnlig, at projektet modtog tilsagn om medfinansiering fra Erhvervsudviklingsordningens Landdistriktsprogram væsentlig senere end forventet, hvilket medførte at en række aktiviteter blev forsinket. Projektet har fået genbevilget 164 t.kr. til 2016.
3. Sunde maver - sunde grise. Årsagen til det mindre forbrug var navnlig, at projektet modtog tilsagn om medfinansiering fra Erhvervsudviklingsordningens Landdistriktsprogram væsentlig senere end forventet, hvilket medførte at en række aktiviteter blev forsinket. Projektet har fået genbevilget 93 t.kr. til 2016.
4. Øget selvforsyning med økologisk proteinfoder baseret på foderkål. Årsagen til det mindre forbrug var navnlig sen høst, som har forsinket det efterfølgende analysearbejde. Projektet har fået genbevilget 112 t.kr. til 2016.
5. Økologiske markforsøg - højere udbytter og mere robust produktion i kløvergræs og vårsæd. Årsagen til det mindre forbrug var navnlig udfordringer med vækstbetingelserne over sommeren 2015. Projektet har fået genbevilget 89 t.kr. til 2016.

Landbrug & Fødevarer

6. Øko-opkvalificering af indkøbere fra nøglemarkeder. Årsagen til det mindre forbrug var flytning af en planlagt tur på grund af interne logiske udfordringer hos besøgs partnere i december 2015. Turen forventes gennemført i foråret 2016. Projektet har fået genbevilget 137 t.kr. til 2016.
7. Få styr på økologien - læremiddel 7. - 9. klasse. Årsagen til det mindre forbrug var navnlig manglende adgang til nødvendig ekspertise i 2015, da disse ikke havde tid til færdiggørelse af arbejdet før første kvartal 2016. Projektet har fået genbevilget 398 t.kr. til 2016.
8. Dansk økoeksport til Kina via netværk og videndeling. Årsagen til det mindre forbrug var navnlig, at sagsbehandlingstiderne hos de kinesiske myndigheder var træge, og projektets planlagte aktiviteter derfor ikke er blevet godkendt tids nok til gennemførsel i 2015. Projektet har fået genbevilget 1.075 t.kr. til 2016.

Økologisk Rådgivning / Gefion

9. Mobile hønsehuse - græsbaseerede højværdiæg til direkte salg. Årsagen til det mindre forbrug var udfordringer i forhold til at få Byggebladet endelig godkendt. Projektet har fået genbevilget 62 t.kr. til 2016.

Fonden Københavns Madhus

10. Udvikling af nye lokale veje for økologisk kød-udbud til offentlige køkkener. Årsagen til det mindre forbrug skyldes længerevarende sygdom blandt personale og jobskifte hos projektlederen i 2015. Projektet har fået genbevilget 328 t.kr. til 2016.

Halkær Kro og Kulturhus

11. Madhuset i Halkær Ådal - et økologisk afsætningsløft til hele Nordjylland. Årsagen til det mindre forbrug skyldes forsinket projektstart. Projektet har fået genbevilget 126 t.kr. til 2016.

Udviklingscenter for Husdyr på Friland

12. Stalddørssalg af slagtefjerkræ. Årsagen til det mindre forbrug skyldes at projektstart har afventet ikrafttrædelsen af ny bekendtgørelse for stalddørssalg af fjerkræ og æg. Ikrafttrædelsesdatoen er udskudt til 2016. Projektet har fået genbevilget 80 t.kr. til 2016.

Effektvurderinger af udvalgte projekter i Fonden for økologisk landbrug

Med henvisning til § 21, stk. 1 i bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. indenfor jordbrugs- og fiskeriområdet har bestyrelsen valgt at effektvurdere følgende to 2015-projekter:

- Økologiske markforsøg - højere udbytter og mere robust produktion i kløvergræs og vårsæd
- Økologiske Food Fighters 2015

Projekterne er blevet effektvurderet med udgangspunkt i en forandringsteoretisk ramme. Projekterne har således skriftligt skullet redegøre for, om projekterne har afstedkommet de resultater, der forventes i forbindelse med ansøgningen til Fonden. Herudover har projekterne skullet sandsynliggøre, dels hvilke effekter det enkelte projekt har for landmanden, dels hvilke effekter projektet har for samfundet som helhed.

På baggrund af ovenstående er der udarbejdet en effektvurderingsrapport, som fremlægges for bestyrelsen i forlængelse af årsregnskabet, og som offentliggøres på Fondens hjemmeside.

Ledelsespåtegning

Bestyrelsen og administrator har dags dato behandlet og godkendt årsregnskab for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015 for Fonden for økologisk landbrug.

Årsregnskabet er aflagt i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af Fondens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2015 samt af resultatet af Fondens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015.

Det er vores opfattelse, at der er etableret forretningsgange og interne kontroller, der understøtter, at de dispositioner der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Ledelsesberetningen indeholder endvidere efter vores opfattelse en retvisende redegørelse for de forhold, beretningen vedrører.

Årsregnskabet godkendes hermed.

København, 12. maj 2016

Administrator

Hanne Elkjær

Bestyrelse

Poul Pedersen
Formand

Jørgen Eriksen
Næstformand

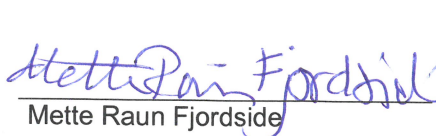

Hans-Erik Jørgensen

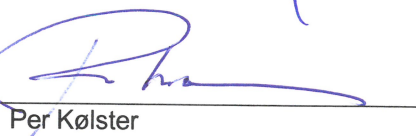

Jens Otto Rasmussen

Jesper Lund-Larsen

Lis Roborg

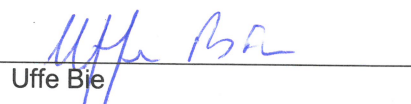
Mads Helms

Mette Raun Fjordside

Per Kølster

Thomas Helle

Vibeke Langer

Uffe Bie

Ledelsespåtegning

Bestyrelsen og administrator har dags dato behandlet og godkendt årsregnskab for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015 for Fonden for økologisk landbrug.

Årsregnskabet er aflagt i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af Fondens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2015 samt af resultatet af Fondens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015.

Det er vores opfattelse, at der er etableret forretningsgange og interne kontroller, der understøtter, at de dispositioner der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Ledelsesberetningen indeholder endvidere efter vores opfattelse en retvisende redegørelse for de forhold, beretningen vedrører.

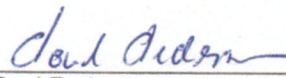
Årsregnskabet godkendes hermed.

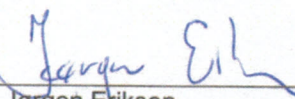
København, 12. maj 2016

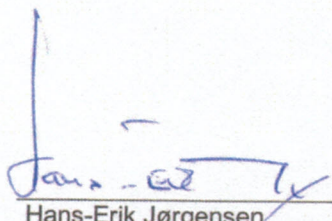
Administrator

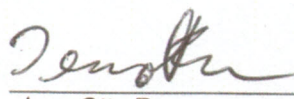

Hanne Elkjær

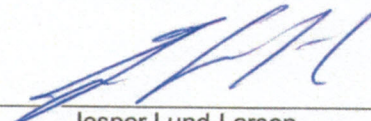
Bestyrelse

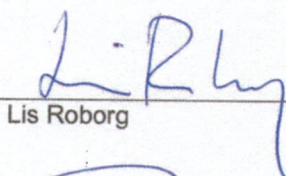

Poul Pedersen
Formand

Jørgen Eriksen
Næstformand

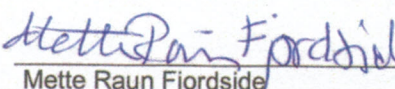

Hans-Erik Jørgensen

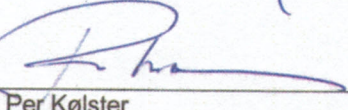

Jens Otto Rasmussen

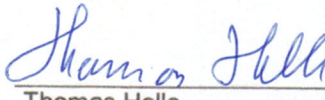

Jesper Lund-Larsen

Lis Roborg

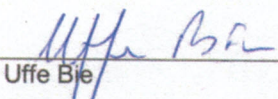
Mads Helms

Mette Raun Fjordside

Per Kølster

Thomas Helle

Vibeke Langer

Uffe Bie

Ledelsespåtegning

Bestyrelsen og administrator har dags dato behandlet og godkendt årsregnskab for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015 for Fonden for økologisk landbrug.

Årsregnskabet er aflagt i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af Fondens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2015 samt af resultatet af Fondens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015.

Det er vores opfattelse, at der er etableret forretningsgange og interne kontroller, der understøtter, at de dispositioner der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Ledelsesberetningen indeholder endvidere efter vores opfattelse en retvisende redegørelse for de forhold, beretningen vedrører.

Årsregnskabet godkendes hermed.

København, 12. maj 2016

Administrator

Hanne Elkjær

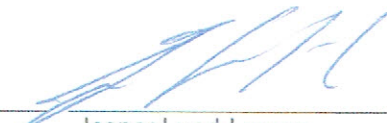
Bestyrelse

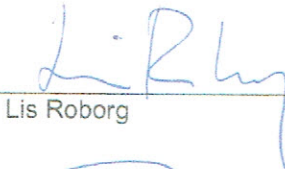

Poul Pedersen
Formand

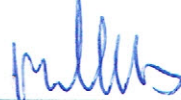

Jørgen Eriksen
Næstformand

Hans-Erik Jørgensen

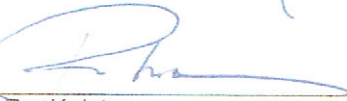

Jens Otto Rasmussen

Jesper Lund-Larsen

Lis Roborg

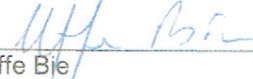

Mads Helms

Mette Raun Fjordside

Per Kølster

Thomas Helle

Vibeke Langer

Uffe Bie

Ledelsespåtegning

Bestyrelsen og administrator har dags dato behandlet og godkendt årsregnskab for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015 for Fonden for økologisk landbrug.

Årsregnskabet er aflagt i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet.

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af Fondens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2015 samt af resultatet af Fondens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015.

Det er vores opfattelse, at der er etableret forretningsgange og interne kontroller, der understøtter, at de dispositioner der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Ledelsesberetningen indeholder endvidere efter vores opfattelse en retvisende redegørelse for de forhold, beretningen vedrører.

Årsregnskabet godkendes hermed.

København, 12. maj 2016

Administrator

Hanne Elkjær

Bestyrelse

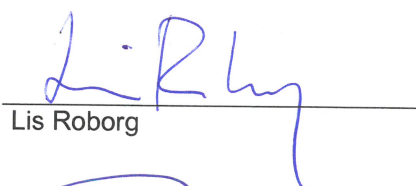

Poul Pedersen
Formand

Jørgen Eriksen
Næstformand

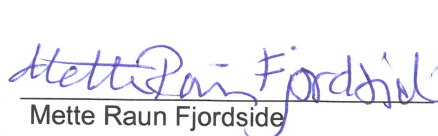

Hans-Erik Jørgensen

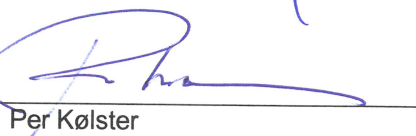

Jens Otto Rasmussen

Jesper Lund-Larsen

Lis Roborg

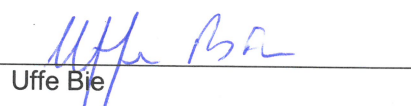

Mads Helms

Mette Raun Fjordside

Per Kølster

Thomas Helle

Vibeke Langer

Uffe Bie

Den uafhængige revisors erklæringer

Til bestyrelsen i Fonden for økologisk landbrug

Påtegning på årsregnskabet

Vi har revideret årsregnskabet for Fonden for økologisk landbrug for regnskabsåret 1. januar – 31. december 2015, der omfatter anvendt regnskabspraksis, indtægter og udgifter, balance samt supplerende oplysninger.

Årsregnskabet udarbejdes efter bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet.

Ledelsens ansvar for årsregnskabet

Ledelsen har ansvaret for udarbejdelsen af et årsregnskab, der giver et retvisende billede i overensstemmelse med bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet. Ledelsen har endvidere ansvaret for den interne kontrol, som ledelsen anser for nødvendig for at udarbejde et årsregnskab uden væsentlig fejlinformation, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl.

Herudover er det ledelsens ansvar, at de dispositioner, der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Revisors ansvar

Vores ansvar er at udtrykke en konklusion om årsregnskabet på grundlag af vores revision. Vi har udført revisionen i overensstemmelse med internationale standarder om revision og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning, god offentlig revisionsskik samt bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet. Dette kræver, at vi overholder etiske krav samt planlægger og udfører revisionen for at opnå høj grad af sikkerhed for, om årsregnskabet er uden væsentlig fejlinformation.

En revision omfatter udførelse af revisionshandlinger for at opnå revisionsbevis for beløb og oplysninger i årsregnskabet. De valgte revisionshandlinger afhænger af revisors vurdering, herunder vurdering af risici for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet, uanset om denne skyldes besvigelser eller fejl. Ved risikovurderingen overvejer revisor intern kontrol, der er relevant for Fondens udarbejdelse af et årsregnskab, der giver et retvisende billede. Formålet hermed er at udforme revisionshandlinger, der er passende efter omstændighederne, men ikke at udtrykke en konklusion om effektiviteten af Fondens interne kontrol. En revision omfatter endvidere vurdering af, om ledelsens valg af regnskabspraksis er passende, om ledelsens regnskabsmæssige skøn er rimelige samt den samlede præsentation af årsregnskabet.

Revisionen omfatter desuden en vurdering af, om der er etableret forretningsgange og interne kontroller, der understøtter, at de dispositioner, der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Det er vores opfattelse, at det opnåede revisionsbevis er tilstrækkeligt og egnet som grundlag for vores konklusion.

Revisionen har ikke givet anledning til forbehold.

Konklusion

Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af Fondens aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 2015 samt af resultatet af Fondens aktiviteter for regnskabsåret 1. januar - 31. december 2015 i overensstemmelse med bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde m.v. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet. Det er ligeledes vores opfattelse, at der er etableret forretningsgange og interne kontroller, der understøtter, at de dispositioner der er omfattet af årsregnskabet, er i overensstemmelse med meddelte bevillinger, love og andre forskrifter samt med indgåede aftaler og sædvanlig praksis.

Supplerende oplysning vedrørende forståelsen af revisionen

Fonden har som sammenligningstal til indtægter og udgifter samt supplerende oplysninger medtaget godkendte budgetter. Budgetterne har, som det fremgår af årsregnskabet, ikke været underlagt revision.

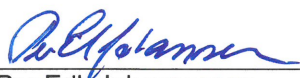
Udtalelse om ledelsesberetningen

Vi har gennemlæst ledelsesberetningen. Vi har ikke foretaget yderligere handlinger i tillæg til den udførte revision af årsregnskabet.

Det er på denne baggrund vores opfattelse, at oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med årsregnskabet.

København, den 12. maj 2016

Deloitte,
CVR-nr.: 33 96 35 56.
Statsautoriseret Revisionspartnerselskab

Per Erik Johannessen
Statsautoriseret revisor

Anvendt regnskabspraksis

Årsregnskabet for perioden 1. januar – 31. december 2015 er udarbejdet i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde mv. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet.

Den anvendte regnskabspraksis er uændret i forhold til sidste år.

Regnskabet er opdelt i et hovedskema inkl. balancen samt noter og supplerende oplysninger for anvendelsen af de fondens midler.

Resultatopgørelsen

Indtægter

Indtægter er periodiseret i fuldt omfang.

Udgifter

Bevilgede tilskud er udgiftsført i henhold til indkomne tilskudsregnskaber udarbejdet i overensstemmelse med reglerne i bekendtgørelse nr. 1099 af 21. september 2010 om administration og revision af promille- og produktionsafgiftsfonde mv. inden for jordbrugs- og fiskeriområdet.

Balancen

Skyldige tilskud

Skyldige tilskud er afsat i forhold til indkomne tilskudsregnskaber fratrasket udbetalt tilskud.

Fonden for økologisk landbrug - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Relativ fordeling af B i %	Afvigelse (B-A)/A *100%
		A	B	C	D

INDTÆGTER:

1. Overført fra forrige år	24.418	24.416	29,4	0
2. Promillemidler	10.000	10.000	12,1	0
3. Særbevilling og anden indtægt	38.617	48.640	58,6	26
4. Renter	0	-105	-0,1	-
I. Indtægter i alt	73.035	82.952	100,0	14

UDGIFTER:

Samlede tilskud fordelt på formål

Afsætningsfremme i alt	22.153	19.886	57,9	-10
Forskning og forsøg i alt	4.119	3.791	11,0	-8
Produktudvikling i alt	0	0	0,0	-
Rådgivning i alt	6.704	6.628	19,3	-1
Uddannelse i alt	1.220	839	2,4	-31
Sygdomsforebyggelse i alt	0	0	0,0	-
Sygdomsbekæmpelse i alt	0	0	0,0	-
Dyrevelfærd i alt	0	0	0,0	-
Kontrol i alt	0	0	0,0	-
Særlige foranstaltninger	0	0	0,0	-
Medfinansiering af initiativer under EU-programmer	4.017	3.208	9,3	-20
II. Udgifter til formål i alt	38.213	34.352	100,0	-10

Fondsadministration

5. Fondsadministration - særbevillinger	637	401	69,7	-37
6. Revision	95	98	17,0	3
7. Advokatbistand	0	16	2,8	-
Effektvurdering	50	59	10,3	18
Ekstern projektvurdering	0	0	0,0	-
8. Bestyrelses honorar/befordringsgodtgørelse	10	1	0,2	-90
Tab på debitorer	0	0	0,0	-
III. Administration i alt	792	575	100,0	-27

IV. Udgifter i alt	39.005	34.927		-10
---------------------------	---------------	---------------	--	------------

Overførsel til næste år

Overførsel til næste år	34.030	48.025
Overførsel til næste år i pct. af årets udgift	87,2	137,5

Fonden for økologisk landbrug - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Relativ fordeling af B i %	Afvigelse (B-A)/A *100%
		A	B	C	D

Supplerende oplysninger:

nr. Samlet tilskud fordelt på tilskudsmodtagere:

1	Økologisk Landsforening	16.919	16.590	48,3	-2
2	SEGES	8.066	7.294	21,2	-10
3	Landbrug & Fødevarer	4.793	2.920	8,5	-39
4	Producentsammenslutninge Fremme af Økologisk Kvalitets Svinekød	573	573	1,7	0
5	Danske Økologiske Erhvervsfrugtavlere	543	543	1,6	0
6	Københavns Fødevarerfællesskab	525	525	1,5	0
7	Agrologica	441	441	1,3	0
8	Syddansk Økologi, Syddansk Kvæg	420	371	1,1	-12
9	Danmarks Tekniske Universitet	369	352	1,0	-5
10	Lejre Kommune	335	335	1,0	0
11	Producentforeningen De Økologiske Gårdbutikker	300	299	0,9	0
12	Knuthenlund Gods	293	293	0,9	0
13	Natur-Oksen	290	290	0,8	0
14	Seerupgaard Udvikling	288	288	0,8	0
15	Bornholms Landbrug	298	285	0,8	-4
16	Comida Fødevarerådgivning	275	275	0,8	0
17	Råd & Dåd	273	273	0,8	0
18	Økogårdene Skjern Enge	250	250	0,7	0
19	Landboforeningen Gefion, Økologisk rådgivning	299	237	0,7	-21
20	Foreningen for Biodynamisk Jordbrug	237	237	0,7	0
21	Det Længste Strå v/ Birgitte Ravn Olesen	210	210	0,6	0
22	Troldgaarden v/ Phillip Dam	202	202	0,6	0
23	Mørdrupgård Korn	200	200	0,6	0
24	Skærtoft Mølle	196	196	0,6	0
25	Krogerup Avlsgaard	185	185	0,5	0
26	Halkær Kro og Madhus	295	169	0,5	-43
27	ØsterGRO	150	150	0,4	0
28	Aarhus Universitet	112	112	0,3	0
29	Dyrenes Beskyttelse	200	100	0,3	-50
30	Westergaards Planteskole	86	86	0,3	0
31	Lille Raneladegaard / Janne Brændbyge	51	51	0,1	0
32	Bjarne Krog - Krogagergård	30	20	0,1	-33
33	Fonden Københavns Madhus	328	0	0,0	-100
34	Ny Lundgård Ismejeri	181	0	0,0	-100
V. I alt		38.213	34.352	100,0	-10

Fonden for økologisk landbrug - Regnskab 2015

Beløb i 1.000 kr.		Regnskab 2015
VI. Balance pr. 31/12		
Aktiver i alt		50.331
Bankbeholdning		47.051
Tilgodehavende tilskud i alt:		3.279
Ordinær pulje		
Økologisk Landsforening, ej anvendt i 2015		211
SEGES, ej anvendt i 2015		757
Landbrug & Fødevarer, ej anvendt i 2015		517
DTU, Fødevareinstituttet, ej anvendt i 2015		17
Særlig Pulje: Omlægnings- og fastholdelsestjek i primærsektoren		
Økologisk Landsforening, ej anvendt i 2015		33
Syddansk Økologi, Syddansk Kvæg, ej anvendt 2015		49
Særlig pulje: Grønne ildsjæle for lokal afsætning		
Landboforeningen Gefion, ej anvendt 2015		2
Halkær Kro og Kulturhus, ej anvendt 2015		67
Københavns Madhus, ej anvendt 2015		262
Særlig pulje: Afsætningsindsats for økologiske produkter		
Landbrug & Fødevarer, ej anvendt i 2015		1.356
Økologisk Landsforening		8
Passiver i alt		50.331
Revision		97
Revisionsforespørgsel		1
Effektvurdering, Landbrug & Fødevarer		42
Administration af særbevillinger, Landbrug & Fødevarer		401
Særlig pulje: Grønne ildsjæle for lokal afsætning		1.280
Økologisk Landsforening, 2015		262
SEGES, 2015		97
Københavns Fødevarefællesskab, 2015		105
Lejre Kommune, 2015		67
Producentforeningen "De Økologiske Gårdbutikker", 2015		59
Bornholms Landbrug, 2015		47
Knuthenlund Gods, 2015		59
Natur-Oksen, 2015		58
Seerupgaard Udvikling IVS, 2015		58
Comida Fødevarerådgivning A/S, 2015		55
Råd & Dåd SMBA, 2015		55
Økogårdene Skjern Enge, 2015		50
Foreningen for Biodynamisk Jordbrug, 2015		47
Det Længste Strå v/ Birgitte Ravn Olesen, 2015		42
Trolldgaarden v/ Phillip Dam, 2015		40
Mørdrupgård Korn Aps, 2015		40
Skærtøft Mølle, 2015		39
ØsterGRO, 2015		30
Lille Raneladegaard, Janne Brændbyge, 2015		51
Bjarne Krog - Krogagergård, 2015		20
Økologisk Landsforening vedr. 2014		472
Øvrige kreditorer (Advokat m.m.)		12
Egenkapital		48.025
Disponible midler:		
Overført fra forrige år		24.416
Resultat		23.609
Overførsel til næste år		48.025

Fonden for økologisk landbrug - Regnskab 2015

Noter

Budget 2015 er Fondens godkendte ændringsbudget.

Note 1. Det overførte beløb på 24.416 t.kr. er i overensstemmelse med Fondens regnskab for 2014.

Note 2. NaturErhvervstyrelsen har overført 10 mio. kr. til Fonden i ordinære promillemidler.

Note 3. NaturErhvervstyrelsen har overført 48,5 mio. kr. til Fonden som særpuljer som Fonden administrerer:

- Grønne ildsjæle for lokal afsætning: 5 mio. kr.
- Økologiaftalen 2015-2018: 30 mio. kr.
- Ekstra midler til omlægnings-, fastholdelses - og bæredygtighedstjek: 5 mio. kr.
- Ekstra midler til eksportindsatsen: 8,5 mio. kr.

Bevillingerne under Økologiaftalen samt de ekstra midler til tjeks og eksportfremme blev givet i 2. halvår af 2015 til gennemførelse af projekter i 2016. Midlerne indgår derfor i overførslen til 2016 fratrukket administrationudgifter.

Derudover har Fonden andre indtægter i alt 140 t.kr., som er tilbagebetalinger vedrørende projekter, som Fonden har støttet i tidligere år. Projekterne har været samfinansieret af Fonden og Erhvervsudviklingsordningen under det danske landdistriktsprogram. I 2015 har NaturErhvervstyrelsen færdigbehandlet tilskudsagerne. I den forbindelse er Styrelsens tilskud blevet reduceret. Dette har tilsvarende betydet en reduktion i Fondens tilskud. Tilbagebetalingerne er fra Økologisk Landsforening og SEGES.

Note 4. Som følge af forholdene på pengemarkedet har der været et negativt afkast af Fondens likvider.

Note 5. Opgaverne vedrørende Fondens sekretariat og generelle administration varetages af Landbrug & Fødevarer. Udgifterne herved i 2015 er opgjort til 253 t.kr., der er finansieret af Landbrug & Fødevarer. Udgifter til generel fondsadministration er ikke finansieret af afgiftsmidler

Der er indgået aftaler mellem NaturErhvervstyrelsen og Fonden for økologisk landbrug om dækning af udgifter til administration af særpuljer.

Note 6. Revisionsudgifterne indeholder en revisionsforespørgsel til Fondens bank på 1 t.kr.

Note 7. Advokatomkostningerne vedrører rådgivning om betingelser for overholdelse af speciallovgivning, herunder særligt vedr. puljen Grønne ildsjæle for lokal afsætning.

Note 8. Fonden har udbetalt befordringsgodtgørelse i forbindelse med afholdelse af bestyrelsesmøder.

Fonden for økologisk landbrug - Regnskab 2015

Oversigter over anvendelsen af midler fordelt efter hovedformål og tilskudsmodtagere

Fonden for økologisk landbrug har for 2015 ydet tilskud til projekter under fire forskellige puljer. På denne og de næste sider vises anvendelsen af midlerne fordelt på landbrugsstøttelovens hovedformål og tilskudsmodtagere.

Fondens ordinære midler

Beløb i 1.000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Relativ fordeling af B i %	Ændring A => B 100*(B- A)/A i %
	A	B	C	D
Samlet tilskud fordelt på formål				
Afsætningsfremme	726	565	6	-22
Forskning og forsøg	4.019	3.791	37	-6
Produktudvikling	0	0	0	-
Rådgivning	1.699	1.710	17	1
Uddannelse	1.220	839	8	-31
Sygdomsforebyggelse	0	0	0	-
Sygdomsbekæmpelse	0	0	0	-
Dyrevelfærd	0	0	0	-
Kontrol	0	0	0	-
Særlige foranstaltninger	0	0	0	-
Medfinansiering af initiativer under EU- programmer	4.017	3.208	32	-20
Tilskud til formål i alt	11.681	10.113	100	-13

nr. Samlet tilskud fordelt på tilskudsmodtagere:

1 SEGES P/S	5.354	4.597	45,5	-14
2 Økologisk Landsforening	3.838	3.561	35,2	-7
3 Landbrug & Fødevarer	1.196	679	6,7	-43
4 Agrologica	441	441	4,4	0
5 DTU, Fødevareinstituttet	369	352	3,5	-5
6 Krogerup Avlsgaard	185	185	1,8	0
7 Aarhus Universitet	112	112	1,1	0
8 Dyrenes Beskyttelse	100	100	1,0	0
9 Westergaards Planteskole	86	86	0,9	0
I alt	11.681	10.113	100	-13

Fonden for økologisk landbrug - Regnskab 2015

Særlig pulje: Grønne ildsjæle for lokal afsætning

Beløb i 1.000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Relativ fordeling af B i %	Ændring A => B 100*(B- A)/A i %
	A	B	C	D
Samlet tilskud fordelt på formål				
Afsætningsfremme	7.174	6.432	96	-10
Forskning og forsøg	100	0	0	-100
Produktudvikling	0	0	0	-
Rådgivning	255	250	4	-2
Uddannelse	0	0	0	-
Sygdomsforebyggelse	0	0	0	-
Sygdomsbekæmpelse	0	0	0	-
Dyrevelfærd	0	0	0	-
Kontrol	0	0	0	-
Særlige foranstaltninger	0	0	0	-
Medfinansiering af initiativer under EU- programmer	0	0	0	-
Tilskud til formål i alt	7.529	6.682	100	-11

nr. Samlet tilskud fordelt på tilskudsmodtagere:

1 Økologisk Landsforening	1.363	1.352	13,4	-1
2 SEGES P/S	560	545	5,4	-3
3 Københavns Fødevarerfællesskab	525	525	5,2	0
4 Lejre Kommune	335	335	3,3	0
5 Producentforeningen De Økologiske Gårdbutikk	300	299	3,0	0
6 Knuthenlund Gods i alt	293	293	2,9	0
7 Natur-Oksen aps	290	290	2,9	0
8 Seerupgaard Udvikling	288	288	2,8	0
9 Bornholms Landbrug	298	285	2,8	-4
10 Comida Fødevarerådgivning A/S	275	275	2,7	0
11 Råd & Dåd SMBA	273	273	2,7	0
12 Økogårdene Skjern Enge	250	250	2,5	0
13 Landboforeningen Gefion/Økologisk Rådgivning	299	237	2,3	-21
14 Foreningen for Biodynamisk Jordbrug	237	237	2,3	0
15 Det Længste Strå v/ Birgitte Ravn Olesen	210	210	2,1	0
16 Troldegaarden v/ Phillip Dam	202	202	2,0	0
17 Mørdrupgård Korn Aps	200	200	2,0	0
18 Skærtoft Mølle	196	196	1,9	0
19 Halkær Kro og Madhus	295	169	1,7	-43
20 ØsterGRO	150	150	1,5	0
21 Lille Raneladegaard / Janne Brændbyge	51	51	0,5	0
22 Bjarne Krog - Krogagergård	30	20	0,2	-33
23 Fonden Københavns Madhus	328	0	0,0	-100
24 Ny Lundgaard Ismejeri	181	0	0,0	-100
25 Dyrenes Beskyttelse	100	0	0,0	-100
I alt	7.529	6.682	66	-11

Fonden for økologisk landbrug - Regnskab 2015

Særlig pulje for styrkelse af økologiindsatsen: Afsætningsindsats for økologiske produkter

Beløb i 1.000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Relativ fordeling af B i %	Ændring A => B 100*(B- A)/A i %
	A	B	C	D
Samlet tilskud fordelt på formål				
Afsætningsfremme	14.253	12.889	100	-10
Forskning og forsøg	0	0	0	-
Produktudvikling	0	0	0	-
Rådgivning	0	0	0	-
Uddannelse	0	0	0	-
Sygdomsforebyggelse	0	0	0	-
Sygdomsbekæmpelse	0	0	0	-
Dyrevelfærd	0	0	0	-
Kontrol	0	0	0	-
Særlige foranstaltninger	0	0	0	-
Medfinansiering af initiativer under EU- programmer	0	0	0	-
Tilskud til formål i alt	14.253	12.889	100	-10
nr. Samlet tilskud fordelt på tilskudsmodtagere:				
1 Økologisk Landsforening	9.540	9.532	94,3	0
2 Landbrug & Fødevarer	3.597	2.241	22,2	-38
3 Producentensammenslutning Fremme af Økologisk KvalitetsSvinekød	573	573	5,7	0
4 Danske Økologiske Erhvervsfrugtavlere	543	543	5,4	0
I alt	14.253	12.889	227	-10

Fonden for økologisk landbrug - Regnskab 2015

Særlig pulje for styrkelse af økologiindsatsen: Tilskud til omlægnings- og fastholdelsestjek i primærsektoren

Beløb i 1.000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Relativ fordeling af B i %	Ændring A => B 100*(B- A)/A i %
	A	B	C	D
Samlet tilskud fordelt på formål				
Afsætningsfremme	0	0	0	-
Forskning og forsøg	0	0	0	-
Produktudvikling	0	0	0	-
Rådgivning	4.750	4.668	100	-2
Uddannelse	0	0	0	-
Sygdomsforebyggelse	0	0	0	-
Sygdomsbekæmpelse	0	0	0	-
Dyrevelfærd	0	0	0	-
Kontrol	0	0	0	-
Særlige foranstaltninger	0	0	0	-
Medfinansiering af initiativer under EU- programmer	0	0	0	-
Tilskud til formål i alt	4.750	4.668	100	-2
nr. Samlet tilskud fordelt på tilskudsmodtagere:				
1 SEGES P/S	2.152	2.152	21,3	0
2 Økologisk Landsforening	2.178	2.145	21,2	-2
3 Syddansk Økologi, Syddansk Kvæg	420	371	3,7	-12
I alt	4.750	4.668	46	-2
Tilskud alle puljer i alt				
	38.213	34.352		-10

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtterege
------	------------------	--	------------------	--

Fondens ordinære pulje

VI. Aktiviteter fordelt på tilskudsmodtagere

Økologisk Landsforening i alt:	3.838	3.561	
Forskning og forsøg:			
1 Økologisk græsfrøavl - update	342	342	§4
2 Innovative økologiske dyrkningssystemer - Økologi i Sporet	335	287	§4
3 Nye mål for økologisk fodring	285	284	§4
4 Fertilitetspåvirkning af fytoøstrogener i rødskløver til økologiske får og geder	300	259	§4
5 Lyngflis som strøelse og rodemateriale til svin og fjerkræ	250	248	§4
6 Maksimal produktion af økologisk kvælstof med mobil grøngødning	72	47	§4
Forskning og forsøg i alt	1.584	1.467	
Medfinansiering af initiativer under EU-programmer:			
7 Optimering af grovfoderudbyttet hos økologiske mælkeproducenter	400	349	
8 Stabile udbytter i økologisk vinterraps	295	278	
9 Mere græs til køer i store besætninger	250	250	
10 Økologisk dyrkning af energiforgrøder under bæredygtige forhold	159	93	
Medfinansiering af initiativer under EU-programmer i alt	1.104	970	
Uddannelse:			
11 Børn som bønder	450	427	§6
Uddannelse i alt	450	427	
Rådgivning:			
12 Økonomisk strategi for økologisk mælkeproduktion	400	399	§6
Rådgivning i alt	400	399	
Afsætningsfremme:			
13 Kampagne for økologisk svinekød 2015	300	298	§5
Afsætningsfremme i alt	300	298	

SEGES P/S i alt:	5.354	4.597	
Medfinansiering af initiativer under EU-programmer:			
14 Styrket konkurrenceevne i økologisk mælkeproduktion	380	367	
15 Næringstofferne retur til markerne - køreplan og aktion	400	363	
16 Strategisk bæredygtig udvikling på økologiske bedrifter	289	289	
17 FEDT NOK til økologiske malkekøer	293	263	
18 Afskallet havre til økologiske husdyr	400	244	
19 Nye muligheder i økologisk korndyrkning - samdyrkning og kortere vækstsæson	250	233	
20 Sunde maver - sunde grise	300	207	
21 Differentieret avl af økologiske grise	300	135	
22 Øget selvforsyning med økologisk proteinfoder baseret på foderkål	301	137	
Medfinansiering af initiativer under EU-programmer i alt	2.913	2.238	

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtterege
Rådgivning:				
23	Økologi på vej - Økologi-Kongres 2015	649	649	§6
24	Ressourcebevidst økologisk dyrkningssystem	350	318	§2
25	Økologisk vækst - bring nye forbrugerstrømninger i byen ud til de innovative økologiske producenter	300	300	§2
22a	Øget selvforsyning med økologisk proteinfoder baseret på foderkål	0	44	
Rådgivning i alt		1.299	1.311	
Forskning og forsøg:				
26	Økologiske markforsøg - højere udbytter og mere robust produktion i kløvergræs og vårsæd	681	592	§4
27	Optimering af mekanisk ukrudtsbekæmpelse (Optimek)	363	363	§4
17a	FEDT NOK til økologiske malkekøer	98	93	§4
Forskning og forsøg i alt		1.142	1.048	
Landbrug & Fødevarer i alt:		1.196	679	
Uddannelse:				
28	Temalæremiddel om økologi i landbruget til grundskolens mellemtrin	372	367	§6
29	Få styr på økologien - læremiddel 7. - 9. klasse	398	45	§6
Uddannelse i alt		770	412	
Afsætningsfremme:				
30	Stemplet med Ø - en folkeoplysende vandreudstilling	289	267	§6
31	Øko-opkvalificering af indkøbere fra nøglemarkeder	137	0	§6
Afsætningsfremme i alt		426	267	
Agrologica i alt:		441	441	
Forskning og forsøg:				
32	POPkorn (Udvikling af populationer af korn)	348	348	§4
33	COBRA (Coordinating Organic plant Breeding Activities for Diversity)	93	93	§4
Forskning og forsøg i alt		441	441	
DTU, Fødevareinstituttet		369	352	
Forskning og forsøg:				
34	Kortlægning af smitte med Campylobacter hos økologiske slagtekyllinger	369	352	§4
Forskning og forsøg i alt		369	352	

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtterege
------	------------------	--	------------------	--

Krogerup Avlsgaard i alt:	185	185	
Forskning og forsøg:			
35 CirkelKompost - Naturpleje som økologisk jordforbedring	185	185	§4
Forskning og forsøg i alt	185	185	

Aarhus Universitet i alt:	112	112	
Forskning og forsøg:			
36 Fjerpilning og den ernæringsmæssige sammenhæng	112	112	§4
Forskning og forsøg i alt	112	112	

Dyrenes Beskyttelse i alt:	100	100	
Forskning og forsøg			
37 Græs og grøntaffald til grise	100	100	§4
Forskning og forsøg i alt	100	100	

Westergaards Planteskole i alt:	86	86	
Forskning og forsøg:			
38 Produktion af økologiske danske figer i uopvarmet plasttunnel	86	86	§4
Forskning og forsøg i alt	86	86	

Puljen i alt	11.681	10.113	
---------------------	---------------	---------------	--

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtterege
------	------------------	--	------------------	--

Særlig pulje: Grønne ildsjæle for lokal afsætning

VI. Aktiviteter fordelt på tilskudsmodtagere

Økologisk Landsforening i alt:

1.363

1.352

Afsætningsfremme:

1 Fremme af lokal afsætning ved lokal synliggørelse af gårdbutikker i forbindelse med Økologisk Høstmarked	350	347	DMG
2 Find vej til lokal økologi	300	299	§6
3 Synliggørelse af lokal økologi i spydspidsbutikker	298	296	§7
4 Erfagrupper med fokus på de produktionsøkonomiske udfordringer ved lokal afsætning af fødevarer	270	270	DMG

Afsætningsfremme i alt

1.218

1.212

Rådgivning:

5 Rejsehold for 'Grønne Ildsjæle for lokal afsætning'	145	140	DMG
---	-----	-----	-----

Rådgivning i alt

145

140

SEGES P/S i alt:

560

545

Afsætningsfremme:

6 Nye lokale økologiske producenter/produkter i Dagli' Brugsen	300	300	DMG
7 Mere lokalt økologisk mel i lokale butikker	150	135	§4

Afsætningsfremme i alt

450

435

Rådgivning:

8 Rejsehold for koncept- og vidensudvikling for økologiske landmænd	110	110	DMG
---	-----	-----	-----

Rådgivning i alt

110

110

Københavns Fødevarefællesskab i alt:

525

525

Afsætningsfremme:

9 FoodNet – et open source IT-medlemssystem for økologiske fødevarefællesskaber	297	297	DMG
10 ØkoStartpakke – en opstartspakke for økologiske fødevarefællesskaber	228	228	ej statsstøtte

Afsætningsfremme i alt

525

525

Lejre Kommune i alt:

335

335

Afsætningsfremme:

11 Lokal Økologi i Lokale Gryder i Lejre Kommune	250	250	ej statsstøtte
12 Den Økologiske Kommune: Ny Lokal Torvehal	85	85	ej statsstøtte

Afsætningsfremme i alt

335

335

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtterege
------	------------------	--	------------------	--

Producentforeningen De Økologiske Gårdbutikker

i alt	300	299	
--------------	------------	------------	--

Afsætningsfremme:

13 Uddannelsesdage og Netværk for Økologiske Gårdbutikker	300	299	DMG
---	-----	-----	-----

Afsætningsfremme i alt	300	299	
-------------------------------	------------	------------	--

Bornholms Landbrug i alt:	298	285	
----------------------------------	------------	------------	--

Afsætningsfremme:

14 Bornholm Økoafsætning og -samarbejde (Bafsa)	298	285	DMG
---	-----	-----	-----

Afsætningsfremme i alt	298	285	
-------------------------------	------------	------------	--

Landboforeningen Gefion/Økologisk rådgivning i a	299	237	
---	------------	------------	--

Afsætningsfremme:

15 Mobile Hønsehuse – græsbaseerede højværdi æg til direkte salg	299	237	§2
--	-----	-----	----

Afsætningsfremme i alt	299	237	
-------------------------------	------------	------------	--

Knuthenlund Gods i alt:	293	293	
--------------------------------	------------	------------	--

Afsætningsfremme:

16 Formidling af økologiske producenter ved Knuthenlund - Fælles formidling om økologi og samarbejde med producenter og lokalsamfund	293	293	DMG
--	-----	-----	-----

Afsætningsfremme i alt	293	293	
-------------------------------	------------	------------	--

Natur-Oksen aps (overdraget fra Bjarne Larsen) i a	290	290	
---	------------	------------	--

Afsætningsfremme:

17 Velfærdsslaget studekød fra Varde Ådal	290	290	DMG
---	-----	-----	-----

Afsætningsfremme i alt	290	290	
-------------------------------	------------	------------	--

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtteregele
Seerupgaard Udvikling IVS i alt:		288	288	
Afsætningsfremme:				
18	Direkte salg via afhentningsmodul med automatisk kodelås og lange åbningstider. Nyt afsætningskoncept fra mark til bord – direkte og uden spild	288	288	DMG
Afsætningsfremme i alt		288	288	
Comida Fødevarerådgivning A/S i alt:		275	275	
Afsætningsfremme:				
19	Praktisk guide for mindre producenter. Vilkår og regler vedrørende lokal produktion og afsætning af økologiske fødevarer	275	275	ej statsstøtte
Afsætningsfremme i alt		275	275	
Råd & Dåd SMBA i alt:		273	273	
Afsætningsfremme:				
20	Øget Økologiafsætning i Jammerbugten i Nordjylland – med lokalt aftryk og socialt ansvar	273	273	DMG
Afsætningsfremme i alt		273	273	
Økogårdene Skjern Enge i alt:		250	250	
Afsætningsfremme:				
21	Afsætning af specialprodukter fra landbrug omkring Skjern Enge	250	250	DMG
Afsætningsfremme i alt		250	250	
Foreningen for Biodynamisk Jordbrug i alt:		237	237	
Afsætningsfremme:				
22	Lokal biodynamisk afsætning - mere salg og til flere kunder	237	237	DMG
Afsætningsfremme i alt		237	237	
Det Længste Strå v/ Birgitte Ravn Olesen i alt:		210	210	
Afsætningsfremme:				
23	Nye muligheder for involvering af forbrugere med henblik på en mere effektiv naturpleje og udvidelse af det økologiske areal	210	210	DMG
Afsætningsfremme i alt		210	210	

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtterege
Troldgaarden v/ Phillip Dam i alt:				
		202	202	
Afsætningsfremme:				
24	Lokal afsætning af gourmet charcuterier af sortbroget landrace svin	202	202	DMG
Afsætningsfremme i alt		202	202	
Mørdrupgård Korn Aps i alt:				
		200	200	
Afsætningsfremme:				
25	Afsætning af specialmel på specialmarkeder i Nordsjælland og København	200	200	DMG
Afsætningsfremme i alt		200	200	
Skærtøft Mølle i alt:				
		196	196	
Afsætningsfremme:				
26	Frisk brød til lokale forbrugere fra lokale møllerier	196	196	DMG
Afsætningsfremme i alt		196	196	
Halkær Kro og Madhus i alt:				
		295	169	
Afsætningsfremme:				
27	Madhuset i Halkær Ådal – et økologisk afsætningsløft til hele Nordjylland	295	169	DMG
Afsætningsfremme i alt		295	169	
ØsterGRO i alt:				
		150	150	
Afsætningsfremme:				
28	GRO - et projekt om lokal og bæredygtig fødevareproduktion i København	150	150	DMG
Afsætningsfremme i alt		150	150	
Lille Raneladegaard / Janne Brændbyge i alt				
		51	51	
Afsætningsfremme:				
29	Lokal afsætning på køl og frost i partnerskab med detail	51	51	DMG
Afsætningsfremme i alt		51	51	

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtterege
Bjarne Krog - Krogagergård				
		30	20	
Afsætningsfremme:				
30	Leveringsordninger - afsætninger af økologisk kvalitetskød til medarbejdere på arbejdspladser	30	20	DMG
Afsætningsfremme i alt		30	20	
Fonden Københavns Madhus i alt:				
		328	0	
Afsætningsfremme:				
31	Udvikling af nye lokale veje for økologisk kød-udbud til offentlige køkkener	328	0	ej statsstøtte
Afsætningsfremme i alt		328	0	
Ny Lundgård Ismejeri i alt:				
		181	0	
Afsætningsfremme:				
32	Lokal afsætning af is fra gårdmejeri	181	0	DMG
Afsætningsfremme i alt		181	0	
Dyrenes Beskyttelse i alt:				
		100	0	
Forskning og forsøg				
33	Stalddørssalg af slagtefjerkræ	100	0	§4
Forskning og forsøg i alt		100	0	
Puljen i alt		7.529	6.682	

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtterege
------	------------------	--	------------------	--

Særlig pulje for styrkelse af økologiindsatsen: Afsætningsindsats for økologiske produkter

VI. Aktiviteter fordelt på tilskudsmodtagere

Økologisk Landsforening i alt:	9.540	9.532	
Afsætningsfremme:			
1 Jubilæumskampagne, Ø-mærket 25 år	3.300	3.300	§6
2 Fælles eksponering på økologisk fællesstand på Internationale messer 2015	2.750	2.750	DMG
3 Foodservice mødes om økologi - Copenhagen Food Fair 2015	1.890	1.886	DMG
4 Inspiration af kæder og grossister på eksportmarkeder til markedsføring af økologi	450	450	§7
5 Økologi til alle - økologioplysning i detailhandlen	400	397	§6
6 Økodag 2015	400	399	§6
7 Drejebog for økologisk mad i børneinstitutioner, 0-6 år	350	350	§6
Afsætningsfremme i alt:	9.540	9.532	
Landbrug & Fødevarer i alt:	3.597	2.241	
Afsætningsfremme:			
9 Økologisk fællesstand på Anuga messen, Köln	728	651	§6
10 Økologiske Food Fighters 2015	602	548	§6
11 Økologisk markedsføring ifbm. Anuga messen, Köln	486	385	DMG
12 Økologi i bevægelse - fejring af Ø-mærket	287	271	§6
8 Dansk økoeksport til Kina via netværk og vidensdeling	1.280	197	§8
13 All about organics	214	189	§6
Afsætningsfremme i alt	3.597	2.241	
Producersammenslutningen Fremme af Økologisk Kvalitets Svinekød i alt:	573	573	
Afsætningsfremme:			
14 Sofari 2015 – Oplev det økologisk griseliv	573	573	§6
Afsætningsfremme i alt	573	573	
Danske Økologiske Erhvervsfrugtavlere i alt:	543	543	
Afsætningsfremme:			
15 Økologiske æbler - markedsanalyse og information	543	543	§6
Afsætningsfremme i alt	543	543	
Puljen i alt	14.253	12.889	

Supplerende oplysninger - Regnskab 2015

Note	Beløb i 1000 kr.	Ændrings- budget 2015 (ej revideret)	Regnskab 2015	Specifikation af anvendt statsstøtterege
------	------------------	--	------------------	--

Særlig pulje for styrkelse af økologiindsatsen: Tilskud til omlægnings- og fastholdelsestjek i primærsektoren

VI. Aktiviteter fordelt på tilskudsmodtagere

SEGES P/S i alt:	2.152	2.152	
Rådgivning:			
2 Fastholdelses- og Omlægningstjek med lokal forankring	2.152	2.152	§3
Rådgivning i alt :	2.152	2.152	
Økologisk Landsforening i alt	2.178	2.145	
Rådgivning:			
1 Fokuseret omlægnings- og udviklingstjek via samarbejde med mejerier og Friland samt i områder med potentielle	2.178	2.145	§3
Rådgivning i alt :	2.178	2.145	
Syddansk Økologi, Syddansk Kvæg	420	371	
Rådgivning:			
3 Synliggørelse af økonomien i økologien	420	371	§3
Rådgivning i alt	420	371	
Puljen i alt	4.750	4.668	

Fonden for økologisk landbrug - Opgørelse over de seneste 5 regnskabsår

Beløb i 1000 kr.	Regnskab 2011	Regnskab 2012	Regnskab 2013	Regnskab 2014	Regnskab 2015
------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

INDTÆGTER:

Overført fra forrige år	1.576	1.267	1.012	4.696	24.416
Produktionsafgifter	0	0	0	0	0
Promillemidler	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Særbevilling og anden indtægt	0	0	8.000	26.073	48.640
Renter	7	0	0	0	-105
Tilskud til fondsadministration	250	250			
I. Indtægter i alt	11.833	11.517	19.012	40.769	82.952

UDGIFTER:

Samlede tilskud fordelt på formål

Afsætningsfremme	1.240	1.964	1.783	6.598	19.886
Forskning og forsøg	3.071	4.281	6.924	5.085	3.791
Produktudvikling	0	0	114	0	0
Rådgivning	1.750	800	1.084	1.997	6.628
Uddannelse	450	410	466	74	839
Sygdomsforebyggelse	0	0	0	0	0
Sygdomsbekæmpelse	0	0	0	0	0
Dyrevelfærd	584	0	801	0	0
Kontrol	0	0	0	0	0
Særlige foranstaltninger	0	0	0	0	0
Medfinansiering af initiativer under EU-programmer	3.147	2.672	3.002	1.792	3.208
II. Udgifter til formål i alt	10.242	10.127	14.174	15.546	34.352

Fondsadministration

Generel fondsadministration	250	250	0	660	401
Revision	41	40	57	95	98
Advokatbistand	0	0	0	11	16
Effektvurdering	28	79	84	38	59
Ekstern projektvurdering	0	0	0	0	0
Bestyrelseshonorar/befordringsgod	5	9	1	1	1
Tab på debitorer	0	0	0	0	0

III. Administration i alt	324	378	142	805	575
----------------------------------	------------	------------	------------	------------	------------

IV. Udgifter i alt	10.566	10.505	14.316	16.351	34.927
---------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Overførsel til næste år	1.267	1.012	4.696	24.418	48.025
--------------------------------	--------------	--------------	--------------	---------------	---------------

Overførsel til næste år i pct. af årets udgift	12,0	9,6	32,8	149,3	137,5
--	------	-----	------	-------	-------

Fonden for økologisk landbrug - Opgørelse over de seneste 5 regnskabsår

Beløb i 1000 kr.	Regnskab 2011	Regnskab 2012	Regnskab 2013	Regnskab 2014	Regnskab 2015
------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------

Supplerende oplysninger:

Samlet tilskud fordelt på tilskudsmodtagere:

Økologisk Landsforening	3.556	4.440	5.167	5.202	16.590
SEGES	3.739	2.548	3.807	3.786	7.294
Landbrug & Fødevarer	550	174	0	74	2.920
Producentsammenslutninge					
Fremme af Økologisk Kvalitets					
Svinekød	0	0	0	0	573
Danske Økologiske					
Erhvervsfrugtavlere	0	0	0	0	543
Københavns Fødevarerefællesskab	0	0	0	269	525
Agrologica	0	0	252	0	441
Syddansk Økologi, Syddansk					
Kvæg	0	0	0	0	371
Danmarks Tekniske Universitet	0	0	0	0	352
Lejre Kommune	0	0	0	0	335
Producentforeningen De					
Økologiske Gårdbutikker	0	0	0	0	299
Knuthenlund Gods	0	0	0	0	293
Natur-Oksen	0	0	0	0	290
Seerupgaard Udvikling	0	0	0	0	288
Bornholms Landbrug	0	0	0	0	285
Comida Fødevarerådgivning	0	0	0	0	275
Råd & Dåd	0	0	0	0	273
Økogårdene Skjern Enge	0	0	0	0	250
Foreningen for Biodynamisk Jordbr	584	0	383	263	237
Landboforeningen Gefion,					
Økologisk rådgivning	764	629	242	631	237
Det Længste Strå v/ Birgitte Ravn					
Olesen	0	0	0	0	210
Troldgaarden v/ Phillip Dam	0	0	0	0	202
Mørdrupgård Korn	0	0	0	0	200
Skærtoft Mølle	0	0	0	0	196
Krogerup Avlsgaard	0	0	0	0	185
Halkær Kro og Madhus	0	0	0	0	169
ØsterGro	0	0	0	300	150
Aarhus Universitet	862	949	829	534	112
Dyrenes Beskyttelse	0	0	600	32	100
Westergaards Planteskole	0	0	92	90	86
Lille Raneladegaard / Janne					
Brændbyge	0	0	114	0	51
Bjarne Krog - Krogagergård	0	0	0	95	20
Udviklingscenter for Husdyr på					
Friland	0	0	615	341	0
GartneriRådgivningen a/s	0	300	300	300	0
Grantoftegaard	0	0	0	270	0
Det Grønne Hus/Sydhavsøernes					
Frugtfestival	0	0	0	270	0
Halkær Ådal Økologisk	0	0	0	268	0
Økologisk Samsø	0	0	184	249	0
Bo larsen	0	0	0	228	0
Hegnsholt Hønseri	0	0	0	225	0
Smag på Enelave	0	0	0	221	0
Lille Raneladegaard	0	0	0	217	0

Fonden for økologisk landbrug - Opgørelse over de seneste 5 regnskabsår

Beløb i 1000 kr.	Regnskab 2011	Regnskab 2012	Regnskab 2013	Regnskab 2014	Regnskab 2015
Danmarks Biavlerforening	0	0	0	201	0
Kalø Økologisk Landbrugsskole	0	0	200	200	0
Hedehusene/Høje Taastrup økologiske Fødevarerfællesskab	0	0	0	168	0
Landbo Thy	0	0	0	164	0
Producersammenslutningen Velfærdsdelikatesser ProVeldi	0	0	0	154	0
Muld aps	0	0	0	150	0
Miljøpunkt Amager	0	0	0	150	0
Mannerup Møllegård	0	0	0	147	0
Smag på Nordsjælland	0	0	0	100	0
Økologiens Venner/Økologiens Have	0	0	0	70	0
Katrøj	0	0	0	55	0
Arbejdsgruppen bag Økologiens Telt	0	0	0	50	0
BusinessByHeart	0	0	30	47	0
Odense Fødevarerfællesskab	0	0	0	25	0
Bjarne Viller Hansen	0	0	225	0	0
Københavns Universitet	187	232	191	0	0
Andelsforeningen Smag på Endelave	0	0	183	0	0
Krogerup Avlsgård	0	0	173	0	0
Jørgen Holst	0	0	133	0	0
Naturstyrelsen Himmerland	0	0	129	0	0
Danske Æg	0	0	122	0	0
Peter Kirk-Haugstrup	0	0	79	0	0
Jysk Landbrugsrådgivning	0	385	0	0	0
Støtteforeningen for Institut for Anvendt Økologi	0	260	0	0	0
Producentforeningen Økologiske skolegårde	0	210	0	0	0
I alt	10.242	10.127	14.174	15.546	34.352

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Note 1. Økologisk græsfrøavl - update

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at øge kvaliteten af den økologiske græsfrøavl ved at fokusere på de to centrale udfordringer: 1) kvikfrø i afgrøden og 2) N-forsyning i et udfasningsscenarie.

Projektet har et komplementerende projekt søgt i Frøafgiftsfonden, af SEGES. I det projekt skal der laves forsøgsmæssige undersøgelser af gødningsstrategier og afprøvninger af de gødningskilder, der er tilgængelige for økologiske planteavlere.

Dette projekt skal sammen med erhvervet identificere udfordringerne i Økologisk frøavl, og i samarbejde med SEGES komme med løsninger, der peger fremad for økologisk frøavl, en produktionsgren i en branche med stærke traditioner, nationalt og internationalt. At samle de væsentligste erfaringer og den bedsteforskningsbaserede viden på området.

Projektets resultater og effekter

- Der er indsamlet viden og erfaringer fra de dygtigste økologiske frøavlere og fra frøfirmaerne og deres dyrkningskonsulenter.
- Der er blevet afholdt videnssyntesemøder med folk fra forskningen, SEGES og andre rådgivere.
- Der er blevet udarbejdet og udgivet en håndbog i økologisk frøavl, og den er blevet uddelt v. økologikongressen 2015 og desuden sendt til frøavlere i Danmark. Samarbejde og vidensdeling mellem alle aktører på et lille marked og snævert fagområde synes åbenlyst nemt og oplagt. Men når der gøres en ekstra indsats for at bringe parterne sammen og hive viden ud, sker der noget mere, og det er håndbogen i Økologisk Græsfrøavl et meget godt eksempel på.

Der er en meget stor miljø- og klimamæssig effekt af at forbedre effektiviteten og produktiviteten af den danske frøproduktion. Hvis udenlandske økologer i højere grad får øjnene op for det ønskelige og nødvendigheden af, at der bruges økologiske frø i økologisk planteavl, vil et potentielt meget stort marked ligge åbent for dygtige danske frøavlere.

Note 2. Innovative økologiske dyrkningssystemer - Økologi i Sporet

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udvikle nye, fuldt automatiserede, økologiske dyrkningssystemer til produktion af grønsager, grovfoder og konsumafgrøder. De nye dyrkningssystemer vil være baseret på:

- Dyrkning i bede, hvor flere typer hjælpeafgrøder sået i rækker imellem afgrøderne bidrager til optimering af det økologiske næringsstofkredsløb
- Pløjefri dyrkning, hvor ukrudtstryk reduceres ved brug af hjælpeafgrøder, teknik og management
- Faste kørespor, CTF (Controlled Traffic Farming vha. GPS)
- Nye redskaber og digitale teknologier, f.eks. til varsling af rettidige behandlinger.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

AP1: Dyrkningssystemer

- Alle markoperationer gennemføres på forsøgsarealerne jf. de tre behandlinger: Faste spor, delvist faste spor, tilfældig trafik.
- Nye forsøg på forsøgsareal med grøngødning
- Konkrete registreringer på behandlinger – fx ukrudtstryk og kvalitet

AP2: Øko-Biologisk Kredsløb

- Gennemførelse af forsøg og registreringer.
- Særligt fokus på hjælpeplanter som gødning

AP3: Teknologier og Redskaber

- Beslutningsstøtteværktøjer – fx Greenseeker og måling af jordfugtighed
- Tekniske løsninger til grøngødning

AP4: Kommunikation og projektledelse

- Planlægningsmøde februar 2015
- Åbent-hus og kommunikation
- Faglig ekskursion forventet efterår 2015.

Projektets resultater og effekter

I store træk følger projektet de lagte planer. Behandlinger af parcellerne hos landmænd og gartnere forløber fint, og landmændene oplever overordnet set succes med faste kørespor. I flere tilfælde er der endda målt merudbytte af afgrøderne ved at sammenligne tilfældig trafik og kontrolleret trafik. Projektet har været lidt bagud med formidling og udvikling af rådgivningskoncepter, samt med udvikling af grøngødningsudlægger. Der vil blive strammet op på indsatsen på de punkter, hvor projektet er bagud.

Visse aktiviteter under AP3, som skulle gennemføres både på Foulumgård og hos Bundgård, Vadum, indskrænkes nu til kun at blive gennemført på Foulumgård. Projektet fortsætter og afsluttes i 2016.

Note 3. Nye mål for økologisk fodring

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at fremme selvforsyningen med foder i den økologiske mælkeproduktion. Det skulle ske ved at vise, hvornår øget selvforsyning med foder er økonomisk fordelagtigt. I hvilke situationer er det en god ide at fodre med stabile afgrøder som græs og korn og lade køerne have en lav mælkeydelse, og hvornår kan det svare sig at dyrke en mere usikker afgrøde som hestebønne og lade den varmebehandle for at opfylde den højtstående kørs behov?

Der blev udvalgt en mælkeproducent, som dyrker roer på egen bedrift. Afgrødens udvikling og udbytte er beskrevet, og det samme er erfaringer med opbevaring af roerne i kule eller hus. Fodringen med roer blev fulgt i to vintermåneder. Køernes foderoptagelse blev registreret samt sundhed og mælkeydelse.

Formidling af resultater fra projektet. Resultaterne fra projektet er løbende formidlet i artikler på Økologisk Landsforenings hjemmeside og i relevante fagtidsskrifter samt ved indlæg på møder og messer.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Projektets resultater og effekter

To artikler, som ud fra den gennemførte demonstration beskriver de praktiske konsekvenser ved fodring med fodermidler som økologiske roer, eller alternativt med frasorterede økologiske grøntsager.

Mælkeproducentens økonomi kan forbedres ved øget selvforsyning med foder, da landmanden selv er herre over udgifterne til produktionen. Dette vil yderligere styrke risikostyringen og dermed skabe et bedre overblik over bedriftens økonomi. Yderligere kan risikoen for udsving i foderpriserne mindskes. Økonomien for producenten kan forbedres ved at øget andel af hjemmeavlet foder og dermed færre led, der skal lønnes.

For samfundet kan skabes flere arbejdspladser på den enkelte bedrift ved at beholde aktiviteter som f.eks. dyrkning af roer hjemme på bedriften. Fødevarer sikkerheden forbedres, da risikoen for kontaminering reduceres, da foderet ikke udsættes for lang transport fra fjerne lande.

Note 4. Fertilitetspåvirkning af fytoøstrogen i rødkløver til økologiske får og geder

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udbrede anvendelsen af rødkløver i græsfrøblandingerne til økologiske får og geder. Rødkløver kan fremme effektiviteten og økonomien i økologisk lammeproduktion, da produktionen i kg tørstof er op til 30pct. større med rødkløver i græsblendingen. Rødkløver indeholder imidlertid fytoøstrogen, som kan påvirke fårenes reproduktion negativt ved for store mængder.

I 2014

- Der er gennemført en demonstration af afgræsning hos en lammeproducent. Her er etableret kløvergræsmarker med standardblandinger, der er anbefalet til kvæg.
- Fårene har græsset på arealerne i perioden fra én måned, før vædderen sættes til fårene og så længe græsvæksten tillod det.
- Rødkløverandelen på de tre marker er blevet vurderet én gang om måneden fra september til januar/februar. Der er samtidig blevet udtaget græsprøver til analyse for fytoøstrogenindhold.

I 2015

- Analyseresultaterne for indhold af fytoøstrogen er gjort op og vurderet i forhold til andre undersøgelser og til viden om fytoøstrogens påvirkning af reproduktionen hos får.
- 60 får er blevet scannet for antal fostre, og resultaterne er sammenholdt med rødkløverandelen i markerne og fytoøstrogenindholdet i græsprøverne.
- Erfaringerne fra demonstrationen er beskrevet i artikel til fårebladet (nr. 6) december 2015.
- Der er udarbejdet en vejledning i vurdering og betydning af rødkløverandelen.

Projektets resultater og effekter

- Artikel, som beskriver fytoøstrogenindholdet i græsblandinger med tre forskellige andele rødkløver henover efterår og tidlig vinter. Artiklen beskriver desuden sammenhængen med fårenes reproduktion på den pågældende ejendom.
- Vejledning med anbefaling af rødkløverandel i græsblandinger til får og med beskrivelse af metode til vurdering af rødkløverandel i marken.

Når den enkelte lammeproducent har kendskab til anbefalet rødkløverandel og en metode til at vurdere det, vil

Supplerende Noter – Ordinær pulje

der kunne inddrages arealer fra f.eks. økologiske mælkeproducenter, og lammeproducenten vil også selv anvende mere rødkløver i egne marker. Dermed vil lammeproducenten opnå større adgang til græsningsarealer og ca. 30 pct. højere græsudbytter. Begge dele styrker lammeproducentens økonomi.

Samlet set bedre økonomi i foderforsyningen, vil gøre det mere attraktivt for lammeproducenterne at blive i eller omlægge til økologisk driftsform. Det understøtter regeringens mål om fordobling af det økologiske areal i 2020.

Note 5. Lyngflis som strøelse og rodemateriale til svin og fjerkræ

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Hovedformålet med projektet er at forbedre dyrevelfærden i økologiske svine ved at afprøve lyngflis som strøelse, rodemateriale, gødningsopsamling og dræningsmateriale til svin.

Projektet er opdelt i tre arbejdsplaner

Arbejdsplan 1: Lyngmateriale

Der er afholdt en workshop, hvor husdyrproducenternes ønsker til materialet, og entreprenørens muligheder blev afstemt. Det blev konkluderet, at opsoldning af lyngflisen ikke var nødvendig.

Arbejdsplan 2: Rodemateriale til svin

I arbejdsplanen er der startet afprøvning i en besætning, hvor slagtesvin er inddelt i tre hold, et med permanent adgang til kumme med lyngflis, et med restriktiv adgang til kumme med lyngflis samt hold uden adgang til lyngflis. Der måles på svinenes aktivitetsniveau, socialadfærd, dødelighed, samt mængden af øresår, halebid og andre skader.

Arbejdsplan 3: Næringsstofftilførsel og opsamling

Der er indsamlet prøver af lyngflisen før tildeling, prøver i kummer samt af lyngflis fjernet fra kummer, som er indsendt til analyse for næringsstofferne N, P og K.

Projektets resultater og effekter

Der er udarbejdet en anvisning, som specificerer høst af lyngflis. Der er desuden udarbejdet et revideret overslag på den anbefalede mængde lyngflis årligt samt en anvisning af, hvor lyngflis findes i landet. Foreløbige resultater peger på, at det ved tildeling af lyngflis i kummer ikke er relevant at opsolde lyngflisen.

Økologiske slagtesvineproducenter får mulighed for at tilbyde grisene et spændende rodemateriale. Efter brug i stalden vil lyngflisen blive spredt på marken, hvorved der bliver importeret næringsstoffer til kulstof til agerjorden. Det forventes, at stressniveauet falder og forekomst af øre- og halebid reduceres, samt at dødeligheden blandt slagtesvin kan sænkes med 1 pct.. Udledning af CO₂ reduceres, fordi alternativet er at afbrænde hederne for at pleje lynghederne.

Note 6. Maksimal produktion af økologisk kvælstof med mobil grøngødning

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Projektets formål var at udvikle nye økologiske gødninger som alternativer til ikke-økologisk husdyrgødning, der udfases fra 2015. Målet er at maksimere N-udbyttet i produktionen af plantebaserede gødninger (mobile grøngødninger), således at udbyttet af høstet kvælstof (N) maksimeres samtidig med, at grønmassens kvalitet (kulstof/kvælstof-forhold (C/N)) optimeres. Projektet bidrager til et GUDP-projekt ledet af AU-Aarslev.

Projektet har i 2015 gennemført:

- Økonomiberegninger af omkostningerne ved produktion af mobile grøngødninger af forskellig kvalitet, dvs. pris pr kg N, samt beregninger af arealforbrug til produktion af et kg N.
- Projekt møder og formidling.

Projektets resultater og effekter

En produktion på 500 kg N pr. hektar pr. år er opnået i parcelforsøg med gentagen høst af lucerne, rødkløver eller hvidkløver. I praksis må man i markskala dog forvente en lavere produktion.

Grøngødningens C/N-forhold øges med stigende plantealder ved slæt. I projektet er mobil grøngødning med forskellige C/N-forhold afprøvet i forsøg med frisk grønmasse til porre, ensilage til kartofler og grønpiller til kål. Forsøgene er endnu ikke afsluttet, men foreløbige resultater viser, at det største udbytte af salgsafgrøder opnås, når grøngødningens C/N-forhold er lavt, og at udbyttet er på niveau med husdyrgødning.

Foreløbige økonomiberegninger viser, at man med mobil grøngødning kan skaffe sig kvælstof til en pris på ca. 20 kr. pr. kg total-kvælstof udbragt i marken. Det er en pris som normalt ikke kan konkurrere med kvælstof fra husdyrgødning, men hvis husdyrgødning ikke er til rådighed, er mobil grøngødning et realistisk økonomisk alternativ. Det skyldes, at andre kommercielle gødninger, som kan bruges af økologer, generelt koster væsentligt mere end mobil grøngødning pr. kg total-kvælstof.

Note 7. Optimering af grovfoderudbyttet hos økologiske mælkeproducenter

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udvikle økologien, samt den økologiske mælkeproduktion, ved at forbedre udbyttet i de økologiske grovfodersædskeer. Der arbejdes med tre centrale områder i grovfoder produktionen: 1) svovlgødning, 2) forebyggelse af kløvertræthed og 3) optimering af gødskningsstrategi.

1. Økologisk svovl-nøgle

Der udvikles en økologisk svovlnøgle (et værktøj til beslutningsstøtte i rådgivningen). Der skal udvikles et beslutningsstøtteværktøj, der kan understøtte konsulenten, når hun/han laver gødningsplan for landmanden. Formålet med værktøjet er at give et bedre beslutningsgrundlag for at afklare, hvilke afgrøder, der skal gødes med svovl.

2. Spiretest for kløvertræthed

Der udvikles en feltmetode til at identificere graden af kløvertræthed og derved forebygge, at kløvertræthed fører til en betydelig reduktion i de økologiske kløvergræsudbytter. Der foretages interviews af landmænd, der har udfordringer med kløvertræthed. Der laves registreringer på de enkelte marker: sædskefte, afgrødevalg, antal år mellem kløvergræs, sortvalg, udlægsmetoder og -tidspunkt samt gødskningsstrategi.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

3. Udvikling af optimal gødskningsstrategi

Der udvikles optimale gødningsstrategier i kløvergræs, når der anvendes alm. kvæggylle, biogasgylle og dybstrøelse som gødningskilde. Der er derfor behov for at få et overblik over, hvilken effekt, tildelingen af de forskellige gødningskilder har på kløvergræsmarker i forhold til udbytter, kvalitet, kløverprocent, reaktionstal og kaliumtal.

Projektets resultater og effekter

Faktaark om svovl til brug ved mark- og gødningsplanlægning i sæsonen 2015/2016 er udarbejdet. Samtidig er det første testkit afprøvet i 2015, og der er lavet gødningsstrategi ved brug af følgende gødningstyper: kvæggylle, kvægdybstrøelse og biogasgylle.

Effekten for producenten vil være optimering af grovfoderudbytter, selv i ugunstige år. Endvidere vil projektet understøtte økonomien i mælkeproduktionen, da det økonomiske afkast hænger tæt sammen med grovfoderudbytterne og kvaliteten af grovfoderet.

Den overordnede effekt vil være, at færre mælkeproducenter vil lægge tilbage til konventionel produktion, hvorved vi kan fastholde og udvikle den samlede økologiske produktion. Ved at understøtte den økologiske produktion vil de samfundsmæssige konsekvenser være mindre pesticidbelastning og større biodiversitet.

Note 8. Stabile udbytter i økologisk vinterraps

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at øge dyrkningssikkerheden og udbyttestabiliteten i økologisk vinterraps og fremme en dansk forsyning med økologisk protein og fedt/olie.

I sommeren 2015 er der indsamlet erfaringer fra 10 bedrifter med dyrkning af vinterraps. På bedrifterne er lavet interview med landmændene, hvor markerne registreres med såning (tidspunkt og mængde), ukrudtsbekæmpelse, gødsning og høstudbytte.

I efteråret 2015 er der indsamlet data og erfaringer fra yderligere 10 bedrifter med økologisk vinterraps. Landmændene er blevet interviewet om sådato, sortvalg, jordbehandling, gødsning og ukrudtsmængde. Der er talt planter og bedømt ukrudt og samtidig udtaget jordbundsanalyser til måling af næringsstoffer og tekstur. Der er anlagt 2 forsøg med dyrkning af vinterraps i sommeren 2015. I forsøgene er der fokus på at udvikle et dyrkningskoncept, der kan mindske angreb af rapsjordlopper. Rapsjordlopper er en betydelig skadevolder i vinterraps, men kraftige angreb ses kun med 5-8 års mellemrum. Vi har netop haft en periode på 4-5 år uden betydelige angreb af rapsjordlopper, og det forventes, at angrebene vil tage til i styrke i løbet af de næste 2-4 år. Derfor er der gode betingelserne i 2016 og 2017 for at få produceret noget viden om rapsjordloppers betydning som skadedyr i økologisk vinterraps.

Behandlingerne vil have fokus på at mindske angreb af rapsjordlopper. Det sker ved samsåning af vinterraps med vårraps, vårryps, majroe og andre arter, der kan tiltrække rapsjordlopper om efteråret og samtidig forven-

Supplerende Noter – Ordinær pulje

tes at udvintre. Forsøgene udføres på 2 lokaliteter med 8 behandlinger og 4 gentagelser.

Projektets resultater og effekter

Mere viden og flere erfaringer med dyrkning af økologisk vinterraps samt øget implementering af vinterraps i de økologiske sædskifter. Det økologiske areal med vinterraps er øget med 30-40 pct. Bedrifterne med vinterraps opnår et mere alsidigt sædskifte med en bedre kvælstofhusholding og mindsket udvaskning af næringsstoffer. Samtidig opnår bedrifterne en bedre økonomi, fordi vinterraps er en højværdiafgrøde.

Vinterraps udgjorde i 2012 5,8 pct. af det samlede dyrkningsareal i DK, men kun 0,4 pct. af det økologiske areal. Havre udgjorde i 2012 1,6 pct. af det samlede dyrkningsareal i DK, men 5,0 pct. af det økologiske areal. Vinterraps er en optimal sædskifteafgrøde også i økologisk dyrkning, men der er en række udfordringer, der skal overvindes, før afgrøden kan fylde mere i økologisk dyrkning. En vellykket vinterrapsafgrøde vil kunne udnytte kvælstof frigivet fra en ompløjet kløvergræsmark bedre end andre økologiske afgrøder. Det forventes, at udledningen af næringsstoffer i naturen fra økologisk vinterraps er ca. 50 kg N/ha mindre end fra andre økologiske afgrøder.

Mængden af potentiel mindsket udvaskning fra økologisk vinterraps er derfor $50 \text{ kg N/ha} \times 3400 \text{ ha} = 170 \text{ ton N}$. Samtidig vil en øget dyrkningssikkerhed for økologisk vinterraps betyde, at flere konventionelle producenter med en stor andel af vinterraps i sædskiftet vil være interesserede i at begynde omlægning til økologisk drift. Hver eneste ha økologisk vinterraps vil reducere pesticidforbruget, illustreret ved behandlingshyppighed (BH) med 3,71 for vinterraps (Bekæmpelsesmiddelstatistik 2012, MST). Det betyder med en grov udregning, at en forøgelse af vinterrapsarealet (ved omlægning fra konventionel drift) med 3400 ha vil reducere antallet af BH'er med $3,71 \times 3.400 \text{ ha/år}$ akkumuleret.

Note 9. Mere græs til køer i store besætninger

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektets formål er at øge køernes græsoptagelse i store økologiske besætninger og samtidig undgå fald i mælkeydelsen i løbet af græsnings sæsonen. Med en bedre udnyttelse af græsmarkerne falder foderomkostningerne pr. kg produceret mælk, og det kan være med til at fastholde mælkeproducenter med mange køer i den økologiske driftsform.

Aktiviteter 2015

- Der er etableret hegn, drivveje og vandingssystemer på de to ejendomme.
- Tidsforbruget til etablering af hegn, vand og drivveje er registreret
- Der er udarbejdet planer for afgræsning i sæsonen 2015
- I løbet af afgræsningssæsonen er der registreret græsoptagelse ved endagskontrol, ligesom græskvaliteten er fulgt med græsprøver hver 14. dag.
- Det daglige tidsforbrug til styring af afgræsningen i græsningsperioden er registreret
- Der er afholdt markvandring på begge ejendomme med præsentation af resultater
- Årets resultater er gjort op og offentliggjort ved markvandring samt flere artikler i Økologi og Erhverv samt lokalaviser.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Projektets resultater og effekter

Delresultater:

- Der er gennemført afprøvninger af stribeafgræsning på to malkekvægbedrifter.
- Der er afholdt markvandring på de to værtsbedrifter med fremlæggelse af projektets foreløbige resultater
- Der er offentliggjort tre artikler, som beskriver tilrettelæggelsen og resultaterne af den intensive græsmarksstyring på de to bedrifter. Yderligere en artikel offentliggøres i januar 2016 heri anbefalinger for tilrettelæggelse af afgræsning.

For at opnå en bedre udnyttelse af græsmarken, skal der være fokus på god management omkring styring af afgræsningssystemet. Redskaberne anvendt i projektet - afgræsningsplanen, foldoversigten og de indkøbte materialer(flytbart hegn og vand etableret på flere folde) - gør den daglige management lettere.

Når kørerne henter græsset selv, spares diesel til høst og ensilering af græsset og til udfodring af ensilagen.. For dyrene betyder det flere afgræsningstimer og dermed bedre dyrevelfærd. Hvis flere mælkeproducenter fastholdes i eller tiltrækkes den økologiske driftsform, vil flere køer få adgang til græs om sommeren.

Hvis flere mælkeproducenter fastholdes i eller tiltrækkes den økologiske driftsform, vil der blive anvendt færre pesticider og herbicider.

Note 10. Økologisk dyrkning af energiafgrøder under bæredygtige forhold

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at vise, at energipil primært kan og bør dyrkes økologisk for blandt andet at understøtte en bæredygtig udvikling inden for det økologiske landbrug.

Projektet skulle vise, at det er sundt fornuft at dyrke energipil under økologiske forhold - både økonomisk, teknologisk og miljømæssigt. Dette gøres gennem udvikling af bæredygtige og økologiske dyrkningsmetoder ved praksisnære forsøg, der munder ud i en dyrkningsmanual for økologisk energipil og umiddelbart brugbare dyrkningsmetoder.

Indsatsområde 1: Lokalisering og etablering af forsøg med grøngødninger i eksisterende energipil og observering af dets evne til at holde ukrudtstrykket nede.

To forsøgsområder er identificeret og etableret i det tidlige forår 2013. Yderligere et forsøgsområde er identificeret og etableret i det tidlige forår 2014. Kvælstofforsyning og regenerering er observeret i de tre forsøgsområder. Grøngødningens evne til at holde ukrudtstrykket nede er observeret i de tre forsøgsområder.

Resultater/milepæle

1. 2 forsøgsområder er identificeret og etableret i det tidlige forår 2013.
2. Der er lavet analyse/observeret for kvælstofforsyning og regenerering.
3. Der er observeret og vurderet for grøngødningernes evne til at holde ukrudtstrykket nede.
4. Der er lavet artikler med resultaterne

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Indsatsområde 2: Udvikling af frøblandinger til randzonerne, så disse har størst mulig effekt for biodiversitet og nyttedyr. Der er udviklet tre frøblandinger til brug i randzoner ved pilebeplantning. Frøblandingerne er afprøvet i praksis og løbende observeret for egnethed, persistens, biodiversitet og nyttedyr. Dyrelivet i randzonerne er fotografisk dokumenteret, herunder med vildtkamera.

Formålet var:

- at øge forekomsten af nyttedyr (predatorer), der kan beskytte energipilen
- at øge biodiversiteten i randzonerne for at skabe en naturlig balance i beplantningerne
- at gøre arealerne attraktive for større dyr, som skjul og ly igennem hele året

Resultater/milepæle

1. Der er i 2013 udviklet 3 egnede frøblandinger til brug i randzoner ved pilebeplantninger
2. Frøblandinger er afprøvet i praksis på minimum 2 lokaliteter
3. Der er observeret for egnethed, persistens, biodiversitet og nyttedyr.
4. Der er lavet 6 artikler med resultaterne

Indsatsområde 3: Formidling af resultater og observationer fra projektet. Formålet var at formidle viden om projektets erfaringer med udviklingen af et økologisk dyrkningssystem for energipil og at skabe en dyrkningsmanual for økologisk energipil.

Der er i 2013 produceret to artikler om resultater og observationer gjort i projektet. Der er i 2014 produceret tre artikler om resultater og observationer gjort i projektet. Der er i 2015 produceret en rapport, en artikel og et bilag til åbent hus på forsøgsstedet.

Der var indlagt en studietur til udlandet i projektet. Denne er ikke blevet gennemført på grund af tidspres. Aflysningen af turen har ikke haft indvirkning på projektets resultater.

Der var/blev planlagt en åbent hus/markvandring den 29. juni 2015. Den blev ikke gennemført, da der ikke var nok tilmeldte. Aflysningen har ikke haft indvirkning på projektets resultater.

Det forventes, at den tilvejebragte information omkring økologisk drift af energipil vil betyde at energipil fremover dyrkes efter anbefalingerne fra projektet. Det vil medføre øget biodiversitet til glæde for dyr, landmænd og jægere.

Projektets resultater og effekter

- Tre forsøgsområder for grøngødning i energipil er identificeret og etableret.
- Der er lavet analyse / observeret for kvælstofforsyning og regenerering.
- Grøngødningens evne til at holde ukrudtstrykket nede er observeret og vurderet.
- Der er lavet artikler med resultaterne.
- Der er i 2013 udviklet 3 egnede frøblandinger til brug i randzonerne ved pilebeplantninger.
- Frøblandinger er afprøvet i praksis.
- Frøblandingernes egnethed, persistens og effekt på biodiversitet og nyttedyr er observeret.
- Der er lavet 6 artikler med resultaterne.

Øget biodiversitet i energiafgrøder gennem brugen af biodiversitetsblandinger til gavn for større dyr, fugle og insekter. Brugen af mere eller mindre permanente randzone-blandinger giver føde, skjul og yngleområder til mange truede bestøvende insekter til fordel for lodsejer og samfund.

Formindsket eller ingen brug af sprøjtemidler i energiafgrøder, vil give en besparelse for den enkelte lodsejer og

Supplerende Noter – Ordinær pulje

beskytte grundvandet. Formindsket eller ingen brug af gødning, kan give en besparelse til ejeren eller frigøre kvælstof til andre afgrøder. Nedsat brug af gødning vil have en gavnlig effekt på grundvandet.

Resultaterne fra projektet vil have betydning for lodsejere og samfund på følgende områder:

- Øget biodiversitet i energiafgrøder gennem brug af biodiversitetsblandinger til gavn for større dyr, fugle og insekter.
- Formindsket eller ingen brug af sprøjtemidler i energiafgrøder, hvilket vil give en besparelse for den enkelte lodsejer og beskytte grundvandet.
- Formindsket eller ingen brug af gødning, hvilket kan give en besparelse til ejeren eller frigøre kvælstof til andre afgrøder. Mindre brug af gødning vil give mindre pres på grundvandet.
- Brugen af mere eller mindre permanente randzone-blandinger giver føde, skjul og yngleområder til mange truede bestøvende insekter til fordel for lodsejer og samfund.

Note 11. Børn som bønder

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Uddannelse

Projektets formål og indhold:

Formålet var at udvikle et oplevelsesbaseret undervisningsforløb om mad og landbrug, hvor læringsmiljøet er de økologiske gårde. I forløbet vil børn på mellemtrinnet (4.-6. klasse) i folkeskolen tilegne sig ny læring ved at så, dyrke, tilberede mad og deltage i landbrugsfagligt arbejde på gården sammen med læreren. Teori og praksis mødes i det nye læringsmiljø, og derved udnyttes muligheder i heldagsskolen og skolereformen til at skabe landsdækkende oplevelsesbaseret undervisning, der øger elevernes læring.

Arbejdspakke 1 - Rekruttering

I arbejds pakken gennemføres rekruttering af såvel værter som skoleklasser. I rekrutteringen blev der anvendt en liste over landmænd, der i forvejen havde tilkendegivet, at de var interesserede i at medvirke i undervisning af folkeskolebørn. Økologisk Landsforening gik i dialog med landmændene og udvalgte derefter tre værter til at indgå i pilotprojektet. Udvælgelsen blev foretaget ud fra en i projektet opstillet kravspecifikation til de involverede landmænd. Kravspecifikationen er udarbejdet i samarbejde med Haver til Maver, der har omfattende erfaring i, hvad det kræver at blive en succesfuld læringsgård. Eksempler på emner er:

- at landmanden kan stille et stykke jord til rådighed
- at landmanden er indstillet på, at der kommer gæster på gården
- at der er dyr på gården
- at landmanden er formidlingsstærk
- at landmanden har tid og overskud til at gennemføre projektet
- at gården ligger i 'cykelafstand' til skolen

Dernæst blev der taget kontakt til relevante skoler og kommuner for at finde skoleklasser, der kunne indgå i pilotprojektet. Da vært og potentiel skole var fundet, blev der afholdt tre individuelle møder på skolerne. Formålet med møderne var at forventningsafstemme og at etablere endelige aftaler med skolerne. Skolen kunne evt. besøge landmanden på gården efterfølgende.

Indsætterne er gennemført i januar og februar måned.

Arbejdspakke 2 – Kick-off og udvikling

Økologisk Landsforening var vært og faciliterede en workshop for de involverede parter. På workshoppen blev der gjort brug af professionelle videnspersoner med erfaring i integration af læring i alternative læringsrum

Supplerende Noter – Ordinær pulje

f.eks. Institut for Uddannelse og Pædagogik ved Århus Universitet og Haver til Maver. Målet var at ideudvikle på, hvordan f.eks. landbrugsfaglige arbejdsopgaver helt konkret kunne integreres i læringsprocessen for at nå Fælles Mål.

Workshoppen resulterede i tre individuelle kontrakter samt en arbejdskalender gården og skoler imellem. Underviseren arbejdede derefter videre på at integrere de givne landbrugsfaglige arbejdsopgaver i læreplanen på skolen.

En planteavlskonsulent fra Økologisk Landsforening mødtes med de tre undervisere på en af de tre værtsgårde for at tage en dialog og at udarbejde en dyrkningsvejledning til køkkenhaven, der strækker sig over dyrkningsåret.

Arbejdspakke 3 - Gennemførelse

Børnene besøgte gården, mødte deres landmand og påbegyndte arbejdet i køkkenhaven. I formidlingen blev der gjort brug af allerede eksisterende undervisningsmateriale fra Haver til Maver og De Økologiske Skolegårde.

Der blev arrangeret en midtvejsevaluering for alle tre pilotværter samt underviserne. Evalueringen blev afholdt på en af de tre værtsgårde. Målet for mødet var, at parterne kunne udveksle erfaringer og lave en opfølgning på aftaler for den kommende tid - for eksempel vagtplan for pasning af køkkenhave i sommerferien.

Som afslutning på forløbet blev børnenes familier inviteret ud på gården til høstfest. Her kunne børnene vise rundt på gården og vise deres køkkenhaver frem. Derudover tilberedte børnene i samarbejde med en madkyn-dig person et festmåltid af de selvdyrkede afgrøder, som børnene serverede for familierne.

Arbejdspakke 4 – Evaluering

Der blev arrangeret et evalueringsmøde, hvor alle involverede parter var inviteret, herunder pilotværter, lærere, skoleledere, kommuner, Haver til Maver, De Økologiske Skolegårde og Danmarks Lærerforening. Formålet var at indsamle viden og erfaring, f.eks. mht. krav til fysiske ramme på gården, synlighed af samspillet mellem de Fælles Mål og de landbrugsfaglige opgaver på gården samt lærernes erfaringer. I evalueringen blev der gjort brug af den solide erfaring Haver til Maver har både i forhold til erfaringsudveksling og i forhold til netværksmøder.

Projektets resultater og effekter

- Der er lavet et oplevelsesbaseret undervisningsforløb, hvor læringsmiljøet er de økologiske gårde, og hvor værter samt skoler indgik i et forpligtende samarbejde.
- Udarbejdelse af drejebog med konkrete guidelines til, hvordan et lignende projekt kan gennemføres.
- Kortlægning af landbrugsopgaver, som skoleelever kan deltage i, og som understøtter de obligatoriske læringsmål.
- Skoleelevernes familier blev involveret i projektet og deltog ved den afsluttende høstfest.
- Mange henvendelse fra interesserede, potentielle deltagere efter promovering af projektet gennem pressemeddelelse, artikler, videofremvisning samt posterings på sociale medier.
- Eleverne har lært om råvarekvalitet og fødevarerproduktion - helhedstankgangen fra jord til bord.

Der er dannet en gruppe af relevante interne samt eksterne videnspersoner, der samarbejder om emnet og indgår i netværksmøder.

Projektet er med til at danne bro mellem den økologiske landmand samt fremtidens forbrugere (eleverne) og de nuværende forbrugere (familierne). Landmanden åbner sin gård op samt italesætter og formidler de principper, han arbejder ud fra. Dette er med til at skabe åbenhed om og forståelse af, hvordan økologiske fødevarer produceres og hvordan dyr har det på en økologisk gård.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Afsætning i gårdbutik og/eller stalddørssalg kan stige i kraft af, at flere forbrugere besøger gården og bliver opmærksomme på muligheden for at købe lokale varer. Igennem projektforsløbet er der blevet skabt nye relationer i lokalsamfundet, hvilket har antydnet potentialet i, at landmand og gård kan fungere som et lokalt kraftcenter.

Projektet medvirker til at give både forståelsen for det økologiske landbrug og smagen tilbage til næste generation. Via selvstændig udførelse af landbrugsfagligt arbejde på gården har eleverne erfaret og smagt, at der er en forbindelse mellem kvaliteten af det, der dyrkes, og måden jorden bliver dyrket på, samt den måde dyrene opdrættes på. De obligatoriske læringsmål er blevet integreret i praktiske opgaver, hvilket har støttet de mindre boglige elever samt udfordret de mere bogligt stærke. Landmanden kommer i forløbet i dialog med nye forbrugere, og kan derved skabe interesse for og fokus på sit arbejdsfelt – dette kan muligvis senere aflæses ud fra optagelsesantal på de landbrugsfaglige uddannelser.

Note 12. Økonomisk strategi for økologisk mælkeproduktion

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Rådgivning

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at skabe muligheder for, at økonomisk trængte økologiske mælkeproducenter kan forblive i den økologiske produktionsform ved at beskrive alternative økologiske udviklingsveje, der er så økonomisk attraktive, at en tilbagelægning til konventionel produktion undgås.

I projektet er der udviklet et bedriftsanalyseværktøj, der beregner på, hvordan den økologiske og konventionelle bedrifts driftsresultat vil kunne se ud. Altså et bedriftsanalyseværktøj, der kan beskrive og analysere mulighederne for en bedre totaløkonomi for bedriften. Værktøjet kan benyttes både til at vise de strategiske udviklingsområder for den økologiske bedrift, men også vise hvordan en konventionel bedrift kan se ud efter en omlægning til økologisk produktion. Værktøjet blev lavet i 2014, og er færdigudviklet i 2015. Værktøjet benyttes i dag både til fastholdelse af økologisk producenter, men også til at vise konventionelle mælkeproducenter muligheder ved en eventuel økologisk produktion.

Beregninger præcenteret for ERFA-gruppe, hvor diskussionen om tilbagelægning til konventionel produktion var oppe at vende. Værktøjet viste dog en fordel for den økologiske produktion hvilket for flere var med til, at de forblev som økologer.

2015:

1. Bedriftsanalyseværktøjet er brugt i stor udstrækning til både fastholdelse (i første halvdel af 2015 og til beregninger på eventuel omlægning til økologisk produktion i slutningen af 2015).
2. Bedriftsanalyser foretaget på alle økologiske bedrifter af Seges. Disse resultater er medtaget i idekataloget som inspiration til forbedringsområder.
3. Arbejdsgruppe og erfaringsindsamling bestående af tre driftsøkonomikonsulenter fra lokale landboforeninger samt en driftsøkonom, der har givet skriftligt input til kataloget. Desuden har interne medarbejdere fra kvæg, plante og driftsøkonomi deltaget i arbejdsgruppen. Her blev opsamlet viden om de udfordringer, der er for økologisk mælkeproduktion og diskuteret hvilke strategiske indsatsområder, de økologiske mælkeproducenter kan få glæde af, så deres økonomi kan forbedres.
4. Økologiske udviklingsveje for mælkeproduktionen – Idekatalog. I idekataloget er medtaget ideer til forskellige tiltag, som kan forbedre de økologiske mælkeproducenters økonomi. Herunder nævnt nogle af områderne:

Supplerende Noter – Ordinær pulje

- Fodring, økologisk selvforsyning
- Bedriftssamarbejde, planteavl – kvæg
- Maskinsamarbejde
- Tilpasning af ydelse
- Andre alternative tilgange
- Økonomi-tjek (beregningsmodulets resultater) indgår i idekataloget.

5. Webside www.okologi.dk om projektet, hvor eksempel på beregninger for en ejendom præsenteres sammen med idekataloget.

Projektets resultater og effekter

Projektet startede i 2014, hvor økologiske mælkeproducenter var enormt pressede på økonomien. Dette medførte, at flere blev bedt om eller ønskede beregning på tilbagelægning til konventionel produktion. Ved udvikling af et beregningsværktøj (excel regneark) kunne vi præsentere mælkeproducenterne for mulige udviklingsveje i den økologiske produktion, og økonomien ved en eventuel konventionel produktion. Herved blev valget mere synligt.

Derudover er der lavet et idekatalog, hvor eksempler på mulige og nødvendige udviklingsveje for den økologiske mælkeproduktion er beskrevet, og der er beskrevet ideer til at opnå en mere stabil økonomi i den økologiske mælkeproduktion.

Note 13. Kampagne for økologisk svinekød 2015

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at skabe et solidt fundament for den fremtidige afsætning af økologisk svinekød i dagligvarehandlen i Danmark.

Projektet indeholdt følgende aktiviteter:

- Indsats på de sociale medier: Projektets hovedindsats var udarbejdelsen af filmen "Er du svineøkologisk", der med glimt i øjet og med Hella Joof som speaker fortalte, at økologiske grise får masser af frisk luft og har god plads. Filmen kan ses her: <https://www.youtube.com/watch?v=W4zcUtg5dLc>
Filmen blev lagt på Instagram og iloveøkos samt andre relevante samarbejdspartnere fx COOP og Dyrenes Beskyttelses facebook sider. Derudover blev der udarbejdet posts, der indeholdt viden om økologisk svineproduktion, opskrifter, billeder og konkurrencer.
- Presseindsats: I projektet blev der blandt andet udarbejdet en pressemeddelelse, som blev udsendt til relevante medier.
- On pack etiket: I projektet blev der udarbejdet en on pack etiket, som skulle sikre en god synlighed af kampagnen budskab i butikken - helt tæt på købsituationen.

Projektets resultater og effekter

Kampagnens budskaber om, at økologiske grise bliver født på friland og har god plads i stalden nåede ud til over 1.3 mio. danskere og opnåede over 21.000 likes, 4.000 delinger og 1.500 kommentarer på Facebook. Derudover mødte 200.000 danske forbrugere kampagnens budskab på de økologiske svinekød, som de købte i kampagneperioden. Presseindsats opnåede omtaler i flere medier. I forhold til budgettet vurderes resultatet at være meget tilfredsstillende og det vurderes, at projektet har været med til at skabe et solidt fundament for den fremtidige afsætning af økologisk svinekød i dagligvarehandlen i Danmark

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Flere analyser, som Økologisk Landsforening har fået gennemført, peger på, at mange danskere ikke kobler økologisk svinekød med dyrevelfærd og grise under åben himmel. Denne kobling er afgørende for forbrugernes forståelse for den merværdi, der ligger i det økologiske svinekød og dermed også deres betalingsvillighed. Det vurderes, at projektet har sikret en øget viden om den økologiske svineproduktion og dermed også en øget loyalitet og købelyst hos de danske forbrugere.

Projektet har bidraget til at skabe et solidt fundament for den fremtidige afsætning af økologisk svinekød i dagligvarehandlen i Danmark og dermed skabt muligheder for øget afsætning for de økologiske svineavlere på både kort og langt sigt. I den økologiske produktion anvendes der ikke sprøjtegifte og kunstgødning, og derfor vil det øgede salg og produktion af økologisk svinekød i Danmark sikre en renere og rigere natur i Danmark. Derudover vil projektet også sikre en højere dyrevelfærd, og en øget produktion af økologiske svinekød vil også bidrage til flere arbejdspladser – både i landbruget og på slagterierne..

Note 14. Styrket konkurrenceevne i økologisk mælkeproduktion

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udvikle og implementere tværfaglige rådgivningsindsatser, som kan sænke fremstillingsprisen på økologisk mælk med 20-30 øre pr. kg mælk i gennemsnit på de økologiske malkekvægbedrifter. Det sker ved at fokusere på forbedringer af markudbytter og foderproduktion samt mælkeydelse, energiudnyttelse og optimal fodring.

Aktiviteterne omfatter fem arbejdsplaner:

AP 1: Uddybende analyser på bedriftsniveau

- Der er udarbejdet en overordnet analyse af de økologiske mælkebedrifters bedrifts karakteristika og driftsøkonomi opdelt efter størrelsesgrupper.
- Der er i samarbejde med seks rådgivningsvirksomheder udvalgt i alt 32 økologiske mælkebedrifter på Sjælland/Bornholm, Syd-, Midt- og Vestjylland.
- For hver bedrift er der på baggrund af udtræk fra bl.a. Regnskabsdatabasen, Business Check Kvæg, Kvæg-databasen, DMS-opgørelser og Markdatabasen udarbejdet fraktalanalyser og andre bedriftsspecifikke oplysninger, som kan være med til at identificere indsatsområder.
- Der er afholdt en workshop/kickoff møde 2. juli 2015 med 15 rådgivere fra de seks deltagende rådgivningsvirksomheder. Her blev den overordnede analyse og de bedriftsspecifikke analyser præsenteret og diskuteret.
- De tværfaglige teams med rådgivere fra de seks rådgivningsvirksomheder har besøgt de 32 udvalgte bedrifter, hvor der på grundlag af fraktalanalyserne mv. blev udpeget bedriftsspecifikke indsatsområder, som kan reducere mælkens fremstillingspris og dermed forbedre det økonomiske resultat.
- Rådgiverne har beregnet den skønnede effekt på fremstillingsprisen på mælk for de største forbedringsområder og har aftalt med landmændene hvilke indsatsområder der skal implementeres.

AP 2: Opgradering af de økologiske konsulenters tværfaglige kompetencer

- Der er afholdt en tværfaglig workshop den 2. oktober 2015 med 16 rådgivere fra de seks deltagende rådgivningsvirksomheder
- På workshoppen præsenterede hvert tværfagligt rådgiverteam resultaterne af deres analyser af, hvad hoved-

Supplerende Noter – Ordinær pulje

årsagerne er til en svag udvikling af effektiviteten i marken og stalden på de udvalgte økologiske mælkebedrifter. Der blev også præsenteret og diskuteret vurderinger af den potentielle økonomiske effekt af de bedriftsspecifikke indsatsområder.

- Projektdeltagere fra SEGES har i perioden 2. – 18. november 2015 gennemført seks opfølgingsbesøg hos de seks tværfaglige rådgiverteams for at sikre implementering af de aftalte indsatsområder på bedrifterne.

AP 3: Workshops for landmænd

- Der er afholdt to workshops/møder for landmænd på henholdsvis Syddansk Kvægs årsmøde 24. november og på Økologikongressen 25. november 2015 for at udbrede projektets resultater. Der var oprindeligt planlagt fire lokale workshops, men med muligheden for at afholde en workshop på Økologikongressen samt, at det er lykkedes at få emnet på Kvægekongressen i februar/marts 2016, blev det vurderet, at der ikke var grundlag for at afholde fire lokale workshops i 2015.

AP 4: Højere mælkeydelse – optimalt foderniveau

- Da den nye beregningsmodel i NorFor til beregning af optimalt foderniveau ikke er klar til brug, er der udarbejdet et hjælpeværktøj (excel-udgave), som understøtter beregningen af optimalt foderniveau. Beregningen af det optimale foderniveau gennemføres løbende på cirka 20 af de 32 udvalgte bedrifter i november og december 2015.

AP 5: Højere markudbytter – robuste sædskifter – jordforbedringer

- Markudbytterne for 2014 og 2015 på de 32 udvalgte bedrifter er gennemgået og valideret for at kunne få valide driftsgrenanalyser og fraktilanalyser.

- Der er udarbejdet procedurer for at rådgivere og landmænd kan blive i stand til at klarlægge udbyttebegrænsende faktorer, og der er udarbejdet en manual til en fokuseret indsats for at hæve udbytterne fx i form af markplots.

Projektets resultater og effekter

De bedriftsspecifikke fraktilanalyser styrker det tværfaglige samarbejde blandt rådgiverne, og de giver landmænd og rådgivere et godt overblik over potentielle indsatsområder, som kan reducere mælakens fremstillingspris. Projektets resultater giver landmanden større kendskab til mulighederne for at forbedre økonomien i økologisk mælkeproduktion og motiverer ham dermed til at skabe forandringer.

Bedre tværfaglig rådgivning, giver mulighed for fokuseret indsats som skaber økonomiske forbedringer, hvilket vil give den økologiske mælkeproduktion får et løft, så motivationen for økologisk mælkeproduktion øges.

Note 15. Næringstofferne retur til markerne - køreplan og aktion

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at skabe grundlag for, at restprodukter og affald fra industrien og samfundet fremadrettet bliver anvendt som gødningskilder i økologisk landbrug. Det er afgørende at få skabt en struktur og dynamik, der gør det muligt at anvende langt flere gødningskilder end det er tilfældet i dag.

AP 1. Projektledelse

Supplerende Noter – Ordinær pulje

- Nedsættelse af styregruppe
- Afholdelse af to styregruppe møde hhv. 30/6 og 19/11
- Koordineringsmøder ad hoc med projektdeltagerne.
- Kontakt til primærproducent
- Kontakt til pressen som har bragt tre artikler vedr. udfordringer og fremtidens næringsstofforsyning.
- Deltagelse i netværksmøde og konference om organisk affald ved "Recyclingsdagen" i Helsingborg d. 5-6. maj 2015.
- Deltagelse i årsmøde d. 10. april 2015 arrangeret af Brancheforeningen for genanvendelse af organiske resourcer til jordbrugsformål (BGORJ).

AP 2. Forvaltning af regler

- Notat om barrierer og status for udvalgte restprodukter
- Der er udarbejdet en oversigt over tilgængelige næringsstofkilder der kan anvendes. Den første oversigt er ikke publiceret, men anvendt som baggrund for oplæg bl.a. til Økologikongressen og som input til regnearket der udarbejdes i AP4
- Indlæg på session ved Økologikongressen (leverancen dækker også AP5).

AP 3. Dialog med kommuner og virksomheder

Der er skabt kontakt til virksomheder, kommuner og fælleskommunale selskaber, der producerer betydelige mængder organisk affald, som potentielt kan recirkuleres som gødning til økologisk landbrug. Disse potentielle producenter af gødning til økologisk jordbrug er blevet informeret om muligheder og begrænsninger, hvis de starter produktionen, og de er blevet understøttet på forskellig vis, afhængig af deres ståsted i processen.

AP 4 – Beregningsværktøj "Økonomisk optimering af økologiske gødninger" målrettet landmændene

- Første version af beregningsværktøjet er udviklet
- En allerførste test er gennemført som del af udstillingen på Økologikongressen samt ved møder med landmænd og konsulenter. Positive tilbagemeldinger.

AP 5 – Næringsstoffer på den lange bane

- Litteraturstudie
- Artikel leveret til økologikongressen "Økologiens udfordringer i forhold til at få fat i næringsstofferne".
- Bidrag til debat via kontakt til pressen (Landbrugsavisen og Økologi & Erhverv).
- Der er udarbejdet oversigt over potentielle gødningskilder. Oversigten er under fortsat udvikling.
- Planlægning og gennemførelse af session (workshop) og aktiv udstilling på Økologikongres i Vingsted d. 25-26. november 2015.

AP 6 – Landmandscases

- Planlægning af gødningsmarkforsøg med restprodukter.
- Anlæg og gennemførelse af markforsøg og demonstration med restprodukter.
- Planlægning og afholdelse af en markvandring d. 24/6 og en temaeftermiddag 4/11.
- Artikler fra arrangementerne i landbrugspressen.

Projektets resultater og effekter

Projektet er i proces, og det allervigtigste resultat i år er, at der er sat fokus på behovet for recirkulering af restprodukter til økologisk landbrug. Helt fra de økologiske landmænd, konsulenter og politikere i erhvervet til kommuner og producenterne af restprodukter. Der skal et langt sejt træk til, men der er god energi på området og vilje til at komme i gang, hos mange af parterne.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Vi har endvidere fået etableret et godt netværk til virksomheder og kommuner.

Hvis det lykkes for projektet at få kanaliseret nogle af samfundets restprodukter som i dag ikke er til rådighed tilbage på de økologiske marker, vil dette give mulighed for:

- 1) Fortsat udfasning af konventionel husdyrgødning og dermed bedre omdømme
- 2) Sikring af næringsstofforsyningen – især på øerne hvor behovet er størst – og dermed større incitament til at lægge om til økologi.
- 3) Mulighed for at høste højere og mere stabile udbytter.
- 4) Sikring af forsyningen med næringsstoffer til de økologiske marker og dermed mulighed for at fastholde eller øge de økologiske udbytter.

Note 16. Strategisk bæredygtig udvikling på økologiske bedrifter

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at sikre, at de anvisninger og den viden, der opnås gennem hver bæredygtighedsanalyse, fører til øget bæredygtighed på bedrifterne, som fremmer afsætning og afsætningssikkerhed af bedrifternes produkter. Det er projektets mål at udvikle og implementere en model for bæredygtighed i det strategiske rådgivningsarbejde på økologiske landbrugsbedrifter.

AP 1: En prototype for bæredygtighed i det strategiske rådgivningsarbejde på økologiske landbrugsbedrifter er udviklet og implementering er i gang. Modellen videreudvikles i 2016.

AP 2: 10 certificerede bæredygtighedskonsulenter har lært at bruge den strategiske rådgivningsmodel for øget bæredygtighed.

AP 3: Der er udvalgt 7 økologiske case-bedrifter, og der er etableret forpligtigende aftaler med dem. Én af bedrifterne er lige faldet fra, så vi vil forsøge at finde en ny.

AP 4: Udvikling af modellen på case-bedrifterne. Der er udarbejdet følgende for hver bedrift: Situationsanalyse, vision og strategisk målsætning til fremme af bedriftens bæredygtighed; dynamisk strategi og handlingsplan. Der er udført minimum kvartalsvis opfølgning af hver bedrift.

AP 5: Enkelte landmænd har delvist evalueret på metoden. Deres kommentarer vil blive indbygget i metoden.

Projektets resultater og effekter

Det første resultat er en konkret model for strategisk bæredygtig udvikling på økologiske bedrifter. Det andet resultat er 7 fuldt oplærte bæredygtighedskonsulenter, der kan udfordre, motivere og støtte landmanden. Disse to resultater er vi langt med. Det tredje resultat er 7 eksempler på, hvordan bæredygtighedsanalyser kan danne grundlag for en bæredygtig, målrettet, strategisk udvikling på et velfunderet grundlag. Det fjerde resultat er øget bevidsthed i økologiske landbrugskredse om, hvad bæredygtig landbrugsproduktion er. Den nye RISE analyse ultimo 2016 vil dokumentere resultat nr. 1 samt resultat nr. 4, i hvor høj grad, den øgede bevidsthed har medført øget konkret bæredygtig landbrugsdrift.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

De anvisninger, og den viden, der opnås gennem hver strategiproces, fører til øget bæredygtighed på bedrifterne, som fremmer afsætning og afsætningssikkerhed af bedrifternes produkter.

Det er vores erfaring hidtil, at strategiarbejdet afdækker de svageste områder på bedriften. Det er meget forskelligt fra bedrift til bedrift, hvilke områder det er, hvor bæredygtigheden kan øges betydeligt. Derfor vil det variere fra bedrift til bedrift, hvilke primære gevinster landmanden vil opleve. Det kan f.eks. dreje sig om færre sygdomsforekomster.

Der er altid en grad af management involveret, og strategien vil forbedre adgangen til både de nære og eksportmarkederne, idet bæredygtighed efterspørges i stigende grad hos forbrugerne, og dermed også i B2B. Derfor er de tre felter "bedre adgang til eksportmarkeder", "bedre adgang til nære markeder" samt "bedre management i produktionen" valgt.

Fødevarersikkerheden og miljøregnskabet forbedres samtidig med at management og indsigt i produktionens komplekse sammenhænge øges.

Med "øget generel afsætning" menes afsætning af økologiske produkter, der øges ved muligheden for at dokumentere bæredygtighed samt langsigtet sikkerhed for afsætning ved øget bæredygtighed i produktion og afsætning.

Note 17. FEDT NOK til økologiske malkekøer - ordinær

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

At undersøge mulighederne for at øge fedtindholdet med en danskdyrket fedtkilde i foderrationen i økologiske malkekvægsbesætninger, som ønsker en høj selvforsyningsgrad, hvor de primære proteinkilder er danskdyrkede bælgsædsafgrøder som hestebønner, ærter og lupiner.

Arbejdspakke 1

I arbejdsplanen 1 er der udarbejdet fakta-ark om mulige fedtkilder, som kan dyrkes økologisk i Danmark. Der er fokuseret på havre, afskallet/nøgen havre, rapsfrø, hørfrø og hampefrø. I fakta-arkene beskrives de dyrkningsmæssige muligheder og begrænsninger, foderværdi, samt potentiale for at påvirke køernes metanudskillelse og fedtsyresammensætningen i mælken i en foderration. Der er udført beregninger i NorFor/DMS med de valgte fedtkilder, der estimerer hvor store mængder af fedtkilden, der skal anvendes, når varmebehandlede hestebønner udgør proteinkilden, om sojakage kan udelades og hvornår fedtkilden rent økonomisk ikke er konkurrencedygtig med sojakage. Som baggrund er der undersøgt hvor meget af fedtet i de økologiske foderrationer, der generelt er importeret og hvor meget der er hjemmedyrket, samt om valget er afhængigt af ydelsesniveau og race.

Arbejdspakke 2

I arbejdsplanen 2 deltog 7 økologiske besætninger udvalgt på baggrund af at de har en lav andel indkøbt kraftfoder. Der er udført endagsfoderkontroller i forbindelse med at køernes ydelse er registreret, samt indsamlet foderprøver og mælkeprøver sommer og vinter i de 7 besætninger, som er sendt til analyse ved Eurofins og Forskningscenter Foulum, for kemisk analyse af foderværdi og for indhold af fedtsyrer i foderet. Projektet har medfinansieret udgifter til mælkeanalyserne samt udgifter til lokale konsulenter.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Der er lavet dataopgørelser, der viser hvordan besætningerne fordeler sig mht. fedtindholdet i rationen og i mælken og der er lavet en opgørelse, der viser om en høj selvforsyningsgrad påvirker fedtsyretildelingen og mælkens fedtsyresammensætning, samt mælkeydelsesniveauet.

Desuden er der afprøvet om mælkens fedtsyresammensætning kan beregnes ud fra foderets indhold ved hjælp af en beregningsmodel.

Arbejdspakke 3

I arbejdsplanen 3 er der gennemført beregninger for en sommer- og en vinterration fra 28 økologiske besætninger, for at undersøge det økonomiske optimale fedtniveau og om det kan svare sig for økologiske besætninger at øge eller sænke tildelingen af fedt. Derudover er der udført en beregning af, under hvilke forudsætninger en høj selvforsyningsgrad er rentabelt i forhold til fodring med sojakage.

Projektets resultater og effekter

Resultaterne viser at det er muligt for økologiske mælkeproducenter at opnå en fodring med 100 pct. selvforsyning, hvor fedt- og proteinnormerne opfyldes. Havre, raps-, hør- og hamp-frøkager er mulige fedtkilder, som kan dyrkes under danske forhold. Havre vil være den mest dyrkningssikre af disse afgrøder og kan opfylde minimumsnormen for fedt. Scenarieregningen viser at havre kombineret med varmebehandlede hestebønner under de givne forudsætninger var prismæssigt konkurrencedygtigt i forhold til en ration med sojakage. Såfremt der ønskes en fedttildeling, der ligger højere end minimumsnormen, vil det være nødvendigt at anvende afskallet eller nøgen havre eller supplere med fx rapsfrø. Ønskes der en fedtsyresammensætning med et højt indhold af det sundhedsfremmende umættede fedt, kan dette opnås med en høj andel havre og raps i vinterrationen, og en høj græsandel om sommeren.

Såfremt prisrelationen mellem danskproducerede foderkilder kan konkurrere med importeret foder, vil der være en økonomisk gevinst ved at øge selvforsyningen med foder. Derudover vil der være en høj sporbarhed af det anvendte foder. Begge dele vil således være med til at reducere foderomkostninger, samt at øge fødevaresikkerheden.

Øget fedttilskud med umættede fedtkilder forventes at give lavere metanudskillelse fra køerne, samt at øge mælkens indhold af umættede fedtsyrer til gavn for den humane sundhed. Såfremt selvforsyning er økonomisk konkurrencedygtigt til importeret foder kunne forbedre erhvervets økonomi. Selvforsyning med protein- og fedtkilder vil øge sporbarheden og fødevaresikkerheden.

Note 18. Afskallet havre til økologiske husdyr

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Når havre afskalles hæves foderværdien fra den laveste rangering blandt kornarter til den højeste. Projektets formål var at undersøge og vise muligheder for at udnytte havre. Det sker ved at beskrive afskalningsprocessen. Undersøge sorter af foderhavre og beskrive hvordan havre og afskallet havre kan indgå i økologisk foder.

Projektet består af fire hovedaktiviteter

1) Havre sorter; Markforsøg med foderhavresorter inkl. afskalning og foderanalyser

Supplerende Noter – Ordinær pulje

- 2) Gårdafskalning: Farmtest herunder håndtering af skaller.
- 3) havre til kvæg: Fodring af kvæg med havre. Hvilke fordele kan udnyttes fx i kombination med hestebønner?
- 4) Afskallet havre til Fjerkræ: Hvilke muligheder er der for at erstatte dyre fodermidler med havre?

Projektets resultater og effekter

Projektet har indtil nu vist, at der er store potentialer inden for sortvalg mht. til foderværdi af havre. Projektet har indtil videre vist hvor stor en forøgelse af havres foderværdi, der kan opnås med afskalning. Gennem beregninger på relevante fodersammensætninger, har projektet sandsynliggjort besparelser på produktionsomkostninger indenfor økologisk kvæg -og fjerkræhold.

For producenten vil det kunne give bedre sædskifte, bedre foder, billigere produktionsomkostninger. Flere anlæg vil give billigere og bedre afskalning. Økologisk udsæd af særlige fodersorter vil give mulighed for at økologiske landmænd kan udnytte havre som foder 100 pct.

Økologisk foderkorn særligt til enmavede dyr, særligt er hvede dyrt og besværligt at dyrke. Havre er til gengæld en kornart som arter sig godt under økologiske dyrkningsbetingelser. De positive effekter for landmand og samfund findes derfor ved at investeringen af ressourcer i dyrkning af korn og fodring af husdyr bliver mere effektiv.

Note 19. Nye muligheder i økologisk korndyrkning - samdyrkning og kortere vækstsæson

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Udvikle to alternative dyrkningssystemer, der forventes at kunne løfte de samlede udbytter i den økologiske korndyrkning. Dels skal det udvikles, hvordan man mest optimalt anvender tidlige vårsædssorter, dels skal det udvikles, hvordan vintersæd kan etableres ved udlæg i vårsæd.

Arbejdspakke 1: Tidligt modnende sorter af vårsæd

- Beskrivelse og valg af egnede sorter i samarbejde med danske og udenlandske forædlere.
 - Afprøvning af 7 tidlige sorter og en referenceblanding på fire lokaliteter med tidlig høst af de 7 sorter.
- Der er afholdt markvandring i tre af forsøgene og det sidste er fremvist af forsøgsværten i forbindelse med afholdelse af erfagruppemøde. Projektets indhold/resultater er fremvist på Samarbejdsudvalgsmøde for økologiske Markforsøg, Kontaktudvalgsmøde med firmaer og på styregruppemøde med Esben Møller Xu.

Produkter:

- Vejledning til sortvalg – LandbrugsInfo
- Faktaark målrettet landmænd og konsulenter - omdeling
- Faktaark målrettet forædlere - omdeling
- Artikel der beskriver dyrkningssystemet – LandbrugsInfo
- Resultater offentliggjort i Oversigten over landsforsøgene

Arbejdspakke 2: Udlæg af vintersæd i vårsæd

Der er i 2015 lavet nyt udlæg af vintersæd i vårsæd på én lokalitet med samtidig såning af vintersæd og vårsæd på dobbelt rækkeafstand og såning af vintersæd efter første radrensning mellem rækker af vårsæd. Der er afprøvet én rug og tre sorter af vinterhvede.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Der er afholdt markvandring i samarbejde med Lemvig Landboforening og der er afholdt markbesøg med maskinforhandler, forædler, konsulenter og landmand. Forsøget er præsenteret på Samarbejdsudvalgsmøde for økologiske Markforsøg og på styregruppemøde med Esben Møller Xu.

Produkter:

- Resultater er offentliggjort i Oversigten over landsforsøgene.
- Artikel der beskriver dyrkningssystemet – LandbrugsInfo
- Artikel med interview af landmand der har prøvet dyrkningssystemet – Økologi, Inspiration til jordbruget (tidligere Økologisk Nyhedsbrev)

Projektets resultater og effekter

To nye og alternative dyrkningssystemer er afprøvet og under udvikling.

Udlæg af vintersæd i vårsæd har vist, at der er udfordringer, der fortsat skal løses, men samtidig at der er spændende muligheder. Bedste resultater er opnået, hvor vintersæden er udlagt efter første radrensning. Forsøgsværten har valgt at lade forsøgsarealet ligge i 2016 og samtidig afprøve dyrkningssystemet i den ny sæson 2016 ved udlæg i hestebønner, og vi kan derfor fortsætte med at hente informationer efter projektets ophør.

De tidlige sorter er høstet op til 14 dage tidligere end referenceblandingen og har givet udbytter på op til forholdstal 92. Sorterne har generelt været sunde. Resultater fra markforsøgene er analyseret og formidlet via møder, artikler/vejledninger i sortvalg og faktaark. Til markvandringerne har landmændene vist god interesse for de tidlige sorter.

Ved vintersæd udlagt i vårsæd vil man kunne spare en pløjning og stubharvning i efteråret og derved spare på energi- og tidsforbrug (og der kan spares 845 kr. pr. ha), og minimere risiko for tab af næringsstoffer. Vintersæden vil få et veletableret rodnet pga. den tidlige etablering, og vil have potentiale for et øget udbytte, dette er dog ikke påvist i projektet. Ved udlæg af vintersæd i vårsæd spares en etablering med pløjning og stubharvning i efteråret og derved opnås et lavere energiforbrug. Det konstante plantedække vil betyde, at der er mindre risiko for udvaskning af næringsstoffer. De tidlige sorter giver mulighed for effektiv etablering af efterafgrøder, der kan opsamle næringsstoffer.

Ved brug af tidlige sorter vil man opnå en fleksibilitet i sædskiftet pga. den tidligere høst, som giver nye muligheder for bl.a. etablering af efterafgrøder og rodskudsbekæmpelse. Gevinsten ved dette dyrkningssystem til afhænge af formålet.

Note 20. Sunde maver - sunde grise

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektet formål var, at: 1) udvikle et foder, der sikrer, at fravænnede grise ikke udvikler diarré, og opnå produktionsresultater på niveau med de nuværende top-3, når høje kobber- og zinkniveauer udfases. 2) identificere alternativer til kobber og zink.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Arb.pk. 1: Screening for diarréfremkaldende bakterieflora i 3 besætninger.

Der indsamles stibundsprøver ved hjælp af "sokkemethoden", hvor staldpersonalet har "sokker" uden på støvlerne. Prøverne sendes til analyse for udvalgte diarréfremkaldende bakterier.

Arb.pk. 2. Workshop.

Arb.pk. 3. Udvælgelse af tiltag til pilottest.

Planlægning og gennemførelse af pilottest.

Ny screening for bakterieflora.

Arb.pk. 4. Opgørelse af resultater. Formidling af resultater. Udarbejdelse af plan for efterfølgende aktiviteter med samme overordnede tema.

Arb.pk. 5 Projektledelse

Projektets resultater og effekter

Det konkrete resultat er opsamlet viden over kompleksiteten i problemet med fravænningsdiarré. Især den afholdte workshop gav nye vinkler i kraft af viden fra humansektoren. Sluttelig er det konkrete resultat, at der arbejdes videre med opgaven i et nyt projekt, som er søgt af Aarhus Universitet.

For dyrene vil fravær af diarré højne dyrevelfærden, minimere risiko for følgesygdomme og forenkle behandlingen af de sygdomme, der måtte opstå. For samfundet kan et bedre miljø forventes, hvis brugen af høje niveauer af zink og kobber udfases.

Note 21. Differentieret avl af økologiske grise

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektet formål var at forsyne de økologiske svineproducenter med en praktisk vejledning, der gør det nemt at vælge sæd, som bedst muligt matcher prioriteringen i den økologiske svineproduktion. Prioriteringen/avlsmålene defineres i det parallelle projekt VIPiglet.

- DanAvl og SEGES Økologi fastsætter de økonomiske værdier af produktionsegenskaberne i økologisk produktion. Dette sker primært ud fra de økonomiske værdier, som fastsættes i "Grundlag for beregnet Note ring for økologiske smågrise" og offentliggøres af Videncenter for Svineproduktion.
- På basis af ovenstående og det i forvejen formulerede avlsmål for økologiske grise beregner AU og Danavl et økologisk avlsindeks. Der udformes en "økologisk" rangeringsliste.
- Princippet formidles og introduceres til de projekttilknyttede landmænd.
- Landmændene udvælger sæd fra den økologiske rangeringsliste.
- Data fra de første faringer foreligger primo 2016 – hovedparten indsamles efterfølgende i regi af VIPiglet.

Projektets resultater og effekter

De konkrete resultater består i, at der er udarbejdet et nyt produkt (økologisk avlsindeks) og at der er skrevet en vejledning i, hvordan man gør brug af det. Alt tyder på at tilbuddet er velimplementeret. Senest er det også

Supplerende Noter – Ordinær pulje

efterspurgt af konventionelle frilandsproducenter. Derfor blev det præsenteret på Faglig temadag for frilands- og økologiske svineproducenter i november 2015.

Dyrevelfærden forbedres hvis der fødes mere robuste og vitale dyr med en lavere sygdomsfrekvens. Det vil ligeledes bidrage til forbedret økonomi for primærproducenten. Lavere kuld størrelse vil betyde, at de fødte grise har en gns. højere fødselsvægt, hvilket igen gør dem mere robuste. Dermed er der ikke behov for så megen behandling, hvilket giver højere dyrevelfærd og et bedre omdømme for erhvervet.

Note 22. Øget selvforsyning med økologisk proteinfoder baseret på foderkål - ordinær

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Medfinansiering af initiativer under EU-programmer / Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1305/2013 af 17. december 2013 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne / Det danske landdistriktsprogram / Erhvervsudviklingsordningen.

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at demonstrere, hvordan foderkål kan blive en ny højværdi proteinafgrøde til det økologiske jordbrug. Herunder:

- Hvordan foderkålen kan dyrkes uden gødning.
- Hvordan foderkål ensileres.
- Hvordan foderkål kan presses til grønpiller.

Der er gennemført dyrkningsforsøg i to år. Der er analyseret for foderkvalitet. Der er gennemført studietur til England. Der er presset grønpiller som i øjeblikket analyseres for foderværdi. Der er i gangsat mini ensilageforsøg, som forventes evalueret i foråret 2016.

Projektets resultater og effekter

De første økologiske dyrkningsforsøg med foderkål i Danmark er gennemført. Derved er der opnået viden om hvilke dyrkningsstrategier og sorter der egner sig til økologisk produktion.

Der er lavet de første økologiske danske grønpiller af foderkål. Analyser mht foderværdi og karotenoider til blommeafarvning i ægproduktionen afventes.

Der er igangsat ensileringsforsøg, som ser meget lovende ud. De skal beskrive hvordan man ved tilsætning af tørre biomasser kan hæve tørstofprocenten fra 18 til ca 30pct..

Omlægning af slætgræs er ofte forbundet med udvaskning og det fulde potentiale for omsætning af kvælstof til protein bliver ikke opfyldt. Projektet arbejder med foderkål for at beskrive en mulig mellemafgrøde som både samler næringsstoffer og laver foder af høj kvalitet. Proteinfoder af høj kvalitet er en konstant udfordring i økologisk drift. Udnyttelse af næringsstoffer er ligeledes en udfordring som vi i det økologiske jordbrug skal forbedre løbende. Projektet adresserer begge problemstillinger.

Note 23. Økologi på vej - Økologi-Kongres 2015

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Rådgivning

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at formidle den nyeste faglige viden om de mest aktuelle temaer inden for økologisk fødevarerproduktion på en fordomsfri og inspirerende Økologi-Kongres 2015 og derigennem medvirke til øget pro-

Supplerende Noter – Ordinær pulje

duktion, innovation og netværksdannelse i den økologiske produktion.

Projektets aktiviteter

Økologi-Kongres 2015 med tilhørende udstilling og hjemmeside blev afholdt i Vingsted hotel & conferencecenter den 25.–26. november 2015.

Projektet bestod af to arbejdsopgaver: 1) forberedelse og 2) afholdelse.

AP 1: Forberedelse

Pakke bestod af forberedelse af kongressen med tilhørende delaktiviteter og støttematerialer. Bag økologi-kongressen var der nedsat en styregruppe med én repræsentant fra hver af organisationerne i den ansvarlige arrangørkreds. Styregruppens medlemmer var ansvarlige overfor deres respektive organisationer og var den øverst ansvarlige for kongressen. Styregruppen holdt i alt 7 møder i forbindelse med overordnet styring af kongressen. Der blev afholdt 13 møder i Koordineringsgruppen, der stod for det praktisk planlægningsarbejde, desuden blev der afholdt 24 uformelle arbejdsopgaver omkring kongressen.

For at få de rigtige temaer på Økologi-Kongres 2015 var der mulighed for at sende ideer til temaer til arrangørerne via kongressens hjemmeside. De mange ideer blev samlet sammen og screenet i Koordinerings- og Styregruppe. Arrangørerne udviklede det faglige kongresprogram, hvor de faglige spidskompetencer blev lokaliseret og engageret som oplægsholdere og ordstyrere. Kongressen bestod af en blanding af plenumkongresmøder, hvor de helt overordnede problemstillinger blev belyst og mindre kongresmøder med mere målrettede emner. Der var i høj grad fokus på høj produktivitet og kvalitet fra økolandbrugene og de mest populære møder (sessioner) var således: A5: Landdistriktsudvikling med 89 gæster, B2: Frugtbar jord - på din bedrift med 87 gæster og C6: Højere udbytter på økomarken med 83 gæster.

-Større faglige projekter blev indbudt til at indgå i det faglige program i kongressen. I den forbindelse blev projektlederen inviteret til at holde oplæg på et Organic RDD 2 og CORE Organic Plus statusmøde den 23. april 2015. Følgende større projekter bidrog direkte i kongressen: COBRA (planteforædling) og ØkoProtein (hjemmeproducerede proteinafgrøder). I samarbejde med disse to store projekter indgik videnskabelige sessioner på engelsk på kongressen om emnerne proteinafgrøder og planteforædling. SEGES Økologi stod for planlægning af denne del af kongressen. Følgende projekter bidrog også i kongressen: HealthyGrow (lokal afsætning), Det Samfundsnyttige Landbrug (generationsskifte), Optimek (mekanisk ukrudtsbekæmpelse), Rowcrop (mekanisk ukrudtsbekæmpelse), Newcut(mekanisk ukrudtsbekæmpelse) og Økologi i spor (mekanisk ukrudtsbekæmpelse)

Modtagelse af tilmeldinger blev varetaget af sekretariatet på SEGES med brug af professionelt konferencestyringssystem. Projektlederen udsendte 10 orienteringsmails til alle der var involverede i at arrangere kongressen. Det sikrede en god fælles information og viden om kongressen undervejs. LandbrugsAvisen og Økolog & Erhverv var mediepartnere for kongressen, og de satte ekstra fokus på kongressen og de temaer, som drøftedes – både før, under og efter kongressen. I forbindelse med kongressen blev gennemført et løbende pressearbejde, hvor der blev sat fokus på centrale kongresbegivenheder og temaer. Pressearbejdet bestod blandt andet af udformning af 6 pressemeddelelser, som via Kommunikationsenheden hos SEGES blev sendt til relevante medier. Desuden var der omtale i arrangørernes egne medier, mailservices og hjemmesider op til og under kongressen. Pressearbejdet førte eksempelvis til at TV2 Syd deltog på kongressen. Der deltog flere journalister fra diverse medier på kongressen. De to mediepartnere mødt fuldtalligt op på kongressen med journalister og fotograf.

For at få så mange økologiske landmænd og andre inden for jordbrugs- og fødevarersektoren til at deltage som

Supplerende Noter – Ordinær pulje

muligt indeholdt arbejds pakken desuden en mindre, men målrettet annoncekampagnen. Af annoce- og reklamemateriale er produceret følgende:

- Produktion og udsendelse af en invitation i A4 på 4 sider og Svanemærket i uge 36.
- Produktion og udsendelse af plakater i A3 størrelse i uge 36.
- Reklame via mail-autosignaturen hos samtlige medarbejdere i Økologi på SEGES, så hver gang de sendte en mail, kom der automatisk en reklame for kongressen med.
- Opbygning og vedligeholdelse af en levende og informativ kongreshjemmeside før og under kongressen. Hjemmesiden anvendte linket, www.okologi-kongres.dk. Og har været brugt i forbindelse med kongresserne siden 1998 og har mange besøgende også i perioderne mellem kongresserne, hvor det er muligt at finde frem til relevante oplysninger om økologisk produktion og udvikling.
- Oprettelse den 1. september 2015 af en Facebook-side. Vi bragte 19 opslag indtil den 1. december 2015. Vi nåede 229 likes og nåede ud til 2807 Facebook brugere. Vi benyttede os af boostning på Facebook, der sikrede, at opdateringerne nåede ud til flest mulige med interesse for økologi.
- Udformning i marts af et kongresbrevpapir med logo på. Kongreslogoet har været brugt i forbindelse med kongresserne siden 2000.
- Kontakt til landets økologirådgivere, der via mails m.v. blev gjort opmærksom på kongressen og muligheden for at deltage, videndele og netværke.
- Produktion af en lille kongres-videoteaser på YouTube til brug i markedsføringen og en jingle for kongressen. Melodien blev lagt på kongreshjemmesiden som ringetone.
- Kampagne hos SEGES i uge 42. Kampagnen havde flere elementer med omtale i nyhedsbreve, LandbrugsInfo og på Facebook. SEGES havde mulighed for at udtrække de brugere, der havde meldt, at de er interesserede i at læse om økologi i LandbrugsInfos nyhedsbrev. Disse fik en teaser om kongressen.
- Udsendelse af en mail om den kommende kongres til alle deltagere på kongressen i 2013. Desuden sendte vi 4 nyhedsmails ud via kongres-hjemmesiden. Alle interesserede kunne få nyheder via denne velfungerende tjeneste.

AP 2: Afvikling

Pakke bestod af afvikling af kongressen med tilhørende delaktiviteter og støttematerialer. Nedenfor er væsentlige aktiviteter nævnt i punktform. Der deltog 800 gæster på kongressen. I alt var der 324 middagsgæster og 206 fra landbrugsskolerne. Det var et ovenud tilfredsstillende deltagerantal. Arrangørerne havde et samarbejde med LandboUngdom, så vi sikrede os, at mange landbrugsskoleelever på 2. hovedforløb og unge landmænd deltog.

Kongressen bød på en spændende udstilling, som gav deltagerne en mulighed for ved selvsyn at orientere sig i den mangfoldighed af produkter, organisationer, forskningsprojekter, firmaer og nyskabelser, der findes inden for det økologiske område. Dermed var udstillingen et vigtigt direkte visuelt supplement til den inspiration, som kongressen gav. Udstillingen, der var fuldt besat, var gratis at besøge og åben i pauserne. Videndeling og erfaringsudvekslingen skete på selve de faglige kongresmøder blandt deltagerne.

Ved fremmøde til kongresmøderne fik deltagerne et handy programhæfte, en deltagerliste samt et kort over lokaler og kongresmærke med navn på. Materialerne blev forsynet med opdateret kongreslogo, der havde en positiv genkendelseeffekt, og arrangørerne tog miljøhensyn i produktion af materialerne. Under kongressen sørgede arrangørerne for en kompetent bemanding af et sekretariat. For at sikre god betjening af gæsterne blev arrangørernes nøglemedarbejdere udstyret med særligt tøj, i form af T-shirt og bluse. Deltagerne blev via storskærm i forhallen orienteret om program og andre praktiske oplysninger.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Der blev arbejdede på nye og spændende mødeformer. Der blev præsenterede spændende mødeteknologi på en stribe møder på kongressen, onsdag formiddag, den 25. november 2015. Vi brugte såkaldte clickere. Clickere er et "audience response system", som gør det muligt for mødedeltagere at komme med feedback til møderne og svare på og stemme om spørgsmål, som oplægsholderne stiller.

Efter kongressen blev hjemmeside, udstilling og kongres evalueret. Samtlige deltagere modtog et spørgeskema i den forbindelse.

Projektets resultater og effekter

Deltagerne modtog efter kongressen et link til en SurveyXact brugerundersøgelse. Brugerundersøgelsen viste generelt, at kongressen var vellykket og veltilrettelagt, at kombinationen mellem kongres og udstilling var god, at tidsplanen holdt og der var et tilfredsstillende antal gæster og landmænd.

For at kunne følge op på vores målopfyldelse havde vi i ansøgningen udformet en række succeskriterier:

- Landmænd udgjorde den største gruppe af gæster – knap 30 pct.
- Vi gennemførte 40 faglige møder
- Knap 80 pct. af deltagerne vurderende temamøderne på kongressen som meget tilfredsstillende eller tilfredsstillende
- Knap 80 pct. af deltagerne vurderede fagligheden som meget tilfredsstillende eller tilfredsstillende
- Vi tog miljøhensyn omkring kongressens dele
- Vi udformede liste over ideer til program via kontakt til faglige baglande
- Knap 75 pct. af deltagerne vurderede udstillingen som meget tilfredsstillende eller tilfredsstillende
- Vi gennemførte et stort markedsføringsarbejde på mange platforme

Målet var et kompetenceløft til de økologiske jordbrugere og andre med interesse for økologisk og biodynamisk landbrug via gennemførsel af den veltilrettelagte kongres. Kongressen inspirerede deltagere samt det omgivne samfund til styrket udvikling af den økologiske jordbrugsproduktion. Vi mener, at økologisk og biodynamisk jordbrugsproduktion er blevet markant styrket via afholdelsen af kongressen. Kerneværdien i kongressen er den faglige videndeling og netværksdannelse blandt sektorens aktører, der kan omsættes i praksis, og som efterfølgende har positive samfundsmæssige effekter.

Note 24. Ressourcebevidst økologisk dyrkningssystem

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Rådgivning

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at afprøve en ny måde at dyrke økologisk vinterhvede på. Inspirationen kommer fra Tyskland og Frankrig, hvor efterafgrøder bliver anvendt som mellemafgrøde og hveden etableres i mellemafgrøden ved direkte såning og valsning af mellemafgrøden. Ideen er, at næringsstoffer samles og etablering af hveden bliver mindre tids- og ressourcekrævende. Hvis mellemafgrøden bliver kraftig nok, reduceres ukrudtstrykket og samlet høstes et højere udbytte i hveden sammenlignet med etablering med forudgående pløjning.

Aktiviteterne i projektets sidste år koncentrerer sig om afslutning af forsøgsarbejde.

Der er lagt meget vægt på at designe forsøg som giver mulighed for at teste virkning af forskellige mellemafgrøder imod en kontrol. Kontrollen er af hensyn til randomisering heller ikke pløjet. Fra etablering af forfrugten til høst er der ikke pløjet i forsøget. Fordi hveden er sået med landmandsudstyr har det været nødvendigt at korrigere for jordbundsvariation med EM 38 målinger.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Efter 2 forsøgssæsoner er der draget konklusioner om metoden og der er givet anbefalinger til fremtidige udvikling af metoden.

Projektets resultater og effekter

Gennem projektet har vi afprøvet en kompleks og udfordrende dyrkningsmetode som har stort potentiale. Projektets markforsøg og demonstrationer viser også, at der er store udfordringer ved etablering af mellemafgrøder og effektiv standsning af mellemafgrøden for at give plads til hovedafgrøden. Det er med projektet lykkedes, at sætte fokus på reduceret jordbearbejdning i økologisk jordbrug. Og vise hvilke udfordringer, der skal adresseres hvis alternative dyrkningsmetoder som den der er afprøvet i projektet skal fungere med højere sikkerhed.

I det omfang primær producenter kan udnytte det nye system er der gode muligheder for at spare tid, næringsstoffer og brændstof ved samme eller højere udnytte, hvilket kan give en højere ressourceeffektivitet og dermed et bedre miljøregnskab.

Note 25. Økologisk vækst - bring nye forbrugerstrømninger i byen ud til de innovative økologiske producenter

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Rådgivning

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at inspirere innovative, økologiske producenter til at udvikle eksisterende og nye forretningsområder i samarbejde med forbrugere samt at skabe nye udviklingsveje for økologien gennem (for)brugerdreven innovation.

Projektets arbejdsplaner i 2015:

1) Inspirations- og erfaringsindsamling

2) Desktop-studie, projektleders deltagelse inspirationsmøde

3) Iværksættelse / demonstration: Projektets aktiviteter har primært i denne arbejdsplan.

4 konkrete initiativer iværksat / demonstreret, hvoraf 3 af initiativerne demonstrerer samarbejdsmodeller mellem landmænd og forbrugere. Det 4. initiativ demonstrerer hvordan initiativer i byer kan give inspiration til produkt- og forretningsudvikling. Der er afholdt møder, workshops med forbrugere og landmænd udviklet kontrakter, konceptbeskrivelser og prospekter for og i samarbejde med initiativerne.

Der er afholdt 1 demonstrationsdag på et af de tre initiativer, der demonstrerer samarbejdsmodeller. Projektets metode er evalueret løbende.

Formidling og videndeling

Projektet har formidlet viden fra et af demonstrationsinitiativerne i 1 artikel i Økologi – Inspiration til jordbruget. Projektets aktiviteter har desuden affødt andre artikler i fagblade, i lokal presse (avis, tv og radio) og landsdækkende nyhedsmedier som politikken.dk og Foodculture.

Projektets resultater og effekter

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Projektet har leveret demonstration af nye modeller for samarbejde mellem forbrugere og landmænd.

Helt konkret har projektet bidraget til iværksættelse af fællesskabsstøttet landbrug i Yduns Have på Samsø – gennem forbrugerworkshops, sparring på forretningsmodel, udarbejdelse af kontrakt med forbrugere. Projektet har leveret en evaluering af 1. år med fællesskabsstøttet landbrug i Yduns Have og dokumentation af tidsforbrug hos landmanden og forbrug af grønsager hos forbrugerne.

Desuden har projektet understøttet iværksættelse af Blakgården KundeBonde-fællesskab, hvor en anden model for fællesskabsstøttet landbrug er afprøvet. Herudover har projektet understøttet afprøvningen og demonstration af Rydernes Økologiske Fællesskab.

Projektet har leveret indslag i et fagblad og flere lokale og landsdækkende nyhedsmedier.

25 pct. af de danske økologiske landmænd arbejder eller er interesseret i at arbejde med værditilvækst. Disse landmænd har behov for at komme endnu tættere på forbrugerne og finde nye måder at engagere deres kunder på. De modeller, som projektet har afprøvet, demonstrer hvordan dette kan gribes an.

De afprøvede forbrugerinddragende forretningsmodeller viser vej til nye forretningsområder, hvor landmanden skaber omsætning på mere end bare råvaren. Det giver mulighed for at udvikle nye grene i den enkelte landmands forretningsmodel og hermed udvikle nye arbejdspladser / ny produktion, som kræver andre kompetencer end blot de landbrugsfaglige.

Ved at inddrage forbrugere aktivt og give dem et ansvar for produktionen skabes der indsigt om primærproduktionen og en forståelse for de udfordringer der findes her. Reel åbenhed mod omverdenen, som de afprøvede modeller repræsenterer, skaber alt andet lige et bedre omdømme for erhvervet.

Note 22a. Øget selvforsyning med økologisk proteinfoder baseret på foderkål – genbevilling

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Rådgivning

Projektets formål og indhold:

Se note 22 for beskrivelse af indhold

Note 26. Økologiske markforsøg - højere udbytter og mere robust produktion i kløvergræs og vårsæd

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at sikre, at der sker en fortsat udvikling af den økologiske produktion gennem højere udbytter og mere robuste økologiske afgrøder. Der fokuseres på vårsæd og kløvergræs – afgrøder, der på grund af deres udbredelse er helt afgørende for de økologiske landmænds mulighed for at sikre en stabil og økonomisk bæredygtig produktion. Der dyrkes kløvergræs på 1/3 og vårsæd på 1/5 af det økologiske areal.

Projektets aktiviteter i 2015:

-Der er lavet case beregning på vårsædsforsøg gennemført i 2013 og 2014. Beregningerne er offentliggjort på LandbrugsInfo.

-Der er gennemført fire forsøg med 2. brugsår i kløvergræs. Det var planlagt fem slæt, men kløvergræsvæksten

Supplerende Noter – Ordinær pulje

hen over sæsonen betød, at der kun blev høstet fire slæt.

-Der er målt udbytte og kvalitet ved hvert slæt.

-Der er lavet en vurdering af kløver og græsbestand hen over sæsonen.

-En del af arealet har fulgt landmandens praksis med slæt og afgræsning. Efter en afgræsningsrunde er der vurderet vragsgræs og i to af forsøgene høstet tørstofudbytte, for at bestemme køernes ædelyst til de forskellige kløvergræsblandinger.

-Forsøgene er blevet vist frem i forbindelse med Erfagruppemøde for økologikonsulenter fra hele landet og til workshop om roer, for landmænd, konsulenter og firmaer.

-Resultaterne er formidlet i Oversigt over Landsforsøg 2015.

-Resultaterne fra kløvergræsforsøgene præsenteres på Plantekongres 2016.

Projektets resultater og effekter

I projektet er opnået viden fra forsøg om, hvordan udbytte og robusthed i vårhvede og vårbyg kan øges gennem gødskning og øget udsædsmængde. Der er gennemført økonomiske case beregninger.

I forsøgene med kløvergræs er der i 2015 høstet udbytte incl. kvalitet af samtlige slæt. Forsøgene har givet viden om de kløvergræsblandinger som anvendes af de økologiske landmænd i dag og kombinationsmulighederne for de fire græsarter alm. rajgræs, strandsvingel, timote og engsvingel. Afgræsningsundersøgelserne har vist hvilke græsser og græsblandinger køerne foretrækker. Dette er af stor betydning for at optimere græsindtag under afgræsning, hvor udbytte bestemmes af en kombination af køernes ædelyst og kløvergræssets produktion.

Ved at lade kløvergræsse ligge i flere år opnås en lavere produktionspris pr. foderenhed idet udgifterne til etablering af kløvergræs udgør en pæn del af produktionsprisen. Der er også en forbedret ressourceudnyttelse idet maskinarbejde i form af pløjning, harvning og såning finder sted med flere år imellem.

Det er en bedre ressourceudnyttelse i de tiltag der har øget udbytterne i vårbyg og vårhvede.

Kløvergræs er den dominerende afgrøde på økologiske kvægbedrifter. En lavere produktionspris i denne afgrøde vil påvirke de økologiske mælkeproducenters konkurrenceevne.

Omlægning af kløvergræs medfører en potentiel udvaskning af næringsstoffer, udvaskningsrisikoen er af samme størrelse uanset om marken er 2 eller 5 år gammel. Længere levetid på kløvergræsmarkerne vil derfor medføre en lavere udvaskning.

Note 27. Optimering af mekanisk ukrudtsbekæmpelse (Optimek)

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Ukrudt koster store udbyttetab i økologisk planteavl og er en konstant udfordring for den økologiske landmand. Formålet med projektet er derfor, at sikre en mere effektiv mekanisk ukrudtsbekæmpelse ved hjælp af præcise mekaniske ukrudtsbekæmpelsesmetoder, samt at udbrede denne viden til hele det danske landbrugserhverv.

SEGES i 2015 har omfattet:

- Kortlægning af ukrudtsforekomst i økologiske marker over flere år, samt afgrødens respons på forskellige bekæmpelsesstrategier

- Andet års erfaringsopsamling i 2015 og dokumentation af effekt på to økologiske landbrug, som anvender radrensning er gennemført. Det ser ud til at andre parameter så som gødningstildeling, sædskifte og afgrødens

Supplerende Noter – Ordinær pulje

tilstand har haft større indflydelse end de gennemførte behandlinger. De anvendte behandlinger har ikke haft målbar effekt på ukrudtsforekomsten i markerne. Dette resultat stemmer overens med foto taget via droner.

Demonstration af mekanisk ukrudtskontrol

- Der er demonstreret såteknologi ved åbent mark arrangement på Aarhus Universitets forsøgsgård Forskningscenter Foulum, d. 17. maj 2015 med ca. 40 deltagere.
- Der er gennemført i alt 8 markforsøg (Landsforsøg) i vårhvede, vårbyg og hestebønne for at afdække sammenhængen mellem afgrødeskade og bekæmpelseseffekt på ukrudtet, herunder effekt af forfrugt, vækststadium, afstand mellem skær/skærme og behandlingsdybde. Forsøgene er afrapporteret i Oversigt over Landsforsøgene 2015, det økologiske afsnit.
- Der har været afholdt Mark- og maskinhusmøde den 9. december kl. 13 -15 på Stenalt, som er det ene af to økologiske bedrifter, som praktiserer konsekvent rækkedyrkning. Fokus for mødet var kontrol med ukrudtet, sædskifte, mekanisk bekæmpelse, radrensning og forsøgsresultater.
- Der er videreført en operationel gruppe om økologisk foderroedyrkning, og afholdt workshop om roer til økologisk jordbrug hos økologisk avler ved Årre den 28. september 2015.
- Der er i forbindelse med Økologikongressen i Vingstedcentret afholdt en Workshop om fremtidens mekaniske ukrudtsbekæmpelse onsdag den 25. november. Her deltog ca. 25-30 deltagere.
- Der er identificeret udfordringer inden for fire forskellige områder: gartneri og havefrø, rodkrudt, frøkrudt og mekanik og vi dannede en (operationel-ad hoc) gruppe omkring dette emne.

Projektledelse og formidling

- Der har været afholdt heldags projektmøder i Vissenbjerg og i Søften
- Der er formidlet artikler om projektresultater (se under resultater)
- Der er afholdt i alt 3 workshops med eksterne
- Der er etableret en projekthjemmeside
- Der har løbende været kontakt med projektets deltagere.

Projektets resultater og effekter

Forsøg:

- I alt 8 gennemførte landsforsøg med radrensning. Resultaterne vil kunne lede til bedre management, hvilket vil give bedre ukrudtskontrol og øget udbytte.

Workshops/møder:

- Annonce: Rækkedyrkning - oplev de nye muligheder, Annonce til Økologi & Erhverv og i Økologisk Nyhedsbrev
- Gratis workshop om mekanisk ukrudtsbekæmpelse på Økologi-Kongres 2015
- Invitation til årlig sommer markvandring, den 30. juni 2015
- Mark/maskinhusmøde, Invitation til den 9. december på Stenalt

Artikler:

- 1) Bertelsen I og Olsen LE (2015) Nye maskiner - nye muligheder, Artikel fra Økologisk Nyhedsbrev nr. 4;
- 2) Madsen KH og Sjørsløv HL (2015) Rækkedyrkning med kamera vinder frem i radrensningen, Artikel fra Magasinet Mark.
- 3) Olsen, L.E. (2015) Radrensning er god ukrudtskontrol. Artikel i Mark Special nr. 2
- 4) Erling Nielsen, Henning Sjørsløv Lyngvig, Kathrine Hauge Madsen, og Lars Egelund Olsen (2015) Rækkeafstandens og såmetodens betydning i hestebønner, artikel på landbrugsinfo;
- 5) Lyngholm S (2015) Sådan er reglerne for jordbearbejdning efter høst forud for forårssåede afgrøder, artikel

Supplerende Noter – Ordinær pulje

klar til LandbrugsInfo.

6) Lyngvig HS (2015) Såningen er forudsætningen for en god mekanisk ukrudtsbekæmpelse, artikel på Landbrugsinfo

7) Lund O (2015) Økonomi ved mekanisk ukrudtsbekæmpelse i vårhvede. Artikel på Landbrugsinfo.

Andre publikationer: 1) Pedersen JB eds. (2015) Økologisk dyrkning, kapitel i Oversigt over Landsforsøgene 2015, udgivet af SEGES, in press.

PowerPoint indlæg: 1) Madsen KH, Olsen LE & Lund O (2015) Radrensning - effekt og økonomi, indlæg ved Plantekongressen 2015; 2) Olsen Lars Egelund et al. (2015) Resultater fra OPTIMEK, Rowcrop og newcut. Oplæg holdt ved Økologi-Kongres, 25. november 2015. 3) Olsen, Lars Egelund (2015) Forsøg med radrensning. Oplæg holdt ved "Inspirationsdag" hos Gefion d. 10. november 2015.

Note 17a. FEDT NOK til økologiske malkekøer - genbevilling

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var undersøge mulighederne for at øge fedtindholdet med en danskdyrket fedtkilde i foderrationen i økologiske malkekvægbesætninger, som ønsker en høj selvforsyningsgrad, hvor de primære proteinkilder er danskdyrkede bælgsaedsafgrøder som hestebønner, ærter og lupiner.

Arbejdspakke 2:

Der er indsamlet foderprøver i 7 økologiske malkekvægbesætninger, som er sendt til analyse ved Eurofins og Forskningscenter Foulum, for kemisk analyse af foderværdi og for indhold af fedtsyrer i foderet.

Der er lavet statistiske dataopgørelser, der viser hvordan besætningerne fordeler sig mht. fedtindholdet i rationen for henholdsvis økologiske og konventionelle besætninger, samt om der indenfor økologiske besætninger er forskel på fedtniveauet mellem forskellige racer og ydelsesgrupper.

Projektets resultater og effekter

Resultaterne viser, at økologiske bedrifter generelt ligger på et lavere fedtsyreniveau i foderrationen end de konventionelle besætninger. Sommer-rationerne ligger i gennemsnit højere end vinterrationerne. Derudover har jerseybesætninger et højere indhold af fedtsyrer i foderrationen end i besætninger med stor race.

Resultaterne fra de 7 økologiske besætninger med høj selvforsyningsgrad viser, at mælkens sammensætning af fedtsyrer var forskellig sommer og vinter. Der er et højere indhold af de sundhedsfremmende monoumættede fedtsyrer (MUFA) om sommeren i forhold til om vinteren. Indholdet af MUFA var større med stigende andel frisk græs i rationen. I vinterrationen havde besætninger med højeste selvforsyningsgrad svært ved at opfylde minimumsnormen for fedt i foderrationen, hvilket også betød at mælkens indhold af MUFA var lavere end besætninger med højere input af kraftfoder.

Såfremt prisrelationen mellem danskproducerede foderkilder kan konkurrere med importeret foder, vil der være en økonomisk gevinst ved at øge selvforsyningen med foder. Derudover vil der være en høj sporbarhed af det anvendte foder. Disse to parametre vil dels reducere foderomkostningerne og dels øge fødevaresikkerheden.

Øget fedttilskud med umættede fedtkilder forventes at give lavere metanudskillelse fra køerne, samt øge mælkens indhold af umættede fedtsyrer til gavn for den humane sundhed. Såfremt selvforsyning er økonomisk

Supplerende Noter – Ordinær pulje

konkurrencedygtigt vil importeret foder kunne forbedre erhvervets økonomi. Selvforsyning med protein- og fedtkilder vil øge sporbarheden og fødevarer sikkerheden.

Note 28. Temalæremiddel om økologi i landbruget til grundskolens mellemtrin

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Uddannelse

Projektets formål og indhold:

Projektets formål har været at udvikle et aktuelt undervisningsmateriale af høj faglig kvalitet om økologisk landbrugs- og fødevarerproduktion til grundskolens mellemste klassetrin (4. -6.klasse). Læremidlet imødekommer en markant stigende efterspørgsel fra landet skolelærere og kommuner om netop dette emne.

Fokusgruppe interview med børn fra 4 - 6 klasse med henblik på at afdække deres vidensniveau om emnet samt deres præferencer i forhold til Temalæremidlet fysiske udformning. (lay-out)

Udgivelse af temahæftet "Økologi - hvad er det?" på 44 sider. Format A4 tværformat. Målgruppe grundskolens 4. - 6. klasse. Hæftet er trykt i 20.000 eksemplarer. Hæftet har fokus på økologisk mad og hvordan det bliver til: Fra økologi i marken til produktion af økologisk mælk, kød, æg, mel, frugt og grønt. Desuden er emner som mærkning, kontrol, madspil og genanvendelse behandlet. Endvidere formidles den økologiske tankegang og de økologiske værdier. Endvidere er lavet en mini-lærevejledning.

Materialet er markedsført ved forskellige events samt på diverse digitale platforme. Se mere her om senere i besvarelsen. (se mere senere i denne besvarelse)

Projektets resultater og effekter

Udgivelse af temalæremiddel "Økologi - hvad er det?" 44 sider, trykt i 20.000 eksemplarer. PDF af materialet på skole.lf.dk og DN.dk. Minilærevejledning på skole.lf.dk

Materialet er tilgængeligt på Danmark Offentlige portal for skolemateriale: Materialeplatformen - ligesom det er omtalt på EMU (Elektronisk mødested for undervisningsverden)samt på LF og DN's skoleportaler. Alle landets knap 2.000 grundskoler har modtaget et gratis eksemplar af temahæftet med info om læremidlet og mulighederne for at komme ud og besøge økologiske landmænd (Klassen i stalden)

I perioden 1.9 - 31.12 2015 er der bestilt 67 classesæt af 28 stk. samt 461 stk. enkelt eksemplarer fra skole.lf.dk og 358 eksemplarer fra Danmarks Naturfredningsforenings skoleportal. Endvidere er det distribueret til en række biblioteker på forespørgsel fra disse. Cirka 3.000 børn har været på gårdbesøg hos økologiske producenter siden materialet udkom.

På baggrund af ovenstående tal vurderes det at cirka 140 skoleklasser har været på økologisk gårdbesøg og læremidlet har givet anledning til, at der er arbejdet med økologi i mindst 250 klasser.

Temalæremidlet var omdrejningspunkt for L&F's stand på Arla Foodfestival ult, august 2015, hvor der deltog 13.200 børn med deres forældre.

De elever som arbejdet med materialet skønnes at:

- * Have opnået indsigt i og viden om økologisk produktion og økologisk produktions betydning for en bæredygtig udvikling
- * elevernes handlenkompetencer er styrket ift. valg af fødevarer og hvad de skal kan gøre for at styre en bæredygtig udvikling.
- * Børnene lærer om økologi

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Viden om økologisk produktion hos fremtidens forbrugere formodes at være med til at stimulere den økologiske afsætning i Danmark, når børnene vokser op og selv skal træffe beslutning om deres køb af madvarer. Endvidere forventes en vis afsmittende effekt til børnenes forældre/bedsteforældre.

Endvidere giver materialet eleverne en forståelse for hvorledes man i fødevareproduktion kan tage størst mulig hensyn til miljø, natur og dyrevelfærd.

Projektet forventer at give børn en grundlæggende forståelse for økologiens samfundsnyttige værdier i form af øget dyrevelfærd, mere natur og større biodiversitet samt et øget hensyn til vores grundvand.

Note 29. Få styr på økologien - læremiddel fra 7. - 9. klasse

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Uddannelse

Projektets formål og indhold:

Projektets formål er at, der udarbejdes et fællesfagligt læremiddel om økologi til 7. – 9. klasse med henblik på at imødekomme grundskolernes stigende efterspørgsel efter et solidt tværfagligt undervisningsmateriale om økologi til 7.-9. klasse – hvilket yderligere er aktualiseret af den nye skolereforms krav om i alt seks fællesfaglige undervisningsforløb i fagene biologi, geografi, og fysik/kemi. Et af disse forløb er "Produktion med bæredygtig udnyttelse af naturgrundlaget". Endvidere forventes der at indføres fællesfaglige eksaminer til de tre fag. Materialet tilrettelægges, så det er relevant at bruge det i forbindelse med disse eksaminer.

Projektet har ikke kunne gennemføres som planlagt på grund af uheldige kapacitetsudfordringer hos projektets samarbejdspartnere. Derfor er læremidlet ikke færdigt, men arbejdet er påbegyndt og godt på vej. En del af de bevilgede midler for 2015, er blevet genbevilget for 2016

Følgende aktiviteter er fundet sted i projektet i 2015

1. Planlægningsmøde med projektets samarbejdspartnere: L&F Økologi, LF Skole, Undervisningsministeriets fagkonsulent i fagene biologi, geografi og naturfag samt Danmarks Naturfredningsforening
2. Research af Undervisningsministeriets læseplaner og vejledninger for fagene biologi, geografi og fysik/kemi med identifikation af krav til lærering i forbindelse med udarbejdelse af synopsis for læremidlet.
3. Indsamling af relevant litteratur/artikler i forhold til de i ansøgningen skitserede emner.
4. Studier af andre udbydere på markedet (forlag) formidling af stof til målgruppen
5. Udarbejdelse af synopsis for læremidlet
6. Skrivning af tekster til læremidlet

Projektets resultater og effekter

Grundet projektets forsinkelse er årets resultat et delmål på vejen til et færdigt læremiddel om økologi, som beskrevet i ansøgningen: Resultater for 2015 med reference til ovenstående aktiviteter

Ad 1) Afklaring af nye tiltag på vej ift fællesfaglige undervisningsforløb, fremtidige krav til eksamener samt drøftelse af fagligt niveau i materialet i forhold til Undervisningsministeriets kompetence, lærings- og færdighedsmål.

Ad 2) Identifikation af krav og indhold til materialet for at gøre det særligt interessant ift. Undervisningsministeriets læseplaner og vejledninger for fagene biologi og geografi samt natur og teknik.

Ad 3) Research og samling af artikler/materialer til brug for udarbejdelse af materialet i henhold til emnebeskrivelsen i ansøgningen

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Ad 4) Viden om andre forlags formidlingsform og –niveau til målgruppen.

Ad 5) Synopsis for læremidlet

Ad 6) Påbegyndt 1. udkast til manuskript delvis færdigt

Når læremidlet er færdig udviklet forventes:

- 650 klasser benytter læremidlet over en periode på 5 år og arbejder med et eller flere af de temaer, som materialet præsenterer.
- Hvert år besøger 300 skoleklasser (alle klassetrin) et økologisk landbrug eller virksomhed. Af dem vil eleverne i 7. – 9. klasse modtage læremidlet gratis. Med en estimeret levetid på i hvert tilfælde 5 år forventer vi, at mindst 20.000 skoleelever vil drage nytte af læremidlet.
- Eleverne opnår indsigt i og viden om de biologiske, fysisk/kemiske og geografiske aspekter, der knytter sig til økologisk produktion, økologisk forbrug og økologisk produktions betydning for en fremtidig bæredygtig udvikling og udnyttelse af naturgrundlaget.
- Elevernes handlekompetencer styrkes ift. valg af fødevarer, og hvad de selv kan gøre for at styrke en bæredygtig udvikling.

Når læremidlet er færdig udviklet forventes:

Overordnet bidrager projektet til at understøtte Danmarks økologiske udviklingen ved:

- 1) Projektet giver fremtidens økologiske forbrugere viden om og indsigt i den økologiske produktion og dens effekter i forhold til jord, natur, dyr og en bæredygtig udvikling. Herved bidrager projektet til på sigt at øge det økologiske forbrug i Danmark og det økologiske areal i Danmark.
- 2) Projektet er en platform for, i tværfaglige projekter i grundskolen, at lave komparative opgaver/undersøgelser om konsekvenser af forskellige typer af fødevarerproduktion og dermed anskueliggøre den økologiske produktionsforms komparative fordele. Herunder også på globalt plan, hvor bl.a. den tredje verden inddrages som spiller i den økologiske fødevarerproduktion, verdenshandel og forbrug.
- 3) Projektet forventes endvidere at motivere nogle af de unge til professionelt at ville uddanne sig/arbejde med økologi – fx inden for jordbruget eller på fødevareruddannelserne.

Når læremidlet er færdigt i 2016 vil ét eksemplar blive distribueret til samtlige grundskoler ligesom det vil blive markedsført efter de i ansøgningen 2015 skitserede retningslinjer ved:

- Annoncering i fagblade
- I Bibliotekssystemet
- På webportaler
- L&F og DNS netværk til skolerne
- Center for Undervisningsmidler (CFU)
- Skolemesser 2016 og BigBang-konferencen 2016: Konference for naturfagslærere. Foramtale af materialet.
- Materialeplatformen: Materialet registreres på Materialeplatformen®, der er den officielle platform og den samlede indgang til danske undervisningsmaterialer

Note 30. Stemplet med Ø - en folkeoplysende vandrestilling

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var i anledning af Ø-mærkets 25 års fødselsdag at udvikle en vandrestilling, der i kort tekst og i øjenfaldende fotos formidler konkrete økologibudskaber og fact og dermed sætter økologi på lystavlen hos borgere i det offentlige rum.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Udstillingen har været vist på mere end 100 biblioteker, kulturhuse, rådhus, uddannelsesinstitutioner samt landbocentre og bidraget til den folkelige oplysning om økologi til målgrupper, der ikke i forvejen er bevidste økologiske forbrugere.

Projektets aktiviteter i 2015:

- Produktion af en udstilling bestående af 6 roll-ups, der med visuelt indbydende og opmærksomhedsskabende fotos og korte tekster sætter fokus på økologi. Udstillingen er produceret i 16 eksemplarer. Udstillingen er som forventet vist 100 steder rundt omkring i Danmark i en periode på 2 til 4 uger
- Produktion af "flyer" med uddybende øko-information, der kantes med hjem til fordybelse.
- Produktion og udsendelse af markedsføringsmateriale, der kort fortæller om udstillingen, og hvordan man kan låne den.
- Information om udstillingen på www.lf.dk
- Opbygning af database over potentielle udstillingssteder med kontaktoplysninger og identifikation af relevante kontaktpersoner.
- Information til lokale foreninger/økologi-rådgivere med henblik på at få dem til at fungere som lokale ambassadører for udstillingen.
- Distributionssystem, der effektivt håndterer ud-og-hjemsendelse af udstillingen og koordinerer hvem, der har udstillingen, hvornår.
- Produktion af pressemateriale om udstillingen i forbindelse med lancering af udstillingen samt pressemeddelelse, der kan bruges til udsendelse til lokalaviser og skabe opmærksomhed om udstillingen lokalt.
- Evaluering af udstillingsstedernes oplevelse af udstillingen.

Projektets resultater og effekter

Bred forbrugeroplysning/folkeoplysning om økologisk produktion og forbrug samt økologiens historie i DK
Udstillingen har været udlånt til over 100 steder i hele Danmark: 47 biblioteker; 15 kulturhuse; 20 uddannelsessteder primært inden for landbrugs- og fødevareruddannelserne samt 21 Øvrige steder: Virksomheder, sygehuse, restauranter samt landbocentre. Estimeret har cirka 300.000 danskere færdes, hvor udstillingen har været vist. 87 pct. svarer at der blandt deres gæster har været stor til moderat interesse for at stoppe op og se udstillingen.

Udstillingen har været rundt i landet. Den har været vist på store steder hvor mange mennesker færdes dagligt og på mindre steder. Nogle biblioteker har brugt udstillingen som en del af en større event/aktivitet om økologi for børn og voksne. Nogle uddannelsessteder har brugt den som led i undervisningsforløb. Udstillingen har generet en bedre forståelse for økologiens bidrag til mere miljø, natur og dyrevelfærd samt indblik i økologiens markedsposition og historiske udvikling

Udstillingen har bidraget til at give beskueren viden om

- Økologiens positive effekter på natur og dyrevelfærd
- At økologisk produktion i Danmark er et moderne højteknologisk landbrug,
- Den økologiske landmands motivation for at producere økologisk
- Økologiens status på det globale markedet samt Danmarks økologisk eksport
- Danmarks økologiske udvikling fra slutningen af firserne og til i dag

Udstillingen har bidraget til

- at vække beskuerens nysgerrighed på økologiens status 25 år efter Ø-mærkets introduktion
- at minde beskueren om økologiens positive effekter ift. natur, miljø og dyrevelfærd på en ikke-moraliserende måde.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

- Information om den økologiske produktions udvikling og status i dag: fra niche for de få, til norm for de mange.
- Den har givet beskueren viden om, at økologisk produktion i Danmark er en moderne højteknologisk produktion, der for længst har rystet hippiestøvet af sig.

Udstillingen har:

- efterladt beskueren med en stolthed over, at Danmark har en stærk position inden for økologi.
- har bidraget til, at borgeren, i forbrugerrollen, husker udstillingens budskaber og vælger at købe økologisk.
- har bidraget til, at de studerende får lyst og bliver inspireret til at arbejde med økologi i deres uddannelsesforløb og efterfølgende erhvervskarriere.

Udstillingen har haft nedenstående effekter:

- Skabt opmærksomhed om økologi – både blandt borgere, der interesserer sig for emnet og for borgere, der normalt ikke opsøger viden og indsigt herom, da udstillingen tager økologien ind på arenaer, hvor der normalt ikke formidles om emnet.
- Understøttet den økologiske udvikling i Danmark ved på sigt til at øge afsætningen af økologiske fødevarer i Danmark og dermed skabe flere arbejdspladser indenfor produktion og forarbejdning af økologiske fødevarer samt skabe basis for en udvidelse af det økologiske areal.
- Bidraget til at studerende på de jordbrugs- og fødevarerrelaterede uddannelsessteder vil få rettet deres opmærksomhed mod økologi og måske få lyst/blive inspireret til at arbejde med økologi i deres uddannelsesforløb og efterfølgende erhvervskarriere.

Note 31. Øko-opkvalificering af indkøbere fra nøglemarkeder

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektstart er ansøgt rykket til 2016. Fondens bestyrelse har imødeset denne anmodning.

Projektets formål var at øge afsætningen af økologiske fødevarer til udenlandske markeder. Projektet vil gøre dette igennem identifikation og inspiration af nøglepersoner fra de mest relevante eksportmarkeder. Disse personer er både gate keepere samt inspiratorer på deres respektive markeder. Viden videregivet til disse personer har derfor potentielt mulighed for at nå mange interessenter.

Indsatsen vil bestå af en grundig introduktion til produktion og forædling af økologiske føde- og drikkevarer. Deltagerne inviteres til at deltage på en bustur der tager dem rundt i det økologiske landskab. De vil stifte bekendtskab med produktionsmetoder fra frø til færdigt produkt. Imellem stoppene vil der være oplæg i bussen, hvor problemstillinger som "økologi kontra økonomi" bliver diskuteret.

Note 32. POPkorn (Udvikling af populationer af korn)

Tilskudsmodtager: Agrologica

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udvikle populationer af flere kornarter, som kan markedsføres/distribueres som alternativ til de genetisk ensartede sorter, som i dag udgør såsæden til økologiske landmænd.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Projektet er opdelt til 3 arbejdsplaner, 1) Markarbejde, 2) Kvalitetsanalyser og 3) Demonstration.

Der er udviklet populationer af vinterhvede, vårhvede, purpur-farvet vårhvede, nøgenbyg, alm. byg og vinterhavre. Disse populationer er anmeldt til NaturErhvervsstyrelsen med henblik på godkendelse til markedsføring. Markedsføringsprocedurerne er ikke endeligt fastsat, og de til rådighed værende mængder var meget begrænsede i projektets første år. I samråd med NaturErhvervsstyrelsen er det derfor besluttet, at populationerne ikke officielt er blevet markedsført i 2015, men er i stedet blevet uformelt distribueret med henblik på opformering og afprøvning.

Vinterhvede og vinterhavre dyrkes nu af Tystoftefonden, og de er distribueret til dyrkning i observationsparceller 23 forskellige steder i landet som led i den officielle godkendelse.

Der er endvidere udleveret eller lavet aftale om udlevering af såsæd til 9 forskellige økologiske landbrug: Vinterhvede (3 landbrug, i alt 5 ha); Purpurfarvet vinterhvede (2 landbrug, i alt 500 m²); Nøgenbyg (2 landbrug, i alt 100kg såsæd til rådighed); Alm. dækket byg (2 landbrug, i alt 150kg såsæd til rådighed); Alm. vårhvede (4 landbrug, i alt 50kg såsæd til rådighed); Purpurfarvet vårhvede (4 landbrug, i alt 75kg såsæd til rådighed)

Vinterhavre (der er 300kg såsæd til rådighed, men der har ikke været efterspørgsel efter det) Grundlæggende består populationerne af blandinger af flere forskellige krydsninger. I projektet arbejdes der med flere forskellige metoder til udvikling og forbedring af populationerne. Dels arbejdes der med at karakterisere de enkelte krydsningspopulationer for at finde frem til de bedste kombinationer af forældre. Dels arbejdes der med at frasortere uønskede planter/kerner i de enkelte eller den samlede population, og endelig arbejdes der med at selekttere enkeltplanter, som opformeres og karakteriseres med henblik på at sammensætte multilinie-populationer.

I ansøgningen havde vi budgetteret med 190.000,-kr til ekstern bistand til analyser og til reparation af en såmaskine. Vi fik kun bevilling til 90.000,-kr til ekstern bistand med den begrundelse, at reparationer af udstyr ikke var støtteberettiget. Beskæringen var dog omkring 10 gange større end den planlagte udgift til reparationen, hvorfor beskæringen har betydet en halvering af analyseaktiviteten, og en del kornanalyser er derfor udskudt til 2016.

I stedet for at analysere de enkelte selekterede linier med henblik på sammensætning af multilinie-populationer har vi prioriteret at analysere forældrelinierne af byg og hvede med henblik på for at forbedre chancerne for at finde linier, der matcher hinanden kvalitetsmæssigt. Endvidere er der brugt tid på udvikling af en metode, der kan nedsætte den nødvendige kornmængde til at estimere bagekvalitet. Analyser af havre, durum, purpurhvede og specielle kornarter er udskudt til 2016 p.g.a. beskæringen af budgettet.

Der er gennemført markvandring på Mørdrupgård og Agrologica med omkring 80 deltagere hvert sted, hvor dette og andre projekter blev præsenteret. Endvidere er der holdt foredrag m.v.

Projektets resultater og effekter

Der er en del sammenfald imellem COBRA (jf. Note 33) - og POPKorn-projektet, hvor COBRA arbejder med videnskabelig dokumentation af metoder til udvikling af hvedepopulationerne, mens POPKorn arbejder med praktisk anvendelse af resultaterne i COBRA i forbindelse med udvikling af populationerne i alle arter.

Konkret er der udviklet nye produkter i form af nye populationer i flere afgrøder. Der er indsamlet data fra markforsøg og laboratorieanalyser, som kan bidrage til dokumentation af populationernes værdi i praksis. Populationerne er ved selektion forbedret med hensyn til sygdomsforekomst.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

For produktionen populationsudvikling følgende:

1. Større stabilitet i markudbytte og kvalitet, hvilket skaber stabilitet i priser af fødevarerforsyning
2. Større biodiversitet
3. Mulighed for udvikling af gård-specifikke produkter

Populationer har dyrkningsmæssige fordele, men det er også en god historie-fortælling om økologiens forhold til monokultur versus biodiversitet. Projektet har leveret populationer til TV-serien "Bonderøven", som uafhængigt af projektet promoverer princippet om biodiversitet i kornavl.

Note 33. COBRA (Coordinating Organic plant Breeding Activities for Diversity)

Tilskudsmodtager: Agrologica

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Det overordnede formål med COBRA-projektet var at udvikle metoder til økologisk planteforædling, især 1) metoder til forædling af sorter og populationer med resistens imod hvedens stinkbrand og 2) metoder til forbedring af bagekvalitet i populationer.

COBRA er et stort projekt med 41 partnere fra 16 forskellige europæiske lande. Den støttede andel af projektet har fungeret arbejdsparkeleder for den arbejdsparke, der har arbejdet med plantesygdomme og såsædskvalitet. Udover ledelsesfunktionen er der specifikt arbejdet med udvikling af en spore-samling af stinkbrand, som har specifik virulens imod de resistens-mekanismer, som kendes fra forskellige hvedesorter. På den måde er det lykkedes at identificere resistensmekanismer i en lang række hvedesorter. Endvidere er der arbejdet med populationsdynamikken i heterogene sorter som funktion af selektionspres fra enten stinkbrand eller sortering af såsæd med enkeltkerneteknik med henblik på forbedring af bagekvalitet.

Projektets resultater og effekter

Der er en del sammenfald imellem COBRA - og POPKorn-projekterne, hvor COBRA arbejder med videnskabelig dokumentation af metoder til udvikling af populationerne, mens POPKorn arbejder med praktisk udvikling af populationerne.

Resultaterne i COBRA betyder at, der kan skabes:

- 1) Mindre risiko for kassation af såsæd 2) Større stabilitet i markudbytte og kvalitet. 3) Større biodiversitet. 4) Mulighed for udvikling af gård-specifikke produkter

Samlet set vil det medføre: 1) Stabilitet i udbytte og kvalitet, hvilket giver større stabilitet i priser og fødevarerforsyning, 2) Mindre pesticidforbrug, hvis resultaterne implementeres i konventionel planteforædling

Populationer har dyrkningsmæssige fordele, men det er også en god historie-fortælling om økologiens forhold til monokultur versus biodiversitet.

Note 34. Kortlægning af smitte med Campylobacter hos økologiske slagtekyllinger

Tilskudsmodtager: Danmarks Tekniske Universitet

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets hovedformål var at beskrive Campylobacter smitte i udegående slagtekyllingeflokke, og så vidt muligt relatere forekomsten til produktionspraksis til smittepresset fra det omgivende miljø. Herudover, at opbygge

Supplerende Noter – Ordinær pulje

en prøvebank med unikt økologisk materiale.

Arbejdspakke 1. Indsamling af prøver

- Der er indsamlet prøver fra 4 af 5 inkluderede producenter, plus fra en lille antal fritgående kyllinger. Flere prøver indsamles i 2016.

Arbejdspakke 2. Campylobacteranalyse og 'prøvebank'

- Der er foretaget analyse for Campylobacter med PCR for de sokkeprøver, der er indsamlet løbende med produktionen af kyllingerne, samt foretaget kvantitativ analyse af Campylobacter i blindtarmsprøver for de flokke der er fulgt. Endvidere er der gemt materiale fra prøverne til senere typning, sekventering, resistens, o. a. i opfølgende projekter.

Arbejdspakke 3. Statistik og analyse af laboratorieresultater

- Dette arbejde vil pågå i 2016 efter prøveudtagning og analyse er afsluttet

Arbejdspakke 4. Projektledelse og formidling

- Prøveindsamlingen er koordineret og der er afholdt to møder i projektet, hvor foreløbige resultater er diskuteret og der er fulgt op på sommerens prøveindsamling og metode. Herudover er resultaterne delt med producenterne på et ERFA møde.

Projektets resultater og effekter

Der er indsamlet data for sommer perioden. Her er set en stor variation i forhold til hvornår man detektere Campylobacter i kyllingerne første gang. For de fritgående kyllinger fandt man overraskende ikke Campylobacter.

Antallet af Campylobacter i blindtarmen på slagtetidspunktet er tilsvarende, hvad der findes i konventionelt producerede kyllinger.

Der er på nuværende tidspunkt ikke set en direkte sammenhæng mellem tidlig/sen introduktion og niveau i blindtarmen.

De økologiske producenter forventer ikke at kunne producere helt Campylobacterfri kyllinger, men har efterspurgt viden om, hvornår og hvordan dyrenes smittes, for at vurdere om forekomsten vil kunne reduceres i de økologiske besætninger. Den ny viden vil hjælpe vurderingen af hvorvidt det er muligt, rimeligt og realistisk at ændre praktiske produktionsmetoder i en retning, der forsinker eller forhindrer Campylobacter i at spredes til og i flokkene hos de pågældende deltagerne. En vurdering der på længere sigt kan forbedre kyllingeprodukter i forhold til en bedre fødevarer sikkerhed som derved kan indvirke positivt på samfundssundhed og økonomi (færre sygedage og sundhedsudgifter). Det indsamlede materiale vil være tilgængeligt for nye projekter, for generering af endnu mere viden.

Note 35. CirkelKompost - Naturpleje som økologisk jordforbedring

Tilskudsmodtager: Krogerup Avlsgaard

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Afprøve og udvikle kompostering af afslået materiale fra plejekrævende arealer i husdyrfattige egne som middel til forøget lokal recirkulering af næringsstoffer samt udpining af naturarealer.

Projektet har gennemført følgende aktiviteter

Kompostblandingst: Kompost med tagrør, Kompost med grøde, Kompost med tang og Kompost med tagrør og

Supplerende Noter – Ordinær pulje

blandinger

Kompostblandinger er efterfølgende blevet dyrket

Projektet har afholdt temadage, rundvisninger for besøgende, oplæg og foredrag om emner samt lavet et børnetilbud i kommuneres institutioner, herunder formidling på Liv-i-Haven-festival, Økologikongres, grønsagstemadagsamt daglig formidling på Aarstidernes udviklingsgårde, med fokus på praksisnær vejledning af forbedret jordfrugtbarheds som følge af recirkulering.

Projektet er formidlet på aarstiderne.com

Note 36. Fjerpilning og den ernæringsmæssige sammenhæng

Tilskudsmodtager: Aarhus Universitet

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at kortlægge niveauet af fjerpilning, fjerædning og kannibalisme i skrabe- og økologiske æglæggerbesætninger samt at undersøge den ernæringsmæssige sammenhæng. Desuden blev det undersøgt, om det er muligt at identificere nogle blodparametre, der er korreleret med risikoen for udvikling af fjerpilning, fjerædning og kannibalisme.

Dataindsamlingen blev udført i 35 tilfældigt udvalgte besætninger fordelt på 15 besætninger af skrabe-høner og 20 besætninger af økologiske høner.

Arbejdspakke 1 – niveau af fjerpilning, fjerædning og kannibalisme

I arbejds-pakke 1 blev niveauet af fjerpilning, fjerædning, kannibalisme samt brystbens- og fodskader i de udvalgte besætninger kortlagt.

Arbejdspakke 2 – næringsstofforsyning og vurdering af foderets kemiske sammensætning

I forbindelse med besætningsbesøgene blev der taget foderprøver og indhentet indlægssedler. Alle foderprøver blev analyseret for tørstof, aske, kvælstof, aminosyrer, fedt, calcium, fosfor, stivelse og sukker. I de økologiske besætninger vil der desuden blive lavet en opgørelse over hvilke typer af grovfoder, mængder der blev tildelt per høne, samt en vurdering af vegetationen på udearealerne.

Arbejdspakke 3 – pilotprojekt vedr. risikofaktorer i blod

I arbejds-pakke 3 blev der screenet for henholdsvis kroniske og akutte effekter af en eventuel sammenhæng mellem fjerpilning, fjerædning og ernæring og om det kan måles på udvalgte parametre i blod. Blodprøver blev indhentet fra udvalgte besætninger. Alle blodprøver blev analyseret for niveauet af glucose, NEFA, beta-hydroxybutyrate, total protein, urinsyre, kreatin, calcium og fosfor.

Projektets resultater og effekter

En artikel forventes indsendt i løbet af 2016. Artiklen vil være baseret på resultaterne fra pilot-delen af nærværende projekt: For nogle af de udvalgte blodparametre blev der fundet forskelle mellem skrabe- og økologiske høner, bl.a. indikatorer for beskadigelse af blødt væv (muskulatur etc.). Derimod var sammenhængen mellem forskellige blodparametre og foderets indhold af næringsstoffer mindre klar, selvom der var en tendens til negative korrelationer til indholdet af visse aminosyrer. Resultaterne antyder desuden, at grovfoderets ernæringsmæssige værdi kan have betydning for fjerdragstens kvalitet. Resultaterne er så interessante at vi finder, at

Supplerende Noter – Ordinær pulje

der er grundlag for at ansøge om midler til et opfølgende og mere omfattende projekt.

To videnskabelige artikler er accepteret og forventes trykt indenfor de næste 3 måneder:

Note 37. Græs og grøntaffald til grise

Tilskudsmodtager: Dyrenes Beskyttelse

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at dokumentere at følgende kan opnås:

- At optimere græsandelen af foderet. Optimeringen søges opnået ved hyppigt foldskifte samtidig med at der suppleres med friskt afskåret grønt.
- At græsarealerne kan holdes delvis intakte som vedvarende græsgange, hvor der kun årligt skal eftersåes i nedslidte områder.
- En robust hangriseproduktion med en kassationsprocent på max. 5 pct.
- En bedre kødkvalitet ved et bedre forhold mellem omega 3/omega 6.

Forsøget har omfattet 8 søer fordelt i 2 hold med fire søer og i alt 83 grise. Sørenes produktionsresultater, grisenes fodereffektivitet og græsdække er opgjort og analyseret.

- Alle hangrise er u-kastreret og ornelugt fra alle slagtedyr, både han og so grise, er analyseret for ornelugt.
- Der er gennemført en pilot undersøgelse for fedtsyresammensætningen (omeg 3/omega 6).

Projektets resultater og effekter

Ved at holde grisene på et mindre men strøet areal omkring lejet kan der opnås et vedvarende græsdække på 50 pct., og dette på trods af at hverken so eller grise havde ring i trynen. Dette kan formodentlig yderligere forbedres ved at øge det tildelte areal, effektivt foldskifte, og endelig ved også at holde grisene på et strøet areal i de sidste 3-4 uger. Grisenes ophold på græsarealerne kan også reduceres ved en lavere slagtealder. Dette skal sammenholdes med højere slagteudgifter pr kg. kød. Resultaterne er vigtig som grundlag for et revideret "årshjul".

Smågrisedødeligheden er højere end tidligere resultater (31 pct. og 20pct.). Dette skal ses i lyset af større kuld end tidligere (13.8 og 14.0). Kuldstørrelsen kan eventuelt reduceres ved lavere foderstyrke omkring ægløsnin-gen.

Fodereffektiviteten pr kg kød er som tidligere, på et acceptabelt niveau, og der er ikke konstateret forskel på restriktiv fodring og fodring efter ædelyst.

Kassation for ornelugt er højere (17pct.) end tidligere og kan eventuelt bedres gennem fodring og med en drift "fra fødsel til slagt i samme fold og flok" (EFSA).

En pilot test af fedtsyresammensætningen har vist et bedre forhold mellem omega3/omega6.(1/7 i forhold til konventionel 1/11). Det kan ikke siges om det er græstildelingen eller racen der spiller ind. Det er afgørende et spørgsmål der bør underkastes en højere undersøgelse.

Der opnås samlet en driftsform baseret på, at hverken søer eller grise er ringet, og der kan bevaret et græs-dække på 50 pct. Driftsøkonomien er acceptabel, men kan også bedres, blandt andet med et bedre "årshjul" og "hyppig foldskifte" så grisene i højere grad kan udnytte næringsstofferne i græsset.

Supplerende Noter – Ordinær pulje

Udbredelsen af konceptet vil umiddelbart medvirke til et mere diversitets økologisk marked. Samtidig vil det kunne inspirere til løsning af nogle af de dilemmaer der er i den dominerende økologiske produktion i dag, herunder stop for kastration uden bedøvelse og en mindre miljøbelastning ved en lavere dyretæthed pr. hektar.

På lang sigt vil det medvirke til at bedre især de mindre bønders omdømme, med en lav miljøbelastning (0.5 DE/HA) samt sundere produkter med en bedre fedtsyre sammensætning.

Note 38. Produktion af økologiske danske figer i uopvarmet plasttunnel

Tilskudsmodtager: Westergaards Planteskole

Hovedformål: Forskning og forsøg

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at skabe det videnskabelige grundlag for en dyrkning og afsætning af dessert-figen i Danmark, optimere dyrkningsparametrene, sortvalg, voksemedier, vanding, samt temperatur og fugtighed i dyrknings- og post harvest situationer.

Desuden ved vareprøver, at vurdere størrelsen af markedspotentialet for det færdige produkt. Projektet søger at øge selvforsyningsgraden for en frugttart der i dag udelukkende findes som importeret frugt af svingende kvalitet.

Aktiviteterne i 2015 har været:

- * Fortsat pasning og opbinding af projektets figenplanter.
- * Høst af de første frugter
- * Vurdering af markedsværdi, post harvest behandling etc.
- * Vurdering af sukkerindhold
- * Smagsvurdering af de enkelte sorter.
- * Kontakt til potentielle aftagere, især hoteller og restauranter.
- * Vurdering af emballageformers egnethed.

Projektets resultater og effekter

- * Artikler i to relevante danske fagblade
- * Øget viden om ny afgrøde, sortvalg, dyrkning etc.
- * Øget opmærksomhed på muligheder for anvendelse af tomme drivhuse
- * samarbejdsaftaler med 2-3 restauranter i nærområde og hovedstadsområdet.

Et af projektets formål har været pege på en mulig udnyttelse af tomme drivhuse rundt i landet. Drivhuse, der uden de store investeringer kan udnyttes til denne produktion.

Der er med faglige artikler og åbent hus dage blevet skabt øget fokus på denne kultur.

Der forventes en øget afsætning af økologiske fødevarer i detail- og foodservicesektorerne og dermed merværdi til de økologiske landmænd, omkringliggende erhverv og sektorer. Samtidig vil en øget økologisk afsætning og produktion have en positiv effekt på natur, miljø, dyrevelfærd mm.

Desuden ses det som en gevinst, at unge madprofessionelle oplyses/undervises om de økologiske principper, hvorved de er klædt på til at videreformidle denne viden til deres medstuderende og omverden. Dialogen mellem producent og slutbruger, hvor oplysning og information om økologien er i fokus, anses også som en gevinst for erhvervet.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

II: Særlig pulje: Grønne ildsjæle for lokal afsætning

Note 1. Fremme af lokal afsætning ved lokal synliggørelse af gårdbutikker i forbindelse med Økologisk Høstmarked 2015

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at øge forbrugernes kendskab til mulighederne for at foretage lokale indkøb via de mange økologiske gårdbutikker. Dette skulle ske ved at gøre brug af Økologisk Høstmarked 2015 som platform for lokal synliggørelse af de økologiske gårdbutikker og lokale producenter. Formålet var herudover at styrke producenterens evne til at fastholde de besøgende som fremtidige, faste kunder i gårdbutikken, samt at gøre flere producenter interesserede i at deltage som værter.

I projektet blev der udviklet og afprøvet to nye koncepter for synliggørelse af økologiske gårdbutikker i forbindelse med Økologisk Høstmarked:

Arbejdspakke 1 – Radiospots

Der blev lavet radiospots, som var med til at synliggøre, hvilke producenter, der deltog ved Økologisk Høstmarked og havde gårdbutik. Efter sparring med en specialist på området, blev der foretaget en gennemgang af værternes geografiske placering i landet, med det formål at finde de mest relevante radiokanaler. I forhold til økonomi og antallet af tilmeldte værter var det ikke hensigtsmæssigt at lave individuelle radiospots, da det i givet fald ville betyde, at økonomien primært ville række til at indtale og få lavet de mange radiospots med det resultat, at der kun ville være en meget begrænset økonomi til indrykninger. Derfor blev det besluttet at lave ét radiospot, der kunne dække alle værter – til gengæld med massiv indrykningsfrekvens.

Arbejdspakke 2 – Lokalt orienterede postkort/flyers

Der blev udviklet individuelle postkort/flyers til værterne ved Økologisk Høstmarked, som kunne understøtte radioreklamerne. Postkortene blev trykt og sendt til værterne, der selv stod for omdeling i lokalområdet. Postkortene informerede, ud over kontaktdato på gården, om muligheden for at foretage indkøb i gårdens gårdbutik. Postkortene blev udviklet i et fælles design, men med individuelle billeder, så hver gård fik et postkortdesign med individuelt præg.

Arbejdspakke 3 – Evaluering

Der er foretaget såvel en værts- som en gæsteevaluering. 61 ud af 75 værter har valgt at svare på en elektronisk evaluering. Ud af de 61 værter svarer 67,2 pct., at de har været tilfredse med og gjort brug af postkortene. I forhold til en værtsevaluering på radiospots er det vanskeligt at konkludere noget brugbart, da en vurdering afhænger af værtens egen brug af de forskellige medier. Til gengæld har 311 tilfældige gæster på gårdene deltaget i en gæsteevaluering og ud af dette fremgår det, at kun 1 pct. af de 311 gæster er blevet opmærksomme på Høstmarked via radiospotet. Den lave procentsats kan have forskellige forklaringer, men hovedkonklusionen er, at det ikke er tilfredsstillende.

Projektets resultater og effekter:

Projektet har været medvirkende til, at mere end 63.000 personer er blevet opmærksomme på de lokale økologiske gårdbutikker som indkøbskanal. Det skønnes desuden rimeligt at antage, at de besøgende i højere grad bliver ambassadører for den lokale økologi, og at de videreformidler fordele og mulighederne for lokale indkøb af økologi i gårdbutikkerne til andre forbrugere. Salgstallene for økologi offentliggøres først i maj måned 2016, men salget af økologiske fødevarer i 2015 forventes at stige med omkring 10 pct. i forhold

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

til 2014. Det er rimeligt at antage, at en mindre del af denne stigning vil stamme fra et mersalg i gårdbutikkerne.

Konkrete resultater i projektet:

- Med undtagelse af en enkelt vært har alle værter taget imod tilbuddet om det individuelle postkort.
- 65 pct. af værterne har tilkendegivet, at de gør en indsats på deres Økologiske Høstmarked for at bygge relationer til de besøgende, så de forhåbentlig får lyst til at handle i gårdbutikken igen.
- 78 pct. af værterne har tilkendegivet i enten "høj grad" eller i "nogen grad", at det er deres opfattelse, at de besøgende i månederne efter Høstmarkedet vender tilbage til gården for at købe i gårdbutikken.
- 85,4 pct. af de adspurgte gæster har i enten "høj grad" eller i "nogen grad" svaret, at de har fået mere lyst til at handle i de lokale økologiske gårdbutikker efter at have deltaget på Høstmarkedet. Det fremgår af evalueringen, at 8 pct. af gæsterne tilkendegiver, at de allerede inden Høstmarkedet foretog en stor del af deres indkøb i gårdbutikkerne.
- Ved en måling hos værterne 3½ måned efter Høstmarkedet har 38 værter ud af 74 valgt at svare på endnu et spørgeskema. Ud af besvarelserne fremgår det, at 79 pct. mener, at deres Høstmarked i enten "høj grad" eller "i nogen grad" har bidraget positivt til, at de har fået flere loyale kunder til deres gårdbutik.

Brugerrettede effekter

Projektet har bidraget til, at flere danskere har fået kendskab til de lokale og friske råvarer, som gårdbutikkerne tilbyder samt mulighederne for indkøb af lokalproduceret økologi. Samtidig har projektet været med til at vise forbrugerne, at sortimentet i gårdbutikkerne er mangfoldigt, og at de får en kvalificeret betjening og formidling omkring økologi i gårdbutikkerne. Projektet har især bidraget til en større synliggørelse af lokale økologiproducenter over for de forbrugere i nærområdet, som har størst mulighed for at besøge gården ved Høstmarkedet, og dermed blive faste kunder i gårdbutikken fremadrettet.

Samfundsrettede effekter

Projektet har givet mulighed for direkte kundekontakt til flere forbrugere og hermed formidling af økologi til flere. Økologisk Høstmarked har desuden medvirket til at vise et billede af dansk (økologisk) landbrug som et miljøbevidst og innovativt erhverv, der har respekt for både dyrenes trivsel og naturen. Høstmarkederne bidrager derfor positivt til landbrugets og især økologiens omdømme.

De fleste af de medvirkende værtsgårde ligger langt væk fra de store byer, og er en del af det såkaldte "Udkantsdanmark". Høstmarkederne er også med til at skabe liv i lokalområderne og sætte rammen for, at nye fællesskaber og samarbejdsrelationer kan opstå.

Desuden er eventens formidling om økologi til et højt besøgstal medvirkende til, at danskerne i højere grad efterspørger økologiske fødevarer i detailhandlen, kantinen, i skolen, på plejehjemmet etc. Det bidrager til at rekruttere nye forbrugere, hvilket er afgørende for, at det økologiske marked vækster. Gevinsten af det er, at efterspørgslen efter økologiske fødevarer bliver større, hvilket igen er med til at bane vejen for omlægning af flere gårde i Danmark.

Note 2. Find vej til din lokale økologi

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Projektets formål var at synliggøre lokal økologi over for økologi- og lokalvare-interesserede forbrugere gennem udvikling og formidling af en landsdækkende online vejviser til gårdbutikker, stalddørssalg og andre forhandlere af lokal økologi, spisesteder med økologimærke, samt oplevelser og arrangementer med fokus på økologi.

Arbejdspakke 1: Sikring af datagrundlaget

I januar-marts 2015 blev der udviklet en samlet database over økologiske landmænd, gårdbutikker, spisesteder m.m., der skulle danne grundlag for det nye mobiloptimerede website.

Arbejdspakke 2: Udvælge leverandør

Samtidig med sikring af datagrundlaget indhentede vi tre tilbud på udvikling af webløsningen, og vi valgte konsulentbureauet Kraftvaerk.

Arbejdspakke 3: Kravsspecifikation

Endvidere blev der i starten af året lavet en afklaring af webløsningens målgrupper og deres behov, samt en afklaring af tekniske behov. Af hensyn til løsningens fremtidssikring valgte vi at udvikle databasen adskilt fra brugergrænsefladen. Hermed bliver det enklere senere at udvikle andre typer brugergrænseflader, hvis brugernes behov senere ændrer sig.

Arbejdspakke 4: Design og udvikling

Brugergrænsefladen blev designet og implementeret i et Umbraco CMS, således at vi løbende kan ændre og optimere indhold efter behov. Designets centrale funktionalitet er et online kort, der kan vise forskellige kombinationer af gårdbutikker og spisesteder m.m.

Arbejdspakke 5: Lancering og offentliggørelse

Lokaløkologi.dk blev lanceret via www.okologi.dk, www.iloveøko.dk, en række sociale medier, avisen Økologi & Erhverv, samt Magasinet Økologisk og en presseindsats i forhold til andre relevante medier. Se også afsnit om formidling.

Projektets resultater og effekter:

- En opdateret database til online vejviser samt konsolidering af datagrundlag for databasen.
- Et mobiloptimeret website til markedsføring af lokale økologiske gårdbutikker, stalddørssalg, spisesteder og oplevelser. Opgaven er løst med et fint resultat, som kan findes på: <http://lokalokologi.dk/>
- Ved udgangen af 2015 var 342 økologiudbydere registreret i databasen. Det er over det dobbelte af målet i projektansøgningen, som var på minimum 150 økologiudbydere.
- Websitet blev lanceret i uge 43, 2015. Efter to måneder havde sitet haft 10.525 sidevisninger fordelt på 3.931 besøgende. Målet i projektansøgningen var 1000 besøgende efter to måneder. Efter tre måneder (d.d.) er tallene 12.202 sidevisninger fordelt på 5.531 besøgende.
- Lokaløkologi.dk blev promoveret på sociale medier i efteråret 2015, hvor i alt 170.000 blev gjort opmærksomme på den nye hjemmeside. Målet i projektansøgningen var 50.000.
- Projektet er således løst til fuld tilfredshed og er nået langt bredere ud, end beskrevet i ansøgningen.

Mange økologiske producenter har et stort ønske om at afsætte lokalt og om at kunne fortælle om/formidle deres ideer og produkter, ligesom de økologiske forbrugere gerne vil kende producenten og fødevarernes vej fra jord til deres bord. Websitet gør det nemmere for begge parter at finde hinanden og få opfyldt disse

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

ønsker. Projektet giver derfor mulighed for et større kundegrundlag for direkte salg hos økologiproducenterne – og dermed for en større omsætning/indtjening. Det er forventningen, på baggrund af tilbagemeldinger fra landmænd med gårdbutik, at projektet vil være med til at øge det direkte lokale salg med 10 pct. i det kommende år.

Lokal afsætning, fx fra gårdbutikker, styrker udbuddet og mangfoldigheden af økologiske kvalitetsvarer og giver større viden om økologi og dermed generelt større efterspørgsel hos forbrugerne. Projektet vil desuden medvirke til at øge kendskabet til de økologiske spsemærker og efterspørgslen efter spisesteder med økologimærke. Projektet vil således være medvirkende til større markedsandele for lokal økologi – både inden for alternative/direkte afsætningskanaler, men også afledt hos de traditionelle supermarkeder og spisesteder. Dette vil alt i alt føre til flere samfundsmæssige fordele som drikkevand uden pesticidrester, bedre dyrevelfærd og en større biodiversitet.

Note 3. Synliggørelse af lokal økologi i spydspidsbutikker

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at skærpe og understøtte indsatsen i "spydspidsbutikker", som har et særligt fokus på økologi og lokale fødevarer. Dette skal ske via en række aktiviteter og tiltag omkring produktpræsentationer i butikkerne.

Der har i projektet været gennemført 40 aktiviteter i og med "spydspidsbutikkerne" inden for nedenstående områder:

- Generiske produktdemonstrationer og -præsentationer
- Udvikling af generisk butiksmateriale til synliggørelse og formidling af lokale økologiske fødevarer
- Uddannelsesaktiviteter mhp. at motivere butikspersonalet til at arbejde med og aktivere lokale økologiske fødevarer i butikken.

Der har i hele projektperioden været fokus på, at projektets aktiviteter – ud over at synliggøre lokale økologiske fødevarer som gruppe/kategori – også understøttede og motiverede butikkerne og deres ansatte til at arbejde videre med lokal økologi på lang sigt. Derfor blev aktiviteterne udviklet og gennemført ud fra en fælles ramme – men med lokal tilpasning til den enkelte butiks vilkår og lokale økologiske sortiment. Det har betydet, at der eksempelvis er arbejdet med friskpresset grønsags- og frugtjuice, madpakkeværksted, snacks og mellemmåltider samt eksponeringer og synliggørelse. Det er således en bred vifte af produktkategorier, der har været inddraget i projektets aktiviteter.

Projektets resultater og effekter:

Der har i projektet været afholdt 40 aktiviteter i og med butikker fordelt over hele landet. Det har været meget forskellige aktiviteter fra "simpel" juicepresning/smagning af forskellige økologiske frugter og grøntsager til større workshops/værksteder, hvor butikker har givet kunderne mulighed for at få råvarerne mellem hænderne. Aktiviteterne har på hver deres måde skullet inspirere forbrugerne til at lære/bruge lokale økologiske råvarer til forskellige måltider som morgenmad, madpakker, snacks og mellemmåltider. Disse aktiviteter har været med til at synliggøre variansen af lokale økologiske produkter og deres anvendelsesmuligheder, samt givet "et rum" for butikspersonalet til at have dialogen med kunderne om lokal økologi.

Oprindeligt var det planen at udvikle en "Best Practice" for arbejdet med lokal økologi i detailbutikkerne – men det viste sig hurtigt, at en helt centralt faktor for projektets succes og udviklingen i salget af lokale økologiske fødevarer var, at der i hver eneste af de deltagende butikker er 1-2 grønne ildsjæle, som kan være

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

”driver” i et målrettet arbejde med lokal økologi, samt at hver enkelt aktivitet blev lokalt tilpasset. Derfor er der i projektet løbende blevet arbejdet med at uddanne og motivere deltagerne til at arbejde med lokale økologiske fødevarer – herunder:

- Hvordan man tager kontakt til lokale økologiske leverandører
- Arbejde med synlighed af lokal økologi i butikken bl.a. via skiltning, historiefortælling og aktiviteter
- Generel viden om økologi

Der kan således ikke udledes en ”Best Practice” udover, at de lokale grønne ildsjæle i hver enkelt butik er helt afgørende.

I projektet skulle der udvælges 10-15 spydspidsbutikker, hvori aktiviteterne skulle afvikles, men der var langt flere butikker, som udviste stor interesse for at deltage i projektets aktiviteter, hvorfor antallet af deltagende butikker løbende blev udvidet gennem hele projektperioden. I alt har mere end 30 butikker deltaget i projektets aktiviteter – og det vurderes, at 300+ butiksansatte har været inddraget i projektets aktiviteter. Enkelte butikker har haft 2-3 aktiviteter, men langt de fleste butikker har kun haft en enkelt aktivitet. Denne ene aktivitet har dog i høj grad været kick-starter for butikkens arbejde med lokal økologi.

Udgangspunktet for udvælgelsen af de oprindelige 10-15 deltagende butikker var bl.a. en vurdering af, om butikkens personale var motiveret for at arbejde med lokal økologi og placering i landet (som udgangspunkt i nærheden af en storby, hvor salget af økologi er størst). Arbejdet med at motivere butikkerne til at arbejde med lokal økologi betød, at deltagerkredsen blev udvidet til butikker i eksempelvis Skive, Gram (Sønderjylland) og Ringkøbing. Disse er eksempler på butikker, der ligger i områder, hvor det normalt er sværere at sælge økologiske fødevarer, men tilbagemeldingerne fra butikkerne har været meget positive.

Samlet set har projektet været en succes for de deltagende butikker, der nu er motiveret for og har fået værktøjer til at arbejde videre med at øge udbuddet af økologiske, lokale fødevarer og skabe yderligere synlighed af disse i deres butikker for herigennem at øge salget.

Projektet har ifølge deltagernes tilbagemeldinger givet dem og deres butik et kompetenceløft på viden om lokal økologi og en større motivation til, hvordan de kan arbejde med det i fremtiden. Sideløbende har butikkerne indbyrdes udvekslet erfaringer og inspireret hinanden. Projektet har været med til at fremme salget af lokale økologiske fødevarer bl.a. gennem øget motivation af butikkernes personaleværktøjer til at synliggøre de lokale økologiske fødevarer samt formidle historierne om dem i butikkerne. Udbredelsen af projektets aktiviteter til flere butikker har bidraget til, at flere forbrugere har fået mulighed for at møde og købe et mere varieret udbud af lokal økologi i de deltagende butikker.

På lang sigt bidrager projektet til at flere butikker er motiverede til at arbejde med lokale økologiske produkter. Den øgede synlighed af den lokale økologi i detailhandlen vil erfaringsmæssigt resultere i en større efterspørgsel, et større udbud og mangfoldighed af produkter. Alt dette vil tilsammen understøtte omlægning til økologi i det primære landbrug og på længere sigt bidrage til flere lokale arbejdspladser.

Note 4. Erfagrunder med fokus på de produktionsøkonomiske udfordringer ved lokal afsætning af fødevarer

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Projektets formål var at sikre landmænd, der ønsker at producere og afsætte deres varer direkte til lokale forbrugere, dagligvarehandel og foodservice, hurtigere succes ved at fokusere på de produktionsøkonomiske aspekter ved lokal afsætning.

Opstart og skabelse af rammerne for 10 erfagrunder med hver 3-4 deltagere, hvor fokus vil være på de produktionsøkonomiske aspekter ved lokal afsætning. Hver gruppe mødes tre gange. Det første møde i gruppen består udelukkende af vidensdeling mellem deltagerne. På andet møde – hvis der er identificeret et behov herfor – kan der inviteres en erfaren landmand eller f.eks. en konsulent fra et af de lokale erhvervscentre, som har solid erfaring med de produktionsøkonomiske aspekter ved direkte salg eller som kan bane vejen for lokal afsætning. På tredje møde planlægges kommende aktiviteter i gruppen, processen evalueres og resultaterne samles op i en fælles tjekliste, "Produktionsøkonomi Do and Don't" for gruppen.

Projektets resultater og effekter:

Det blev afholdt fem indledende producentmøder med deltagelse af 45 producenter. Her blev der fortalt om projektet, samt dannet ti erfagrunder. Efterfølgende blev der på de samme dage holdt møder i de ti erfagrunder, hvor producenterne delte viden om deres erfaringer med at arbejde med de produktionsøkonomiske discipliner samt interessen i at arbejde videre med emnet.

To af de indledende producentmøder blev afholdt i Jylland hos henholdsvis Økologisk Landsforening og på Gothenborg. De tre andre blev holdt på Sjælland på henholdsvis Drejergaarden i Lejre, Valnødlund ved Roskilde og Stensbølgaard ved Kr. Hyllinge. Efter disse møder blev der lavet to store erfagrunder på Sjælland, hvor interessen var størst. Erfagrunderne mødtes henholdsvis fem og tre gange efterfølgende. Den ene erfagruppe havde deltagelse af producenter med interesse i vegetabilsk produktion. Den anden havde fokus på animalsk produktion. Der var ligeledes et udpræget ønske fra producenterne side i to grupper om at kunne fortsætte med at vidensdele i store grupper. De fem efterfølgende "vegetabilske" producentmøder blev afholdt på Grønvirke i Kr. Hyllinge samt på Drejergaarden i Lejre. De tre efterfølgende "animalske" producentmøder blev afholdt på Hegnsholt Hønseri i Lejre.

På møderne i begge grupper var der fokus på følgende emner:

- Sammenhængen mellem produktion, omsætning og bundlinje
- Fokus på salgspris afhængig af salgskanal
- Fokus på flere afsætningskanaler for at gøre virksomheden mindre sårbar
- Forretningsstrategi og forretningsplanernes værdi for udviklingen af virksomheden.
- Fordele ved at gå flere sammen om en produktion. Stordriftsfordele i forhold til både indkøb og afsætning.

Der blev skabt kontakt til det lokale erhvervscenter i Lejre, der har fyraftensmøder. Det er møder, som på skift foregår ude hos producenter i Lejre. På disse møder debatteres forskellige emner, som har relevans for de små og mindre producenter. Producenterne blev inviteret til at deltage på fyraftensmødet hos Olsens Frugt i Lejre mhp. at netværke og ikke mindst få kontakt til Lejres erhvervschef Thomas Hørdam. Flere af projektdeltagerne deltog på mødet, som også blev et af samtaleemnerne på de efterfølgende producentmøder i dette projekt. Så alle deltagere har fået en god fornemmelse for de muligheder, som erhvervscentret kan give dem fremadrettet.

Som resultat af arbejdet med producenterne blev der udarbejdet en tjekliste "Produktionsøkonomi – do and don't", som blev udleveret til de deltagende producenter. Listen blev desuden omtalt og udleveret på to forskellige indlæg på Økologikongressen. Dels på mødet med emnet "Fra bonde til bord – guide til direkte afsætning af fødevarer" ved Else Torp, og dels på mødet med emnet "Grib muligheden for en ny produktionsgren og omsæt det til bundlinje" ved Stine Hjarnø. Desuden lå listen fremme under hele kongressen, så alle

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

med interesse kunne tage et eksemplar. Efter projektets afslutning er det besluttet at arbejde videre med interesserede producenter. Her vil fokus blive endnu mere målrettet de mere driftsøkonomiske discipliner samt vigtigheden af at have en forretningsplan. Der vil i det fremadrettede arbejde også indgå producenter fra andre egne af Danmark end Sjælland. Ud over konsulenter fra Økologisk Landsforening blev der ved producentmøderne brugt ekstern bistand fra konsulentfirmaet Grønvirke i Kr. Hyllinge, som har et stort lokal kendskab og dermed kunne bistå med vidensopbygning i erfagrunderne angående udfordringer ved netop lokal afsætning i områderne Roskilde, Lejre, Hvalsø og Kr. Hyllinge.

Gruppedeltagerne har fået en langt større viden om produktionsøkonomi i relation til lokal afsætning, hvilket gør dem i stand til at træffe fremtidige beslutninger på et bedre grundlag. I praksis har deltagerne derfor langt større sandsynlighed for succes med deres egne afsætningsprojekter. Der forventes lanceret flere nye økologiske produkter til lokal afsætning i løbet af de kommende to år end der ville være blevet uden projektet.

Produktionsøkonomi Do and Don't listen giver en viden til producenterne, som er med til at forebygge fejl-skud og fremme pletsrud. I praksis vil det betyde langt flere succesfulde udviklingsforløb med bedre økonomi til følge for den enkelte landmand.

Landmændene har fået et godt netværk til fremtidig sparring om nye produkttanker, som igen vil sikre et øget udbud af nye lokale økologiske produkter og dermed øget indtjening for landmanden.

Det lokale erhvervscenter i Lejre har vist en klar interesse i at udvikle lokalsamfundet, så de er kerneaktører for lokal afsætning. De vil gerne have liv i kommunen og økonomisk indtjening hos deres borgere, så gruppedeltagerne i dette projekt vil i fremtiden blive inviteret til relevante arrangementer. Desuden vil de blive tilbudt at deltage i Lejre Kommunes mentorordning, hvor erfarne producenter i kommunen vil inspirere og vidensdele med producenterne fra dette projekt. Så forankringen til både erhvervscenter og andre producenter er klart kommet på plads.

Ud over de 45 direkte medvirkende i dette projekt blev over 75 andre landmænd fagligt opgraderet på emnet, produktionsøkonomi, med fokus på lokal afsætning i form af deltagelse på Økologikongressen den 25. og 26. november 2015, hvor tjeklisten "Produktionsøkonomi "Do and Don't" blev præsenteret på to faglige indlæg: "Fra bonde til bord – guide til direkte afsætning af fødevarer" ved Else Torp samt på mødet med emnet "Grib muligheden for en ny produktionsgren og omsæt det til bundlinje" ved Stine Hjarnø. Desuden er tjeklisten efterfølgende blevet uddelt til over 50 andre producenter.

Note 5. Rejsehold for 'Grønne Ildsjæle for lokal afsætning'

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at informere om puljen, hjælpe ansøgere med at afklare, om deres idé hører under puljen, og herefter medvirke til udformning af deres projektansøgninger. Det overordnede mål er at sikre bæredygtige initiativer og projekter, som holder i længden – dvs. også efter at projektperioden udløber.

Overordnet har Økologisk Landsforenings rejsehold først og fremmest interesseret sig for at sætte gang i ildsjæle-projekter med. Men hvor det er vurderet, at det ikke er muligt, har vi hjulpet de potentielle ansøgere videre med guidning. Der er opnået en stor kontaktflade og afholdt møder ildsjæle i mange sammenhænge. Der er mange initiativer i gang, der kunne komme i betragtning som støtteværdier projekter.

Projektaktiviteterne har omfattet:

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- Information på møder med grupper af producenter, der dækker værdikæden rundt i landet. Rejseholdet har deltaget i cirka ti møder, som ofte også havde relaterede emner på programmet, og hvor ildsjæle-puljen kunne være netop den mulighed, der kunne bringe initiativerne videre. Møderne har været: større møder med 40-50 deltagere, hvor der er informeret på mindre workshops eller på en særskilt stand (eksempler: møde på Aarslev med flere mindre producenter, møde på Skiftevær, møde for grupper af virksomheder og møde med gårdbutikkerne). Mindre møder hvor grupper af landmænd og producenter er informeret om muligheden, og hvoraf flere har resulteret i ansøgninger til den aktuelle runde.
- Screeninger – pr. telefon eller på mindre møder. Potentielle ansøgere ringer og hjælpes videre – uanset om de ikke rammer puljen eller ej. Projektidéer med potentiale til at resultere i en konkret ansøgning hjælpes ligeledes videre.
- Formulering af ansøgninger: Der har været afholdt møder med ansøgerne, og der er sparret i skriveprocessen. Det ligger som regel nogle ansøgere på sinde at være selvhjulpne, så opgaven varierer. I nogle tilfælde skriver rejseholdet hele ansøgningen. I andre tilfælde hjælpes ansøgeren til at skrive. Sidstnævnte er ofte mindst lige så krævende som førstnævnte.

Projektets resultater og effekter:

Der har gennem året været gennemført screeninger af potentielle projekter til puljen – ofte har emnet været mere i fokus end, hvem der ender med at være den konkrete ansvarlige ansøger.

Rejseholdet har bidraget konkret til ansøgninger fra:

- Økogårdene
- Slagter Sørensen – men hvor Økogårdene var initiativtagerne
- Comida
- Helge Bülow
- Neel og Marc
- Økologiske græsningslaug (ØL)

Hertil kommer en række projekter, hvor vi har sparret i deres proces om initiativer, samarbejdsmuligheder og idéer. Ofte har der ikke været en konkret ansøger før i sidste fase, hvor de selv har skrevet ansøgning.

Ildsjælepuljen har haft stor betydning for dem, der opnår tilskud, men også for de ildsjæle, der ønsker sparing til projektidéer, som måske ikke resulterer i ansøgninger, idet de enten ikke er klar eller projektet rammer lidt ved siden af puljens formål. Således er mange af de ildsjæle, der er økologiske frontløbere i Økologisk Landsforenings netop udsendte informationshæfte, kendte af Rejseholdet – uanset om de har søgt og/eller opnået tilskud.

Effekterne af selve tilskuddet fra ildsjælepuljen har stor betydning for de initiativer, der opnår tilskud. De fleste projekter udvikler sig til bæredygtige initiativer og forretninger – eller der opnås stor viden og læring for andre via projekterne. Denne viden spredes blandt andet via rejseholdet. Det er Rejseholdets opfattelse, at ildsjælepuljen er en af de mest effektive puljer, da den netop understøtter et stærkt engagement med relativt få midler, der gør det muligt at skabe bæredygtige resultater.

Ildsjælepuljen understøtter et meget stort lag af landmænd og producenter, der sætter gang i nye samarbejdsformer og forretningsmuligheder, og den understøtter også udvikling af de værktøjer og den viden, der er nødvendig for at skabe nye lokale samarbejder og erhvervsaktiviteter.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Note 6. Nye lokale økologiske producenter/produkter i Dagli' Brugsen

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at hjælpe 40 nye økologiske landmænd (fire grupper) med at afsætte deres produkter til lokale COOP butikker i fire, af COOP, udvalgte områder, som mangler lokale økologiske produkter.

Projektet bestod af tre arbejdsplaner:

1. Samling, aftaler, test og afprøvning af nye producenter/produkter fra lokale økologiske landmænd. Resultatet er, at 40 nye produkter fra lokale producenter i lokalområdet til forskellige COOP butikker i Harbøre, Sejs, Frederikssund er blevet implementeret. Desværre lukkede butikken ved Randers vest i efteråret 2015.
2. Afsætningsfremme i de fire lokale områder
I de fire områder er der lave individuelle og fælles tiltag. Specielle events og arrangementer mellem producenter, butikker og lokalbefolkningen blev arrangeret. F.eks. mødte 250 lokale op til indvielse af de nye lokale produkter i Harbøre.
3. Afrapportering
Der er ikke udarbejdet en evalueringsrapport for hvert område, men der er afholdt en workshop, hvor resultaterne blev vurderet.

Projektets resultater og effekter:

Flere end 40 nye producenter har haft mulighed for at bringe deres produkter ind i COOP's butikker. Ved projektets afslutning lå der 54 nye produkter i butikkerne, fx Vesterhavsoksen, Harbøre; Gyrup mælk, Harbøre; Vesterhavsost, Harbøre; Thy lam, Harbøre; Frugt og grønt, Grønningegården, Harbøre; Linds okse, Sejs; Grøntsager Janus Sølvsteen, Sejs; Soring Bær, Sejs; Most fra Østergaard, Græse Bakkeby.

Note 7. Mere lokalt økologisk mel i lokale butikker

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udvikle produktions- og afsætningskoncepter for økologiske melprodukter i den lokale detailhandel fra lokale primærproducenter. Desuden er der en række håndværksmæssige, fødevaretekniske og praktiske udfordringer, som primærproducenter står overfor, når de ønsker at sælge mel fra eget korn fra egen bedrift

Arbejdsplan 1. Konceptudvikling og beskrivelse af melprocessen

I denne arbejdsplan er forskellige melkoncepter vurderet, og der er lavet prisberegninger og markedsvurderinger på forskellige koncepter (eget mølteri, eget mølteri light, eller eget lager og samarbejde med eksisterende møllerier).

Arbejdsplan 2: Afprøvning af metoder til håndtering og lagring af mel

Hos fem producenter i følgegruppen er koncepterne afprøvet og dokumenteret.

Arbejdsplan 3: Konceptmappen - Mit lokale økologiske melsalg

I Konceptmappen er der samlet det praktiske materiale omkring lovgivning, metoder, udstyr og forretningsaftaler m.v.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Arbejdspakke 4. Formidling ved tre workshops for planteavlere

Der er afholdt to små workshops for økologiske planteavlere, hvor resultater, forretningsmodeller og metoder diskuteres. Et i Jylland og et på Sjælland.

Projektets resultater og effekter:

1. Praktiske forretningsmodeller for "eget melkoncept"
2. Beskrivelse af de forskellige modeller, med egenkontrol materialer
3. Konceptmappe for økologiske melproducenter.
4. To workshops.

Det forventes at 10 – 15 nye producenter starter op med melkoncepter i 2016, og at der vil komme 30 – 40 nye produkter på markedet i 2016.

Note 8. Rejsehold for koncept- og vidensudvikling for økologiske landmænd

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Rådgivning

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at hjælpe økologiske landmænd med at udarbejde ansøgninger til puljen for grønne ildsjæle for lokal afsætning, så landmændene kan få afprøvet gode konceptidéer og udvikle ny viden.

Rejseholdet har i projektperioden "markedsført" og diskuteret og skrevet ansøgninger for landmænd m.fl.

Projektets resultater og effekter:

Rejseholdet har i 2015 haft kontakt til ca. 70 producenter, som har været interesseret i Grønne ildsjæle ordningen. Cirka halvdelen af producenterne, der har henvendt sig, er producenter med fokus på direkte afsætning, mens resten enten har haft samarbejde med detail eller catering i tankerne. Langt de fleste af producenterne har været mindre økologiske producenter og 8 af dem er nystartede.

Af disse blev der udarbejdet 12 ansøgninger til ordningen. Ved projektets afslutning var 3 af de indsendte projekter i gang med opstartsovervejelser for 2016.

Note 9. FoodNet – et open source IT-medlemssystem for økologiske fødevarefællesskaber

Tilskudsmodtager: Københavns Fødevarefællesskab

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at fremme afsætningen af økologiske fødevarer fra lokale producenter gennem udvikling af et fælles online medlems- og bestillingssystem for økologiske fødevarefællesskaber i Danmark, der vil øge tilgængeligheden og afsætningspotentialet for lokale økologiske fødevarer.

Projektet har afholdt følgende aktiviteter:

- Kortlægning af fødevarefællesskabernes eksisterende IT-løsninger
- Afklaring af fælles behov til medlemssystemet
- Spørgeskema-undersøgelse til interesserede frivillige udviklere
- Opstartswerkshop for projektet med deltagelse af 24 frivillige udviklere

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- Udvikling af hjemmeside og online kommunikationsinfrastruktur for projektet på eggplant.dk
- Systemudviklingsproces bestående af fem 4-ugers Scrum "sprints" fra april til oktober 2015 med deltagelse af over 40 frivillige udviklere.
- 10 åbne "hack days", hvor frivillige udviklere kan deltage i systemudviklingen – med deltagelse af over 25 forskellige frivillige udviklere.

Projektets resultater og effekter:

- Udviklet en klikbar prototype, der beskriver funktionalitet og interface-design for det samlede medlems-system.
- Udviklet et medlemssystem indeholdende medlemsadministration og webshop, der vil kunne bruges til at lette administration og drift i danske fødevarefællesskaber.
- Gjort al kildekode og dokumentation, der er blevet skabt i forbindelse med projektet, frit tilgængeligt under en open source licens – hvilket gør det muligt for alle andre interesserede brugere og virksomheder at bruge og videreudvikle medlemssystemet efter egne behov.
- Opbygget et aktivt open source fællesskab af frivillige udviklere, der bidrager til den videre udvikling og drift af medlemssystemet.

Ved projektperiodens afslutning var medlemssystemet endnu ikke færdigudviklet eller testet. Og derfor endnu ikke i drift i de enkelte fødevarefællesskaber rundt om i Danmark. Endvidere er kun en brøkdel af systemets forventede funktionalitet blevet udviklet. Dette skyldes dels, at udviklingsformen med kombinationen af ansatte og frivillige udviklere ikke fungerede optimalt med den af konsulenthuset Socialsquare anbefalede Scrum-udviklingsproces. Dels en fejl-estimering af den forventede arbejdsmængde, der er nødvendig for at udvikle et funktionelt medlemssystem. De samarbejdende fødevarefællesskaber har derfor besluttet at rejse de fornødne midler til at færdiggøre udviklingen af medlemssystemet på egen hånd i 2016.

Det er forventningen, at medlemssystemet indenfor 1 år vil være taget i brug i 5-15 danske fødevarefællesskaber, og dermed effektivisere arbejdsgange og administrativt arbejde i de enkelte fødevarefællesskaber med op til 50 pct. Det er forventningen, at open source-fællesskabet af frivillige udviklere omkring medlemssystemet vil fortsætte udviklingsarbejdet og tilføje ny funktionalitet så som bestilling af varer fra økologiske avlere, integration med relevante økonomistyringssystemer mv., der kan sikre yderligere effektivisering og forbedret kommunikation mellem fødevarefællesskaber og lokale økologiske producenter.

Medlemssystemet sammen med den nyetablerede ØkoStartpakke indenfor 2 år vil lette og understøtte opstarten af nye økologiske fødevarefællesskaber over hele landet. Det er forventningen, at medlemssystemet vil gøre det markant lettere for mange flere danskere at blive medlem af et lokalt økologisk fødevarefællesskab, og dermed øge omsætningen af lokale, økologiske fødevarer solgt direkte fra producent til forbruger.

Note 10. ØkoStartpakke – en opstartspakke for økologiske fødevarefællesskaber

Tilskudsmodtager: Københavns Fødevarefællesskab

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at fremme afsætningen af økologiske fødevarer fra lokale producenter gennem udvikling af en startpakke, der vil samle viden og erfaringer, der kan understøtte opstarten af nye økologiske fødevarefællesskaber i Danmark, samt styrke netværket, samarbejdet og vidensgrundlaget for de allerede eksisterende fødevarefællesskaber.

Projektets aktiviteter har bestået af følgende tre arbejdsplaner:

1. Kortlægning og indsamling af materiale

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- Indsamling af relevant viden landet over om opstart af fødevarefællesskaber ved at strukturere, kvalificere, redigere og formidle høstede erfaringer samt relevante arbejdsdokumenter.
- Kortlægning af økologiske producenter, der lige nu leverer til fødevarefællesskaber med overblik over de enkelte leverandørers speciale og produktsortiment.

2. Analyse og udvikling af viden og indbyrdes relationer

- Kortlægning af nøglepersoner i fødevarefællesskaberne
- Opbygning af forslag til vedtægter
- Opbygning af guide for hygiejne og egenkontrol
- Udvikling af kursusforløb for ansvarspersoner i de enkelte fødevarefællesskaber

3. Etablering og formidling af startpakken

- Opbygge og designe hjemmesiden økostart.dk
- Udbrede kendskab til startpakken gennem samarbejdspartnere, mv.
- Udbyde tre kursus-dage for ansvarspersoner i interesserede fødevarefællesskaber.

Projektets resultater og effekter:

Projektets primære resultat er en gratis og frit tilgængelig startpakke, der både er tilgængelig online på økostart.dk samt som trykt hæfte, der frit kan afhentes rundt i landets fødevarefællesskaber.

Startpakken består af:

- En opstartsmanual, der giver grundlæggende råd og vejledning til lokale ildsjæle om opstart og drift af et økologisk fødevarefællesskab.
- En vejledning til lokale økologiske producenter om typiske kendetegn ved fødevarefællesskaberne, samt hvordan de kan samarbejde med deres lokale fødevarefællesskaber.
- Forslag til vedtægter og vejledning til kontakt til Erhvervsstyrelsen ift. selskabsform, etc.
- Guides til fødevarekontrol, egenkontrolprogrammer og kontakt til Fødevareregionen.
- Skabeloner for nyttige excel-ark og arbejdsdokumenter til bestillinger, indkøb, organisering af vagter og teams, og økonomi, der kan understøtte opstarten af nye fødevarefællesskaber.
- Overblik over andre potentielle samarbejdspartnere lokalt, der kan støtte opstart, lokal forankring og hurtigere udbredelse af de enkelte fødevarefællesskaber.
- En telefonbog over nøglepersoner i de enkelte fødevarefællesskaber.

Endvidere resulterede projektet i afviklingen af et et-dagskursus målrettet ansvarspersoner i fødevarefællesskaber, med fokus på bl.a. frivilligledelse, kommunikation, logistik og avlerkontakt.

- Det forventes, at ØkoStart.dk og ØkoStart-hæftet over de kommende 2 år vil understøtte opstart og drift af en række nye fødevarefællesskaber.
- Det forventes, ØkoStart.dk og ØkoStart-hæftet fungerer som et opslagsværk til inspiration for eksisterende fødevarefællesskaber.
- Det forventes, at ØkoStart.dk og ØkoStart-hæftet vil fungere som en indgangsportal for interesserede økologiske producenter i forhold til at kunne finde og samarbejde med fødevarefællesskaber i deres lokalområde, samt klæde fødevarefællesskaberne på i forhold til at finde - og samarbejde - med lokale økologiske producenter.

Startpakken, den afledte netværksdannelse, vidensdeling og samarbejde med lokale producenter, som projektet har medført, alle er med til at understøtte opstarten af nye fødevarefællesskaber – hvilket vil fremme afsætningen af lokale økologiske og biodynamiske fødevarer.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Note 11. Lokal Økologi i Lokale Gryder i Lejre Kommune

Tilskudsmodtager: Lejre Kommune

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at støtte udviklingen af lokalt forankrede forretningsmodeller, der kan skabe nye og nødvendige forbindelser mellem den lokale økologiske efterspørgsel og produktion.

Projektets aktiviteter er overordnet gennemført i de fire nedenstående faser:

- Fase 1: Kortlægning og gode rammer for udvikling.
- Fase 2: Identifikation og invitation af potentielle operatører og mentorkorps.
- Fase 3: Interview, vidensaktører, bindeledsmodeller og procesplan.
- Fase 4: Afrapportering, formidling og evaluering.

Projektets resultater og effekter:

Resultater af fase 1: Kortlægning og gode rammer for udvikling.

- Kortlægning i Lejre Kommune af økologiske forbrug, produktion, markedspotentiale, relevante regler mv. er gennemført.

Resultater af fase 2: Identifikation og invitation af potentielle operatører og mentorkorps.

- Der blev indledningsvist foretaget en grundig interessentanalse, hvorigennem der blev identificeret lokale producenter og fyrtårnsaktører, som blev inviteret til at deltage i interviewundersøgelse. Udpegningen skete på baggrund af viden omkring ønske om samarbejde mellem aktørerne og deres potentiale for udvikling af konkrete forretninger med bindeledspotentiale.
- Den mentoraktivitet som var planlagt i projektbeskrivelsen blev effektueret ved, at de udpegede producenter blev samlet til alt i alt fire fællesmøder, hvor fagkonsulent Bjarne Hansen fra Økologisk Landsforening deltog. Derudover er viden fra ekstraordinært kompetente lokale aktører som fx Torben Flinck (tidligere direktør Kbh. Grønttorv) inddraget gennem interview og videregivet. Det samme gælder viden fra Københavns Madhus ved Kvalitetschef, Kenneth Højgaard og Projektmedarbejder for lokale fødevarer, Maja Kahn. Endelig er viden vedrørende dyrkning, produktion og afsætning bragt videre fra fagudvalget for gårdbutikker gennem konsulent Hans Bach-Lauritsen fra Økologisk Landsforening.

Resultater af fase 3: Interview, vidensaktører, bindeledsmodeller og procesplan.

- Interview gennemført med 12 lokale producenter med særligt potentiale i forhold til samarbejde og udvikling af nye forretningsmodeller med bindeledspotentiale.
- 4 fællesmøder med fire producenter, som vidste interesse for at skabe en producentsammenslutning, der kan være bindeledet mellem den lokale økologiske produktion, de kommunale køkkener og andre aftagere. Møder afholdt 18/9, 28/10, 20/11 og 30/11. Møderne resulterede i stiftelsen af 'Lejre Økologiske Grøntsagskonsortium'. I dag kaldet Lejre Øko Grønt (LØG).
- Det af projektet afledte direkte lokale bindeled er: Lejre Økologiske Grøntsagskonsortium. De heraf afledte bindeled er: Afsætningsselskab (som er under etablering) og herunder: Logistikmodel for distribution af lokale varer i Lejre Kommune til lokale gårdbutikker, detailhandel, kommunale køkkener, restauranter mv. Logistikmodel til levering til København muligvis i samarbejde med andre fødevarerproducenter end dem, der nu er organiseret i konsortiet. Webmodel for fælles bestilling og salg.

Resultater af fase 4: Afrapportering, formidling og evaluering.

- Pressemeddelelse.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- Artikler både som trykte og web: Lejre Lokalavis, Midtsjællands Folkeblad, Roskilde Dagblad, Økologi & Erhverv. Se presseklip i bilag 6A+6B.
- Oplæg Økologi Kongressen v. Mette Touborg den 25. november 2015.
- Oplæg ved fyraftensmøde v. Hans Bach-Lauritsen hos Olsens for alle fødevarerproducenter i Lejre Kommune den 10. november 2015.
- Oplæg v. Fmd. for Udvalg for Erhverv & Turisme i Lejre Kommune, Grethe Såby ved Nytårskur i Lejre Erhvervsforum d. 7. januar 2015 (forberedt i december).
- Åbent producentmøde for interesserede den 6. januar 2016 på Drejergården (invitation sendt som mail i december 2015).
- Afrapportering afleveret til Fonden for Økologisk Landsbrug i marts 2016.
- Evaluering af projektprocessen og dens resultater på møde i projektgruppen onsdag den 2. december.

Brugerrettede effekter

Producenterne: Forum for vidensdeling er etableret. 3-4 nye arbejdspladser på bedrifterne i 2016 og mindst 10 nye arbejdspladser i 2017. Tiltrækningskraft for nye grøntsagsproducenter i Lejre Kommune: Flere henvendelser og én producent starter konkret op på grøntsagsproduktion i 2016 som resultat af projektet. Markant forøgelse af produktion for de deltagende producenter. Fælles logistik-løsning og fælles vask og køl for de deltagende producenter i 2016.

De kommunale institutioner (i Lejre samt København) har fået et samlet indkøbssted af lokale, økologiske grøntsager i 2016. Mulighed for stabil levering af økologiske varer med ensartet, høj kvalitet. Leveringssikkerhed. Direkte kontakt til producenter (der forventes gennemførte besøg fra skoler i Lejre og København i 2016). Der forventes at der vil blive lagt adskillige hektar jord om til økologi i Lejre Kommune i løbet af de kommende fem år som resultat af forbedrede afsætningsmuligheder. Borgerne i Lejre Kommune og Københavns Kommune vil få øget adgang til lokalt producerede fødevarer. Arealet med økologiske grøntsager i Lejre vil være øget med minimum 20 ha. i 2017. Tallet forventes at stige betydeligt i 2018-19.

Note 12. Den Økologiske Kommune: Ny Lokal Torvehal

Tilskudsmodtager: Lejre Kommune

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at skabe vidensgrundlag og kvalificere udviklingen af en ny lokal torvehal i Hvalsø, som den lokale SuperBrugsen planlægger at opføre i forbindelse anlæggelsen af Søtorvet - et nyt handelscenter i Hvalsø bymidte. Herunder at gennemføre interessentkortlægning- og analyse samt forretnings- og konceptudvikling omkring den nye Torvehal, således at projektet kan blive et aktiv for Den Økologiske Kommune, der styrker mulighederne for lokal økologisk afsætning.

Projektets aktiviteter er gennemført i de tre nedenstående faser:

- Interessentanalyse.
- Koncept- og forretningsudvikling.
- Afrapportering og formidling.

Projektets resultater og effekter:

Interessentanalyse

Der er gennemført en kortlægning af lokale aktører og producenter, som rummer potentiale i forhold til torve-

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

hallens etablering og virke. Se bilag B. På baggrund heraf er identificeret omkring 30 kerneinteressenter med særlige potentialer i forhold til projektet, herunder 24 lokale økologiske producenter samt 4 institutioner/foreninger, som der er gennemført interview med (Se hhv. bilag C og D). Der er derudover gennemført en kort interviewundersøgelse omkring lokale kundepræferencer med kunder i SuperBrugsen i Hvalsø (bilag E). Analysen (bilag A) kortlægger bl.a. interessenters præferencer for deltagelse, drift af torvehallen, produktudbud, ressourcer samt ønsker til hvilke aktiviteter, der kunne være spændende at inkorporere i en torvehal.

Koncept- og forretningsudvikling

På baggrund af interessentanalysen samt kortlægning af torvehaller og madmarkeders potentiale i forhold til by- og stedsudvikling i bred forstand har projektet udviklet et overordnet bud på koncept for en ny lokal torvehal i Hvalsø samt tre konkrete projektscenarier med forskellige grader af torvehalsfunktioner, som det videre arbejde med torvehallen kan tage udgangspunkt i.

Afrapportering og formidling

Der er udarbejdet en samlet afrapportering af arbejdet, som kan læses i bilag A. I forbindelse med interessentanalysen blev udsendt pressemeddelelse, hvor alle lokale aktører med interesse for projektet blev opfordret til at byde ind. Se fx dobbeltopslag i Lejre Lokalavis nr. 32, august 2015 - "Butikscentret i Hvalsø får sin egen torvehal": https://issuu.com/klauswernerrasmussen/docs/lejre_lokalavis_uge_32-2015. Projektet er desuden blevet drøftet på netværksmøde med lokale fødevarerproducenter den 10. november 2015 hos Olsen Frugt samt på en række møder med lokale borgere, foreninger og virksomheder i regi af byudviklingsprojektet "Vores Hvalsø". Da igangsætningen af Søtorvsprojektet er blevet forsinket i forhold til den oprindelige tidsplan, afventer Lejre Kommune endelig afklaring af tidsplan for byggeriet fra bygherre inden sommerferien. Når dette er sket vil Lejre Kommune, ud over ovennævnte formidling, samle alle involverede interessenter til en workshop, hvor de får lejlighed til at samles omkring torvehalsprojektet med udgangspunkt i projektets vidensproduktion.

Det forventes at projektets samlede vidensproduktion og interessentinvolvering vil bidrage positivt til realiseringen af torveprojektet i Hvalsø samt sikre dets bæredygtighed og lokale forankring på længere sigt, herunder etablere torvehallen som en attraktiv afsætningskanal til gavn for økologiske producenter og forbrugere samt for lokalsamfundet og Lejre Den Økologiske Kommune.

Når torveprojektet realiseres, vil det kunne medvirke til at inspirere og igangsætte en udvikling i landdistrikterne, hvor lokale torvehaller og madmarkeder med økologi i stigende grad bliver et redskab til at skabe nyt liv, mere velfærd og større bæredygtighed.

Note 14. Uddannelsesdage og Netværk for Økologiske Gårdbutikker

Tilskudsmodtager: Producentforeningen "De Økologiske Gårdbutikker"

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at klæde økologiske producenter med gårdbutik/stalddørssalg bedre på til forretningsudvikling, lokal markedsføring, det personlige salg samt værtskab, når de byder indenfor på bedriften via deres gårdbutik og tilknyttede arrangementer.

Der er i projektet gennemført fem uddannelsesdage med flg. emner:

- Hvilke kunder køber økologi? – og hvad er deres forventninger til en gårdbutik?
- Værtskab og inspiration til aktiviteter på gården, inkl. inddragelse af gårdens råvarer.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- Markedsføring: Generiske økologibudskaber. Hvad er indholdet i min kernefortælling? Hvordan bygger man sin fortælling op og formidler den? Hvordan indretter jeg min butik? Skiltning m.m.?
- Brugen af sociale medier: Hvad bruger man det til og hvordan? Hvad virker og hvad virker ikke? Statistik, tips & tricks.
- Love og regler for stalddørssalg, gårdbutikssalg, mærkning og forarbejdning af råvarer og færdige produkter.

Der blev til hver uddannelsesdag udsendt indbydelser til mere end 80 økologiske landmænd med direkte salg. Uddannelsesdagene blev afholdt som en blanding af foredrag og gruppearbejde, hvor der gennem hele forløbet var mulighed for at reflektere og diskutere med kollegaer om egne erfaringer, problematikker og oplevelser. Der har været fokus på, at deltagerne på uddannelsesdagene blev præsenteret for en række værktøjer, som de hjemme kunne arbejde videre med, og til hver uddannelsesdag indgik minimum to og gerne flere af ovenstående emner, således at deltagerne også blev uddannet i, hvorledes værktøjerne støtter op om hinanden i såvel det daglige arbejde som i forretningsudviklingen.

Projektets resultater og effekter:

Der har som planlagt været afholdt fem uddannelsesdage: to i Jylland (Aarhus og Them), en på Fyn (Kerteminde) samt to på Sjælland (Glim og Kirke Hyllinge). Fire af uddannelsesdagene blev afholdt på gårde med gårdbutik. Denne afviklingsform har givet mulighed for erfaringsudvekslinger og netværksdannelser i løbet af projektet både i en region, men også på tværs af landsdele. Der har også været en unik mulighed for at bruge værtsstedets rammer som udgangspunkt og relatere det til dagens emner/værktøjer og dialog – både med hensyn til det gode og mindre gode eksempel.

Der har i alt deltaget 27 gårdbutikker i uddannelsesdagene. Nogle gårdbutikker har deltaget på en dag – andre på flere dage. Der har været 10-15 deltagere pr. gang – mange butikker har flere gange deltaget med to personer på flere af møderne. Deltagerne har været en blanding af erfarne/uerfarne (nyopstartede) gårdbutikker/stalddørssalg, gamle/unge, store/små og en meget bred og blandet produktportefølje – og det har betydet, at alle deltagere på den ene eller anden måde har kunnet bidrage til dialogerne og netværket. Eksempelvis kunne en deltager være meget erfaren mht. gårdbutikssalg, men totalt nybegynder i eksempelvis sociale medier – og modsat kunne en deltager med nyopstartet stalddørssalg være en erfaren bruger af sociale medier.

Efter hver uddannelsesdag er indhold og udbytte blevet evalueret af deltagerne på en skala fra 1 (rigtig dårligt) til 5 (rigtig godt) – og den gennemsnitlige tilbagemelding for hver af uddannelsesdagene ligger mellem 4 (godt) og 5 (rigtig godt), hvilket vurderes til at være særdeles tilfredsstillende. Dette bekræfter, at projektet har understøttet et stort behov hos deltagerne, som også i evalueringerne har skrevet, at de meget gerne ville deltage i flere af denne type aktiviteter for at få nye kompetencer, ny viden og nye værktøjer til lokal afsætning.

Selvom deltagerne har meldt tilbage, at de har fået nye kontakter og et større og stærkere netværk i løbet af projektet, har det desværre ikke resulteret i flere medlemmer af producentforeningen – men foreningens vurdering er, at så længe deltagernes netværk er blevet et større og stærkere – er formålet opfyldt.

I projektet var der ligeledes planer om, at erfaringerne fra uddannelsesdagene skulle give input til en koncepthåndbog for gårdbutikker, som blev ansøgt sideløbende i puljen for Grønne Ildsjæle. Dette projekt blev imidlertid ikke bevilget, og derfor har disse planer ikke kunne realiseres. Men på baggrund af projektet er der udformet en liste med emner/ønsker til, hvad der kan arbejdes videre med i et følgende projekt.

Projektet har givet deltagerne en værktøjskasse og et kompetenceløft mht. regler, love, værtskab, markedsføring og kundeanalyser, samt en indsigt i, hvordan disse ting spiller sammen i udviklingen af deres forretning. På såvel kort som lang sigt er effekten af dette, at deltagelsen i uddannelsesdagene har styrket delta-

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

gernes evne til at udvikle og konsolidere deres forretning mht. sortimentssammensætning og -udvalg, markedsføring, lønsomhed, aktiviteter på gården, markedsføring og udbredelse af lokalt direkte salg fra gården.

På såvel kort som på lang sigt vil projektet gennem styrkelsen af deltagernes kompetencer bidrage til, at det direkte salg fra gårdene styrkes, og kan resultere i et større og mere mangfoldigt udbud af økologiske fødevarer, en større synlighed over for forbrugerne/kunderne samt en større udbredelse af kendskabet til økologiske fødevarer. Tilsammen vil det bidrage til at øge efterspørgslen på økologiske fødevarer og dermed understøtte omlægningen til økologi i det primære landbrug. På lang sigt vil projektet dermed også bidrage

Note 14. Bornholm Økoafsætning og -samarbejde (Bafsa)

Tilskudsmodtager: Bornholms Landbrug

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at facilitere og bistå med rådgivning om opstart af fælles koncept for afsætning af lokal økologisk produktion af hhv. frugt og grønt samt kød på Bornholm.

Projektet har opstartet en erfagruppe om produktion og afsætning af økologisk frugt og grønt, inkl. klargøring til salg gennem nye og kendte kanaler, herunder: DeViKa – de offentlige måltider; Københavns Madhus og Fødevarerfællesskabet; COOP og Irma; "Bornholmske Varer", Bornshop; BC-Catering; Direkte salg; samt afsætning til forarbejdning (Lokale Rødder, Valsemøllen)

Projektet har arbejdet mod at skabe en fælles vaske- og pakkecentral, og evt. "FoodHub" (forarbejdning, måltidskasser, convenience, mv).

AP1: Afsætningskoncept, bl.a. Koordineret afsætning til DeViKa (Bornholms Regionskommunes køkken); Lokalt og økologisk afsætning; Synlighed og tilgængelighed; samt Inspiration udefra.

AP2: Samarbejdskoncept, herunder: At kende er at kunne; Balancen mellem konkurrence og samarbejde; Det socialøkonomiske koncept og grænseflader til øvrige producenter; Samarbejde om frivillige; samt årlige koordineringsmøder

AP3: Producentforening (Erfagruppe): Der er afholdt 5 Erfamøder i efteråret 2015 og udviklet metode

AP4: Test af koncept aktiviteter og indhold: Økologiske kartofler til de offentlige gryder; Økologiske kartofler, grønsager + væksthushgrønt til supermarkeder; Økologisk jordbær direkte salg; Økologiske kartofler til chipsproduktion "Lokale Rødder"; Økologiske æg – direkte salg og salg til restauranter; samt Økologisk svinekød-salg af udskåret svinekød til supermarkeder, restauranter, gårdbutik m.m.

AP5: Formidling af projekt resultater har foregået bredt via lokalmedier (Bornholms tidende, DR P4, TV" Bornholm). Der var særlig massiv pressedækning, da "Kødkompagniet" startede op, samt og i november 2015, da "Kødkompagniet" lukkede pga. manglende afsætning.

Projektets resultater og effekter:

Lokale butikker (Meny, Kvickly og SuperBrugsen, DagliBrugsen) har, som noget nyt, haft lokale økokartofler, økokål, økotomater og -agurker, økojordbær, økohvidløg, mv i deres sortiment som følge af direkte aftale mellem producent og butik

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

3 producenter har haft økologiske jordbær i vejbod i sæsonen. Tidligere kun 1 producent, og mindre mængder. Erfaringen er, at efterspørgslen fortsat er meget stor.

Der er etableret

- Prøveproduktion på ca. 5 tons bornholmske økokartofler er testet i Bornholms Regionskommunen køkkener. Det er aftalt, at der kommer flere bornholmske økokartofler i de offentlige gryder i 2016, og at flere andre typer lokale økogrønsager testes i storkøkkenerne i 2016.
- afsætning af bornholmske økokartofler til gourmet-chips; Der er etableret kontakt til to større grossister, som begge er interesserede i at aftage bornholmske økogrønsager
- godkendt økologisk ægpakkeri, som foreløbig pakker æg fra et mobilt hønsehold, men med mulighed for at pakke æg fra flere mindre økoægproducenter. Der er planlagt opstart af endnu et mobilt hønsehus i 2016.; godkendt økologisk svineproduktion med ca. 1500 økologiske slagtesvin pr år, og godkendt gårdbutik, godkendt opskærings- og pakkecentral med 2 slagtere ansat, og afsætning gennem gårdbutik og til lokale supermarkeds kæder, lokale restauranter, og kontakt til landsdækkende grossister og supermarkeds kæder. Lukket ned i november 2015 pga. manglende afsætning.
- samarbejde om markforsøg med "Nøgen Byg" som human fødekilde (alternativ til ris)
- erfagruppe med ca. 15 nuværende og kommende økologiske grønsagsproducenter. Der er afholdt 5 møder. De indledende diskussioner er taget vedr. samarbejde om maskiner, salg, evt. pakke- og vaskcentral.

Der er afholdt 1 møde om afsætning og produktion af økologiske grønsager med 26 deltagere; 1 møde om afsætning af økologiske produkter til supermarked v/ varechef Steen Haubjerg, IRMA med 23 deltagere; 1 studietur "Lokal produktion og afsætning af økologiske produkter – direkte fra landmand til forbruger" til Sjælland og Skåne med 10 deltagere inkl. kursusleder

Der er indsamlet oplysninger, og lavet layout til pjece, som kan guide interesserede til bornholmske økogrønsagsproducenter, som sælger direkte.

Det forventes,

- at den økologiske ægproduktion på Bornholm fordobles i 2016
- at det bornholmske økologiske areal med grønsager fordobles i 2016 i forhold til 2015
- at mængden af bornholmske økologiske grønsager i de offentlige gryder fordobles i 2016
- Det forventes, at der etableres et "FoodHub" 2016 eller 2017, der udbygges i løbet af de følgende år til at indeholde vask- og pakkefaciliteter, godkendte produktionsfaciliteter, og produktion af convenience, måltidskasser, mv.
- at de beskrevne effekter vil give beskæftigelse til ca. 3-5 personer.

De initiativer, som er startet op i 2015, videreføres i 2016-18 igennem et øget samarbejde via "Partnerskabet" (Bornholms Regionskommune, Bornholms Landbrugs og Gourmet Bornholm – regional madkultur), og et øget samarbejde med Væksthus Hovedstaden, Business Center Bornholm, Center for Regional- og Turismeforskning, LAG-Bornholm, Campus Bornholm.

Note 15. Mobile Hønsehuse – græsbaseerede højværdi æg til direkte salg

Tilskudsmodtager: Landboforeningen Gefion / Økologisk Rådgivning

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Projektets formål var at fremme den lokale produktion og afsætning af æg fra mobile hønsehuse. Viden indsamles og herefter skal viden om det mobile koncept spredes til alle interessenter, såsom producenter, rådgivere og offentlige myndigheder. Derigennem kan etableringen af mobile hønsehus produktioner, baseret på fast adgang til frisk græs, iværksættes. Det skal belyses, hvilke behov huse til professionelle med mere end 30 og mindre end 200 høns, skal opfylde, samt hvordan de kan indgå i en tættere By-Land interaktion, f.eks. urban farming, CSA, COA.

Projektet har været inddelt i tre arbejdsopgaver:

AP1: Afdækning og beskrivelse af de juridiske og lovmæssige krav, og formidle disse via to fakta/informationsark

AP2: Indsamling af produktionserfaringer fra etablerede og nystartede producenter

AP3: Udvikle og formidle nye løsningsmodeller til huse med 30-200 høns.

Projektets resultater og effekter:

Projektet er ikke nået i mål med alle resultater, da miljøstyrelsen ikke har formået at afslutte behandlingen af "Byggeblad for mobile stalde til æglæggere". Dette har betydet, at der ikke har forelagt et entydigt lov/godkendelsesgrundlag for anvendelse af de mobile staldsystemer. Derfor har AP1 ikke kunnet færdiggøres med de to fakta/informationsark.

AP2 har ikke kunnet færdiggøre de sidste beregninger, før at AP1 er afsluttet. Dette skyldes, at ingen af de p.t.t opstillede mobile hønsehuse har en endelig miljøgodkendelse. Godkendelse kræver ombygning af de nuværende modeller, eller påføring af ekstra udstyr. Denne ekstra omkostning vil være central i udredningen af produktionsøkonomi- og potentiale.

AP3 har ligeledes afventet myndighedsresponsen. Der ønskes at formidles løsningsmodeller i overensstemmelse med gældende lov og regler.

Under projektforsøget har der været meget opmærksomhed omkring de mobile hønsehuse, hvilket bekræfter en forudsætning om, at projektet imødekommer et stort behov hos de økologiske landmænd samt hos de forbrugere, som efterspørger græsæg fra mobile stalde

Note 16. Formidling af økologiske producenter ved Knuthenlund - Fælles formidling om økologi og samarbejde med producenter og lokalsamfund

Tilskudsmodtager: Knuthenlund Gods

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at fremme afsætning af økologiske produkter ved formidling og markedsføring af lokale økologiske producenter med udgangspunkt i Knuthenlund og Native Cooking Award.

I projektet er gennemført følgende

- etableret formidling målrettet besøgende, ved etablering af formidling på Knuthenlund, herunder formidling af økologi og lokale producenter via en app.
- etableret formidling om økologi af generel karakter om lokale økologiske producenter og råvarer med baggrund i lokalområdets natur og kultur. Herunder skilte og formidling om økologi og lokale økologiske producenter samt et overblik over produktioner og muligheder for besøg via ruteforslag til lokale økologiske produktioner. Den faste formidling er etableret i et formidlingslokale på Knuthenlund.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- udviklet og etableret en webapp med informationer om lokale producenter og rutebeskrivelser til lokale økologiske producenter.
- afholdt en række netværksskabende aktiviteter som sætter fokus på formidling af økologiske sammenhænge og lokale økologiske produkter, i forbindelse med Native Cooking Award i september og et lignende arrangement i maj.
- afholdt formidlings aktiviteter om lokalt tilpassede afgrøder og frugttræer af lokale sorter med mulighed for formidling og organisering af nye netværk til fremme af dyrkning og lokal afsætning af lokalt tilpassede afgrøder, som kan have et potentiale for nye økologiske produktioner i landsdelen. Projektet har ved formidling af lokale afgrøder taget udgangspunkt i Knuthenlunds arbejde med bevaring af gamle husdyrracer og gamle sorter for at fremme netværk og samarbejde med foreninger og andre producenter om bevaring og udvikling af lokalt tilpassede produkter.

Projektets resultater og effekter:

Projektet har ført til, at der er

- oprettet lokal logistik med BC Catering for lokale producenter, som tidligere betalte alt for meget for at få bragt deres varer til København.
- skabt lokal afsætning til Københavns offentlige køkkener, samt til fællesskøkkenet på Lolland Falster
- skabt afsætning for de lokale producenter til lokale hoteller og restauranter, hvor mange nu har lavet en menu baseret på lokale råvarer
- skabt afsætningsmuligheder til både danske og udenlandske kokke og Restauranter gennem Native Cooking Award, hvor producenterne gennem 2 dage har fået mulighed for uformelle møder og netværksskabelse

Projektet har markedsført Lolland-Falster som økologisk fødevarerdestination. Der er skabt en formidling på Knuthenlund der besøges af mindst 10.000-50.000 besøgende pr. år. Gårdbutikken har ca. 50.000 besøgende pr. år og dertil kommer besøgende ved Native Cooking, høstmarked og andre offentlige arrangementer. Der er skabt en samlet geografisk baseret formidling der fører til nye besøgende i andre økologiske gårdbutikker, og virksomheder på Lolland Falster.

Projektet har ved afholdelse af en række offentlige aktiviteter sat fokus på lokale råvarer og herunder værdien af at bevare og udvikle lokalt tilpassede produkter. Knuthenlunds igangværende initiativer som f.eks. bevaring af gamle husdyrracer, forædling af ærtesorten de Lollandske rosiner og etablering af et pomat for gamle æblesorter har indgået i formidling ved offentlige aktiviteter og der er herved skabt fornyet interesse og dannet nye netværk og samarbejde med andre producenter der arbejder med udvikling af lokalt tilpassede produkter.

Projektet forventes efter projektperioden at resulterer i øget afsætning af økologiske varer fra Lolland Falster, ved bedre logistik og bedre afsætningsmuligheder til gavn for nuværende og kommende økologiske producenter. Projektets effekter for lokale producenter i form fælles formidling og markedsføring med udgangspunkt i Knuthenlund og Native Cooking award forventes at medføre samfundsrettede effekter, idet markedsføring af Lolland-Falster som fødevarerdestination forventes at skabe udvikling i turisme og afledte erhverv.

Note 17. Velfærdsslaget studekød fra Varde Ådal

Tilskudsmodtager: Natur-Oksen ApS

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Projektets formål var at udvikle et koncept til produktion og afsætning af studekød fra Varde Ådal. Det er en central del af projektet, at studene slagtes hjemme for derigennem at opnå så høj dyrevelfærd samt spisekvalitet som muligt.

Projektet omfatter tre aktiviteter:

Aktivitet 1: Der er indsamlet viden om, hvordan man opnår den bedste spisekvalitet i produktion af stude – dette er afprøvet i studeproduktionen hos projektdeltagerene. Kødet er efterfølgende vurderet af slagteren i forhold til spisekvalitet. Der er udarbejdet et registreringsark til at identificere de dyrekombinationer og produktionsform, der giver de bedste slagtedyr. Den dialogform er unik i landbrugsproduktion og meget lærerig for både producent og slagter.

Aktivitet 2: Der har været afholdt studietur til Sverige for at se slagtebus løsning. Der har løbende været dialog med de veterinære myndigheder i forhold til regler og muligheder for hjemmeslagtning. Der har været arbejdet med procedure for økonomisk og dyrevelfærdsmæssig hjemmeslagtning. Der er udformet en slagteboks, så aflivning foregår sikkert for folk og få, så der hurtigt kan aflives en række dyr til transport til slagteri inden for én time.

Aktivitet 3: Der har været afholdt forskellige events og arrangementer, bl.a. i Købbyens mad & marked, Øko-dag hos Frode Hjort Gregersen og Esben Møller Xu. Restaurant Amass har besøgt Ole Andresen og Frode Hjort Gregersen. Der er deltaget i Økologisk Høstmarked hos Naturmælk og Spis min gris på Østerbro. Der er udarbejdet forskelligt informationsmateriale, og der har været aktivitet på de sociale medier.

Projektets resultater og effekter:

Det er lykkedes at skabe produktion og afsætning af studekød til højprismarkeder, hvilket betyder, at der kan opnås en fornuftig økonomi i studeproduktionen. Det medvirker til at løse udfordringen om de 'uøkonomiske' økologiske tyrekalve.

Der er etableret et unikt dialogforum mellem slagter og producent til fremstilling af studekød med høj dyrevelfærd og spisekvalitet. Der leveres pt. 4 stude per uge.

Der er udarbejdet en konceptbeskrivelse for produktion af velfærdsslagt studekød, som findes på Natur-Oksens hjemmeside.

Der er udarbejdet et registreringssystem til producent og slagter til vurdering af kød- og spisekvalitet.

Der er skabt en kompetence omkring de veterinære forhold i forbindelse med aflivning på gårdniveau og afsøgt viden om forskellige løsninger, som fx slagtebus.

Der har været afholdt events og deltaget i arrangementet.

Nye udskæringer og hængning i hoftebenet.

At der er udviklet et koncept for produktion af studekød, som har høj spisekvalitet og dyrevelfærd samt en god produktionsøkonomi

At der er opstillet et økonomisk alternativ til at sælge økologisk tyrekalve til konventionel opfodning. At der relativt hurtigt kan produceres økologisk kød til den stigende efterspørgsel. At der er udviklet en aflivningsboks, som muliggør sikker aflivning for folk og fæ. At der er mulighed for lokal produktion til lokal afsætning. Kompetenceopbygning hos producenter og slagtere til produktion af kød med høj spisekvalitet og dyrevelfærd. Øget dialog med forbrugere af kødprodukter af høj spisekvalitet og dyrevelfærd. Afsætningen rettes derfor direkte mod det kundesegment, som er villige til at betale en merpris, hvis etik i produktion og slagtning, høj dyrevelfærd og høj spisekvalitet går hånd i hånd.

For samfundet skaber det samlede set en større afsætning af økologisk oksekød, mulighed for bevaring af lokal arbejdskraft, med potentiale for vækst. Yderligere en rentabel naturpleje ved produktion af økologiske

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

stude; Identifikation af optimal slagteproces, velfærdsslagtning – som omfatter skånsom og etisk forsvarlig hjemmeslagtning, så dyret undgår stress i forbindelse med transport til slagtehus og aflivning.

Note 18. Direkte salg via afhentningsmodul med automatisk kodelås og lange åbningstider. Nyt afsætningskoncept fra mark til bord – direkte og uden spild

Tilskudsmodtager: Seerupgaard Udvikling IVS

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udvikle og afprøve et nyt afsætningskoncept, der ved hjælp af software og et afhentningsmodul med kodelåssystem, vil gøre det muligt for forbrugerne at bestille varer direkte fra marken, som de kan afhente den følgende dag. Selvbetjeningsløsningen muliggør lange åbningstider til glæde for forbrugerne, og frigiver ressourcer for producenten.

Arbejdspakke 1: Udvikling og afprøvning af låsesystem, afhentningsmodul og software.

Følgegruppen af producenter og forbrugere m.fl. mødtes og diskuterede brugervenlighed, omkostningsniveau m.v. med henblik på at informere den videre udvikling af designparametre. Herefter blev de for projektet nødvendige redskaber skitseret og bygget, delelementer blev testet løbende, og softwaren blev udviklet. Det samlede afhentningsmodul blev sat op på testlokationen, og softwaren klargjort til forbrugertest.

Arbejdspakke 2: Test af software og afhentningssystem med videodokumentation af brugervenlighed m.v. med henblik på færdigudvikling baseret på respons fra forbrugere og producenter.

Producenter og forbrugere testede afsætningskonceptet og dets redskaber. En lukket brugergruppe benyttede afsætningskonceptet til indkøb og gav feedback på brugervenlighed, friskhed af varer m.v. Herefter blev afsætningskonceptet offentligt tilgængeligt, hvilket gav yderligere erfaringer til videre brug. Producenter afprøvede funktionaliteten og gav feedback. Erfaringerne fra arbejdspakke 2 indgik i videre arbejde med projektet.

Arbejdspakke 3: Workshop – vurdering af konceptets potentiale. Kan systemet bruges fx hos fødevarerfællesskaber, virksomheder eller beboerforeninger?

Deltagere fra følgegruppen og andre interesserede producenter og forbrugere m.v. diskuterede konceptets relevans og værdi i forhold til formålet: at øge lokal afsætning af friske økologiske varer, direkte fra producenterne. Her blev feedback, salgsresultater, omkostningsniveau og videre potentiale drøftet. Der blev produceret video til dokumentation af arbejdsgang og brugervenlighed.

Projektets resultater og effekter:

Afsætningskonceptets redskaber er konstrueret og konceptet er testet af producenter, en lukket brugergruppe, og til slut været offentligt tilgængeligt for forbrugere.

Projektet har

- vist at afsætningskonceptet har potentiale for at fremme afsætningen af friske, lokale varer direkte fra producent til forbruger.
- vist at afsætningskonceptet kan øge tilgængelighed af friske varer for forbrugere i en større del af døgnet.
- vist at afsætningskonceptet kan være et alternativ til stalddørssalg eller en gårdbutik.
- vist at afsætningskonceptet er et alternativ, der kan knytte forbrugere til lokale producenter på en anden måde end stalddørssalg og gårdbutikker kan, idet afsætningskonceptet giver forbrugerne nem

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

adgang til at købe varer, døgnet rundt. Og afsætningssystemet er derfor relevant for visse målgrupper, fx travle børnefamilier, der i forvejen flytter mere og mere af deres dagligvarehandel til nettet.

- via arrangementer med følgegruppen, producenter, forbrugere, fødevarefællesskaber m.v. bidraget til etablering af netværk til videre udvikling af lokal afsætning direkte fra producent til forbruger.

Afsætningskonceptets videre udvikling og udbredelse kan øge tilgængeligheden af friske, lokale varer for forbrugerne. Projektet har vist, at madspild og spildt arbejdstid på bedriftens marker kan reduceres ved denne afsætningsform, idet der ikke høstes flere varer, end der allerede er bestilt og betalt.

Projektets resultater har ledt til et nyt projekt, hvor flere producenter kan levere til det samme skab, i fx København, og derved på sigt give producenter, også med forholdsvis små bedrifter, adgang til et bredere kundegrundlag. Afsætningskonceptet kan på sigt give adgang til nye afsætningsmuligheder for mange producenter og derved skabe incitament til produktion af fx grøntsager, også på de mindre, ikke-specialiserede bedrifter.

Projektet forventes at kunne bidrage til at øge salget af lokale økologiske fødevarer direkte til forbrugerne ved at have sat fokus på friske økologiske varer og lokal afsætning. Der er skabt ringe i vandet omkring økologisk fødevarerproduktion tæt på København. En videre udvikling af afsætningskonceptet forventes at kunne øge salget af økologiske varer fra lokale producenter. Projektet har bidraget til dannelsen og videreudvikling af netværk af interesserede forbrugere, fødevarefællesskaber og producenter. Det forventes at projektet bidrager til at gøre det nemmere for små avlere at afsætte sine varer direkte til kunderne, og derved gøre det mere rentabelt at være avler, samt bidrage til en udvikling, der kan give incitament til opstart og udvikling af flere små økologiske landbrugsbedrifter med henblik på lokalt salg.

Note 19. Praktisk guide for mindre producenter. Vilkår og regler vedrørende lokal produktion og afsætning af økologiske fødevarer

Tilskudsmodtager: Comida Fødevarerådgivningen A/S

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udvikle og formidle en enkel og praktisk guide med anvisninger og værktøj, der sikrer, at daglige produktionsprocesser, regler og lovgivninger kan opfyldes for forskellige produktgrupper ved lokal afsætning via flere typer afsætningskanaler. Guiden tager udgangspunkt i producenternes daglige produktion og vilkår.

Projektet er gennemført med en tilknyttet styregruppe samt en gruppe af mindre producenter, der har givet input til behov i forhold til guidens indhold. Der har desuden været gennemført målrettede interviews af tre udvalgte producenter med henblik på en kortlægning af ønsker til guiden. Der er i projektet udviklet en elektronisk guide og udformning af tekst og billedmateriale til guiden med efterfølgende testperiode og tilretning af guiden ud fra testpersonernes input.

Projektets resultater og effekter:

Udvikling af elektronisk guide der blev lanceret i slutningen af december 2015. Guiden er udformet, så den kan afprøve forskellige muligheder med udgangspunkt i brugerens valg. Der kan desuden udfærdiges en PDF-fil, hvis brugeren ønsker en printvenlig udgave af den skabte guide. Fra lancering til primo marts er der registreret:

- ca. 400 brugere på guiden
- udformning af ca. 300 guides

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjele - Regnskab 2015

- udfærdigelse af ca. 100 PDF-filer

Det forventes, at med udbredelse og større kendskab til guiden vi der ske en jævn stigning i antallet af brugere og dermed også i antallet af de guides, der laves.

Uoverskuelige fødevareregler og praktisk indretning af lokaler i eksisterende bygninger er en stor barriere for små producenter, der gerne vil starte egen forarbejdning og salg. Guiden skal løse denne barriere, så producenten kan se, hvordan de eksisterende bygninger kan indrettes uden store omkostninger

Guiden hjælper producenten til at træffe de rigtige beslutninger om proces, produktion og afsætning, således at den nødvendige fødevarer kvalitet og sporbarhed opfyldes på en måde, der skaber tryghed hos forbrugeren, men som samtidig er overskuelig for producenten. Guiden giver den enkelte producent mulighed for at afsætte flere eller andre varer og dermed give mulighed for øget indtjening.

Det forventes, at guiden vil gøre det muligt for flere producenter at afprøve nye eller andre afsætningsmuligheder for deres produkter eller at afprøve andre produkttyper end de nuværende. Der vil således kunne opnås en positiv effekt på den samlede udbredelse og omsætning af et varieret sortiment af økologiske landbrugsprodukter fra mindre producenter.

Note 20. Øget Økologiafsætning i Jammerbugten i Nordjylland – med lokalt aftryk og socialt ansvar

Tilskudsmodtager: Råd & Dåd S.M.B.A

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektet havde to overordnede formål: At udvikle vores økologiske fødevarerproduktion og lokale afsætning samt at skabe en ny model for forbrugerkontakt – som kombinerer lokale afsætningsaktiviteter med social ansvarlighed og øget lokal trivsel og tryghed. Raad og Daad har tre hovedkunder: Den nye lokalkøbmand, det lokale hotel, og vores ugentlige varerute med udbringning af abonnementskasser. Afsætningen i disse 3 salgskanaler skal i samarbejde med kunden, analyseres, forbedres og øges. Raad og Daad vil i projektet opsamle og registrere forløb og erfaringer, med henblik på lave en "drejebog" der viser en social og lokal forankret løsningsmodel for afsætning af økologiske fødevarer.

Projektet bakkes op af Jammerbugt kommune, som medvirker aktivt til at skabe nye bæredygtige relationer mellem borgerne i kommunen bl.a. via aktiviteterne i projektet.

Projektets aktiviteter er inddelt efter projektets tre indsatsområder: butik, hotel og varetur/grøntsagskasser.

Butik 1 (Torvekøbmanden i Bonderup)

- Afholdelse af to lokale arrangementer i samarbejde med lokale aktører i landsbyen Bonderup
Fokus på økologiske grøntsager dyrket hos Råd & Dåd i samarbejde med en lokal, økologisk mælkeproducent. Smagen af økologi. Workshop med fokus på økologi, socialt ansvar og lokal forankring
- Vidensopbygning: Besøg af to konsulenter fra Økologisk Landsforening. Formål: afdækning af barrierer blandt personale og lokalsamfund i relation til økologi. Udarbejdelse af tilgange til nedbrydelse/omgåelse af disse barrierer
- Sortimentsmøder: Tre møder med projektleder, projektmedarbejder og den daglige leder af Torvekøbmanden. Vidensopbygning omkring økologiske varer. Sparring omkring, hvordan man kan gøre en større andel af Torvekøbmandens eksisterende sortiment økologisk. Kortlægning af barrierer for økologi. Udarbejdelse af løsningsforslag.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- Kundeundersøgelse: Spørgeskemaundersøgelse omkring holdninger til sortiment mv. hos Torvekøbmanden
- Workshop med RisomDesign: Værdiafklaring i forhold til økologi og lokaleproducerede varer. Fokus på indretning, sociale medier og aktiviteter omkring butikken. Udvikling af grafisk (økologisk) butiksudtryk. Udvikling af skabelon til at skabe synlighed omkring økologi og lokalt dyrkede varer på Facebook og Instagram samt udvikling af aktivitetsplan

Butik 2 (Dagli' Brugsen Skovsgård)

- Konzeptudvikling: Udarbejdelse af koncept for salg af økologiske grøntsager fra Råd & Dåd i Dagli' Brugsen, Skovsgård. Et tæt samarbejde mellem leder af Råd & Dåds økologiske gartneri, projektmedarbejder/projektleder og Dagli' Brugsen Skovsgård
- Samarbejds møder med Dagli' Brugsen Skovsgård: Salg af grøntsager hos Dagli' Brugsen Skovsgård
- Lancerings event

Hotel (Skovsgård Hotel)

- Møde med Skovsgård Hotel: Møde med leder og kok på Skovsgård Hotel angående barrierer og løsninger i forhold til øget anvendelse af økologiske grøntsager fra Råd & Dåd på Skovsgård Hotel
- Konzeptudvikling: Udvikling og fastlæggelse af aftaler og procedurer omkring levering af salg og levering af grøntsager på Skovsgård Hotel
- Løbende levering af grøntsager på Skovsgård Hotel
- Løbende evaluering af grøntsagsleverancer på Skovsgård Hotel
- Global Garden Party 2015: Fem gange deltagelse i Global Garden Party 2015 på Skovsgård Hotel. Smagsprøver på økologiske grøntsager. Formidling om økologi til gæster ved Global Garden Party 2015.
- Smagen af Jammerbugten: Deltagelse i Smagen af Jammerbugten. Arrangement med fokus på lokalproducerede råvarer, den direkte dialog mellem producent og kunde. Salg af grøntsager til fælles Smagen af Jammerbugten buffet.

Vareture/grøntsagskasser

- Udvikling af koncept omkring samarbejde med Jammerbugt Kommunes personaleforening Fokus på øget salg af Råd & Dåds grøntsagskasseabonnementer til medlemmer af personaleforeningen. Konzept udviklet i tæt samarbejde med personaleforeningen
- Markedsførings-events på de fire rådhus i Jammerbugt Kommune: Smagsprøver. Dialog med kommunens ansatte om økologi med en social vinkel. Hvervning af nye kunder
- Kundeanalyse: Spørgeskemaundersøgelse blandt nuværende og tidligere kunder
- Salgs- og formidlings fremstød: Deltagelse i lokale messer og arrangementer med smagsprøver. Fokus på den gode dialog med lokalsamfundet om økologi med en social vinkel. Salg af grøntsagskasseabonnementer.

Tværgående aktiviteter

- Pressearbejde og -omtale i lokale og regionale trykte medier. Primært i forbindelse med arrangementer og opstart af samarbejde
- Drejebog: Udarbejdelse af drejebog, der beskriver en social og lokal forankret løsningsmodel for afsætning af økologiske fødevarer. Fokus på vidensdeling med udgangspunkt i erfaringerne fra Råd & Dåds arbejde med nærværende projekt

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- Evaluering: Evaluering af projektets aktiviteter. Vurdering af omsætningspotentiale og udviklingsmuligheder

Projektets resultater og effekter:

Butik 1 (Torvekøbmanden i Bonderup)

Andelen af økologisk sortiment hos Torvekøbmanden i forhold til ikke-økologisk sortiment er øget med cirka 25 pct., hvilket har skabt øget salg af økologisk frugt og grønt, øget efterspørgsel efter økologiske varer, øget viden om økologi blandt butikspersonale, øget samarbejde og kendskab til områdets lokale producenter, øget viden om butikkens kunder, samt øget viden om barrierer og muligheder for øget fokus på økologi hos Torvekøbmanden

Butik 2 (Dagli' Brugsen Skovsgård)

Stigning i salg af Råd & Dåd's økologiske grøntsager hos Dagli' Brugsen Skovsgård. Fra intet salg til minimum fem slags grøntsager fast i sortiment i sæsonen.

Hotel (Skovsgård Hotel)

Øget brug af økologiske grøntsager generelt. Både til "dagens ret", fester og specielle arrangementer, og har skabt: Øget bevidsthed om økologi, øget salg af Råd & Dåd's grøntsager til Skovsgård Hotel. Fra intet salg til cirka 3.000 kr. om måneden i sæsonen, øget viden om Skovsgård Hotels forventninger til kvalitet og forbehandling af grøntsager (vask, sortering, minimumskrav til mængder mv.), samt øget bevidsthed om og samarbejde med andre lokale producenter

Vareture/grøntsagskasser

Antal grøntsagskasseabonnementer øget med 300 pct. Fra 20 aktive grøntsagskasse-abonnementer i starten af 2015 til 60 aktive grøntsagskasseabonnementer ved udgangen af 2015. Der er etableret samarbejde med Jammerbugt Kommunes personaleforening, skabt ny viden om grøntsagskasse-kunderne via kundeundersøgelsen.

Projektet har udarbejdet et idékatalog med forslag til, hvordan man kan forbedre Råd & Dåd's kunderelationer, og har skabt adgang til nye markedsføringsevents i 2016 på kommunens rådhus, kommunale sundhedshuse mv. som opfølgning på kundeundersøgelsen.

Projektet har generet øget økologisk afsætning i alle Råd & Dåd's afsætningsled, øget forståelse og viden om økologi i lokalsamfundet, samt øget viden i lokalsamfundet om socialøkonomi/"alle med" tankegangen som Råd & Dåd bygger på.

Projektet forventes at øge antal arbejdspladser for mennesker langt fra det traditionelle arbejdsmarked, samt har at skabe ny viden og samarbejdsmuligheder til brug som løftestang for nye økologiske udviklingsaktiviteter. Eksempelvis opstart af delvis økologisk skolemadsordning på Skovsgård Skolen og igangsættelse af projekt "Fremtidens Landbrug"

Note 21. Afsætning af specialprodukter fra landbrug omkring Skjern Enge

Tilskudsmodtager: Økogårdene Skjern Enge

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektet formål var at udvikle FoodCenter Videbæk til fødevarerhub, som kunne koordinere, facilitere og servicere aktiviteter, der understøtter en større afsætning af lokale økologiske produkter. Dvs. et fysisk midt-

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

punkt for produktudvikling, markedsføring, lager, pakning og distribution, som forbinder værdikæden fra producent til forbruger. Projektet har konkret bidraget ved:

- Etablering af HUB med tilknytning af tre økologiske producenter
- Udvikling af fem nye økologiske produkter
- Information om FoodCenteret og de økologiske afsætningsinitiativer

Projektets resultater og effekter:

Der er i projektet etableret en fødevarerhub med navnet Fødevarerpark Skjern Enge. Undervejs vist det sig, at muligheder og ambitionerne var større end arealerne i FoodCenter Videbæk kunne rumme. En ny strategi med visioner og mål for fødevarerparken blev udviklet, med økogårdene som initiativtagere. Foodcenter Videbæk har i stedet kunne udnytte alle m2 til at Slagter Sørensen og Co etablering af slagteri til opskæring og forarbejdning.

Samlet har projektet tilført værdi gennem en væsentlig kortere dyretransport og heraf afledt bedre velfærd og mindre miljøbelastning. Projektet sikrer, at kølekæden er intakt fra slagting til færdigt produkt og dermed også et bedre slutprodukt. Med HUB'en er etableret en platform til gavn for hele fødevarerhvervet i området. Platformen skal fungere som katalysator og centralt omdrejningspunkt for markedsføring, salg, lager, logistik og distribution. I sin endelige form skal den ydermere fungere som springbræt, hvor initiativer, kompetencer og aktiviteter, der medfører synlighed og merværdi på fødevarer- og madkulturområdet, udvikles. Projektet har skabt grobund for etablering af nye arbejdspladser.

Der vil være stor synergieffekt for de tilknyttede virksomheder i arbejdet med at imødekomme den efterspørgsel, der er efter lokale fødevarer, og ligeledes de krav, der stilles fra offentlige institutioner, detailhandlen og hoteller/restauranter. Projektet imødekommer den gunstige position ift. at imødekomme udvikling i efterspørgsel på både økologiske og lokale varer.

Note 22. Lokal biodynamisk afsætning - mere salg og til flere kunder

Tilskudsmodtager: Foreningen for Biodynamisk Jordbrug

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at styrke den positive udvikling i afsætningen af produkter fra biodynamiske jordbrug til lokale kunder til gavn for de økonomiske, sociale og forståelsesmæssige relationer mellem bonde og kunde. De skal medvirke til at udbygge samarbejdet om at sikre udviklingen af lokale fødevarerprodukter på tværs af traditionelle grupperinger/interesser.

Projektet har bidraget ved:

- Information til forbrugere, forbrugergrupper, lokale køkkener (cafeer, restauranter) og butikker om biodynamiske jordbrugs produkter og salgsmuligheder
- Aktiv formidling af gårdenes aktiviteter, sæson og produkter via den fælles facebookside 'Lokale biodynamiske fødevarer' og hjemmeside 'www.lokalt-og-biodynamisk.dk' samt gårdenes egne sider
- Information om lokale biodynamiske indkøbsmuligheder til gæster på en lang række fødevarermesser
- Deltagelse i netværk med andre økologiske gårdbutikker og erfaringsudveksling

Projektets resultater og effekter

Projektets aktiviteter har sat ekstra fokus på de mange lokale myndigheder for at købe biodynamiske produkter, både råvarer (grøntsager, frugt, korn) og forarbejdede produkter (mel, brød, saft, kød), samt givert

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

oplysninger om, hvad der sker i jordbruget i løbet af sæsonen: jordbearbejdning, såning, de første små planter, lugning, høst samt om forskellige dyr. Den personlige kontakt mellem landmanden og forbrugerne – på gården/i gårdbutikken, eller i torveboden / på vareturen – har formidlet en indsigt i den landbrugsmæssige virkelighed. Det giver forbrugerne en større viden om, hvor fødevarerne kommer fra, samt en større forståelse for sæson, variation og det arbejde, der ligger bag produkterne. Det giver landmanden en værdifuld mulighed for at møde forbrugerne og potentielle kunder af biodynamiske produkter.

Gårdene med lokal afsætning har oplevet en meget positiv udvikling i 2015, med både nye kunder, private og køkkener, øget salg og ofte flere henvendelser om leveringer, end hvad der pt er ressourcer til at imødekomme. Flere er ved at udvide deres produktion via tilkøb af jord, tilpasning af produktion, demetergodkendelse af flere slagtehusse, forbedring af salgsfaciliteter og planer om forarbejdning på gården). På madmesser er opnået kontakt med interesse for kvalitetsaspekter af fødevarer, lokalitet, holdning, økologi, smag, sundhed, renhed og autensitet. Også en del, der ikke direkte havde opsøgt informationer om biodynamiske varer. Konkret er uddelt cirka 4.500 foldere om biodynamiske indkøbsmuligheder, biodynamiske metoder og Demeterreglerne. Facebooksiden har omfattet af fin aktivitet, herunder opnået 1388 likes, hvilket er 55 pct. mere end ved projektstart, en flot 'click-through' samt 'fan penetration', hvilket indikerer motiveret læsere. Hjemmesiden er besøgt 4.466 gange.

I foreningens nyhedsmail, der har 700 tilmeldte, ha

Oplysninger omkring lokale biodynamiske indkøbsmuligheder er blevet formidlet på fødevaremesser m.m., via nyhedsmail til ca. 700 modtagerne (udsendes 5 gange årligt), der videresendes via Biodynaisk Forbrugersammenslutning til ca. 600 modtagere, hvilket har været med til at øge kendskabet til projektet under hele perioden. De biodynamiske avlere er blevet inviteret til at præsentere sig på Økologisk Landsforenings hjemmeside lokalokologi.dk, der formidler adresser på økologiske gårdbutikker.

Projektet forventes at have genereret ekstra lokalt salg til både private, grupper, detail og restauranter, og forventes at lede til at flere gårde udbygge salgsfaciliteter, bespisningsmuligheder til temaaftner, foreningsmøde, gastroevents m.m. Ligeledes forventes nogle gårde at ændre forarbejdningen i retning af skabe produkter med merværdi, ikke mindst inden for kød, korn og frugt, hvilket vil kan være med til at skabe flere arbejdspladser inden for den biodynamiske produktion og forarbejdning.

Øget fokus på det biodynamiske vil forhåbentlig øge tilgangen af avlere (der var i 2015 en tilgang på 15 pct.), inspireret af værdierne i produktionen.

Samlet vil avlerne opnå en større glæde ved at sælge varerne til mennesker de kender, frem for til grossister, og ved at være med til at skabe en større forståelse for det biodynamiske og fødevareproduktion blandt byfolk (via gårdbesøg), ikke mindst hos børn og unge. Erfaringsmæssigt giver besøg kunderne større tolerance overfor naturlige variationer i udseende og smag. Det er med til at nedbringe mad- og ressourcspild, samt avlernes tab ved frasortering. Der nedsætter anvendelse af emballage og giver bedre mulighed for genbrug af poser, kasser og andet.

Mere specifikt medfører en øget biodynamisk dyrkning større biologisk mangfoldighed, da der er krav om husdyr på en biodynamisk gård, især drøvtyggere, hvilket giver et sædskifte, der er positivt for insekter, fugle og dyr – og husdyrenes gødning og de organismer, den tiltrækker, der øger den biologiske biodiversitet i overensstemmelse med demeterreglerne. På cirka 25 pct. af de biodynamiske bedrifter afholder sociale aktiviteter, der retter sig mod mennesker med særlige behov. Det giver dem en mulighed for at beskæftige sig - efter evne – med jord, planter, dyr, lys og luft. Dyrkningsformen er dokumenteret særlig virksom til at stimulere jordenes frugtbarhed, defineret ved et mangfoldigt mikroliv, binding af kulstof og dannelse af stabile humusfraktioner i jorden, hvilket har betydning for dyrkningssikkerhed, plantesundhed og forebyggelse af jorderosion.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Note 23. Nye muligheder for involvering af forbrugere med henblik på en mere effektiv naturpleje og udvidelse af det økologiske areal

Tilskudsmodtager: Det Længste Strå

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at 1) styrke afsætningen af økologisk kød, i udgangspunktet fra kalv og lam; 2) styrke det lokale samarbejde omkring naturplejen med det mål at producere mere kød på et større omlagt areal; 3) styrke samarbejdet mellem eksisterende foreninger og enkelt personer i området fx kogræsserforeninger, DOF'ere, DN'ere, grundejere, naturfagslærere, ansatte i kommuner, 4) tage initiativ til nye kogræsserforeninger i samarbejde med kommunerne, 5) styrke det faglige niveau og stille lokaler og ressourcer til rådighed på leje basis for disse aktiviteter på Hesselbjerggaard, 6) fremtidssikre en landmandsnær naturpleje som en reel driftsgren og som en effektiv strategi for omlægning af et større areal til økologi.

Projektets aktiviteter var

- Etablering af foreningslokale på Hesselbjerggaards tidligere kornloft. Lokalet danner ramme omkring faglig formidling vedr. naturpleje og gastronomi vedr. Det hele dyr for alle naturpleje interesserede.
- Udrustning af lokalet med undervisningsmidler Eksisterende naturplaner, plancher og en løbende dokumentation fra gården skal være let og overbevisende tilstede.
- Etablering af køle/fryserum under foreningslokalet på kornloftet. Genopdagelse af tidligere tiders andelsfrysehus.
- Etablering af samarbejde mellem områdets eksisterende gårdbutikker med henblik på at styrke afsætning af økologisk kød til lokale, og på sigt også til detailhandelen
- Etablering af en prototype ubemandet stalddørssalg,
- Dokumentation for nye landmandsnære og lokalorienterede partnerskaber for afsætning af økologisk okse- og lammekød er et godt supplement til den eksisterende naturpleje og en god måde at involvere forbrugerne i ansvaret for et større økoareal i Danmark.

Projektets resultater og effekter:

- Færdigbygget forenings- og formidlingslokale, herunder indrettet andelsfrysehus. Udsigt til løsdriftstald og adgang til terrasse hvorfra marker og solcelleanlægget kan besøges.
- Formidlingsprodukter fra Hesselbjerggaards naturpleje aktiviteter tilgængelige i lokalet. Både internet baseret og i form af plancher, rapporter og artefakter.
- Styrket samarbejde mellem foreløbigt 4 gårdbutikker i området. Gennem netværket "Lejre madhåndværker" er vi sammen med ØLF om øget lokal økologisk afsætning.
- Etablering af frysetrailer som ubemandet stalddørssalg. Ind i mellem fungerer den som bindeled mellem slagteri og andelsfrysehuset.
- Etablering af Kogræsserforening i Svogerslev. Forpagtningssamarbejde med Roskilde kommunes naturforvaltning. Samarbejde med Lejre kommune om ny naturpleje strategi. Samarbejde med DOF og Den Grønne Gruppe på RUC, Nationalparken omkring en øget fokus på økologi og naturpleje.
- Større økologisk faglighed i de to kommuner. Flere og bedre forpagtnings aftaler. Større faglighed, bedre organisering, tydeligere ledelse og en større fokus på det hele dyr i madlavningen.
- Naturpleje som driftsgren får et løft. Omkostningsreduktioner for naturpleje kødet gennem opskæring og opbevaring øger motivationen blandt frivillige og professionelle.

Projektet har skabt

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- Større fokus på afsætning af naturpleje kødet. Såvel gennem mobilt stalddørssalg, gårdbutikker og gennem detailhandels samarbejde konsolideres salget af lokalt øko naturpleje kød.
- Større fokus på dyrevelfærd. De mange aktive mennesker gør at dyrene er under øget overvågning hvilket gør at eventuelle problemer hurtigt opdares.
- Større fokus på sammenhængen mellem biodiversitet og naturpleje. Foreningslokale og al den formidling som udgår herfra bl.a. i samarbejde med kommuner og lokale ildsjæle øger forståelsen
- Gastronomisk fokus på det hele dyr giver afsæt for mere beskæftigelse. Vi har en syrisk familie som fx vil lave syrisk mad af Hesselbjerggaards råvarer. Flexjobbere har vi og andre gårde i Lejre. Vi kan med ovenstående effekter styrke beskæftigelsen indenfor området.

Det er forventningen at naturpleje som driftsgren – særligt i de bynære området – vil blive inspireret af projektets resultater og derved øge landmandens indtjening. I en 2-3 årig periode med 10 pct, samt at resultaterne af projektet kan reducere omkostningerne i naturplejen med op til 10 pct.

Springet fra naturpleje til økologi er relativt lille er det forventningen at projektet vil være en dynamo i om-lægningen af særligt offentlig jord, men også vandindvindingsområder til økologi. Det er forventningen at udviklingen af Nationalparken Skjoldungernes land i området vil være en aktiv medspilleromlægning. Sammen kan diskussionen af udviklingsvejene effektivt løftes mod mere kvalitet/økologi/natur med udgangspunkt hos brugerne på bedriftsniveau.

Samfundsrettede effekter

- Omsætningen af okse og lammekød fra naturplejen forventes indenfor en 2-3 år at stige ved 5-8 pct.
- Andelen af beskæftigede i naturplejen forventes indenfor en 2-3 år at stige med 8 pct.
- Projektresultaterne vil påvirke investeringerne fra den nye Naturfond og fra andre kapitalressourcer
- Afsætningen af landbrugsprodukter fra Danmarks Nationalparker indenfor 4-6 år at stige med 4-5 pct.

Note 24. Lokal afsætning af gourmet charcuterier af sortbroget landrace svin

Tilskudsmodtager: Trolldgaarden v/ Phillip Dam

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udvikle og afsætte gourmet charcuterier lavet af sortbroget landrace svin, herunder skinkeprodukter, røgvarer og salamier. Projektet samarbejder med gruppen af avlere med rene sortbrogede landrace-svin. Målet var at sikre økonomisk bæredygtighed samt nye produkter til markedet.

Aktivitet 1:Udvikling af gourmet charcuterivarer lavet af sortbroget landracesvin

Der er udviklet skinker, salamier, røgvarer – dansk spegepølse, tørsaltet filet, tørret nakkefilet mv. Udviklingsarbejdet er som planlagt gennemført i samarbejde med kokke og pølsemagere. Der har været gennemført mindre markedsanalyser for at sikre, at produkterne rammer markedets behov. Pølsemageri er etableret og test med frysning af kød før forarbejdning af er gennemført mhp at opnå den ønskede kvalitet. Al kød fryses inden for at opnå bedste fødevarer sikkerhed. Der har været anvendt kød fra gruppen ProVelDi i løbet af udviklingsarbejdet. Målet er at kunne forarbejde kød fra gruppen af producenter, og dette mål er opnået. Der blev gennemført smagsevent på Fødevaremesse i Ridehuset og mindre smagstest på gården med henblik på at færdigudvikle produkterne. Aktiviteten er gennemført som planlagt – og med succes.

Aktivitet 2: Afsætning, markedsføring og salg af gourmetprodukter af sortbroget landracesvin

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Philip Dam har løbende kontakt til øvrige producenter af sortbroget svin, men i første omgang har der været behov for at udvikle kød-produkter og udvikle egnede afsætningskanaler. Dette arbejde har været mere omfattende end ventet. Gruppen af producenter af sortbroget svin / ProVelDi samarbejder i stigende grad om arbejdet.

Udvikling af afsætningskanaler:

- Lokale varetur og salgstest: Der har været dialog med forbrugere om distributionsformerne. Varetur gennemføres primært til højtider. Faste varetur er for omkostningstungt og det er vanskeligt at ramme forbrugerne mht. tidspunkter. Faste varetur kræver salg af stort volumen, og erfaringen er, at mindre volumen giver underskud. Derfor etableres varetur til fx jul – med fyldt vogn og faste aftaler. Kunderne har ikke plads til større volumen af specialiteter. Det har ikke været muligt at finde 'bedste salgstidspunkt', da forbrugerne har vidt forskellige ønsker.
- Omkostninger: udregning af pris i forhold til distribution: 20 kg koster 60 kr i Post og 60 kr i emballage og tør is i alt 120 kr. Alternativet er levering pr. bil. Balance findes løbende, men er situationsbestemt.
- Målsætning er fortsat 80% forudbestillinger – og projektet har vist, at dette er det bedste, af hensyn til økonomi og arbejdsbelastning.
- Der har været testet fast udleveringssted hos Brdr. Koch Vin og Vin (nu: Smagsgiveriet) i Aarhus. Fast udleveringssted er en succes, og konklusionen er nu, at der etableres eller findes andre udleveringssteder i Aarhus.
- Fastsættelse af pris og løn-forarbejdning: Der er udarbejdet prismodeller mhp lønforarbejdning for kollegaer i ProVelDi og for certificerede økologiske avlere – samt salgspriskalkuler for flere produkter.
- Bonusresultat: Projektet har resulteret i at Troldgården er blevet medejer af eget udsalgssted i Jægergårdsgade i Aarhus (forventet 'Sort' (for sortbroget)). Stedet etableres som en deli og spiserestaurant i samarbejde mellem: Mads fra restaurant Hærværk og 2 andre kokke -dvs. 3 århusianske kokke – og investor samt Troldgaarden. Her kan afsættes kød fra Troldgaarden og ProVelDi producenter.

Projektets resultater og effekter:

Afsætningskoncept er udviklet og der er opnået kommerciel indsigt og viden om forbrugerønsker. Samarbejde om produktion og forarbejdning er opnået: Troldgården (og ProVelDi) og involverede kokke – har sammen skabt en ny afsætningskanal for sortbroget gris.

Produkter: der er skabt en række nye produkter på markedet af sortbroget gris. Der er udviklet flere produkter end planlagt, hvilket giver forbrugerne nye spiseoplevelser.

Lønforarbejdning: Er igangsat og de første medlemmer af ProVelDi har benyttet sig af muligheden. Produkt- og afsætnings erfaringer og Synliggørelse: Resultatet er, at Troldgården og ProVelDi har etableret faste afsætningskanaler og udsalgssteder i Aarhus, hvor gourmetprodukter af sortbroget gris afsættes. Projektet har opnået de ønskede resultater, og har måttet fravælge nogle afsætningskanaler, da de var for besværlige og omkostningstunge.

Økonomi i svineproduktionen: Ornegrise indgår nu som forarbejdet produkt (kold charcuteri) og dermed er der opnået en økonomi-forbedring i produktionen. Generelt er der en økonomisk gevinst ved selv at afsætte. Der i mod giver forarbejdningen ikke økonomisk positivt resultat i sig selv, men forarbejdningen er nødvendig for at få udviklet de specielle produkter af sortbroget gris. Produktionen er for lille til, at andre slagtere kan tage produktionen ind. Gevinst skal derfor ses samlet. Økologiske specialprodukter er dermed en ny mulighed på markedet, som sikrer produktionens og dermed racens overlevelse.

I projektet er der skabt en arbejdsplads, men på sigt forventes yderligere en arbejdsplads vedr. produktion

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

og afsætning af specialprodukter af sortbroget svin – i takt med at afsætningen systematiseres, i første omgang i Aarhus. Overordnet en god indsprøjtning til nicheproduktionen – sortbroget svin.

Note 25. Afsætning af specialmel på specialmarkeder i Nordsjælland og København

Tilskudsmodtager: Mørdrupgård Korn ApS

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at fremme afsætningen af økologisk, lokalt dyrket og produceret korn og melprodukter af særlig høj konsum kvalitet. Initiativet rettes både mod professionelle og private forbrugere. Der skal udvikles et lokalt afsætningskoncept, hvor gårdens geografiske placering og viden om nye og gamle korsorter udnyttes fuldt ud. Dette skal ske gennem direkte dialog med kunderne/forbrugerne, for at sikre optimalt udbytte af indsatsen. Sociale medier, markvandring, deltagelse på forskellige markeder samt andre aktiviteter skal sikre dette. Konceptet skal have stor tilgængelighed for kunderne, derfor er det vigtigt at kende kundernes behov og ønsker.

Projektet udføres gennem fem aktiviteter: 1) Udvikle og afprøve dialogbaseret produktion og salg til engros kunderne. Herunder distribution., 2) Etablere en online salgskanal / e-handelsfunktion, der gør kommunikation let begge veje., 3) Få designet emballage / grafik som understøtter møllens idégrundlag og berettigelse., 4) Afprøve modellen på en mindre kundegruppe, evaluere og tilrette, så den bliver optimal., 5) Starte salget på baggrund af de indhøstede erfaringer til både private og professionelle.

Arbejdspakke 1: Udvikling af afsætningsstrategi, forbrugere.

Kornby Mølle har fået udviklet logo og grafisk udtryk. Hjemmeside: www.kornby.dk. Der er udviklet en strategi med fokus på direkte salg til forbrugere, suppleret med udvalgte udsalgssteder. En løsning med online bestilling af mel og afhentning på udvalgte steder (kasseløsning) blev i en interviewundersøgelse vurderet ude af trit med forbrugernes krav til køb af varer på nettet.

Arbejdspakke 2: Udvikling af afsætningsstrategi, virksomheder.

Der er udviklet en strategi med fokus primært på økologiske, lokale bagerier, der ønsker at profilere sig på brødens kvaliteter og råvarens oprindelse. Sekundært fokuseres på konventionelle bagerier, restauranter og kantiner, bl.a. i dialog med bagerierne Bøjes Brød, Mirabelle og BRØD. Mølleriets sortiment er fastlagt. Restaurant NOMA har haft en ret med purpurhvede på menuen i efteråret 2015. Nordic Food Lab har brugt korn til Smag for Livet.

Arbejdspakke 3: Lokal salgstest til udvalgte målgrupper og evaluering (Kbh. og Nordsjælland)

Forbrugere: Der er solgt mel på høstmarked på Grantoftegård. Kasseløsningen blev ikke testet på baggrund af interviewundersøgelsen i arbejdsplanen 1. Korn og mel er solgt direkte til forbrugere.

Der er solgt korn og mel til virksomheder. Vores kunder vil gerne have god funktionalitet af kornet, og gennemsigthed i forhold til råvarens oprindelse og produktionen. Kommunikation af funktionalitet og gennemsigthed er udviklet.

Arbejdspakke 4: Salg af korn og mel til forbrugere og virksomheder

Arbejdet i arbejdsplanen 3 fortsætter over i arbejdsplanen 4, da vi ikke slipper evalueringen af vores produkt, og kommunikation omkring kundernes ønsker og behov. Markvandring for forbrugere og netværket af lokale avlere af økologisk korn.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Projektets resultater og effekter:

- Udviklet strategi for salg til private kunder (BtC).
- Udviklet strategi for salg til professionelle kunder (BtB).
- Udviklet logo og grafisk udtryk til Kornby Mølle.
- Udviklet markedsføring på emballage og digitale medier, herunder oprettelse af Facebookside og hjemmeside.
- Sikret bredt samarbejde med producenter, bagere, restauranter og Nordic Food Lab gennemført.
- Igangsat afsætning.

Med formålet om at fremme afsætningen af økologisk, lokalt dyrket og produceret korn og melprodukter af særlig høj konsum kvalitet, har projektet gjort det muligt for Per Grupe at markedsføre og sælge sine produkter med en større viden om markedet og et bedre kendskab til kunderne.

Markedsføring af arbejdet fra kornet sås til melet leveres, giver gennemsigtighed for brugerne. Brugere får mulighed for at vælge fødevarer med færre tilsætningsstoffer, mindre forarbejdning og mindre transport via økologisk mel fra Kornby Mølle. Projektet har skabt øget aktivitet i forbrugernes lokalområde gennem deres forbrug af korn og mel fra Kornby Mølle.

Samlet har projektet mere effektiv markedsføring og udvikling af forretningen med salg af korn og mel. Øget forbrug af lokalt produceret økologisk mel af særlig god kvalitet, og derved et forbedret forretningsgrundlag for produktionen af økologisk korn i Nordsjælland. Sikret, at offentligheden får større viden om produktionsforholdene og udviklingsarbejdet med økologisk korn i Danmark.

Note 26. Frisk brød til lokale forbrugere fra lokale møllerier

Tilskudsmodtager: Skærtoft Mølle

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at dokumentere den økonomiske bæredygtighed i at levere friskbagt brød til lokale børnehaver, restauranter og caféer i nærområdet samt til private forbrugere gennem salg "fra staldøren". Erfaringerne fra projektet skal være rollemodel for, hvordan det er muligt at kombinere kornproduktion, melproduktion og brødbagning, og derigennem at give et lokalområde ny adgang til sunde og velsmagende brød af høj kvalitet. Det ligger også i projektets ide, at dokumentere nye former for samarbejde med andre lokale/regionale fødevarerproducenter, der skal leverer råvarer til bageriet. "Bedre brød til alle" er hovedideen i projektet, hvis formål er at udnytte den resurse, der ligger i de mange små, økologiske møllerier, der er skudt op over hele Danmark gennem de seneste 10 år. Projektet er samtidig en afsøgning af nye, økonomisk forsvarlige forretningsmuligheder for disse små møllerier, som kan blive vigtige leverandører af kvalitetsbrød til deres lokale område – til institutioner, forretninger og private forbrugere. Samtidig kan disse møllerier, ved at supplere sig med et bageri, være med til at skabe liv i lokalsamfundet, både ved at tiltrække handlende og ved at etablere nye arbejdspladser.

Baggrund: På Skærtoft Mølle har man fået værdifuld inspiration fra England til at skabe ny dynamik i små lokale samfund omkring et mølteri med tilhørende bageri. Det er disse inspirationer, der skal testes i en dansk sammenhæng med udgangspunkt i Skærtoft Mølle og bageriet i Skærtoft Staldkøkken. Det skal blandt andet ske ved at indgå i dialog med lokale forbrugere om udvikling af konceptet i forhold til deres behov, samt gennem samarbejde med andre lokale fødevarerproducenter.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Note 27. Madhuset i Halkær Ådal – et økologisk afsætningsløft til hele Nordjylland

Tilskudsmodtager: Halkær Kro og Madhus

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektet er centreret omkring Madhuset i Halkær Ådal, der vil lave mad med nordjyderne. Via kursusaktiviteter og events og med lokale og sæsonbetonede råvarer som udgangspunkt, vil projektet bidrage til at øge forståelsen for årstidens råvarer, og læringen om håndværk fra jord til bord, ligesom at de for landmændene vil med til at fremme øget og anderledes afsætningsmulighed, give bud på løsning af 3 lokale økologiske landmænds 3 forskellige udfordringer: 1. Afsætte på nyt lokalt marked. 2. bidrage til generationsskifte. 3. skabe en afsætningskanal

Projektets resultater og effekter:

- Afholdt 6 afklarings- og udviklingsmøder hos og med 7 lokale økol. Landmænd
- Bål og Gryder – lavet mad over bål af lokale varer til 2 koncerter for i alt 160 gæster
- Har haft Bonden med til Bords til 2 koncertarrangementer
- Har sammen med de lokale landmænd udviklet et Fredags-Folkekøkken. 5 fredage henover sommeren blev der lavet og serveret hverdagsmad af lokale råvarer til en 100-kr-seddel på Halkær Kro. Den landmand der leverede hovedingrediens, var tilstede og fortalte om sin produktion. Ca. 150 gæster er bospist.
- Undervist 2 skoleklasser i økologi, madlavning og lokale råvarer
- Medvirkende ved en "Slagtefestival" på Halkær Kro
- Præsenteret husets ideer på div. møder.
- Har udviklet 5 madkursusforløb og fået trykt brochure
- Har udviklet et 16 siders prospekt og perspektivplan om Halkær Madhus som koncept, som samlet beskrivelse og som powerpoint
- Har indledt et samarbejde med Aalborg Kommune og Region Nordjylland om en 3-årig projektudviklings- og etableringsperiode for Halkær Madhus.

De involverede landmænd har opnået et bedre netværk og en større afklaring om egen situation, produktion og afsætning. De er blevet udstyret med et kalkuleringsværktøj til beregning af omkostninger, salgspriser og fortjeneste, har identificeret én ny afsætningskanal i en lokal gårdbutik. Via koncertmenuer og Folkekøkken er der etableret et informationsplatform og et marked for afdisponering af restlagervarer. Den lokale produktion har samlet fået en styrket lokal afsætning med en forbedret indtjening.

Via aktiviteter, koncertmad, folkekøkken mv. har Halkær Kros madgæster fået en øget bevidsthed om økologisk mad fra Halkær Ådal. Madhustankerne er på mange felter blevet prøvet af og stærkt skærpet, og er på vej ind i en ny fase der bærer henimod en reel etablering af Madhuset som et rodfæstet projekt på vej i drift. Når den sidste del af projektet er fuldført, er det forventningen at Halkær Madhus går over i en reel 3-årig etableringsfase.

Inden for det næste år vil Madhuset have mindst 1 fastansat, plus løst ansatte oplægsholdere, kokke, bryggere, ostemagere mv. mv. De lokale producenter og den lokale gårdbutik vil på dette grundlag opleve en umiddelbar omsætningsfremgang

Det styrkede netværk af lokale økologiske producenter vil øge deres produktion, forbedre deres økonomi og forhåbentlig medvirke til at inspirere og tiltrække nye landmænd.

Etableringen af Halkær Madhus med dertilhørende aktiviteter og kurser mv. med information og læring om lokal økologisk produktion, vil på helt kort sigt øge det lokale forbrug af lokale økologiske varer. De menne-

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

sker, institutioner og virksomheder der er målet for madhusets aktiviteter vil være årsag til en væsentlig forøgelse af den nordjyske bevidsthed om og forbrug af økologiske danske råvarer.

Note 28. GRO - et projekt om lokal og bæredygtig fødevareproduktion i København

Tilskudsmodtager: ØsterGRO

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var med GRO at skabe, drive og udvikle ØsterGRO, Danmarks første bylandbrug, som et økonomisk bæredygtigt og jobskabende projekt, der producerer og formidler bredt om økologi og lokalproducerede fødevarer. Formålet for 2015 var blandt andet at etablere et samarbejde med en økologisk gård om fælles afsætning via CSA modellen til 40 medlemmer. Derudover ønsker projektet at udbrede bylandbrug ved rådgivning af offentlige institutioner og virksomheder om etablering heraf.

Der er i 2015

- Opstartet samarbejde med den nyopstartede Seerupgaard i Dragør om fælles afsætning via CSA-modellen til foreningens nu fordoblede antal medlemmer (40 medlemmer).
- Etableret pakkecentral, som udover at skabe de optimale forhold for pakning af høsten fra ØsterGRO og Seerupgaard til foreningens medlemmer - har opnået status som fødevarer godkendt køkken.
- Rådgivning til Københavns Hotel- og Restaurantskole om etablering af et økologisk certificeret bylandbrug på et af skolens førhen ubenyttede arealer
- Rejse til Milano, hvor GRO var inviteret til Slow Food Networks konference under titlen We Feed the Planet med 2500 deltagere fra over 120 lande, og sparring med aktører fra alle grene af fødevareproduktion og -distribution.
- Engagering og inddragelse af medlemmer, frivillige og studerende - herunder elever fra Glad Fondens nyoprettede Madgartner uddannelse - fordelt på over 30 arbejds-/høstdage.
- Afholdelse af formidlingsaktiviteter i form af ca. 75 rundvisninger og skolebesøg, 8 workshops, 24 åbent hus dage, 16 foredrag på tagfarmen og andetsteds - eksempelvis i Amsterdam, hvor GRO, som idealistisk projekt, var inviteret på udveksling af Goethe Instituttets forskningsprogram "In Transit".

Projektets resultater og effekter:

Udvidelse af CSA, Community Supported Agriculture

Samarbejdet med Seerupgaard har gjort det muligt at give plads til et fordoblet antal CSA medlemmer og har dermed imødekommet den store efterspørgsel GRO oplever med over 150 på ventelisten til medlemsskab. Samarbejdet har resulteret i:

- yderligere fokus på og udvikling af CSA-modellen som afsætningsform
- en direkte forbindelse mellem land og by - landbrug og aftager
- opbakning og styrkelse af et nyopstartet landbrug under omlægning til økologi
- optimering af både bylandbrug og landbrugs dyrkning og afsætning
- eksponering af landbruget i byen, inddragelse af medlemmer ved medlemsbesøg på landbruget og berigende vidensudveksling for bruger, bylandbrug og landbrug imellem

Rådgivning

- Rådgivningen til Hotel- og Restaurantskolen om etablering og drift af et økologisk bylandbrug på skolens grund har resulteret i oprettelse og afprøvning af en ny type af bylandbrug, som fungerer i synergi med uddannelsesinstitutionen, hvor bylandbruget anvendes som udendørs læringsrum med fokus på økologi, lokal fødevareproduktion og jord til bord oplevelser for fremtidens kokke og madindkøbere.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Etablering af pakkecentral/køkken

- Tilføjelsen af disse faciliteter til ØsterGRO har vist sig uvurderlige dels i forhold til udvidelsen af CSA'et, som kræver pakning af større mængder høst - og i særdeleshed i forhold til at opnå økonomisk bæredygtighed og jobskabelse i bylandbruget, da køkkenet åbner op for forarbejdningsmuligheder og har gjort det muligt at leje bylandbruget ud til en ligesindet restaurantvirksomhed, som bidrager til et øget fokus på lokal og økologisk produktion, recirkulering og bæredygtighed for en bred skare af besøgende.

Projektet har i 2015 skabt endnu mere opmærksomhed på lokal mad og økologi med CSA, rådgivning, formidling og udlejning som virkemiddel. GRO har bevist bylandbrugets eksistensberettigelse som en social, miljømæssig og økonomisk bæredygtig formidlingsplatform for vidensudveksling og bevidstgørelse om økologi og lokal fødevareproduktion.

Bylandbrug fungerer som driver for grøn udvikling, generator for lokal sammenhængskraft og grønne fællesskaber - og er motivator for grøn omstilling og iværksætter i og udenfor byen. Med jordforbindelsen i byen synliggøres det økologiske kredsløb - til inspiration for en mere bæredygtig levevis. Efterspørgslen efter det, som bylandbrug kan, er stor, og som en forankret del af byen kan GRO drives bæredygtigt, skabe beskæftigelse og være til gavn for udbredelsen af en økologisk tankegang.

Note 29. Lokal afsætning på køl og frost i partnerskab med detail

Tilskudsmodtager: Lille Randeladegaard / Janne Brændbyge

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at produktet 'øko-gedekid som convenience-gourmetmad' færdiggøres med en lokal fortælling. Gennem en indsats for afsætning af forskellige produkter fra geder – is og ost samt kød fra kid – vil vi udvikle køle- og fryselogistik, der gør det muligt for gårdbutikker og helsekostforretninger at have lokale specialiteter på sortimentslisten. Senere (projektets år 2 og evt. 3) vil vi udvide rækkevidden til at omfatte lokale kantiner og restauranter samt andre produkter fra andre lokale avlere.

Det innovative i dette projekt var at stille fryserne til rådighed for butikkerne i en prøveperiode, hvorfor der for ingen investering er, før de ved, hvordan kunderne tager imod de nye produkter. Afsætningsmodellen vil kunne kopieres af andre økologer, der har køle- og frostvarer til det lokale marked.

Projektets formål

Projektets formål er at finde vej til kantiner og detailhandel med lokale produkter, der kræver frost og køl. I dette tilfælde is og ost fra økologiske malkegeder samt kid i folie på frost. Projektet vil åbne for afsætning af landets øvrige økologiske gedeavlere produkter.

AP 1, Kontakt med kantiner og butikker i oplandet

AP 2, Tilstedeværelse på madmarkeder og fødevareudstillinger

AP 3, Kontakt til andre avlere

AP 4, formidling af projektets resultater

Projektets resultater og effekter:

Projektet er eksponeret i

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

- Bilkas nye salgsplatform "Bilka Innovation" som hjælper små producenter på hylderne, og de har indkøbt fryserne til formålet.
- Føtex over hele landet via GoLocals.
- 21 andre butikker, der har testet køl- og frostprodukter.
- 5 kantiner, der har testet produkterne

Maltfabrikken i Ebeltøft har vi i det forgangne år været med til at etablere både *Maltmad*, et lokalt fødevare-fællesskab med fællesspisninger og ugentlige fødevarekasser, og *Maltmarked* som er et fødevare/ kunst-håndværkermarked, der kommer til at løbe af stablen mindst 2 gange årligt, indtil videre i efterårsferien og i Kristi Himmelfartsferien. Regentparret besøgte på deres sommertogt i 2015 Maltfabrikken, hvor de smagte på både de spæde gedekid samt isen. Med så stor succes at hans kongelige højhed, prinsgemalen bestilte et gedekid.

Der er registreret forespørgsler fra restauranter i Aarhus om isen i et privat label bæger, og der er planer om 2-3 permanente streetfood-markeder i Aarhus i den nærmeste fremtid, hvor vi vil være repræsenteret på mindst 1-2. I 2016 åbnes en økologisk cafe i Ebeltøft i marts/april 2016. Her vil der hovedsagligt blive solgt gedeprodukter, dog også vores svineprodukter, frugter og grønsager fra gården. Dette er en direkte udløber af vores store engagement i Maltfabrikken i Ebeltøft. Der til kommer alt det der kommer til at ske i Aarhus i 2017 i forbindelse med Aarhus som kulturhovedstad og region Midtjylland som European Gastronomic Region, hvor projektet vil være repræsenteret.

Ad 2: Markeder, fødevareudstillinger mv.:

I 2015 var vi tilstedeværende på følgende markeder, hvoraf nogle af dem forløb over flere dage. I alt 70 markedsdage, mange af dem med 2 personer på.

Ad 3: Kontakt til andre avlere mht. at dele erfaringerne

Projektet har påbegyndt etableringen af et lokalt producentsamarbejde lokalt: Nationalpark Mols Bjerger Producentforening, hvor viden udveksles. Et eksempel på dette er at Helges Most og grønt som bl.a. producerer jordbær til den kommende sæson, får en fryser stillet til rådighed, så han kan sælge is sammen med jordbærrene.

På sigt er det en mulighed at etablere forskellige produktionsrum rundt omkring på gårdene, så vi alle ikke behøver investere i de samme produktionslokaler, men at hvert lokale kan opnå højere belægning. Ligeledes er planen at vi vil udvikle fælles markedsføringsmaterialer. Der er indledt samarbejde med Troldegården som forarbejder vores gedeprodukter. Der er foreslået de forskellige nationalparker at de laver en mærkningsordning á la det økologiske spisemærke samt en database á la frødatabasen, så restauranter som bruger lokale varer fra nationalparkerne kan skilte med det og samtidigt nemt og overskueligt kan finde produkter.

Ad 4: Formidling.

Formidling til andre økologer er sket gennem netværk.

Alle projektejers bukkekid bliver nu slagtet frem, hvor en del tidligere gik som foder til dyreparker, hvilket viser potentialet for afsætningen af bukkekid. Samarbejdet Nationalpark Mols Bjerger giver mulighed for at nå nye målgrupper, dvs. mere økologi og dermed alle de positive effekter, der følger med. Det er forventning om at få flere restauranter og kantiner som kunder, hvis det lykkes at få etableret en fælles afsætningskanal. Det kommer flere økologiske avlere til gode.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Note 30. Leveringsordninger – afsætninger af økologisk kvalitetskød til medarbejdere på arbejdspladser

Tilskudsmodtager: Bjarne Krog - Krogagergård

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at udvikle en leveringsordning for økologiske kødprodukter til medarbejdere på arbejdspladser og virksomheder i lokalområdet.

Indhold:

Projektet fokuserer på de muligheder og barrierer, der er i øget afsætning ved samlet levering til medarbejdere på flere typer arbejdspladser, virksomheder og indkøbsforeninger. I projektet deltager fire virksomheder, som medvirker til at udvikle leveringsordningerne, så de også i praksis bliver til et personalegode. I testperioden er det målet at gøre leveringsordningerne enkle for alle, både bestilling, modtagelse, opbevaring og hjemtransport. Fokus er især på:

- Leveringsform, herunder hvilke emballagetyper, der egner sig til forskellige hjemtransportmidler
- Leveringshyppighed og -mængder
- Den praktiske håndtering på arbejdspladsen

Effekt:

- Øget lokal afsætning af økologisk kød – og senere af andre varer
- Øget forbrugertroværdighed – tættere bånd mellem producent og virksomhed / forbruger.
- Lettere tilgængelighed af lokalt producerede fødevarer for den enkelte forbruger.
- Virksomheder vil kunne tilbyde det færdige koncept som personalegode.

Note 31. Udvikling af nye lokale veje for økologisk kød-udbud til offentlige køkkener

Tilskudsmodtager: Fonden Københavns Madhus

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektstart er rykket til 2016. Årsagen til det forsinkelsen skyldes længerevarende sygdom blandt personale og jobskifte hos projektlederen i 2015.

Projektets formål var at udvikle og afprøve en model for et funktionssamarbejde mellem et storkøkken og lokale leverandører af økologisk kød, som kan bruges til at forsyne offentlige køkkener med økologisk kød. Samtidig udvikles der en skabelon for, hvordan levering af økologisk kød kan skrives ind i et udbudsmateriale som et funktionssamarbejde. Dermed er det målet at fremme en øget lokal afsætning af økologisk kød til storkøkkener.

Projektets business-case tager udgangspunkt i plejecentrets køkken, som har udfordringer med at indføre økologisk kød i måltiderne, og projektet er af generel interesse for både private men især offentlige storkøkkener. Der er ganske særlige udfordringer forbundet med at indkøbe økologisk kød til det offentlige, idet økonomien er en stor barriere. Derudover er det stort set umuligt, inden for de gældende regler om offentlige udbud, at sikre, at de varer, man køber, er af lokal oprindelse. Projektets samarbejdsidé bygger på en antagelse om, at der er mulighed for besparelser, hvis alle led i værdikæden går sammen om at tænke nyt med hensyn til planlægning og kommunikation. Udgangspunktet er, at køkkenet aftager hele dyr, - og at alt på dyret skal bruges. Specielt lægges der vægt på et tæt samarbejde mellem køkken og slagter om at koordinere

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

re menuplaner, udskæringer og mængder. Med plejecentret som business-case samarbejder projektets parter om at udtænke og beskrive, hvordan et sådan "funktionssamarbejde" kan fungere, og om at finde en ressource-rationel model, hvormed en besparelse på det dyre økologiske kød kan opnås.

Projektet er ikke omfattet af statsstøttere reglerne, da det vurderes, at det ikke har markedsmæssige konsekvenser og derfor ikke påvirker konkurrenceforholdene.

Note 32. Lokal afsætning af is fra gårdmejeri

Tilskudsmodtager: Ny Lundgård Ismejeri

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektet er ikke gennemført pga. manglende ressourcer i 2015.

Projektets formål var udvikling af lokal afsætning af økologisk is – som er en følsom vare, der kræver dybfrost under transport og som har en relativ høj pris. Produkter af denne type skal afsættes til udvalgte målgrupper, som ønsker økologisk specialkvalitet, og dermed ikke er prisfølsomme. Forretningsgrundlaget for ansøger og samarbejdspartnere skal forbedres via ny distribution og øget lokal afsætning.

Projektet iværksætter tre aktivitetspakker:

- Afsætning direkte til forbrugere via salgsbil – optimering af salg pr. km og forbrugt tid, opnås igennem to aktiviteter: Varetur fra salgsbil med specialprodukter til boligkvarterer i Hornbæk ved Randers og Asmild i Viborg. Salg fra bil med fast holdeplads ved søerne i Viborg.
- Afsætning til lokale butikker - Kvickly Randers Storcenter og Løvbjerg, Viborg, opnåes igennem udviklingen af en model for henholdsvis placering på frys sammen med tilsvarende produkter og for selvstændig profilering i lokale dagligvarebutikker.
- Afsætning til og samarbejde med restauranter der fx ønsker egne profil-produkter evt. eget brand

Note 33. Stalddørssalg af slagtefjerkræ

Tilskudsmodtager: Dyrenes Beskyttelse

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektet er ikke gennemført i 2015. Projektstart har afventet ikrafttrædelsen af ny bekendtgørelse for stalddørssalg af fjerkræ og æg. Ikrafttrædelsesdatoen er udskudt til 2016. Projektet er blevet genbevilget 80 t.kr. til 2016. Projektet er overdraget til Udviklingscenter for Husdyr på Friland.

Projektets formål var at udvikle en bedøvelses-, aflivnings- og slagtemetode der fungerer lokalt, således at det tilladte stalddørssalg af slagtefjerkræ kan gennemføres dyrevelfærdsmæssigt, hygiejnisk og praktisk forsvarligt.

Det foregår ved at minimere indfangningsstress ved at opsamle dyrene i mørke, reducere transporten til aflivningsstedet mest muligt, samt i et vist omfang at inddrage forbrugerne i slagteprocessen. Særligt bedøvelse og aflivning vil være i fokus i dette projekt, som foregår i samarbejde med AGA og i dialog med Fødevarestyrelsen. Udfordringerne omkring udtagning (ved stalddørssalg må kun sælges uåbnet fjerkræ) søges løst gennem udvikling af forslag til koncept og regelsæt for denne type slagtning og afsætning.

Noter til supplerende oplysninger – Grønne Ildsjæle - Regnskab 2015

Resultatet ville være, at flere mindre slagtefjerkræproducenter vil få mulighed for at vælge denne løsning og afsætte deres fjerkræ lokalt. Det giver mindre lidelse, en bedre historie at fortælle og en tættere kontakt med forbrugerne, som ikke alene får styrket deres loyalitet, men også får maddannelse.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

III: Særlig pulje for styrkelse af økologiindsatsen: Afsætningsindsats for økologiske produkter

Note 1. Jubilæumskampagne, Ø-mærket 25 år

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Formålet var at styrke afsætningen af økologiske varer i Danmark gennem en informationskampagne om økologi med afsæt i Ø-mærkets 25-års jubilæum og hovedbudskabet "Økologi – forskellen kan mærkes". Delmålene i kampagnen var at give afsætningsled og forbrugere: øget viden, inspiration og oplevelser med økologi.

1. PR-indsats

Projektet indeholdt en stor presseindsats rettet mod fagpressen, dagspressen, ugeblade og magasiner. Presseindsatsen bestod af udarbejdelse af pressemeddelelser og kontakt til relevante medier. Budskabet var 25-års jubilæet samt fakta, fordele og udbytte ved den økologiske produktionsmetode.

2. Annoncer i trykte medier og indsats på sociale medier

Derudover indeholdt projektet udarbejdelse og indrykning af annoncer i trykte medier samt en indsats på de sociale medier, hvortil der blandt andet blev udarbejdet fire film. Filmene tog udgangspunkt i kampagnens budskaber: "vælg økologi, fordi du støtter øget dyrevelfærd", "vælg økologi, fordi du får færre tilsætningsstoffer", "vælg økologi, fordi du beskytter natur og grundvand" og "vælg økologi, fordi du sparer dig selv for sprøjtemidler". Indrykningerne koncentrerede sig primært om kampagneugerne 2-3, 24-25 og 35-36.

3. Involvering af eksterne partnere og samlet information om alle økologiske aktiviteter i 2015

En meget vigtig indsats i projektet var at sikre, at kampagnens budskaber ikke kun blev synlige i forbindelse med kampagnens egne aktiviteter, men også på så mange andre relevante aktiviteter og platforme som muligt. Til at sikre dette blev der i projektet udarbejdet et indsalgsmateriale, en toolbox med logoer og diverse materialer til gratis download samt forskellige promotionsmaterialer, som fx indkøbsnet, T-shirts, festival-armbånd og badges. Derudover blev der afholdt møder med detailhandelskæder, grossister, virksomheder og relevante samarbejdspartnere.

4. Butiksmaterialer

For at sikre at kampagnens budskaber kom helt ud i købsituationen blev der i projektet udarbejdet butiksmateriale i tæt samarbejde med kæderne. Der blev både udarbejdet et basismateriale – blandt andet skilte og go cards, som alle butikker (også gård- og specialbutikker) kunne rekvirere – og noget materiale som var målrettet den enkelte kæde – fx indkøbsnet som blev uddelt i SuperBrugsens butikker. Derudover blev der udarbejdet fire jubilæumsmagasiner, som blev distribueret via Føtex' butikker. Magasinerne var en versioneret udgave af magasinet "Økologi for alle".

5. Aktiviteter på større events

I projektet blev der udarbejdet standmateriale, som blev brugt på en økologistand på Folkemødet på Bornholm den 11.-14. juni og på Food Festival den 5.-7. september. På standene var målet at stimulere alle sanser hos de besøgende gennem information, dialog, aktiviteter og smagsprøver. Derudover indeholdt projektet en aktivitet på NorthSide Festival den 12.-14. juni, hvor kampagnens budskaber blev præsenteret ved indgangen til festivalen.

6. Lokale arrangementer med inddragelse af de økologiske landmænd og virksomheder

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

For at sikre en lokal forankring blev der afholdt fem lokalarrangementer den 5. juni på henholdsvis Halkær Kro, Gothenborg, Gram Slot, Skovsgård Gods og Roskilde Dyrske. Alle økologiske landmænd og andre økologiske ildsjæle var inviteret. For at synliggøre økologien endnu mere i det offentlige rum fik hver landmand et Ø-flag til flagstangen med hjem fra arrangementerne. Der blev ligeledes lavet en film om Ø-mærkets historie, som både blev vist til de lokale arrangementer og efterfølgende på de sociale medier.

7. Indsatser rettet mod foodservicesektoren

Projektet indeholdt ligeledes en informationsindsats rettet mod aktører inden for foodservicesektoren om Ø-mærkets 25-års jubilæum og fordelene ved at vælge økologisk. Der blev blandt andet udarbejdet servietter, små flag og postkort med kampagnens budskaber, som blev brugt i udvalgte kantiner. Derudover var der på Copenhagen Food Fair en stand med et særligt fokus på aktiviteter, der var højaktuelle og relevante for foodservicebranchen.

Projektets resultater og effekter:

- 86 artikler i pressen, der tog afsæt i Ø-mærkets 25-års jubilæum
- Minimum 2 mio. danskerne er eksponeret for kampagnens annoncer i de trykte medier
- Information om økologi til forbrugerne er løbende blevet udbredt via de sociale medier – både via Facebook, Twitter og Instagram. Kampagnen har her nået 1.7 mio. danskere og fået 33.246 likes
- Informationsmateriale til alle landsdækkende detailkæder er sendt, og der er afholdt møder med ti kæder, fem større organisationer og syv virksomheder
- Ti detailkæder har anvendt kampagnens budskaber i deres salgsaviser. Derudover har Rema 1000 anvendt kampagnematerialet på kædens indkøbspøser. Tre større danske virksomheder har anvendt kampagnematerialet på deres emballager. Irma og Føtex har anvendt kampagnematerialet i tv-spots. Derudover har flere interesseorganisationer, grossister og virksomheder anvendt kampagnematerialet på deres hjemmesider m.m.
- Føtex og Kvickly har anvendt kampagnematerialer på skiltemateriale og varedelere i butikkerne
- Minimum 30.000 personer har modtaget promotionsmateriale
- 120.000 personer har fået et jubilæumsmagasin
- Kampagnen har været synlig på tre større events i Danmark med et samlet besøgstal på 190.000 personer
- Der er gennemført fem lokale arrangementer med 524 deltagere
- 200 kantiner har anvendt kampagnematerialet
- 25-års jubilæet har været synligt på større økologiske events som Økodag, Økologisk Høstmarked, Den Økologiske Nytårskur og den økologiske fællesstand på Copenhagen Food Fair.

Projektet har i høj grad bidraget til at skabe en større efterspørgsel efter økologiske varer. I 2015 blev der solgt for 6,9 mia. kr. økologiske varer i dagligvarehandlen i Danmark. Det er en stigning på 11,6 pct., svarende til 720 mio. kr. i forhold til 2014. Resultatet for salget af økologiske fødevarer i foodservicesektoren i 2015 er endnu ikke opgjort. Ud over den opnåede effekt i 2015 forventes også, at projektet har skabt et solidt fundament for en langsigtet effekt. Derudover har projektet:

- bidraget til, at de økologiske landmænd har oplevet og vil opleve en større afsætning.
- skabt fundamentet for et øget økologisk areal og dermed en række positive resultater for Danmarks natur, vandmiljø og grønne vækst.
- bidraget til, at der fortsat pågår en omlægning til økologi indenfor både den offentlige og den private del af foodservicebranchen, og at målsætningen om 60 pct. økologi i det offentlige i 2020, som blev fastsat af den tidligere regering, kan realiseres.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

- understøttet forbrugernes vidensniveau i forhold til økologi og dermed også forbrugernes interesse for økologi på længere sigt.
- understøttet, at Danmark fastholder den internationale førerpositionen som verdens mest veludviklede marked, målt på økologisk forbrug (værdiandel).

Note 2. Fælles eksponering på økologisk fællesstand på Internationale messer 2015

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at sikre grundlaget for en fortsat vækst i økologiske fødevarer på eksportmarkeder og inspirere beslutningstagere på eksportmarkeder til at markedsføre økologi via en fælles økologisk eksponering på en økologisk fællesstand på hver af følgende messer:

- verdens førende økologiske fødevaremesse BioFach i Nürnberg
- den internationale fødevaremesse, PLMA, med fokus på økologi som private label eller ingrediens
- den mindre nordiske økologimesse, Nordic Organic Food fair, med fokus på økologi fra nordiske markeder, primært fra lidt mindre producenter.

BioFach: Verdensførende økologimesse med 44.624 besøgende fra kæder og grossister og med en stigning i besøgstal på 5 pct.. Organic Denmark fællesstanden var meget synlig i hal 5 og fik blandt andet besøg af Føde-vare EU kommissær Phil Hogan samt daværende danske fødevareminister. Standen havde 19 særdeles aktive udstillere, som vurderede deres deltagelse med 4 eller 5 ud af 5 mulige og fik rigtig mange 'leads' (nogle fik over 100). Standen var meget velbesøgt alle messens 4 dage, hvilket er en ny positiv udvikling.

PLMA: Messen summede af detailkæder og grossister fra hele verden, der har interesse for at udvikle deres eksport – enten som private label eller mærkevarer. Stadig flere kæder og grossister har interesse for at udbygge deres økologiske sortiment. Senior-indkøbere og beslutningstagere fra førende detailkæder og grossister – især fra NL, B, GE – men også fra S, FI, UK og Asien besøgte standen. Vi havde 6 udstillere og 10 udstillere holdt møder på standen. Deltagelsen blev evalueret 4-5 ud af 5 mulige.

Nordic Organic Food Fair (NOFF): Det er en 2-dages messe, der blev afholdt for 3. gang i 2015. Den er attraktiv for SMV'er med fokus på eksport til Sverige, Norge, Finland eller Island. Fællesstanden bestod af 15 virksomheder. Der var 4 virksomheder, som vi måtte takke nej til pga. pladsmangel, selvom vi havde udbooket 1/3 ekstra plads ift. 2014. Indkøbere fra alle relevante svenske kæder besøgte standen. Messen havde en meget travl mandag – men en lidt mindre travl søndag. Alligevel blev den evalueret rigtig godt.

Generelt for de tre fællesstande er, at Økologisk Landsforenings / Organic Denmarks fællesstande bliver evalueret helt i top af udstillerne. Dette skyldes dels god projektledelse samt de professionelle rammer, som fællesstandenes ensartede, grafiske udtryk udgør. Udtrykket understøtter økologi-fortællingen og bidrager til, at indkøbere bliver nysgerrige på standens udstillere.

Økologisk Landsforening arbejder med en flerårig eksportstrategi, der har til formål at optimere, synliggøre og fastholde Danmarks position som førende økologination. Eksportpotentialet for økologiske fødevarer er meget stort – BioFach, PLMA og Nordic Organic Food fair (NOFF) forventes at bidrage til at fremme afsætningen af økologiske fødevarer på de nære eksportmarkeder, såvel som det forventes at bidrage til et øge

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

kendskab til økologiske fødevarer på hjemme- såvel som eksportmarkederne. Denne udvikling hænger meget nøje sammen med den meget markante og professionelle tilstedeværelse på de 3 eksportmesser.

Offentliggørelsen af de nyeste eksporttal fra Danmarks statistik i december 2015 viser, at eksporten af økologiske fødevarer satte rekord for ottende år i træk med en eksport på 1,721 mia. kr. i 2014. Målet i den danske eksportstrategi er, at eksporten af økologiske fødevarer skal udgøre minimum 2 mia. kr. i 2020. Såfremt den aktive eksportindsats fortsættes, vil dette mål blive nået i 2016 eller 2017, dvs. min. 3 år tidligere end estimeret.

Projektets resultater og effekter:

- Der er blevet gennemført 3 fællesstande på henholdsvis BioFach med 19 udstillere, PLMA med 6 udstillere og en udvidet Nordic Organic Food Fair med 15 udstillere. I alt 2 internationale fødevaremesser og 1 nordisk fødevaremesse med besøg af centrale beslutningstagere fra mindst 110 kæder eller grossister. Derudover har vi haft besøg af Fødevare EU kommissæren, den hollandske fødevareminister og den danske fødevareminister.
- Der er drøftet økologi med min 100 kæder eller grossister på fællesstanden, og de er blevet præsenteret for et bredt udvalg af økologiske fødevarer
- Der er udviklet nyt visuelt udtryk af økologi, som er integreret i fællesstanden
- Der er udviklet ny kommunikation af økologi, som er integreret i fællesstanden
- Der er indsamlet og formidlet eksempler på nye trends omkring økologi til inspiration omkring nye vinkler på økologi aktiviteter
- Der er afholdt forberedende workshops med deltagende virksomheder før hver af de 3 messer
- Der er udsendt invitationer og foretaget opfølgning på disse invitationer over for beslutningstagere hos kæder og grossister på eksportmarkeder - minimum 800 invitationer for de internationale messer og minimum 600 invitationer for den nordiske messe
- Der er foretaget evaluering og opfølgning med de deltagende virksomheder og de besøgende kæder og grossister efter fællesstandens afholdelse
- Der er lavet markedsresearch om markedskrav som input til forberedende workshops
- Der er udviklet og implementeret nyt materiale om økologi til uddeling på standen
- Der er udarbejdet PR om økologi, der kan inspirere beslutningstagere fra eksportmarkeder
- Der er inspireret til nye værdipositioner for økologi
- Information om økologi til er løbende blevet udbredt via sociale medier – både via Facebook, Twitter og Instagram.
- Der er formidlet markedsanalyser om de økologiske forbrugere og økologisk udviklingspotentiale over for min. 100 besøgende kæder eller grossister på eksportmarkederne.
- Der er formidlet mindst 15 artikler i handelspresse/dagspresse om økologi.

Det er forventningen, at resultaterne allerede vil kunne afspejle sig i de økologiske eksport data for 2016 og medvirke til en stigning i den økologiske eksport på min 10 pct.. Det forventes også, at de vil bidrage til, at eksporten udvides på flere kategorier og flere virksomheder end det var tilfældet for 2-3 år siden. Det forventes, at den øgede eksport vil bidrage til udvidelser af produktion samt jobskabelse. Det vurderes, at deltagelsen har betydet, at over 70 pct. af de økologiske producenter er i gang med eksport mod knap 50 pct. af virksomhederne i 2013.

Projektet har været med til at udbygge og styrke den internationale branding af Danmark som førende på økologi og som en grøn vindation. Projektet har tillige understøttet den internationale interesse for økologiske fødevarer gennem en eksponering af økologi i en moderne kontekst, hvor de økologiske råvarer, virk-

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

somhedernes innovationskraft og gastronomi danner grundlag for og udfoldes i et økologisk afsæt for "Ny Nordisk Mad".

Denne branding af det økologiske Danmark forventes at bidrage til afsætningsmæssige effekter på eksporten af økologiske fødevarer svarende til min. 10 pct. yoy. I 2014 er eksporten steget med 12 pct..

Note 3. Foodservice mødes om økologi - Copenhagen Food Fair 2015

Tilskudsmottager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at arbejde for en øget afsætning af økologiske produkter på foodservicemarkedet. "– hvad vælger du?" - bliver den samlende titel for en stor økologisk fællesstand med ca. 50 deltagende udstillere på Copenhagen Food Fair i Bella Centret 2015 (Nordeuropas største fagmesse for fødevarerbranchen). Messen forventer 30.000 gæster over tre dage. Afsættet er Ø-mærkets 25 års jubilæum.

Projektet havde som mål at samle alle i den professionelle fødevarersektor om at fejre økologiens første 25 år og inspirere fremtidens fødevarerprofessionelle til den fortsatte rejse mod mere økologi. Der arbejdes med to målgrupper: De køkkenprofessionelle samt gruppen af deltagende leverandører/producenter, som begge tilbydes kompetenceudviklende forløb i forbindelse med messen. Der udvikles et nyt fysisk messekoncept med det mål at skabe et åbent formidlingsrum for mødet mellem køkkenprofessionelle. På et levende fællesområde bygget op omkring et gigantisk Ø, der fungerer som kombineret scene og møderum, skabes under hele messen møder mellem faggrupper. Der bliver rum for en åben dialog om økologiens muligheder, hvor vi kan begejstre og favne tvivlerne og skabe meningsfyldte møder og videndeling.

Arbejdspakke 1 – Økologisk Fællesstand under Copenhagen Food Fair 2015.

I projektet blev der udviklet et nyt fysisk messekoncept, sekskantede rondeller – som skabte åbne formidlingsrum og landsbystemning. På Copenhagen Food Fair i Bella Centret samlede vi 53 virksomheder på 2.000 m² i tre dage (22.-24. februar 2015). Hele set-up'et var under paraplyen "Ø-mærket 25 år – forskellen kan mærkes". Forud for messen blev udstillerne tilbudt indretnings- og formidlingshjælp for at få økologibudskaberne og virksomhedens særegenhed ud over rampen.

Overalt på det økologiske område blev der formidlet viden om de økologiske grundværdier. På den økologiske stand kunne de besøgende bl.a. få det nyeste nummer af magasinet "Derfor Øko", som omhandler sprøjtegift og tilsætningsstoffer, samt sparring og information om økologi og omlægning til økologi i professionelle køkkener.

Besøgstallet på messen over de tre dage var 16.829, og der var mindst 10.000 på besøg på det økologiske område. Man gik decideret direkte ind i det økologiske område, når man kom ind på messen. I samarbejde med Bella Centret blev der gjort meget opmærksom på det store udbud af økologi og aktiviteter på området.

Arbejdspakke 2 – Aktiviteter på fællesområdet.

På det økologiske område var der også sceneområde, hvorfra der i løbet af de tre dage var 22 forskellige shows – heraf 16 produktpræsentationer med forskellige producenter og fødevareraktiviteter på scenen, som fortalte om deres økologivisioner. Herudover var der seks store shows: 1. Økologiens næste 25 år – unge landmænd fortalte om værdien i deres arbejde. 2. Lancering af den nye kagebog: Meget mere økologi i

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

børnehaven. 3. Overrækkelse af 32 spisemærker af daværende fødevareminister Dan Jørgensen – heriblandt spisemærke nr. 1000. 4. Uddeling af årets Økopris til Frank Jensen, overborgmester i Københavns Kommune. 5. Ø-mærkets jubilæumsshow. 6. Workshop med Store Smagedag.

De 16 produktshows havde til formål at grave dybere ned i økologien at få historien fra jord til bord fra producenter og fødevarevirksomheder. Der var i gennemsnit ca. 20 gæster pr. show.

Mandag den 23. februar havde vi arrangerede besøg og guidede ture med 80 deltagere fra Kost- og Ernæringsforbundet, ni deltagere fra Forum for Måltidskvalitet, 16 deltagere fra Øko Nord Netværk, seks deltagere fra Aros Kunstmuseum, ti deltagere fra Store Smagedag m.fl.

Projektets resultater og effekter:

Det forventes, at projektets aktiviteter har medvirket til øget salg af økologi til foodservice.

Salget af økologi i foodservice udgjorde i 2014 1,3 mia. kr., hvilket er en stigning på hele 33 pct. i forhold til 2013. Tallene for 2015 kommer i august 2016, og vi forventer en stigning på 20-25 pct. i 2015.

Målet var at 50 økologiske virksomheder/leverandører deltog med en standplads, hvilket blev opfyldt. Ud af de knap 16.000 gæster på messen vurderer vi, at mindst 10.000 gæster var forbi det økologiske fællesområde. Både fordi det var et stort trækplaster, og fordi man ikke kunne undgå at opdage området, når man kom ind ad hovedindgangen.

På det økologiske område mødte de 10.000 besøgende information om de økologiske værdier:

- Du sparer dig selv for sprøjtegifte
- Du beskytter natur og grundvand
- Du støtter øget dyrevelfærd
- Du slipper kunstige farvestoffer

Ca. 150 personer har deltaget i oplevelsesspor og guidede ture.

15 virksomheder har deltaget i briefingmøde og samtaler om indretning og formidling af de økologiske værdier. 16 virksomheder har deltaget i øko-samtaler på scenen på Copenhagen Food Fair.

Mandag den 23 februar var udnævnt til Øko-dag på messen. Her blev Øko-prisen uddelt samt uddeling af økologiske spisemærker, hvor spisemærke nummer 1.000 blev uddelt til Mia Johansen, køkkenleder i daginstitutionen Rosenåen. Målet var at få uddelt 75 økologiske spisemærker. Det blev ikke opfyldt, men til gengæld var det et super set-up med Hella Joof som konferencier, en oplagt fødevareminister og 32 glade køkkenprofessionelle, som fik ros, klapsalver og et spisemærke i glas og ramme. Spisemærkeoverrækkelsen trak rigtig mange køkkenbesøgene til sceneområdet, hvor der også var mulighed for at få information om spisemærkerne ved Fødevarestyrelsens stand på messen. Der var minimum 20 presseomtaler både i landsdækkende, lokale og faglige medier.

Projektet forventes at have medvirket til øget salg af økologi i foodservice og dermed også til at have påvirket de økologiske producenters muligheder for at afsætte deres produkter til foodservicesektoren i en positiv retning. Det forventes også, at de professionelle køkkener har fået en større viden om økologi, og bedre kan træffe et oplyst valg.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

Note 4. Inspiration af kæder og grossister på eksportmarkeder til markedsføring af økologi

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at inspirere kæder og grossister på eksportmarkeder til markedsføring af økologi. Dette skal foregå gennem samarbejde og dialog med kæder og grossister, i form af møder og præsentationer af økologi potentiale for beslutningstagere i kæder og hos grossister samt i form af økologi annoncer, økologi kampagner, PR og analyser, der kan bidrage til nye vinkler på markedsføring af økologi. Dette skal desuden ske ved at motivere og inspirere til nye økologi tiltag og mere synlighed og kommunikation om økologi.

Projektet indeholder følgende hovedindsatsområder: Præsentationer af økologi potentiale og nye veje til at udvikle økologi for beslutningstagere i kæder og grossister på eksportmarkeder. Analyser af økologiudvikling og markedsdata om økologi. In store kampagner og synliggørelse af økologi i butikkerne via butiksevents og materialer. Inspiration og viden om økologi til specifikke målgrupper og nye vinkler på markedsføring af økologi, fx økologiske 'sanseområder' i butik som fx at sameksponere økologiske børnesnacks i butik.

Der er afholdt flere præsentationer af økologi over for detailhandelskæder på eksportmarkeder.

På det tyske markedet var det følgende kæder: 1) Den 100 pct. økologiske supermarkedskæde Bio Company, der i 2014 er vokset til 44 butikker primært i Berlin. 2) Detailhandelsgrossisten LFS-Liebing, en af de største grossister i Hamborg, som leverer til 150 Edeka-butikker og 80 Rewe-butikker. 3) Grossisten, Deutsche See, der leverer både konventionelle og økologiske varer til restauranter i hele Tyskland.

På det hollandske markedet var det følgende kæder: 3) Natudis, en økologisk grossist med 30 egne butikker. 4) Ekoplaza, den største økologiske supermarkedskæde i Holland med 70 butikker. 5) Udea, en økologisk grossist, som ejer Ekoplaza.

På det svenske markedet var det følgende kæder: 7) Menigo, en af de førende grossister i Sverige og ejer af to butikskoncepter, "Time" (80 butikker) & "Nära Dej" (150 butikker). 8) COOP, 665 butikker, stor fokus på økologi. 9) AXFOOD, 820 butikker fordelt på kæderne Heimköp og WILLY:s, stort øko-private label sortiment.

De fælles fremstød for økologiske fødevarer er sket efter en velafprøvet model, som starter med indledende møder med kæde-/indkøbsledelse om kædens taktiske udfordringer m.h.t. videreudvikling af det økologiske sortiment og identifikation af mulige markedsorienterede produkttilpasninger. Desuden blev der afholdt to møder med 10) Nils el Accad, ejer af Organic Foods & Beverages samt ejer af Organic Cafés & Restaurants, supermarkedskæde og caféer. Der er desuden blevet afholdt en inspirationstur til USA med besøg i flg. supermarkedskæder: Trader Joe, Wholefoods, Dean & DeLuca, Walmart.

Projektets resultater og effekter:

Følgende kæder på eksportmarkedet er blevet inspireret til udvikling af økologi i forbindelse med projektet: Der er afholdt møder med den 100 pct. økologiske supermarkedskæde, Bio Company. Igennem en god og vedvarende kontakt mellem BioCompany og Økologisk Landsforening/Organic Denmark er det økologiske sortiment blevet udvidet. Der er blevet afholdt møder om udvikling af økologisortimentet med grossisten LFS-Liebing. Derudover deltog Organic Denmark ved en husmesse arrangeret af grossisten, hvor Organic Den-

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

mark stod for at inspirere til mere økologi over for besøgende indkøbere fra Edeka og REWE i Hamborg & omegn (ca. 1000 indkøbere). Der holdes stadig en tæt og god kontakt til LFS-Liebing.

Det er med projektets aktiviteter ligeledes lykkedes at trænge igennem til flere udvalgte kæder og grossister på forskellige eksportmarkeder. Samtlige steder har det ført til en tættere dialog mellem kæder og virksomheder om at finde løsninger til udvikling af økologien.

Følgende svenske kæder er inspireret i forbindelse med projektet: Discountkæden WILLY:S og supermarkeds kæden Heimköp. Der er bl.a. afholdt workshops med ledergrupperne i kæderne, som efterfølgende har ført til en tæt dialog om udvikling af økologisortimentet. Der er desuden afholdt møde med COOP SE med inspiration af økologikampagner, udvikling af sortiment og synlighed af økologi i butik.

Det er med projektets aktiviteter ligeledes lykkedes at trænge igennem til flere udvalgte hollandske kæder og grossister herunder Ekoplaza, Wessanen, Natudis, Udea samt en kæde i Dubai, der er markedsleder af økologi. Samtlige steder har det ført til en tættere dialog mellem kæder og virksomheder om at finde fælles løsninger.

Projektet har bidraget til en præsentation af økologi som et oplagt indsatsområde for kæderne og grossisterne. Desuden har projektet bidraget til udvikling af virksomhedernes sortimentsplatforme for økologi. Den forventede effekt er, at der er skabt et varemæssigt fundament, der kan bane vej for endnu flere producenter. Projektet har bidraget til opbygning af tætte relationer til indkøbere og grossister.

Via inspirationstur til USA er der ligeledes blevet inspireret til at skabe synlighed om økologi i butik på en anderledes måde. Der er lavet en tendensrapport, baseret på inspirationsturen til USA. Indsigten fra turen til USA er desuden brugt til at inspirere COOP SE samt Bio Company til opmærksomhed om kommende økologitendenser.

Inspiration af økologi:

- Øget kendskab til økologi og budskaberne omkring økologi hos kæde- og kategoriansvarlige hos detailhandelskæder og grossister på fire meget relevante eksportmarkeder
- Øget kendskab til økologisk foodservice for grossister på flere markeder
- Øget kendskab til økologiske fødevarerproducenter og økologiske produkter hos fagmedier og beslutningstagere

Projektet forventes at bidrage til øget eksport af økologiske fødevarer, qua øget interesse for økologi fra slutbrugere.

Note 5. Økologi til alle - økologioplysning i detailhandlen

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at give forbrugerne en større viden om merværdien i den økologiske produktion gennem et magasin, der distribueres via detailhandlen. Gennem saglig, faktuel information kan man give lejlighedsvis økologi-interesserende forbrugere gode argumenter for økologi, så de opdager fordelene ved flere økologiske varegrupper, end dem de allerede vælger økologisk i en indkøbssituation.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

Detailhandlen efterspørger et sagligt forbrugermagasin med sæsonpræg, brugbare tips til en mere økologisk hverdag og viden om produktionsmetoden. Økologi for alle er et kvartalsmagasin med fakta og gode argumenter for en mere økologisk livsstil i øjenhøjde med forbrugerne. Her er lækre madfotos, formidling af ny viden og forskning i øjenhøjde med læserne, reportager fra øko-arealerne og inspiration til at prøve nye råvarer lige fra nye kartoffelsorter til glaskål. Magasinet har tv-kokken Louisa Lorang som ambassadør, der kan levere nemme opskrifter og erfaringer med at bruge øko-varer.

Projektet har konkret gennemført

- Planlægning, produktion og tryk af fire magasiner i et samlet oplag på 81.000 stk.
- Distribution af magasinerne pakket i displaykasser ud i detailhandlen i hele landet.
- Ambassadør-element: Louisa Lorang / Anne Hjernøe.
- Projektet på nettet: Bladrefunktion og udbredelse af projektets viden via sociale medier, relevante organisationers webplatforme, SuperBrugsens tilbudsaviser mv.

Projektets resultater og effekter:

- Klar kommunikation af økologiens merværdier som den røde tråd i magasinerne. Læserne får fx indsigt i, hvilken forskel det gør for mælk (slutproduktet), at køerne kommer på græs.
- Andre råvareeksempler på formidling af viden om økologiens merværdi: Appelsiner, bananer, mel på gamle sorter, gær, ænder samt vin/vindruer.
- Ny viden om ernæringsmæssig forskning i fx forskellig fedtsyresammensætning i henholdsvis økologisk og konventionel mælk samt konkret viden om, hvilke pesticidrester der bliver fundet på konventionelle afgrøder som fx vindruer og appelsiner.
- Det er i høj grad lykkedes at sprede denne viden om merværdien i økologien via sociale medier og via relevante organisationers webplatforme.
- For at udvide interessen for nye øko-produkter har der bl.a. via opskrifter været fokus på skyr, boghvede, forskellige svampe, hjertesalat, mel på gamle kornsorter, ænder samt vine.

Projektet har været med til at skabe større købelyst hos forbrugerne. Sammen med en lang række andre indsatser, som fx kampagner i detailhandlen og innovation blandt primærproducenter, har den viden, der er indsamlet og spredt via projektet, været med til at øge det økologiske forbrug.

Den økologiske afsætning har generelt været stigende i løbet af projektperioden, bl.a. som en følge af de ændringer i forbrugernes indkøbsmønstre, projektet har været med til at motivere. For eksempel er der nu mangel på økologisk oksekød, fjerkræ og æg fra Danmark. Også efterspørgslen på økologisk vin fra andre EU-lande er steget voldsomt, ligesom tilbagemeldinger fra detailhandlen i august 2015 viser, at der er fremgang for salget af mel på gamle kornsorter, kerner og gær.

Projektet har været med til at skabe en generel øget omsætning af de økologiske varer samt leveret et bedre omdømme for erhvervet. Ved siden af ny viden og indsigt i de enkelte økologiske produktionsgrene, så er økologiens nøglebudskaber gentaget flere gange i alt fra små bokse til lange tekster og i flere variationer:

- Du sparer dig selv for sprøjtemidler
- Du støtter øget dyrevelfærd
- Du får færre tilsætningsstoffer
- Du beskytter natur og grundvand

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

Note 6. Økodag 2015

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at fastholde og øge forbrugernes viden om værdierne i økologisk mælkeproduktion samt øge loyaliteten overfor økologisk mælk og mejeriprodukter for dermed at øge salget i 2015. Dette opnås ved, at forbrugerne på Økodag inviteres ud på økologiske gårde med mælkeproduktion for at se de økologiske køer blive lukket ud på græs i foråret for første gang efter en lang vinter i stalden. Forbrugerne oplever livet på en gård med økologisk mælkeproduktion og kommer i direkte kontakt med mælkeproducenten. På den måde øges forbrugernes viden om de værdier, der ligger til grund for økologisk mælkeproduktion. Eventen sætter fokus på kvaliteten af økologiske produkter gennem oplevelse, oplysning og smagsprøver. Hensigten er, at oplevelsen på gårdene vil forankre sig emotionelt hos forbrugerne med det resultat, at de i højere grad vælger økologisk mælk, når de står ved køledisken. Hele projektet bygger på faktabaserede og videnskabeligt dokumenterede argumenter for økologi.

247.000 danskere besøgte en af de i alt 75 øko-værtsgårde, der havde valgt at invitere indenfor på gårdene til Økodag. I samarbejde med mejerierne blev det besluttet at gennemføre nedenstående aktiviteter i projektet:

- Opgraderinger og mindre justeringer på www.økodag.dk. Hjemmesiden har haft 86.793 sidevisninger i perioden januar – april 2015.
- Omfattende indsats på de sociale medier – primært Facebook. Indsatsen bar præg af højt engagement og god eksponering hvilket bekræfter, at kanalen passer godt til målgruppen (familier med børn under 10 år). På Facebook har der været i alt 12 opslag, der har haft et reach på 439.186. Disse tal sammenholdt med en interaktionsfrekvens på 8,17 bekræfter, at vi har haft en rigtig god respons på Facebook. Særligt er nogle små filmklip på Facebook blevet godt modtaget.
- Der blev udviklet indsalgsmateriale til detailhandelskæderne med forslag til, hvordan kæderne kunne synliggøre Økodag i deres tilbudsaviser. Resultatet var, at minimum 8 kæder omtalte Økodag i tilbudsaviser. Derudover valgte Coop Ånglamark at lave en Økodag-konkurrence på Facebook, hvor Økodag projektet sørgede for præmier. Desuden blev 20.000 magasiner om mælk og mejeriprodukter distribueret via SuperBrugsen i perioden op til Økodag.
- Der blev udformet en familiequiz, der var tilgængelig på alle gårdene, som en Tip en 10'er. 2.411 indsendte konkurrencekupon.
- Der blev fordelt 40.000 madkasser på gårdene. Madkasserne blev udleveret til de besøgende børn og havde til formål, at familierne – også efter Økodag – skulle huske på oplevelsen på gården.
- 3 fysiske bannere til gårdene med holdholdsvis logo, dato samt teksten "Køer på græs kl. 12.00".
- Nye værter modtog et stort fysisk banner med de økologiske værdier.
- Alle værter modtog 3 store plakater i formatet 70 x 100 cm i en lækker og høj kvalitet. Emnerne var "En ko har 4 maver", "Økologi er en del af løsningen" og "Naturen som medspiller".
- Værterne fik tilsendt et A træskilt i formatet 60 x 100 cm i en lækker og robust kvalitet, så det kunne holde til vejr og vind. Skiltet var flytbart og særdeles synligt. Blev godt modtaget hos værterne.
- Værterne fik tilsendt et stort Ø-flag til deres flagstang, der skabte glæde hos landmændene.
- Værterne fik tilsendt en værtsmappe med alle relevante oplysninger.
- Værterne fik tilsendt et idékatalog med inspiration og konkrete eksempler på aktiviteter på gårdene.
- Værterne fik tilsendt tatoveringer til fordeling blandt gæsterne.
- Lokale annoncer med synliggørelse af de enkelte gårde samt en annonce i Børn og Fritid.
- Film og billeder til brug på www.økodag.dk og Facebook.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

- Udvikling af mælkekartonannoncer til både Arla, Thise og Naturmælk. Annoncen har været synlig i perioden op til Økodag. Derudover yderligere en mælkekartonannonce på Arlas kartoner i perioden efter Økodag. Denne var med til at forlænge oplevelsen hos gæsterne.
- Der blev gennemført en omfattende åbningsevent, hvor HKH. Kronprinsesse Mary samt 3 af hendes børn deltog. Til eventen deltog også daværende Fødevareminister Dan Jørgensen.
- Grundet Kronprinsessens deltagelse var der et særligt omfattende pressearbejde, der bl.a. betød, at 32 fotografer og journalister var tilmeldt åbningen. Heriblandt en række medier som ikke tidligere har vist interesse for Økodag fx Billed-Bladet, Hjemmet, Her og Nu samt Se og Hør. Det lykkedes at få i alt 162 presseomtaler fordelt på både trykte medier, radio og TV – lokale, regionalt samt landsdækkende. Bortset fra TV2 East dækkede alle de regionale tv-stationer eventen. Desuden blev Økodag omtalt i aftenens landsdækkende nyhedsudsendelser på både DR og TV2. TV2-vejret lavede desuden et særligt indslag, hvor de interviewede en økologisk landmand om betydningen af, at øko-køer kommer på græs.
- 5 udvalgte gårde med mange gæster fik ekstra hjælp i form af fysiske formidlere på gårdene.
- 8.000 magasiner til uddeling på gårdene bl.a. med information om merværdien af øko-mælk.
- 66.000 Go-cards med økologisk sommermælk blev distribueret til udvalgte cafeer og biografer i Aarhus, København, Aalborg og Odense i uge 24 og 26. Gennemsnitsaftrækket var på 83 pct., hvilket er ret flot, da landsgennemsnittet ligger på 76 pct..

Projektets resultater og effekter:

Kampagnen var med til at skabe synlighed omkring øko-mælk i det offentlige rum, og var derved med til at gøre mælk mere interessant for forbrugerne. De konkrete salgstal for salget af økologisk mælk offentliggøres først via Danmarks Statistik i maj 2016.

Såvel værter som 1369 tilfældige gæster har efter Økodag udfyldt et evalueringsskema. Nedenstående resultater viser, at de opstillede konkrete målsætninger for projektet er opfyldt:

- Der var 75 værtsgårde. Målet var 70 gårde. Dog lykkes det ikke at få en vært med på Bornholm.
- Der var 247.000 gæster. Målet var 180.000.
- 98 pct. af de adspurgte har vurderet, at helhedsindtrykket af Økodag har været rigtig godt eller godt. Målet var 90 pct..
- 99 pct. af de adspurgte har været klar over, at det var en økologisk gård, de besøgte. Målet var 95 pct..
- 99 pct. af værterne har vurderet, at stemningen har været rigtig god eller god. Målet var 90 pct..
- 85 pct. af værterne har svaret ja til, at de gerne vil holde Økodag i 2016. Målet var 90 pct., og dermed ikke opfyldt. Dog svarer 13 pct., at de ikke har taget stilling til, om de vil være med i 2016. Kun 2 pct. svarer, at de ikke er med i 2016. Det vurderes derfor rimeligt at antage, at en del værter har brug for mere tid, inden de beslutter sig.
- Målene for presseindsatsen er opnået, idet der i alt har været 162 presseomtaler samt indslag på national TV.

Den meget store presseomtale (i alt 162 omtaler) i både TV og den skrevne presse har betydet, at budskaberne om merværdien i økologisk mælk ikke blot er nået ud til de gæster, der besøgte en gård til Økodag, men også i høj grad til de forbrugere der ikke deltog i Økodag. Det skønnes derfor rimeligt at antage, at projektet har skabt et solidt fundament for den fremtidige afsætning af øko-mælk og mejeriprodukter.

At forbrugerne til Økodag får en autentisk og sanselig oplevelse ude på gårdene er medvirkende til, at forbrugerne får en større indsigt i den økologiske produktionsform. Oplevelsen på gårdene er med til at gøre forbrugerne mere bevidste om, hvor mælken kommer fra, og hvordan den er produceret. Forudsætningen for

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

at forbrugerne ændrer købsadfærd er, at forbrugerne får tilført ny viden. På Økodag kan forbrugerne netop ved selvsyn se, hvordan de økologiske køer lever og trives. Det er med til at opbygge en forståelse for, hvorfor økologisk mælk er lidt dyrere at producere. Oplevelsen på Økodag lagres emotionelt hos forbrugerne, og det er med til at bane vejen for, at forbrugerne i købsituationen bedre husker oplevelsen fra Økodag, og derfor er villige til at betale den merpris, økologisk mælk koster. Det vil i sidste ende komme alle mælkeproducenter til gode. Den åbenhed og imødekommenhed værterne udviser ved at invitere forbrugerne indenfor på gårdene er desuden med til at styrke troværdigheden af Ø-mærket hos forbrugerne.

Økodag er med til at vise et billede af et økologisk landbrug med malkekøer som et moderne og innovativt erhverv, der har respekt for både dyrenes trivsel og naturen. Økodag bidrager derfor positivt til landbrugets omdømme og er samtidig med til at skabe en nærhed mellem forbruger og producent. Eventens høje besøgstal er desuden medvirkende til, at danskerne i højere grad efterspørger økologiske fødevarer i detailhandlen, i kantinen, i skolen, på institutioner, på plejehjemmet etc. Det er med til at skabe en øget efterspørgsel efter økologiske varer, som er til fælles gavn for hele erhvervet. På længere sigt er det med til at bane vejen for økologisk omlægning af et større areal. De fleste af værtsgårdene ligger langt væk fra de store byer – heraf en del i det såkaldte Udkantsdanmark. Økodag bidrager derfor også til at skabe mere liv i lokalområderne, hvor nye fællesskaber og relationer opstår.

Note 7. Drejebog for økologisk mad i børneinstitutioner, 0-6 år

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Udarbejdelse af en drejebog for omlægning af daginstitutioner. Drejebogen er et effektivt redskab til at komme i dialog med og inspirere ledelse og køkkenpersonale i daginstitutioner, der allerede er under omlægning til økologi eller påtænker det. Bogen skal skabe motivation og tro på, at en omlægning er mulig. Endvidere vil bogen dermed bidrage til markant øget økologisk omsætning i foodservice.

Projektet har:

- Udarbejdet en bog med titlen "Meget mere Økologi i Børnehaven". Bogen indeholder tre best case historier. Ud over opskrifter og indbydende billeder omhandler en stor del af bogen køkkenernes omlægningsproces. Herudover indeholder bogen faktuel viden om økologi og de økologiske råvarer.
- Trykt 3.000 bøger, der fordeles til relevante køkkener.

Bogen blev lanceret i forbindelse med 25-års jubilæet for det røde Ø-mærke og er blevet præsenteret i diverse fagblade samt over for landets grossister, omlægningskonsulenter, oplægsholdere og andre interessenter. Bogens effekt er blevet evalueret.

Projektets resultater og effekter:

- Der er blevet udarbejdet et særdeles godt værktøj til omlægning og formidling af økologi over for landets daginstitutioner.
- Der er trykt 3.000 bøger. Foreløbigt er 2.000 uddelt til relevante institutioner og aktører, herunder grossister med kontakt til institutioner og omlægningskonsulenter/fagskoler.

Bogen har været og er fortsat et brugbart værktøj for institutionskøkkener der gerne vil lægge om til økologi eller hæve eksisterende økologiprocent yderligere.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

"Mange har været meget glade for inspiration med opskrifter fra bogen. Flere har brugt bogen til at motivere det pædagogiske personale til større forståelse og accept af brug af andre råvarer i madlavningen (mindre kød – mere grønt, linser, bønner o.l.). Flot bog med dejlige billeder. Billederne har været meget motiverende til brug af opskrifterne i bogen. Jeg selv er også blevet meget inspireret af bogen – ikke mindst indledningerne fra både det køkkenfaglige personale og det pædagogiske personale. Samarbejdet omkring måltidet er jo ekstremt vigtigt" – Annette Worsøe Bjerrum, Økologisk omlægningsrådgiver.

Bogen har bidraget til øget omlægning, og effekten vil derfor kunne mærkes i form af øget efterspørgsel på økologiske produkter, der henvender sig til bogens målgruppe. Det forventes, at effekten vil kunne aflæses i de kommende salgstal for fødevarer til institutioner. Disse tal offentliggøres årligt af Danmarks Statistik. Tal for 2015 offentliggøres primo 2016.

Bogen støtter op om den offentlige målsætning om 60 pct. økologi i de offentlige køkkener inden år 2020, og den er således også med til at højne madkvalitet, ny madkultur og bedre folkesundhed.

Bogen har direkte bidraget til omlægning og er med til at synliggøre målgruppens ønsker og behov. Hvilke drivere og barrierer oplever køkkenerne? Og hvad kan producenter og leverandører gøre for at underbygge omlægningen? – Altså et værktøj til produktudvikling/produktudvidelse.

"Vi oplever at bogen "Meget mere Økologi i Børnehaven" er et rigtig godt værktøj for køkkenerne. Således har bogen i samspil med andre aktiviteter på området bidraget særdeles positivt til den markante stigning i salget til institutioner. Ud over en stigende omsætning oplever vi også, at køkkenerne efterspørger en meget bredere palet af varer, altså at mange institutionskøkkener er på vej fra bronze eller sølv til det økologiske spisemærke i guld" – Vivi Kjersgaard, Hørkram Foodservice.

Note 8. Økologisk fællesstand på Anuga messen, Køln

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at uddanne fødevarerbranchen, ved at hæve forståelsen for de økologiske principper. I kraft af messens størrelse sikrede deltagelsen, at økologien eksponeredes overfor indkøbere fra hele verden. Gennem information omkring økologiens produktionsmetoder og kvaliteter skulle interessen for økologi stimuleres og højnes. Landbrug & Fødevarer etablerede en åben demo-køkkenstand, der inviterede besøgende på Anuga til at stifte bekendtskab med økologien. Dette skete gennem smagsprøver, præsentationer og dialog omkring økologiens krav, udvikling og kvaliteter.

På standen var opstillet et indbydende demo-køkken, hvor der i kraft af en pro-aktiv og demonstrerende kok blev tilberedt lækre økologiske smagsprøver. Standen fik meget opmærksomhed og tiltrak mange besøgende, der blandt messens mange tilbud skilte sig ud og tilbød de besøgende et pusterum fra den ellers til tider hektiske messe-stemning.

Her kunne de besøgende smage på økologiens specialiteter samtidig med at de blev informeret og uddannet i økologiens principper og kvaliteter af Landbrug og Fødevarer og Økologisk Landsforenings videnspersoner. På baggrund af dialogen, der opstod omkring køkkenet og under tilberedning af smagsprøverne, fik økologien her en unik mulighed for at nå ud til de nøglepersoner, der fremadrettet vil kunne udbrede forståelsen for økologi, til et langt større publikum.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

Projektets resultater og effekter:

Projektets resulterede i en Anuga gæste-kontakt på ca 1.000 personer om dagen. Gennem kontakten opstod, der i mange tilfælde uddybende dialog og diskussioner, der hævdede vidensniveauet omkring økologiens krav, udvikling og kvaliteter. Det anslås at der var uddybende dialog med knap 200 gæster.

Effekten af den generiske markedsføring af økologi sikrer en stabil og forhåbentlig stigende interesse for økologi. Den enkelte landmand skulle derfor, over en årrække, være sikret en afsætning af produkter - også til de udenlandske markeder. Projektet forventes en højnet interesse for de økologisk producerede fødevarer efter deltagelsen på Anuga messen. Herudover vil de deltagende videnspersoner, også efter projektets afslutning, kunne skabe kontakt og være formidlere, skulle en af gæsterne have konkrete interesser i økologisk producerede fødevarer.

Note 9. Økologiske Food Fighters 2015

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at bidrage til øget økologisk afsætning ved at øge kendskabet til økologiske fødevarer og råvareproduktion blandt de kommende madprofessionelle. Projektets primære målgruppe er unge mennesker på fødevareuddannelserne.

AP1 Gennemførte aktiviteter:

Introdag med fagligt indhold: Der blev afholdt en workshop under overskriften 'Hvad informerer i butikken?', hvor Food Fighter-holdet fik kendskab til kendte metoder, nudging mm., som skulle fungere som fundament for holdets egen, kreative tilgang til en dag som 'økologiansvarlige' senere i forløbet.

En aktivitetsmættet 5-dagestur rundt i det økologiske Danmark:

- I fem dage var Food Fighterne undervejs, på tur rundt i Danmark, hvor de besøgte en bred vifte af økologiske producenter og virksomheder. Formålet hermed var, at give dem førstehåndsindsigt i økologiens udgangspunkt – produktionsformerne – samt et møde med entusiaster og bannereførere, som gav dem indblik i økologiens mangfoldighed og volumen, udfordringer og muligheder.
- Food Fighter-holdet blev ligeledes inspireret i mødet med professionelle køkkener og personligheder, som arbejder aktivt med økologien hver dag.
- Turen indeholdte en del opgaver, der blev løst ved at bringe de løbende indtryk og oplevelser i spil, og som tvang de unge til at forholde sig til økologien både reflektivt og i praksis. Food Fighterne blev bl.a. kastet ud i en 'madkamp', hvor de blev inddelt i to grupper, for at dystede på tværfaglighed og kreativitet med økologiske produkter. Madkampen blev bedømt af inviterede fra branchen/erhvervet.
- Derudover blev hver enkel Fighter tildelt ansvar for små artikler om hans/hendes indtryk, som de arbejdede på imellem programpunkterne på turen.
- Til sidste, men ikke mindst, havde holdet til opgave selv at filme undervejs. Filmen blev brugt til en kort, inspirerende stemningsfilm, som er blevet offentliggjort på sociale medier til inspiration for andre.

En udfordrende opgave med at prøve kræfter som 'økologiansvarlige' for en dag i detailhandelen: Endelig fik de lov til at gå i dialog med forbrugeren omkring økologi. Irma, som ligger i bunden Axelborg, stilede butikken til rådighed for Food Fighter-holdet, som i løbet af en dag fik 'frit lejde' til at afprøve anderledes, udfordrende og opsigtsvækkende måder, at informere om økologien på. Opgaven var her, at arbejde kreativt i forhold til

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

afsætning, og redskaberne var emnerne fra workshoppen, egen faglighed og alt, hvad de har samlet op af viden i mødet med både producenter af råvarer og af måltider.

AP2 havde til hensigt at sikre en formidling af de Økologiske Food Fighters' oplevelser samt resultatet af deres opgave med økologien i detailhandelen. Det skete via en Food Fighter-folder, som også var et idekatalog med erfaringer fra oplevelsen som sælgere/Food Fighter, artikler på goderaavarer.dk og Facebook, og via Food Fighter-filmen.

Projektets resultater og effekter:

Arbejdspakke 1

- Samtlige uddannelsesinstitutioner med relevante fødevareruddannelser blev involveret i rekrutteringen til Økologiske Food Fighters ved egne medier og distribution af rekrutteringsmateriale
- Otte unge gennemførte Food Fighter-ugen inklusive opgaver som beskrevet ovenstående
- Der blev skabt kontakt mellem de otte Food Fighters og 18 producenter/virksomheder, der arbejder proaktivt med økologien.
- Alle Food Fighters har holdt et oplæg på deres uddannelse om det at være økologisk Food Fighter.

Alle Food Fighters har ligeledes deltaget i et arrangement, Food festival i Aarhus og/eller økologikongressen i Vingsted, hvor de aktivt er trådt i rollen som ambassadør for økologien. Desuden har de dannet Øko-Ungdom, som er en ungdomsorganisation, der vil kæmpe for bedre vilkår for økologien

Arbejdspakke 2

Der blev produceret en folder i 8.000 eksemplarer, der formidler koncept og indhold af Food Fighter-turen 2014, samt et idékatalog med erfaringerne fra deres besøg i detailhandelen. Desuden har hver enkelt Food Fighter fortalt deres historie om det at være Food Fighter på Facebook.

Projektet har skabt en bedre forståelse for, hvad økologien kan, vil og er blandt unge madprofessionelle. Den opmærksomhed omkring økologien er med til at skabe mere afsætning af økologiske fødevarer, hvilket på sigt kan bidrage til øget afsætning af økologiske fødevarer i detail og foodservicesektoren i DK, med afledte positive effekter på natur, miljø og dyrevelfærd samt øget økologiske areal.

Der forventes en øget afsætning af økologiske fødevarer i detail- og foodservicesektorerne og dermed merværdi til de økologiske landmænd, omkringliggende erhverv og sektorer. Desuden ses det som en gevinst, at unge madprofessionelle oplyses/undervises om de økologiske principper, hvorved de er klædt på til at videreformidle denne viden til deres medstuderende og omverden. Dialogen mellem producent og slutbruger, hvor oplysning og information om økologien er i fokus, anses også som en gevinst for erhvervet.

Note 10. Økologisk markedsføring ifbm. Anuga messen, Køln

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektet formål var at øge eksporten af økologiske kvalitetsfødevarer på det europæiske marked og dermed øge produktionen af samme. Potentialet for eksport af økologiske varer er stort i Europa og grundet messens status, kommer der også indkøbere fra resten af verdenen. Messen kan derfor være af stor betydning for økologiske producenter der ønsker en større eksport. En eksport der er afgørende, hvis regeringens 2020 plan for fordoblingen af det økologiske landsbrugsareal skal realiseres.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

Messedeltagelser er omkostningstunge og som lille virksomhed er risikoen for at blive overset stor. Projektet har derfor til formål at etablere en stand for økologi på Anuga 2015. Den samlede stand sikrer i højere grad, at virksomhederne fremstår som del af en større helhed, og ikke drukner i mængden. Målet er at op til 12 virksomheder har deltaget på Anuga-messen med tilfredsstillende resultat.

Projektet var fokuseret omkring én hovedaktivitet - deltagelse på Anuga 2015, med en stor og iøjefaldende fælles stand. På standen deltog ni økologiske virksomheder: Them Ost, Frejdahl Bryggeri, Urtekram, Lars og Oliver, Aalbæk Specialiteter, Kohberg, Sealand Birk, Original Chia og Sophus Choice.

Anuga er verdens største fødevaremesse, hvor en af hallerne er øremærket økologiske fødevarer. Det fungerer derfor som et vigtigt udstillingsvindue for økologien. Indkøbere verden over afsætter i dag mindre tid til messedeltagelser, da internettet har gjort det nemmere at søge inspiration. For mange bliver det derfor kun til ét messe besøg, og Anuga er i kraft af sin position som verdens største fødevaremesse, stedet man møder sine kunder og leverandører. Derfor er det for mange virksomheder afgørende at deltage på Anuga messen.

Messedeltagelser er omkostningstunge og som lille virksomhed er risikoen for at blive overset stor. Projektet havde derfor til formål at etablere en fællesstand for økologi på Anuga 2015, der muliggjorde deltagelse for alle – også mindre - interesserede virksomheder. Den samlede stand sikrede i højere grad at virksomhederne fremstod som del af en større helhed, og ikke druknede i mængden. Projektet stillede således de bedste mulige rammer op for deltagelse på messen, så virksomhederne i stedet kunne koncentrere sig om det væsentligste: skabe nye kontakter, fremvise deres produkter og pleje eksisterende netværk.

Projektets resultater og effekter:

Projektet resulterede i at de deltagende virksomheder under optimale rammer kunne indgå dialog med relevante kontakter og aktører inden for både detailhandlen og foodservicemarkeder, der besøgte Anuga messen.

Virksomhederne tilkendegav deres tilfredshed med set-uppet og havde som minimum det forventede antal interessenter i dialog (150) i løbet af messen. Nogle af virksomhederne meldte også om, at de havde fået konkrete ordrer ved at deltage på standen.

Projektet sikrede eksisterende- og åbnede for nye afsætningskanaler. Derved styrkedes den økologiske afsætning og opmærksomheden om de økologiske produkter, der blev præsenteret på fællesstanden. Den enkelte landmand skulle derfor, over en årrække, være sikret en interesse for vedkommendes produkter - også på de udenlandske markeder. Den samfundsmæssige effekt var en øget interesse for de økologisk producerede fødevarer. Effekten måles på stigning i eksporten af økologiske fødevarer. Denne opgørelse bliver dog først offentliggjort, omkring udgangen af 2016.

Note 11. Økologi i bevægelse - fejring af Ø-mærket

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

I anledning af Ø-mærkets 25 års fødselsdag udarbejdes en publikation, som hylder økologien. Publikationen formidles som indstik i Jyllandsposten og Landbrugsavisen samt anvendes ved en række økologi-events i løbet af 2015 og på flere digitale platforme. Formålet med at distribuere indstikket i Jyllandsposten er at

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

skabe positiv opmærksomhed og stolthed omkring økologi hos en gruppe af danskere, hvoraf flertallet forventes at tilhøre det segment af forbrugere, der ikke på forhånd er særligt interesserede i økologi. Hermed tager projektet udfordringen op om også at fortælle økologiens positive fest-historie til de mere økologiske skeptiske med henblik på at øge deres viden om økologisk produktion og forbrugs i dag. Formålet med også at distribuere indstikket i LandbrugsAvisen er at få erhvervet til at se på økologien med nye øjne ved at give dem den moderne, positive fortælling om økologi. Dermed sås frø til en øget afsætning af økologiske fødevarer til denne del af befolkningen og bidrager hermed til at det økologiske areal i 2020 udgør 15 pct. af landbrugsarealet.

Materialet fortæller i visuelt stærke billeder og grafik samt kortere tekster historien om, hvor økologien står i dag, hvad den er kommet af og hvor den er på vej hen. Der formidles konkrete økologiske budskaber og facts suppleret med fortællingen om økologiens historie fra lavteknologisk eksperiment til moderne eksport-erhverv. Historierne foldes ud i en levende form via personportrætter og stedfortællinger med skæve vinkler. De økologiske budskaber integreres i historierne.

Der blev udarbejdet en 12- sideres avis med en række forskellige artikler – med mange billeder og grafik, der giver et indblik i, hvor økologien er i dag, hvad den er kommet af, og hvor den er på vej hen.

Avisen indeholdt følgende artikler:

4 portrætter af økologiske producenter og deres bevæggrunde og tanker om økologisk produktion

Økologisk forbrug, bevæggrunde mv.

Hvem er den økologiske forbruger? Typeopdeling af den økologiske forbruger

Under åben himmel – om karakteristika for den økologiske animalske produktion

Mælken driver værket – om mælkeproduktionen, som motor i den økologiske produktion

En garant for Ø-mærket – et indblik i hvordan økologikontrollen foregår

Kontrollen med Ø-et – notiser om Ø-mærket

Økologi i offentlige gryder – om omlægning af offentlige køkkener

Gode grunde til at købe økologisk/Omlægning til økologi

Projektets resultater og effekter:

Produktion af 12 sideres avis i tabloidformat om økologi, der belyser mange forskellige facetter af den økologiske produktion fra jord til bord. Indstikket er distribueret i 95.000 eksemplarer med Jyllandsposten og i 44.000 eksemplarer i Landbrugsavisen. Endvidere er et ekstraoplag på 5000 stk. formidlet til deltagere på forskellige events bl.a. på Øko-camp på Roskilde Dyrskue 2015, Folkemødet på Bornholm 2015, Arla Food-festival i Kongens Have i København, til Økologikongres 2015, på Økologisektionens årsmøde samt ved andre mindre arrangementer. Det forventes også at avisen bruges i 2016 ved arrangementer.

Materialet giver Jyllandspostens og Landbrugsavisens læsere et positivt og opdateret billede af økologien, som den er i Danmark i dag.

Avisen har bidraget til at borgere, specielt de i jyske byer og på landet, hvor der ikke er den store interesse for økologi, har fået ny viden om økologi og dermed også et nyt billede af økologiens status, Et indblik, som forhåbentligt kan bidrage til at gøre dem mere åbne/positive over for at købe økologi.

I forhold til distribution i Landbrugsavisen formodes det, at materialet har været med til at udfordre konventionelle landmænd og deres ægtefæller i deres opfattelse af økologisk produktion og forbrug og måske har været med til at inspirere nogle af 2015/2016 mange omlæggere til at tage springet til økologisk produktion.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

Projektet er ét af mange initiativer i 2015, der har sat fokus på økologi og som har været medvirkende årsag til en øget afsætning af økologiske varer samt til en øgning af det økologiske råvaregrundlag i Danmark. Projektet er via distributionen i JP og Landbrugsavisen nået ud til forbrugere og producenter som normalt ikke interesserer sig så meget for økologi.

I landbrugserhvervet vil en mere positiv holdning til den økologiske produktion være med til at skabe en større åbenhed overfor økologi og dens muligheder.

Note 12. Dansk økoeksport til Kina via netværk og vidensdeling

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at fremme muligheden for at afsætte økologiske fødevarer på det kinesiske marked via videndeling, dialog og netværksaktiviteter. Projektets aktiviteter har fokus på videndeling, dialog og netværksaktiviteter, hvor det kinesiske landbrugsministerium (CNCA) og kinesiske kontrollanter fra udvalgte økologiske certificeringsorganer skal opnå viden om det unikke danske kontrolsystem og EU's økologiregler, som er gældende i Danmark. Samtidig skal danske myndigheder, organisationer og virksomheder opnå viden omkring de kinesiske økologiregler og kontrol, og hermed hvad der kræves i praksis for at opnå godkendelse til eksport til Kina. Derudover vil der blive udarbejdet et kompendium, som sammenstiller økologireglerne i Kina og EU/Danmark. Regelsammenstillingen vil være relevant for virksomheder i forbindelse med deres certificering til eksport til Kina. Projektets aktiviteter er afstemt med de indsatser, der iværksættes i regi af regi af NaturErhvervstyrelsen, Fødevarestyrelsen samt Den danske ambassade i Beijing. Ressourcepersoner herfra inddrages som samarbejdspartnere/eksterne oplægsholdere ved aktiviteter, hvor deres ekspertviden kan medvirke til at opfylde projektets formål.

Projektet er kun delvist gennemført i 2015, da samarbejdet med de kinesiske myndigheder (CNCA) er gået noget langsommere end forventet, hvilket har forsinket store dele af projektet i forhold til at få respons på fremsendte forslag og mødetidspunkter med myndigheden. Projektet forventes afsluttet i 2016.

Note 13. All about organics

Tilskudsmodtager: Landbrug & Fødevarer

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var eksportfremme via udarbejdelsen af en brochure, der med information om dansk økologi kan understøtte danske virksomheders egen indsats ved eksport af økologiske fødevarer. Projektet er samtidig med til at understøtte erhvervets eksportstrategi om fælles branding af dansk økologi på de udenlandske markeder, fx ved eksportfremstød på messer og hos danske ambassader i udlandet.

Der er i projektet udarbejdet en brochure på 24 sider i kvadratisk format (21X21 cm). Brochuren er udarbejdet på fem sprog: engelsk (4.000 eksemplarer), tysk (2.000 eksemplarer), fransk (2.000 eksemplarer), kinesisk (4.000 eksemplarer) og japansk (2.000 eksemplarer). Folderen er lavet i trykt version, og den kan herudover downloades fra Landbrug & Fødevarers hjemmeside.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

Projektets aktiviteter har bestået af udarbejdelse af brochure på engelsk, opsætning, tryk og oversættelse. Herudover også videnformidling og udsendelse af brochuren.

Projektets resultater og effekter:

Ved at informere om økologi – herunder produktionsprincipper og værdier og økologiregler – og samtidig fortælle om det unikke danske kontrolsystem samt økologiens udbredelse i Danmark har brochuren bidraget til at skabe synlighed, tillid og troværdighed til dansk økologi og de økologiske fødevarer.

Brochuren er trods den korte levetid (færdig dec. 2015) blevet brugt ved udenlandske eksportfremstød på messer – bl.a. BioFach i Tyskland og i Japan – samt på danske ambassader i udlandet og af andre danske myndigheder og virksomheder i forbindelse med besøg fra udlandet. Brochuren vil også indgå som en del af materialet ved eksportfremstød til Kina i maj 2016, hvor den skal medvirke til at give troværdig information om danske økologiske fødevarer, herunder kontrol fra "jord-til-bord" via det danske statskontrolsystem.

Brochuren er et formidlingsværktøj på fem sprog, der i langt de fleste tilfælde kan give en tilfredsstillende information om den danske økologisektor, hvorfor den på bedste vis understøtter virksomhedernes egen information om, hvad de økologiske fødevarer indebærer.

Der har været en stor efterspørgsel på brochuren, og den nuværende respons tyder på, at det troværdige og let tilgængelige informationsmateriale er blevet taget godt imod, i overraskende grad af det kinesiske og japanske marked. Brochuren er med til at skabe indledende goodwill ved fremstød. Brochuren er allerede nu blevet rekvireret af over 20 virksomheder, erhvervsorganisation, myndighedsinstitutioner eller udenlandske aktører. Dette tal forventes mindst fordoblet i forbindelse med virksomhedernes egentlig fremstød og ved vedvarende formidling omkring dennes eksistens.

Note 14. Sofari 2015 – Oplev det økologisk griseliv

Tilskudsmottager: Producentensammenslutningen Fremme af Økologisk Kvalitets Svinekød (FØKS)

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål er at øge danske forbrugeres viden om økologi og den økologiske svineproduktion med henblik på at stimulere deres interesse for at købe økologisk svinekød samt skabe troværdighed om den økologiske produktion. Ved et landsdækkende arrangement søndag den 31. maj 2015 åbner 10 -12 af landets større økologiske svineproducenter dørene til deres bedrifter. Projektet vil skabe synergi med øvrige forbrugerrettede aktiviteter i forbindelse med fejringen af Ø-mærkets 25 års fødselsdag.

Der udarbejdes aktivitetstilbud og materialer, som stilles til rådighed for alle økologiske svineproducenter – samtidig iværksættes en styrket central kommunikationsindsats via de sociale medier, web, pressen og i detailhandlen for at skabe opmærksomhed om aktiviteten.

Målgruppen for aktiviteten var dels børnefamilier, dels den kvalitetsbevidste storbyboer. Det forventes, at mindst 5000 deltager direkte i aktiviteten og får øget deres kendskab til økologisk produktion generelt og i særdeleshed til den økologiske svineproduktion. Endvidere vil medieomtalen i forbindelse med aktiviteten skabe en generel øget opmærksomhed på økologi. Effekter som, her og nu og på sigt, forventes at have en positiv effekt på det økologiske forbrug generelt og i særdeleshed på afsætningen af økologisk svinekød til danske forbrugere.

Projektet aktiviteter bestod af to hovedindsatsområder

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

- 1.) Kommunikation og markedsføring af eventen – herunder information om økologi og produktion af økologisk svinekød
- 2.) Aktiviteter og materialer til Sofari-dagen. Udvikling af materialer og aktiviteter, som landmanden kan bruge på selve Sofari-dagen til sine gæster samt en understøttende aktivitet i form af 3) møder og projektledelse

Ad 1) Arbejdspakke 1: Markedsføring og kommunikation forud for dagen

Der blev tilrettelagt en professionel markedsførings- og presseindsats som sikrede Sofaris synlighed og gennemslagskraft i forhold til målgruppen.

Følgende aktiviteter er gennemført:

- Produktion af 12-siders indstik i Alt for Damerne om økologisk svineproduktion samt præsentation af værterne.
- Indryk af annoncer i 31 regionale/lokale aviser rundt omkring de 11 værter
- Ophængning af plakater i sportshaller, institutioner mv i værternes nærområder
- Ophængning af halmballebannere på værternes marker ud til større veje
- Udarbejdelse af radiospot i lokalradio hos én vært for at teste effekten af denne kommunikationskanal.
- Bannerannoncer på Politikken.dk i en radius af 60 km rundt om værter i nærheden af de større byer.
- Opdatering af www.sofari.dk
- Markedsføring på L&F, Frilands og Økologisk Landsforenings hjemmesider.
- Organisk promovering af Sofari på facebook via Sofaris facebookgruppe med cirka 30 opslag i perioden ult. april til primo juni.
- Promovering via Instagram
- Annoncering på Facebook for et mindre beløb af at teste effekten er dette.
- Samarbejde med andre organisationer og initiativer om spredning af information – bl.a. Danmarks Naturfredningsforening
- Pressearbejde – udsendelse af pressemeddelelser til ugeaviser 2 uger før Sofari samt pressemeddelelse til regionale medier omkring Sofari-værterne i ugen op til eventen.
- Labels på kødpakker
- Demonstration af øko-gris i Kvickly i Roskilde, Vejen, Holstebro og Århus som reklame for Sofari.

Ad 2) Arbejdspakke 2: Aktiviteter og materialer til SOFARI dagen

Materialer udviklet til Sofari 2014 blev genbrugt og genoptrykt til nye værter: Bl.a.

- Informationsplancher, grise-quiz, grisefotostat, værtsmapper mv.
- Endvidere blev udviklet:
- Pixiebogen Sonja på Sofari - en historie til de mindste gæster om øko-slagtesvinet Sonja og hendes liv.
- Legegrise – som børn kunne lege med i grisehytter m. halm i
- Sofari-tatoveringer og flag
- Andre ting: T-shirts med sofari-logo til landmændene og deres medhjælpere, toiletvogne samt diverse skilte.

Arbejdspakke 3: Projektledelse og møder

Der har i projektet været holdt følgende møder:

- Styregruppemøde: planlægning af aktiviteter og materialer.
- Informationsmøde for alle værter:

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

- Evalueringsmøde for alle værter med henblik på erfaringsopsamling.

Projektets resultater og effekter:

11 økologiske svineproducenter geografisk fordelt over hele Danmark var værter. 7.150 danskere besøgte Sofari søndag den 31. maj 2015, hvilket var en stigning på 43 pct. i forhold til Sofari 2014 og ny besøgsrekord.

Der var i den forbindelse der; a) et 12-siders indstik i Alt for Damerne, delt ud i 63.000 eksemplarer til kvindelige forbrugere i aldersgruppen 25 – 65 år samt 2000 ekstra eksemplarer, som værterne brugte som markedsføringsmateriale. b) Indryk af annoncer i 31 regionale/lokale aviser rundt omkring de 11 værter; c) Ophængning af plakater i sportshaller, institutioner mv i værternes nærområder; d) Ophængning af halmballebannere på værternes marker ud til større veje; e) Udarbejdelse af radiospot i lokalradio hos én vært for at teste effekten af denne kommunikationskanal; f) Bannerannoncer på Politikken.dk i en radius af 60 km rundt om værter i nærheden af de større byer; g) Opdatering af www.sofari.dk; h) Markedsføring på L&F, Frilands og Økologisk Landsforenings hjemmeside og tilhørende organisk promovering af Sofari på facebook via Sofaris facebookgruppe med cirka 30 opslag i perioden ult. april til primo juni; i) Promovering via Instagram; j) Annoncering på Facebook for et mindre beløb af at teste effekten er dette; k) samt samarbejde med andre organisationer og initiativer om spredning af information – bl.a. Danmarks Naturfredningsforening l) Pressearbejde – 55 omtaler i medierne + TV-indslag; m) Sofari labels på øko-gris kødpakker i ugen op til Sofari samt n) Demonstration af øko-gris i Kvickly i Roskilde, Vejen, Holstebro og Århus som reklame for Sofari.

Projektet har bidraget til

- at 7.150 danskere – børn og voksne har været ude og opleve den økologiske svineproduktion. De har ved selvsyn set hvordan de økologiske grise lever samt gennem dialog med landmanden fået et indblik i den økologiske produktionsform og de kvaliteter, der er knyttet hertil.
- at invitere danskerne ud og se, hvordan de økologiske grise lever, giver dem en forståelse for merprisen på det økologiske svinekød. Dette forventes at bidrage til en øget efterspørgsel efter økologisk produceret svinekød, som styrker den økologiske svineproduktion i Danmark.
- Det at opleve hvordan økologiske grise lever og tale med landmanden, der brænder for sit virker bidrager endvidere til at styrke økologiens troværdighed til gavn for både svineproducenterne, erhvervet samt detailhandlen.

Det forventes, at projektet Sofari bidrager til en positiv udvikling i salget af økologisk produceret svinekød. Projektet rammer ikke kun dem som direkte deltager i Sofari. Projektets kommunikationsaktiviteter op til eventen er også med til yderligere at sætte fokus på den økologiske produktions kvalitet. I Frilands årsberetning 14/15 ses det, at omsætningen for økologisk svinekød fortsat er stigende, hvor omsætningen helt specifik er steget med 18 pct. fra sidste regnskabsår. Forbruget af økologiske svinekød i detailhandlen udgør nu 3 pct. mod 2 pct. i 2014. Udbuddet af økologisk svinekød, kan ikke følge med efterspørgslen og der efterlyses i branchen flere økologiske svineproducenter.

Noter til supplerende oplysninger – Økologisk afsætningsindsats – Regnskab 2015

Note 15. Økologiske æbler – markedsanalyse og information

Tilskudsmottager: Danske Økologiske Erhvervsfrugtavlere

Hovedformål: Afsætningsfremme

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at fremme afsætningen af økologiske æbler dels ved at styrke æbleproducenterne grundlag for øget afsætning gennem viden om afsætningsleddet og forbrugernes valgkriterier, barrierer og adfærd i forbindelse med køb af æbler, dels ved at give forbrugerne øget viden om den økologiske æbleproduktion og inspiration til at anvende de økologiske æbler i flere spændende retter.

I projektet blev der gennemført to arbejdsopgaver:

1. Markedsanalyse

En større viden om afsætningsleddet og forbrugernes valgkriterier, barrierer og adfærd i forbindelse med køb af æbler vil sikre æbleproducenterne et solidt grundlag for at fremme afsætningen af økologiske æbler. Derfor blev der i projektet gennemført en markedsanalyse, som bestod af følgende delanalyser:

- 5 dybdeinterviews: tre med indkøbere i dagligvarehandlen og to med grossister
- 2 fokusgruppeinterviews: en med unge forbrugere under 30 år og en med mødre
- 335 webinterviews med forbrugere

På baggrund af analyserne blev der udarbejdet en samlet rapport med resultaterne.

2. Informations- og opskriftshæfte til forbrugerne

En større viden om den økologiske æbleproduktion hos forbrugerne vil skabe større opfattet merværdi for de økologiske æbler og dermed mindre fokus på pris. Inspiration til anvende de økologiske æbler vil skabe øget købelyst. Derfor blev der i projektet udarbejdet et kombineret informations- og opskriftshæfte med information om den økologiske æbleproduktion, sorter, tips om opbevaring og 10 lækre økologiske æbleopskrifter udviklet af kokebogsforfatter og madblogger Ditte Ingeman.

Projektets resultater og effekter:

Informations- og opskriftshæfte blev trykt i 50.000 eksemplarer, som blev distribueret via føtex, SuperBrugsen og æbleproducenternes egne aktiviteter. Derudover blev informationen omkring den økologiske æbleproduktion og opskrifterne lagt facebook siden iloveøko og www.okologi.dk. Mere end 25.000 personer har set opslagene. Responsen på såvel hæftet som opskrifterne har været særledes positiv.

Data vedrørende salget af økologiske æbler i 2015 offentliggøres først i maj 2016, men tal fra GfK ConsumerScan viser, at markedsandelen for økologiske æbler i detailhandlen er steget fra 8,6 pct. i 2014 til 12,3 pct. i 2015. Det vurderes, at dette projekt har bidraget til den øgede afsætning af økologiske æbler. Det forventes ligeledes, at projektet vil bidrage til en øget vækst på længere sigt.

Den øgede viden og dermed forbedrede afsætningsmuligheder vil ligeledes bidrage til, at den økologiske æbleproduktion kan bevares som en rentabel forretning. Projektet vil således også bidrage til at arbejdspladserne på æbleplantagerne bevares som følge af et øget forbrug og en mindre fokus på pris hos afsætningsleddet og forbrugerne.

Projektet har ligeledes skabt fundament for et øget økologisk areal og dermed en række positive resultater for Danmarks natur, vandmiljø og grønne vækst.

Noter til supplerende oplysninger – Omlægnings- og fastholdelsestjek – Regnskab 2015

IV: Særlig pulje: Omlægnings- og fastholdelsestjek

Note 1. Fastholdelses- og omlægningstjek med lokal forankring.

Tilskudsmodtager: SEGES

Hovedformål: Rådgivning

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var såvel omlægning som fastholdelse til økologi. Der er for økologien i Danmark vækstmuligheder, men også en øget konkurrence og økonomiske udfordringer for nogle af de eksisterende økologiske bedrifter, derfor var det nødvendigt at se på såvel omlægning som fastholdelse af de eksisterende økologiske bedrifter.

Projektets aktiviteter er gennemført i et samarbejde mellem SEGES Økologi og økologikonsulenter i Dansk Landbrugs Rådgivning og Gartnerirådgivningen. SEGES Økologi har primært været koordinator, men har også deltaget som fagkonsulenter indenfor økologisk svine- og fjerkræproduktion. Konsulenter fra SEGES Økologi har deltaget ved omlægningstjek på den type ejendomme.

Et tjek indeholder, som minimum, følgende elementer:

Forberedelse med mundtlig og skriftlig aftale om besøget, herunder afklaring af mål og omfang.

Under selve mødet deltager økologikonsulent og eventuel en anden fagkonsulent.

Efter mødet: Analyser, opsamling, herunder rapport evt. med inddragelse af økonomikonsulent.

Afslutning, overdragelse af rapport om bedriftens muligheder ved omlægning. Enten som skriftlig udsendt materiale eller ved et opfølgende besøg i tilfælde af mere komplekse forhold, der skal tages i betragtning for at landmanden efterfølgende kan tage en beslutning.

Der er helt konkret gennemført 294 omlægningstjek og 20 fastholdelsestjek, altså i alt 314 tjek. Se vedlagte liste over, hvilke jordbrugere, der har benyttet sig af tilbuddet om at få gennemført omlægningstjek eller fastholdelsestjek. Af listen fremgår det, at der både er en del mindre såvel som større bedrifter, der har ønsket omlægningstjek sidste år. Derudover har mange malkebedrifter også ønsket både omlægnings- og fastholdelsestjek. Størrelsen og typen af bedrifter, der har henvendt sig til de lokale økologikonsulenter om at få gennemført et omlægningstjek har været alle slags, både små som store, heltids- som deltidsbedrifter. I 2015 har der på grund af de lavere mælkepriser for det konventionelle landbrug været en forholdsvis stor efterspørgsel vedr. omlægningstjek af konventionel mælkeproduktion til økologisk mælkeproduktion. Hvilket også afspejler sig i antallet af mælkebedrifter, der har fået foretaget et omlægningstjek. Listen er ikke offentliggjort.

Fonden har finansieret timer til gennemførsel af omlægningstjek og fastholdelsestjek i hele landet. Når en økologikonsulent har fået kontakt til en jordbruger, der har været interesseret i at få gennemført et omlægningstjek eller et fastholdelsestjek, har man lavet en afklaring og måske en aftale. Dog har efterspørgslen været større, end vi har kunnet honorere i dette projekt og mod slutningen af året var der områder, der ikke havde mulighed for at modtage flere tjek.

Der har ikke været behov for at anvende midler på annoncering og oplysende møder, da efterspørgslen på omlægningstjek var meget stor og afsætningen gik uden yderligere problemer. Derfor er så mange midler som muligt anvendt til især omlægningstjek.

Projektets resultater og effekter:

Der er gennemført 314 omlægnings- og fastholdelsestjek. Der er anvendt 2.878 timer i alt på tjek, heraf 2.767,5 t. af de lokale økologikonsulenter og 110,5 timer af SEGES konsulenter. Samlet set er der i gennemsnit anvendt 9,1 time pr. tjek. Sammenlignet med budgettet, hvor det forventedes at ligge på 16,1 timer pr. tjek. Timeforbruget var inklusiv lokal markedsføring og formidling.

Noter til supplerende oplysninger – Omlægnings- og fastholdelsestjek – Regnskab 2015

Differencen kan dels begrundes i, at der er gennemført langt mindre fastholdelsestjek, end der var budgetteret med fra start. Vi forventede, at disse skulle anvende 20 timer pr. fastholdelsestjek. Vi kan konstatere, at antallet af omlægningstjek har været meget stor og, at disse har taget kortere tid end forventet i budgettet for norges vedkommende. Det har været vigtigt for os, at så mange som muligt af de landmænd der henvendte sig fik et omlægningstjek. Så i stedet for det gennemsnitlige timetal vi havde afsat i budgettet på omkring 12 timer pr. omlægningstjek, har vi i gennemsnit for både omlægnings- og fastholdelsestjek kunnet yde et gennemsnit på 9,1 time pr. tjek. Men der er som beskrevet også stor difference på størrelsen og kompleksiteten på bedrifterne.

Vi forventer, at ca. 2/3 af alle, der har modtaget et omlægningstjek efterfølgende har valgt at lægge om til økologisk produktion eller drift, enten i 2015 eller i 2016. Ikke alle konsulenter har indberettet dette. Men alene af de indberetninger vi har fået viser det sig, at ca. 42 % helt sikkert vil lægge om.

Allerede indenfor det første år efter en endelig omlægning er der potentiale for at landmanden kan måle en merindtjening på sin bedrift. I omlægningsperioden vil prisen dog stadig være som den konventionelle produktpris. Med den merpris der er, på især de økologiske animalske produkter, er der en forventning om, at de landmænd der omlægges til økologi vil kunne se frem til en merindtjening på salg af de økologiske produkter. Det vil forbedre den enkelte bedrifts bundlinje. Desuden får landmanden mulighed for at anvende en driftsform, der sikrer en større diversitet på bedriften. Merindtjeningen er helt individuel og afhængig af produktionstype.

Samfundsmæssigt er der interesse for større arealer med økologi, da der er en tendens til, at offentligheden anser den produktionsform for at bidrage positivt til dyrevelfærd og miljøet, og i det hele taget at følge med en særlig gruppe af forbrugeres ønsker til flere kvalitetsfødevarer. Desuden stiger efterspørgslen på økologiske- og lokaltproduceret fødevarer.

Note 2. Fokuseret omlægnings- og udviklingstjek via samarbejde med mejerier og Friland samt i områder med potentielle gødningskilder

Tilskudsmodtager: Økologisk Landsforening

Hovedformål: Rådgivning

Projektets formål og indhold:

Det overordnede formål med projektet var at fremme omlægning til økologisk produktion og fastholde nuværende producenter i økologisk produktion.

Arbejdspakke 1: Omlægnings- og udviklingstjek i samarbejde med Mejerier og Friland

Sammen med mejerierne og Friland er der udarbejdet og gennemført en markedsføringskampagne over for deres leverandører med henblik på, at landmændene kan få et udviklingstjek og nye potentielle økologiske leverandører kan få tilbudt et omlægningstjek.

Arbejdspakke 2: Omlægningstjek i samarbejde med kommunerne

Lodsejere i Odsherred og Langeland kommune har uopfordret fået tilbudt et omlægningstjek med information og vejledning ved omlægning til økologisk drift. Dette er sket igennem tilsendelse af brev fra kommune og projektholder efterfulgt af en opringning med evt. aftale om dato for omlægningstjek.

Noter til supplerende oplysninger – Omlægnings- og fastholdelsestjek – Regnskab 2015

Projekts resultater og effekter:

AP1 Omlægnings- og udviklingstjek i samarbejde med Mejerier og Friland

- 65 landmænd, der er leverandører til mejerierne eller til Friland eller landmænd, har fået tilbudt et omlægningstjek, udviklingstjek eller fastholdelsestjek.
- Økologisk Landsforening har holdt oplæg på de møder, som virksomhederne lavede for deres leverandører.

Arbejdspakke 2: Omlægningstjek i samarbejde med kommunerne

- Odsherred og Langeland kommune har deltaget.
- Der er kontaktet op til 1200 lodsejere i de to kommuner.
- Der udført 65 omlægningstjek i de to kommuner.
- Der er afholdt en temadag for brugen af økologiske omlægningstjek, som værktøj i beskyttelsen af natur og grundvand efter interesse fra kommunen.
- Der er afholdt et fællesmøde for lodsejere i de to deltagende kommuner med information og vejledning omkring omlægning til økologisk drift ved interesse fra kommunens side.
- 10 lodsejere har fået tilbudt et udvidet omlægningstjek med rådgivning omkring konsekvenserne ved en omlægning til økologi.
- Projektet er afsluttet med en opringning til alle deltagende lodsejere med fire korte spørgsmål omkring udbyttet af deres omlægningstjek.

Mejerierne og Friland kommer et skridt længere i at opnå en tilstrækkelig leveranse af økologisk mælk og kød til, at de kan forsyne et voksende marked for økologiske produkter.

Samfundet gavnes i form af:

- Beskyttelse af natur, miljø og grundvand i følsomme område.
- Økologien er blevet fremmet i de to kommuner, som har valgt at indgå i dette samarbejde som forbilleder for andre kommuner.
- Der er sat et samarbejde i gang i kommunerne, der leder videre imod en bæredygtig og grøn vækst og udvikling.

Note 3. Synliggørelse af økonomien i økologien

Tilskudsmodtager: Syddansk Økologi, Syddansk Kvæg

Hovedformål: Rådgivning

Projektets formål og indhold:

Projektets formål var at synliggøre det økonomiske resultat af at lægge bedriften om til økologi. Projektet skulle synliggøre dette resultat hos Sønderjyske producenter der indenfor de senere år, mere har fravalgt end tilvalgt økologien. Projektet blev koblet med et eksisterende projekt under Landdistriktsprogrammet

Projektets aktiviteter har haft fokus på omlægningsrådgivning hos kunderne, dvs.

- Omlægningstjek med/uden økonomisk beregning
- Fastholdelsestjek med/uden økonomisk beregning

Projektets aktiviteter er blevet gennemført via nedenstående arbejdsplaner:

1. Planlægningen af projektet:

- Fordelingen af arbejdsopgaverne og etablering af en 2 skemaer til synliggørelse af hvilke kunder der modtager aktiviteter fra projektet.
- Opfølgning/justering af projektmidler er sket ved rådgivermøder: 31/5; 26/8; 7/10 & 10/1- 2015

Noter til supplerende oplysninger – Omlægnings- og fastholdelsestjek – Regnskab 2015

2. Markedsføring af projektmidlerne

- Der er afviklet orienteringsmøder i følgende rådgivningshuse i Sønderjylland (Landbrugsrådgivning Syd, LandboSyd og Sønderjysk Landboforening).
- Markedsført gratis omlægningstjek via hjemmesiden, www.sdø.dk ; i fagbladet (LandbrugSyd og foreningernes fagblade), og på dyrskuet i Åbenrå 29-30. maj 2015.

3. Økonomiske beregninger ved omlægningstjek og fastholdelsestjek

Aktiviteterne blev fordelt i 2 typer tjek: Der blev i projektet gennemført både omlægningstjek og udviklingstjek + økonomiske beregninger.

Omlægningstjek:

- Der er lavet omlægningstjek hos producenter med følgende produktioner, planteavl, planteavl/kødkvæg, planteavl/svineproduktion, planteavl/mælkeproduktion. Hovedvægten har været på mælkeproduktion og svin pga. de gode afsætningsmuligheder.
 - Mindre produktionen har ikke ønsket at modtaget en økonomisk beregning.
- Målet var ca. 20 omlægningstjek.

Fastholdelsestjek:

- Der er lavet udviklingstjek med økonomisk beregning på bedrifter med svin/planteavl og mælk/fjerkræ/planteavl.
- Der er lavet økonomisk beregning for økologiske mælkeproducenter, svineproducenter, planteavl m. specialproduktion, kødkvæg/studeproducent.

Målet var at der skulle gennemføres 20 økonomiske beregninger på allerede gennemført udviklingstjek på kunderne i 2013 til 2015.

4. Evaluering og projektafslutning

- Ved projektmøde i SDØ, d. 10. december 2015 blev der samlet op på projektet og fordelt de sidste opgaver vedr. økonomiske beregninger og omlægningstjek.
- Evalueret hvorledes det har fungeret at have 2 projekt der skulle "samarbejde". Landdistriktsprojekt og FØL-projekt.
- Evalueringsrapporten samler op på opnåede resultater og effekten af projektet.
- Evalueringsrapporten lægges på hjemmesiden www.sdø.dk

Projektets resultater og effekter:

Projektet er blevet synliggjort og projektmidlerne er kommet ud at arbejde hos potentielle nyomlæggere. Synliggørelsen er sket hovedsagelig fra økologiske konsulenter som er en del af projektet eller kollegaer i de landøkonomiske foreninger hvor økologikonsulenterne har arbejdsplads. Der har været fokus på at projektmidlerne hellere skulle ligge i tjek frem for i markedsføring.

- Der gennemført i alt 17 omlægningstjek og heraf har 11 også fået lavet en økonomisk beregning.
- I alt 19 konventionelle producenter har fået lavet en økonomisk beregning på at lægge deres bedrift om til økologi, dvs. projektet har gjort det muligt at lave økonomiske beregning på omlægningstjek lavet i Landdistriktsprojektet.
- Tjekkene dække over produktionsgrene: mælkekødvæg, kødkvæg, svin, blåbær og planteavl.
- 10 eksisterende økologer der ønskede en økonomisk beregning på at fortsætte med økologien.
- 3 af de økonomiske beregninger dækker over producenter der også har fået lavet et fastholdelsestjek i projektet eller fra andre projektmidler.
- De resterende 7 økonomiske beregninger ligger på fastholdelsestjek som er lavet via projektet under Landdistriktsprogrammet i perioden 2013-2015.

Noter til supplerende oplysninger – Omlægnings- og fastholdelsestjek – Regnskab 2015

Projektmidlerne har i samarbejde med Landdistriktsprojektet haft kontakt til sammenlagt 38 eksisterende økologer (hovedsagelig mælkeproduktion) som specielt i perioden 2013-2014 overvejede tilbagelægning. Projektmidlerne har selv om de er kommet 1 år senere alligevel betydet at 7 producenter ønskede at få lavet en økonomisk beregning. Af de 38 økologer lagde 4 bedrifter tilbage til konventionel og 1 er blevet solgt og lagt tilbage til konventionel drift.

- Projektmidlerne har i samarbejde med Landdistriktsprojektet haft kontakt til i alt 56 konventionelle producenter, hvoraf mælkeproducenterne har fyldt meget i 2015 pga. muligheden for kontrakter.
 - o Af de 56 er 18 producenter med mælkeproduktion.
 - o Af de 56 er 32 lagt om, hvoraf 7 mælkeproducenter forventes starte omlægning senest 1.maj 2016.
 - o Af de 56 er 4 bedrifter med svineproduktion - ingen af disse har endnu langt om.

Projektmidlernes tilgængelig har passet rigtig godt med efterspørgslen på øget mælk og kød og muligheden for at få kontrakter.

Projektmidlerne har gjort det muligt at efterkomme den øget interesse for økologien - især til de produktionsgrene (mælk og kød) hvor efterspørgslen er stigende. Projektet har kunnet bakke op omkring mejerierne og slagterierne ønske om flere producenter. Projektmidlerne forventes at have generet ca. 1.200 økologiske køer i 2017 på nye bedrifter i Syd og Sønderjylland (Sønderjylland og Fyn).